

ЕЛЕГАНТНОСТТА НА ТАРАЛЕЖА

МЮРИЕЛ
БАРБЕРИ



Факел експрес

МЮРИЕЛ БАРБЕРИ
ЕЛЕГАНТНОСТТА НА
ТАРАЛЕЖА

Превод: Галина Меламед

chitanka.info

„Казвам се Ръоне. На петдесет и четири години съм. От двайсет и седем години съм портиерка в къщата на ул. «Грьонел» № 7, красив богаташки дом. Вдовица съм, дребна, грозна, пълничка, имам мазоли на краката и ако съдя по някои неприятни за самата мен утрини, от устата ми се носи дъх на мамут. Тъй като рядко съм приветлива, макар и винаги учтива, не ме обичат, но ме търпят, защото отговарям напълно на представата, превърната в парадигма от натрупванията в общественото съзнание, за портиерка в жилищна кооперация.“

„Аз съм на дванайсет години, живея на ул. «Грьонел» № 7 в тузарски апартамент. Въпреки това, въпреки целия този късмет и всичкото това богатство, знам много отдавна, че крайното ни предназначение е бурканът за рибки. Откъде го знам ли? Работата е там, че съм много интелигентна. Нещо повече, изключително интелигентна. Затова взех решението си: в края на тази учебна година, в деня, в който ще навърша тринайсет години, на 16 юни, ще се самоубия.“

Мюриел Барбери е родена през 1969 г. В Казабланка. Завършва елитно висше училище в Париж и преподава философия. Заема пето място в класацията на най-популярните писатели в света за 2008 г. „Елегантността на таралежа“ е вторият ѝ роман, с който тя оглавява списъка на бестселърите във Франция в продължение на 30 седмици и две години след издаването му неизменно е сред най-търсените автори. За една година романът е преведен в целия свят, претърпява 50 издания и се продава в милионни тиражи. След излизането му М. Барбери се преселва в Япония.

„Формулата, която накара повече от половин милион читатели във Франция да се влюбят в «Елегантността на таралежа», съдържа между другите съставки на рецептата тънък хумор, възвишени чувства, изключителна литературна ерудиция, изтънчен и значителен литературен вкус“. (La Repubblica)

На Стефан, с когото написах тази книга

**МАРКС
(ПРЕАМБЮЛ)**

1

КОЙТО СЕЕ ЖЕЛАНИЕ

— Маркс променя напълно моя светоглед — заяви тази сутрин малкият Палиер, който обикновено никога не говори с мен.

Антоан Палиер, благоденстващ наследник на стара индустриална династия, е син на един от моите осем работодатели. Макар и последна издънка на едрата буржоазия — която се възпроизвежда само с чисти и непорочни напъни, — той сияеше от откритието си и ми го съобщаваше инстинктивно, без за миг да го е грижа дали ще го разбере. Какво ли знаят трудовите маси за творчеството на Маркс? Прочитът му е труден, езикът — книжовен, стилът — изтънчен, тезите — сложни.

И точно тогава едва не се издавам по най-глупашки начин.

— Трябва да прочетете *Немска идеология* — казвам аз на този кретен с тъмнозелен дъфелкот.

За да се разбере Маркс и защо той греши, трябва да се прочете *Немска идеология*. Тя е антропологичният фундамент, върху който ще се изградят всички призиви за нов свят и ще бъде положена основната увереност: вместо да се погубват от желаниа, хората ще направят по-добре, ако се задоволят със своите потребности. В свят, където хюбрисът^[1] на желанието бъде обуздан, може да се породи нова обществена организация, без борби, потисничество и зловредни йерархии.

— Който сее желание, жъне потисничество — на път съм да прошепна аз, сякаш само котаракът ми ме слуша.

Но Антоан Палиер, в чиито отвратителни едва наболи мустаци няма нищо котешко, ме гледа озадачен от странните ми думи. Както става винаги, спасява ме неспособността на човешките същества да повярват на онова, което разчупва рамките на жалките им умствени навици. Една портиерка не чете *Немска идеология* и следователно е неспособна да цитира единайсетата теза за Фойербах. Освен това една портиерка, която чете Маркс, непременно е склонна към подривна дейност и е продала душата си на дявола, наречен Обща конфедерация

на труда^[2]. А че тя би могла да чете, за да се извиси духовно, е мисъл толкова неуместна, че не би могла да мине през ума на нито един буржоа.

— Много поздрави на майка ви — промърморвам аз, затваряйки вратата под носа му. Надявам се, че силата на хилядолетните предразсъдъци ще прикрие несъответствието между двете фрази.

[1] Необузданост, невъздържаност, безчинство (гр.). — Б.пр. ↑

[2] Един от най-влиятелните синдикати във Франция, създаден в края на XIX в. — Б.ред. ↑

ЧУДЕСАТА НА ИЗКУСТВОТО

Казвам се Ръоне. На петдесет и четири години съм. От двайсет и седем години съм портиерка в къщата на ул. „Грьонел“ № 7, красив богаташки дом с вътрешен двор и градинар, разделен на осем свръхлуксозни апартамента, всеки от тях обитаван и с гигантски размери. Вдовица съм, дребна, грозна, пълничка, имам мазоли на краката и, ако съдя по някои неприятни за самата мен утрини, от устата ми се носи дъх на мамут. Не съм учила, винаги съм била бедна, невзрачна и незначителна. Живея сама с котарака си, голям и ленив мъжкар, чиято единствена особеност е, че лапите му вонят, когато се ядоса. И той, и аз не полагаме никакви усилия да се включим в хоровода на себеподобните си. Тъй като рядко съм приветлива, макар и винаги учтива, не ме обичат, но ме търпят, защото отговарям напълно на представата, превърната в парадигма от натрупванията в общественото съзнание, за портиерка в жилищна кооперация, тоест явявам се едно от многото колелца на голямата всемирна илюзия, според която животът има смисъл и той може да бъде разгадан. И след като някъде е написано, че портиерките са стари, грозни и несговорчиви, на фронта на същия този глупав небосвод е отбелязано с огнени букви, че въпросните портиерки имат големи лениви котараки, които дремят по цели дни върху възглавници с плетени на една кука калъфки.

Пак на същото място се казва, че портиерките гледат безкрайно телевизия, докато тлъстите котараки спят, и че входът на кооперацията трябва непременно да смърди на манджа, зелева чорба и фасул с наденички. Имам нечувания късмет да съм портиерка в елитно жилище. Беше ми така уничително да се принуждавам да готвя тези отвратителни ястия, но намесата на господин Дьо Броли, държавният съветник от първия етаж, намеса, вероятно представена от него на съпругата му като учтива, но непреклонна и която имаше за цел да прогони от общото ни съществуване тези плебейски миризми, бе за

мен огромно облекчение, което прикривах доколкото можех под привидността на едно принудително подчинение.

Това беше преди двайсет и седем години. Оттогава ходя всеки ден в месарницата и купувам или парче шунка, или парче телешки дроб, които подпъхвам между пакета макарони и връзката моркови в пазарската си мрежа. Гордо демонстрирам тези бедняшки продукти, които обаче притежават ценното свойство да не миришат, защото съм бедната в богаташкия дом и трябва да захранвам не само клишетото за себе си, но и котарака Леон, който дебелее именно от тези храни, уж предназначени за мен, тъпче се шумно с колбаси и макарони с масло, а това ми позволява, без смущаващи миризми и без никой да ме заподозре, да задоволя собствените си кулинарни склонности.

По-труден беше въпросът с телевизията. Докато бе жив мъжът ми, се справях, защото постоянството, с което той я гледаше, ми спестяваше тази мъка. Във входа на кооперацията се чуваха звуците на въпросния апарат и това беше достатъчно за непреходността на социалната йерархия. Но когато Люсиен умря, трябваше здравата да помисля как да поддържам привидността ѝ. Докато беше жив, той ме отменяше в това несправедливо задължение, а като покойник ме лиши от своето безкултурие — необходима закрила от подозрителността на другите.

Решението дойде от едно не-копче.

Свързан с инфрачервен механизъм музикален звънец ме предупреждава за присъствието на хора във входа дори и ако съм далеч от тях и прави излишно наличието на копче, което трябва да се натисне, за да знам, че ме търсят. Защото в такива случаи си стоя в стаята в дъното, където прекарвам по-голямата част от свободното си време и защитена от шумовете и миризмите, наложени ми от моето обществено положение; мога да си живея както си искам, без да съм лишена от жизненоважните за всеки пазач сведения: кой влиза, кой излиза, с кого и в колко часа.

По този начин преминаващите през входа чуваха приглушени звуци, свидетелстващи за работещ телевизор, и по липса, а не от излишък на въображение, си представяха седнала пред телевизора портиерка. Аз пък, сгушена в леговището си, не чувах нищо, но знаех, че някой минава. Отивах в съседната стая и през прозореца срещу

стълбището, скрита зад бяло перде, дискретно се осведомявах за идентичността на минаващото лице.

Появата на видеокасетите, а после и на божеството DVD, промени още по-радикално нещата по посока на моето блаженство. Тъй като е рядкост една портиерка да тръпне пред *Смърт във Венеция*, а от квартирата ѝ да се чува Малер, посегнах на семейните спестявания, така трудно събирани, и си купих друг телевизор, който поставих в скривалището си. Докато телевизорът в портиерната блее, без да го чувам, глупости за тревопасни мозъци, аз се прехласвам със сълзи на очите пред чудесата на изкуството.

ДЪЛБОКА МИСЪЛ №1

*Да преследваш звездите
и да свършиш в буркана
с червени рибки*

Явно от време на време възрастните отделят време, за да седнат и да се замислят над провала на живота си. Тогава се самосъжаляват, без да разбират нищо, и като мухи, които се блъскат все в едно и също стъкло, се тръшкат, страдат, линейт, стават депресивни и си задават въпроса как са могли да затънат в блато, в което въобще не са имали намерение да попаднат. Най-интелигентните правят дори от това един вид верую: ах, жалката пустош на буржоазното съществуване! Случва се циници от този тип да вечерят на масата на татко: „Какво стана с младежките ни мечти?“, питат се те с доволния вид на хора лишени от илюзии. „Отлетяха, а животът е гаден“. Ненавиждам тази фалшива прозорливост на зрялата възраст. Истината е, че и те са като другите — хлапаци, които не разбират какво се е случило с тях и се правят на мъжаги, макар че им иде да плачат.

Всъщност всичко е много просто. Проблемът е, че децата вярват на думите на възрастните и когато на свой ред пораснат, си отмъщават, като лъжат собствените си деца. „Животът има смисъл, който възрастните са прозрели“ е всеобща лъжа, в която всички трябва да вярват. И когато в зрялата си възраст човек разбере, че това не е така, е вече много късно. Тайнството остава ненакърнено, но целият резерв от енергия е отдавна изчерпан в глупави дейности. Можеш единствено, доколкото е по силите ти, да притъпяваш болката, като се опитваш да криеш от самия себе си факта, че не намираш никакъв смисъл в живота си, и да мамиш собствените си деца, за да убедиш по-добре сам себе си.

Всички познати на моите родители са извървели един и същи път: младост, когато са се опитали да извлекат полза от интелекта си, да изстискат като лимон възможностите на образованието си и да си

осигурят елитарно положение, а после цял един живот, през който с ужас се питат защо такива големи надежди са довели до такова празно съществуване. Хората си въобразяват, че се стремят към звездите, а свършват като червените рибки в буркана. Питам се дали няма да е по-просто да се обясни още от самото начало на децата, че животът е безсмислен. Това би лишило детството от някои приятни мигове, но би спестило значително време в зрялата възраст — без да броим, че ще ни спести поне една травма, тази с буркана.

Аз съм на дванайсет години, живея на ул. „Грьонел“ № 7 в тузарски апартамент. Родителите ми са богати, семейството ми е богато и следователно сестра ми и аз сме потенциално богати. Баща ми е депутат, след като е бил министър и несъмнено ще свърши като председател на Народното събрание и ще опразва избата на двореца Ласе^[1]. Майка ми... Е, майка ми не е чак светило, но затова пък е образована. Има докторат по литература. Пише без правописни грешки поканите си за вечеря и постоянно ни лази по нервите с литературни примери („Коломб, не се прави на г-жа Дьо Германт^[2]“, „Пиленце, ти си истинска Сансеверина^[3]“).

Въпреки това, въпреки целия този късмет и всичкото това богатство, аз знам от много отдавна, че крайното ни предназначение е бурканът за рибки. Откъде го знам ли? Работата е там, че съм много интелигентна. Нещо повече, изключително интелигентна. Достатъчно е да вземем децата на моята възраст, между нас зее истинска пропаст. Тъй като не държа особено да ме забелязват, а и в семейство, където умът се смята за върховна ценност, никога няма да оставят на спокойствие едно свръхнадарено дете, в училище се старая да огранича успехите си, но дори и при това положение винаги съм първа. Може би си мислите, че е лесно да се правиш на нормално интелигентен, когато на дванайсет години си на ниво първи курс в университета? Ни най-малко! Нужни са усилия, за да се изкараш по-глунав, отколкото си. Но пък, от друга страна, това ми помага да не умра от скука: времето, което спестявам от учене и разбиране, аз използвам, за да имитирам стила, отговорите, поведението, заниманията и дребните грешки на обикновените добри ученици. Така например чета всичко, което пише Констанс Баре, втората по успех в

класа, по математика, френски и история, и така се научавам какво трябва да правя: по френски — да нареждам свързани и правилно написани думи, по математика — механично да възпроизвеждам безсмислени действия, и по история — да повтарям върволица от факти, свързани с логически съюзи. Но дори в сравнение с възрастните, аз съм много по-умна от мнозина. Така е. Не се гордея особено, защото нямам никакъв принос за това. Но ако има нещо сигурно, това е, че в буркана аз няма да попадна. Това е добре обмислено решение. Дори за дете като мен, толкова интелигентно, толкова надарено, толкова различно от останалите и толкова превъзхождащо повечето, животът вече е предначертан и отчайващо печален: изглежда, никой не е помислил, че животът е абсурден и че успехът съвсем не е по-ценен от провала. Само е по-удобен. И още: мисля, че прозорливостта вгорчава успеха, докато посредствеността винаги се надява на нещо.

Тъй че решението е взето. Скоро ще изляза от детството и макар убедена, че животът е фарс, не вярвам, че ще успея да се съпротивлявам докрай. Всъщност ние сме програмирани, за да вярваме в нещо, което не съществува, защото сме живи същества и не искаме да страдаме. Поради това пилеем всичките си сили, за да се убедим, че има неща, които си струват труда, и че точно затова животът има смисъл. Може да съм много интелигентна, но не знам още колко ще мога да се боря срещу тази биологична тенденция. Дали когато се включа в надпреварата на възрастните, все още ще бъда способна да се справям с чувството за абсурд? Не ми се вярва. Затова взех решението си: в края на тази учебна година, в деня, в който ще навърша тринайсет години, на 16 юни, ще се самоубия. Не се тревожете, нямам намерение да го извърша с гръм и трясък сякаш е някакво геройство или предизвикателство. Впрочем, в мой интерес е никой нищо да не заподозре. Възрастните се отнасят истерично към смъртта, преувеличават, придават ѝ супер голямо значение, а всъщност тя е най-баналното нещо на света. За мен е важно не нещото, а как да го направя. Японското у мен очевидно би предпочело сепуку. Като казвам японското у мен, имам предвид моята любов към Япония. Аз съм в четвърти клас и, разбира се, избрах за втори език японски. Учителят ни не е нещо особено, дъвче думите на френски и постоянно се почесва по главата, все едно е паднал от луната, но учебникът ни не е лош и от

началото на учебната година доста напреднах. Надявам се след няколко месеца да мога да чета любимите си манги в оригинал. Мама не разбира как едно момиче-надарено-като-теб може да чете манги. Дори не си направих труда да ѝ обясня, че манга на японски означава просто комикс. Тя смята, че се тъпча със субкултура, и аз не ѝ възразявам. С една дума, след няколко месеца може би ще чета Танигучи на японски. Ето че пак се връщаме към моя проблем: трябва да го постигна преди 16 юни, защото на 16 юни се самоубивам. Но никакво сепуку. Вярно, при него има много кръв и красота, но... ами честно казано, нямам желание да се мъча. Всъщност ненавиждам страданието: смятам, че когато си решил да се самоубиеш, защото това е в реда на нещата, трябва да го направиш кротко. Умирането трябва да бъде приятен преход, меко кацане в покоя. Има хора, които се самоубиват, като скачат от четвъртия етаж, пият белина или се бесят! Побъркана работа! Дори смятам, че е неприлично. Нали точно затова умираш — за да избегнеш страданието? Аз съм предвидила как да си отида: от една година всеки месец свивам по едно хапче от сънотворните, които мама държи на нощното си шкафче. Тя консумира такива количества, така че няма да забележи дори и ако вземах по едно хапче всеки ден, но аз реших да бъда много предпазлива. Когато си взел решение, което трудно ще бъде разбрано, не трябва да оставяш нищо на случайността. Нямаме представа колко бързо хората застават на пътя ви и пречат на най-съкровения ви желания в името на тъпотии от рода на „смисъла на живота“ или „любовта към човека“. А, да не забравя, и „детството е нещо свято“.

Та така, спокойно съм се запътила към датата 16 юни и не се страхувам. Може би малко съжалявам. Но светът, такъв какъвто е, не е създаден за принцеси. Обаче дори и след като е решил да умре, човек не може да стои и да вегетира като изгнил зеленчук. Напротив. Важното не е да умреш, нито възрастта, на която си умрял, а какво си направил в момента на смъртта си. Героите на Танигучи умират, покорявайки Еверест. Тъй като няма да имам никакъв шанс да изкача К2 или Гранд Жорас преди 16 юни, моят личен Еверест е едно интелектуално задължение. Поставих си за цел да имам възможно най-голям брой дълбоки мисли и да ги записвам в тази тетрадка: ако всичко е безсмислено, то нека поне умът ми да се тренира, не е ли така? И понеже японското у мен заема голяма част, добавих още една

принуда: съответната дълбока мисъл ще бъде изразена под форма на малко стихотворение в японски стил: на хайку (тристишие) или на танка (петстишие).

Любимото ми хайку е от Башо.

*Рибарска колиба
Смесени със скаридите
Щурци!*

Това не ти е бурканът с рибки, не, това е поезия!

Но в света, в който живея, има по-малко поезия, отколкото в колибата на японски рибар. Нормално ли е според вас четирима души да се ширят на четиристотин квадратни метра, докато много други — и сред тях може би и прокълнати поети — да нямат прилично жилище и да се гъчкат по петнайсетима на двайсет квадратни метра. Това лято, като чух по новините, че няколко африканци са загинали, защото на стълбището на скапания им блок избухнал пожар, ми хрумна нещо. Буркана с рибки, те си го гледат по цял ден, не могат да го избегнат, като си разказват разни щуротии. Но моите родители и Коломб си въобразяват, че плуват в океан, след като живеят на четиристотин квадратни метра, претъпкани с мебели и картини.

Затова на 16 юни смятам да освежа сарделената им памет: ще подпаля апартамента (със запалката за барбекю). Моля, моля, не съм престъпница: ще го направя, когато ги няма (16 юни се пада в събота, а в събота следобед Коломб отива при Тиберий, мама на йога, татко в клуба си. Оставам само аз.). Ще изгоня котките през прозореца, ще се обадя на пожарната достатъчно рано, за да няма жертви. После спокойно ще ида да спя у баба със сънотворните.

Без апартамент и без дъщеря, те може би ще се сетят да помислят за всички загинали африканци?

[1] В двореца Ласе (Hôtel de Lassay) е седалището на Народното събрание на Френската република. — Б.пр. ↑

[2] В творбата си „В търсене на изгубеното време“ Марсел Пруст (1871–1922) описва в най-големи подробности салона на госпожа Дьо Германт, в който се събира цветът на френската аристокрация. — Б.ред. ↑

[3] Героиня на Стендал от романа му „Пармският манастир“. — Б.ред. ↑

КАМЕЛИИ

1

ЕДНА АРИСТОКРАТКА

Всеки вторник и четвъртък единствената ми приятелка Мануела идва да прием чай в моята портиерна. Мануела е обикновена жена, която двайсет години, пропилены в преследване на праха у другите, не са лишили от изисканост. Впрочем, преследването на праха е доста целомъдрен евфемизъм. Но у богатите нещата не се наричат с имената им.

— Изхвърлям кошчета, пълни с дамски превръзки — казва ми тя с приятния си и шъшкащ акцент, — бърша повръщочка на кучето, чистя кафезите на птиците, нямаш представа колко акат тия животинки, нищо че са толкова малки, чистя клозетите. Прах ли? Де да беше така.

Трябва да знаете, че когато слиза при мен в два часа, във вторник от семейство Артенс и в четвъртък от семейство Дьо Броли, Мануела е излъскала едва ли не с клечки за уши луксозните кенефи, които, макар и позлатени, са мръсни и вонящи като всички нужници по света, защото ако има нещо, което богатите споделят пряко воля с бедните, това са смърдящите черва, а те в края на краищата се освобождават някъде от онова, дето ги е осмърдяло.

Ето защо Мануела заслужава дълбок поклон. Макар и пожертвана на олтара на свят, в който неприятните дейности са запазени само за някои, докато други мръщят нос, без нищо да правят, тя не се е отказала от вкуса си към изискаността, който е много по-ценен от всички позлати и най-вече от санитарните.

— Дори когато ядеш орех, трябва да сложиш покривка — казва Мануела и вади от вехтата си пазарска чанта малка кошничка, застлана с красиво изрязана червена хартия, върху която са се сгушили сладкиши с бадеми. Правя кафе, което няма да изпием, но чийто аромат и двете обожаваме, и ето че сърбаме мълчаливо зелен чай, похапвайки сладкиши.

Така както аз съм постоянно опровержение на архетипа на портиерка, Мануела е неосъзнато отрицание на португалска чистачка. Защото момичето от Фаро, родено под смокиново дърво след седем

други и преди още шест деца, изпратено съвсем малко на полето и също така бързо омъжено за един зидар, който скоро след това емигрира, майката на четири деца, французи по месторождение, но португалци по отношението на обществото, момичето от Фаро, макар и с черни страстоубийствени чорапи и кърпа на главата, е аристократка, истинска, голяма аристократка, надарена с онзи вид благородство, което не подлежи на критика, защото се носи в сърцето и не го е еня за етикети и благороднически частици. Какво значи аристократка? Жена, която остава недосегаема за простащината, макар и тя да я обгражда от всички страни.

Простащината на роднините ѝ по мъжова линия, която всяка неделя притъпява с дебелишки шегви болката, че си роден слаб и без бъдеще. Простащината на съседите, белязани със същата болезнена нищета, невзрачна като неоновите светлини на завода, където мъжете отиват всяка сутрин както се слиза в ада; простащината на работодателките ѝ, лошотията им, която всичките им пари не могат да прикрият и които я третираат като краставо куче. Но достатъчно е само да видите как Мануела ми поднася като на кралица сладкишите, които е приготвила, за да доловите цялата прелест на тази жена. Да, като на кралица. Когато Мануела влиза, портиерската ми стая се превръща в дворец, а нашата бедняшка закуска — в кралско угощение. Както разказвачът превръща живота в пъстроцветна река, поглъщаща мъката и досадата, Мануела преобразува живота ни в сърдечна и весела епопея.

— Малкият Палиер ме поздрави на стълбището — казва тя, внезапно прекъсвайки мълчанието.

Пренебрежително измърморвам.

— Чете Маркс — вдигам аз рамене.

— Марш ли? — пита тя, произнасяйки „ш“ вместо „кс“, едно меко ш, очарователно като ясно небе.

— Бащата на комунизма — отговарям аз.

Мануела изсумтява презрително.

— Политика, значи — казва ми тя. — Играчка за богати мамини синчета, която не отстъпват на никого.

За миг се замисля с навъсени вежди.

— Май че преди не четеше такива неща — казва тя.

Списанията, които младежите крият под леглата си, не убягват от проникателния поглед на Мануела и, изглежда, малкият Палиер също ги беше използвал известно време, и то доста старателно, макар и подбирайки, за което е доказателство изтърканата страница с недвусмисленото заглавие: *палавите маркизи*. Смеем се и разговаряме още малко за това и онова спокойно като стари приятелки. Тези мигове са ценни за мен и сърцето ми се свива при мисълта за деня, когато мечтата на Мануела ще се сбъдне и тя ще се върне завинаги в своята страна, оставяйки ме тук, сама и грохнала, без приятелка, която два пъти седмично да ме превръща в нелегална кралица. Питам се също с известно опасение какво ще стане, когато единствената ми дружка, единствената, която знае всичко без някога да ме е питала за нещо, ще изостави една непозната никому жена и по този начин ще я погребее под покрива на забравата.

Във входа се чуват стъпки и после ясно различаваме загадъчния шум от човешка ръка върху копчето на асансьора, стар асансьор с черна решетка и двукрила врата, облицован с кожа и дърво и който, ако е имало място, е щял да бъде управляван навремето от пиколо. Познавам стъпките: те са на Пиер Артенс, кулинарния критик от четвъртия етаж, възможно най-гадният олигарх, който така присвива очи, когато застава на прага на дома ми, сякаш живее в тъмна пещера, макар че онова, което вижда, му подсказва точно обратното.

Чела съм ги прословутите му критики.

— Нищо не им разбирам — каза ми Мануела, за която вкусното печено си е вкусно печено и толкоз.

Няма нищо за разбиране. Жалко е такова перо да се съсипва поради слепота. Да посветиш страници наред блестящо повествование на домата — защото Пиер Артенс пише критиката си сякаш разказва история и само това е достатъчно, за да бъде гений — без никога да си видял, нито разбрал домата, е само оскърбителна виртуозност. Възможно ли е човек да е едновременно толкова надарен и толкова сляп за нещата? — се питах често, когато той минаваше край мен, навирил арогантния си нос. Изглежда е възможно. Някои хора са неспособни да доловят неповторимия живец и дух в онова, което наблюдават, и прекарват цялото си съществуване в разсъждения върху

околните, сякаш са някакви автомати, както и върху нещата, сякаш нямат душа и могат да се сведат единствено до казаното за тях, което всеки път зависи от чисто субективни вдъхновения. Като че ли нарочно стъпките се приближават и Артенс звъни в портиерската стая.

Ставам, като внимавам да тътря краката си, обути в толкова съответстващи пантофи, че само коалицията на франзелата и баретата би могла да ги конкурира като общоприети клишета. Като правя това, знам, че дразня Маестрото, който олицетворява нетърпението на големите хищници, и точно по същата причина се старая много бавно да откrexна вратата, подавайки недоверчив и, надявам се, зачервен и лъщящ нос.

— Очаквам да получа пакет по куриер — казва той присвил очи и стиснал ноздри. — Бихте ли ми го донесли веднага щом пристигне?

Днес следобед господин Артенс носи голяма лавалиера^[1] на точки, която се вее около патрицианския му врат и никак не му отива, защото гъстите му като лъвска грива коси и ефирната бухналост на копринения плат оформят въздушна балетна пачка, скриваща мъжествеността, която обикновено господинът излага на показ. А освен това, по дяволите, тази лавалиера ми напомня нещо. Едва не се засмивам, когато се сещам. Такава носи Льогранден. Творбата на някой си Марсел „По следите на изгубеното време“, описва друг известен портиер — Льогранден — сноб, разкъсван между два свята: този, в който се движи, и онзи, в който би искал да проникне; патетичен сноб, чиито най-дълбоки душевни колебания — от надежда до горчивина и от сервилност до презрение — се изразяват от лавалиерата му. Така например на площада в Комбре, не желаейки да поздрави родителите на разказвача, но длъжен все пак да ги срещне, той оставя лавалиерата да се вее на вятъра, което трябва да означава меланхолично настроение и му спестява обичайните поздравии.

Пиер Артенс, който е чел Пруст, но не е възприел от него никаква особена снизходителност към портиерите, нетърпеливо се изкашля.

Припомням въпроса му.

— Бихте ли ми го донесли веднага (пакета, изпратен по куриер — явно пратките на богатите не поемат по обичайните пощенски пътища?)?

— Да — казвам аз, като бия рекорда по краткост, насърчена от неговия собствен сбит стил и от отсъствието на „ако обичате“, което според мен въпросителната и условна форма не извиняват напълно.

— Крехко е — добавя той, — много ви моля да внимавате.

Съчетанието на заповедната форма с израза „моля“ също няма шанс да ми хареса, още повече че Артенс ме смята за неспособна на такива синтактични тънкости и ги използва само защото му харесват, без да бъде така любезен да допусне, че бих могла да се почувствам засегната. Достигнал си дъното на социалното блато, когато доловиш в гласа на богатия, че се обръща към себе си и че макар и думите, които изговаря, да са по същество предназначени за тебе, той дори и не си представя, че би могъл да ги разбереш.

— Крехко в какъв смисъл? — питам аз с безразличен тон.

Той въздъхва демонстративно и в дъха му долавям лек мирис на джинджифил.

— Става дума за инкунабил^[2] — казва ми той и вперва в очите ми, които се опитвам да лиша от изражение, доволния си поглед на собственик.

— Ами, дано ви свърши работа — казвам аз с лека погнуса. — Ще ви го донеса, щом куриерът дойде.

И му тръшвам вратата под носа.

Перспективата тази вечер Пиер Артенс да разказва на масата като виц как портиерката му се е възмутила, след като е споменал пред нея думата инкунабил, която тя несъмнено е помислила за нещо неприлично, страшно ме радва.

Бог ще реши кой от двама ни е по-унижен.

[1] Вратовръзка, която се завързва на фльонга. — Б.пр. ↑

[2] Старопечатна книга. — Б.ред. ↑

ДНЕВНИК ЗА ДВИЖЕНИЕТО НА СВЕТА №1

*Да останеш съсредоточен в себе си,
без да загубиш шортите си*

Добре е редовно да ти идват дълбоки мисли, но мисля, че не е достатъчно. Искам да кажа следното: след няколко месеца ще се самоубия и ще подпала апартамента и следователно нямам много време, трябва да извърша нещо съществено в краткия срок, който ми остава. Освен това си отпразних малко предизвикателство: ако човек се самоубива, трябва да е сигурен в това, което върши, и не може да подпали апартамента „за оня, дето духа“. Тоест ако има на света нещо, заради което си струва да се живее, не трябва да го пропусна, защото веднъж умреш ли, много е късно за съжаления, а да умреш, защото си се объркал, е адски тъпо.

Тъй че и аз си имам своите дълбоки мисли. Но когато потъна в тях, се правя на това, което съм, на интелектуалка (подиграваща се на останалите интелектуалци). Невинаги е много блестящо, но отморява. Ето защо си помислих, че трябва да компенсирам тази „възхвала на ума“ с друг дневник, който ще говори за телата и нещата. Не за дълбоките мисли на духа, а за шедьоврите на материята. За нещо въплътено и осезателно, но същевременно красиво и естетично. Освен любовта, приятелството и красотата на изкуството, не виждам какво друго може да подхранва човешкия живот. Още съм твърде млада, за да познавам любовта и приятелството. Но изкуството... ако трябваше да живея, то щеше да бъде целият ми живот. Е, когато казвам изкуство, трябва да сте наясно: не говоря за шедьоврите на големите майстори. Дори Вермеер не може да ме накара да продължа да живея. Той е върховен, но е мъртъв. Не, мисля за красотата в света, за всичко в движението на света, което може да ни извиси. *Дневникът на движението на света* ще бъде посветен на движенията на хората, на телата и дори, ако наистина няма какво да се каже за тях, на нещата. Ще се постарая да открия нещо достатъчно естетично, че да даде цена

на живота. Грация, красота, хармония, сила. Ако го намеря, може и да преразгледам избора си: ако срещна красиво движение на телата по липса на красива идея за ума, може би ще реша, че животът има някакъв смисъл.

Тази идея за два дневника (един за ума, друг за тялото) ми хрумна вчера, защото татко гледаше ръгби по телевизията. Досега в подобни случаи гледах по-скоро татко. Обичам да го наблюдавам, когато си е навил ръкавите на ризата, събул си е обувките и се е настанил удобно на канапето с бира и суджук и гледа мача и иска с това да ни каже: „Ето, мога да бъда и такъв!“. Очевидно не му идва на ум, че един стереотип („сериозният господин министър на Републиката“) плюс още един стереотип („симпатяга все пак, а и си пада по студената бира“) прави стереотип на квадрат. И така в събота татко се върна по-рано от обикновено, захвърли си чантата където завари, събу си обувките, нави си ръкавите, взе една бира от кухнята и се настани пред телевизора, казвайки ми: „Скъпа, донеси ми суджука, ако обичаш, не искам да пропусна хаката“. Никаква хака нямаше да пропусне, защото след като нарязях суджука и му го занесох, още даваха рекламите. Мама беше седнала, едва пазейки равновесие на страничната облегалка на канапето, с което демонстрираше неодобрение (в стереотипното семейство тя представляваше интелектуалка с леви убеждения) и досаждаше на татко с някаква сложна история за вечеря, на която щели да поканят две скарани двойки, за да ги сдобрят. Познавайки душевната изтънченост на майка ми, този план беше наистина смехотворен. С една дума, дадох суджука на татко и тъй като знаех, че Колумб е в стаята си и слуша музика от типа „просветен авангард от Латинския квартал“, си казах: ами защо не, нека пък я видя тази хака. Доколкото си спомням, хаката е доста смешен танц, изпълняван от новозеландския отбор преди мача. Нещо като сплашването при човекоподобните маймуни. Също така помня, че ръгбито е тежка игра с типове, които непрекъснато се тръшкат по тревата, след което стават само за да паднат отново и, вкопчени един в друг, да се търкалят по земята.

Рекламите най-после свършиха и след началните кадри със здравеняци, налягали по тревата, ни показаха стадиона с обясненията зад кадър, после едър план на коментаторите (бивши ръгбисти и отявлени любители на касуле^[1]), после отново стадиона. Игралите

излязоха на терена и в този миг усетих, че се увличам. Отначало не разбирах много добре, бяха обичайните картини, но ми действаха някак различно, усетих тръпка, очакване, нещо като „дъхът ми спря“. До мен татко вече беше обърнал първата бира и се канеше да продължи в галски дух, като помоли мама, която се беше вече надигнала от страничната облегалка на канапето, да му донесе друга. Не смеех да дишам. Какво става, питах се втрещена в екрана и не успявах да разбера какво виждам и от какво изтръпвам.

Разбрах, когато новозеландците започнаха своята хака. Сред тях имаше един много висок играч маори, съвсем млад. Именно него бях забелязала още от самото начало несъмнено заради високия му ръст, но впоследствие и заради начина, по който се движеше. Адски любопитно движение, плавно и същевременно много съсредоточено, искам да кажа, съсредоточено в себе си. Повечето хора се движат в зависимост от онова, което се намира около тях. Точно сега, в момента, в който пиша, Конституцията минава покрай мен и коремът ѝ се влачи по земята. Тази котка няма ясни житейски планове, но винаги се насочва към нещо, вероятно фотьойл. И това се вижда от начина, по който се движи: тя отива към. Мама току-що тръгна към входната врата, излиза на пазар и фактически вече е в ън, движението ѝ я изпреварва. Не знам как точно да обясня това, но когато се движим, в известна степен сме разградени от това движение към, едновременно сме тук и не сме тук, защото вече сме на път да отидем другаде, ако разбирате какво искам да кажа. За да престанеш да се разграждаш, трябва изобщо да не помръдваш. Ако мърдаш, не си цялостен, ако си цялостен, не можеш да мърдаш. Но в този играч, още когато го видях да излиза на терена, почувствах нещо различно. Впечатлението, че се движи пред очите ми и същевременно остава на едно място. Побъркана работа, а? Когато hakата започна, гледах само него. Явно не беше като другите. Впрочем, Касуле № 1 каза: „Ето го и Саму, страховитият новозеландски бек, който винаги ще ни поразява с гигантските си размери и постижения: два метра и седем сантиметра, сто и осемнайсет кила, единайсет секунди бягане на сто метра, страхотно хлапе, мили дами!“. Всички бяха хипнотизирани от него, но май никой не знаеше защо. Обаче при hakата всичко стана ясно: той се движеше, изпълняваше същите жестове като останалите (удряше се с длани по хълбоците, ритмично тропаше по земята, докосваше си лактите и през цялото време гледаше

противника право в очите като раздразнен воин), но докато жестовете на другите бяха предназначени колкото за противниците им, толкова и за целия стадион, който ги наблюдаваше, жестовете на този играч бяха сякаш изцяло насочени навътре, към самия него, и това му придаваше невероятно присъствие и мощ. Чрез него хаката, която е бойна песен, придобиваше истинската си сила. Силата на война не е в енергията, която изразходва, за да сплаши противника, изпращайки му куп сигнали, а силата, която е способен да съсредоточи в себе си, оставайки самовглъбен. Играчът маори се превръщаше в дърво, в огромен непоклатим дъб с дълбоки корени, с могъщо излъчване и всички го усещаха. Същевременно всички бяха убедени, че могъщият дъб може и да лети, че ще бъде също толкова бърз и във въздуха, въпреки или може би именно благодарение на дълбоките си корени.

Загледах се внимателно в мача, като продължавах да търся все същото: интензивните моменти, в които някой от играчите се превръщаше в своето собствено движение, без да се разпадне, насочвайки се към. И ги видях! Видях ги във всички фази на играта: при меллетата с очевидната точка на равновесие, когато съответният играч си възвръщаше корените и се превръщаше в здрава котва, вдъхвайки силата си на отбора; при разгръщането на играта, когато ръгбистът набираше точната скорост, без да мисли за гола, съсредоточен върху собственото си движение, и тичаше като озарен с прилепнала до тялото топка; в транса на голмайсторите, които се откъсваха от останалия свят, за да постигнат майсторското движение на крака. Но никой не можеше да съперничи на съвършенството на високия играч маори. Когато той отбеляза първия гол за Нова Зеландия, татко се шашна, зяпна и забрави за бирата. Би трябвало да се ядоса, защото поддържаше френския отбор, но вместо това каза: „Какъв играч!“ и прекара ръка по челото си. Коментаторите бяха като пияни, но не успяваха да скрият факта, че наистина бяхме видели нещо красиво: играч, който тича, без да мърда, и изпреварва всички. А те правеха несръчни и яростни движения, без да са способни да го настигнат. Тогава си казах: ето на, успях да открия в света неподвижните движения: дали това е достатъчно, за да продължа да живея? В този момент един френски играч загуби шортите си в поредното мелле и аз се почувствах изведнъж страшно кофти, защото това разсмя всички до сълзи, включително и татко, който обърна още

една биричка, въпреки двата века семейно протестантство. Имах усещането за светотатство.

Щом е така, не е достатъчно. За да се убедя, са необходими други движения. Поне знаех какво да търся.

[1] Фасул с наденица, любимо ястие в Югозападна Франция, където ръгбито е много разпространено. — Б.пр. ↑

ЗА ВОЙНИТЕ И КОЛОНИИТЕ

В уводните си слова споменах, че не съм учила. Не е съвсем така. Но прилежната ми младост приключи с диплома за основно образование; като още тогава внимавах да не ме забележат — бях изплашена от подозренията на учителя ми господин Серван, когато откри, че още ненавършила десет години жадно чета вестника му, в който се разказваше само за войни и колонии.

Защо? Не знам. Мислите ли наистина, че бих могла да успея? Това е въпрос за дребните пророци. Да кажем, че самата мисъл за борба в света на богатите мен, момичето, дошло отникъде, без красота или чар, без минало и без амбиции, не особено общително и доста невзрачно, ме изтощи още преди да опитам. Желаех едно-единствено нещо — да ме оставят на мира, да не изискват много от мен и да имам малко време всеки ден, за да засищам свободно и волно глада си.

За онзи, който не познава апетита, първото ухапване на глада е едновременно болка и озарение. Бях апатично и почти сакато дете с превит гръб сякаш имах гърбица. Единствено незнанието, че може да има и друга възможност, ме крепеше в живота. Липсата на предпочитания у мен беше като бездна: нищо не ме интересуваше, нищо не ме вълнуваше — и като безпомощна отломка, носена от загадъчни вълни, не познавах дори желанието да умра.

Вкъщи почти не си говорехме. Децата крещяха, възрастните си вършеха работата, както биха го правили и ако са сами. Ядяхме до насита, макар и бедно, не ни тормозеха и бедняшките ни дрехи бяха чисти и здраво закърпени, така че можехме да се срамуваме, но не и да ни бъде студено. Но не си говорехме.

Откровението дойде, когато бях на пет години: отивайки на училище за първи път, бях изненадана и уплашена от някакъв глас, който се обръщаше към мен и произнасяше името ми.

— Ръоне? — попита гласът и аз усетих, че някой ме докосна дружелюбно по ръката.

Това се случи в коридора, където бяха събрали децата за първия учебен ден, защото валеше дъжд.

— Ръоне? — повтори гласът, който идваше отгоре, а приятелската ръка не преставаше да притиска моята — леко и нежно.

Вдигнах глава, като от това дръзко движение едва не ми се зави свят, и срещнах един поглед.

Ръоне. Това бях аз. За първи път някой се обръщаше към мен по име. В такива случаи моите родители използваша жест или сумтене, а ето че една жена, чиито светли очи и усмивка разглеждах, си проправяше път към сърцето ми и произнасяйки името ми, създаваше между нас неподозирана близост. Виждах около себе си свят, който внезапно се изпълни с багри. В едно болезнено просветление внезапно чух, видях и усетих дъжда, падащ навън, капките, стичащи се по стъклата, мириса на мокри дрехи, теснотата на коридора, в който шумяха скупчените деца, патината на закачалките с медни топки, където висяха пелерините от грубо сукно — и таваните, които за детския ми поглед бяха високи като небето.

И в този момент, вперила тъжните си очи в нейните, аз се вкопчих в жената, която току-що ме бе родила.

— Ръоне — повтори гласът, — нали ще си съблечеш палтото?

И като ме държеше здраво, за да не падна, тя ме съблече с бързината на дългия опит.

Погрешно се смята, че пробуждането на съзнанието съвпада с момента на първото ни раждане, може би защото не можем да си представим друго състояние на пробуждане към живота. Струва ни се, че винаги сме виждали и усещали и, въоръжени с това убеждение, отъждествяваме идването си на този свят с решаващия миг на зараждането на съзнанието. Фактът, че цели пет години едно момиченце на име Ръоне, един възприемащ механизъм в действие, надарен със зрение, слух, мирис, вкус и осезание, е живяло в пълно неосъзнаване на собствената си личност и на света, опровергава тази прибрзана теория. Защото, за да дойде съзнанието, е нужно име.

А по нещастно стечение на обстоятелствата досега никой не се беше сетил да ме назове с името ми.

— Очите ти са много хубави — добави учителката и интуицията ми подсказа, че не лъже, че очите ми в този миг блестят от цялата красота наоколо и отразявайки чудото на раждането ми, искрят като хиляди светлини.

Разтреперих се и потърсих в нейния поглед съучастието, породено от всяка споделена радост.

В кроткия и добронамерен поглед на учителката си прочетох само състрадание.

В мига, когато най-сетне се бях родила, вдъхвах единствено съжаление.

Бях обладана от дявола.

След като гладът ми не можеше да се задоволи с играта на обществени взаимоотношения, която в моето положение беше немислима — това разбрах по-късно, както и състраданието в очите на спасителката ми, нима една беднячка може да разбере опиянението от езика и да си служи с него наравно с другите? — той щеше да се задоволи с книгите. За първи път докосвах книга. Бях видяла как по-големите ученици съзират в нея невидими следи и сякаш движени от някаква сила, потъват в мълчание и черпят от мъртвата хартия нещо, което, изглежда, е живо.

Научих се да чета, без никой да разбере. Учителката още повтаряше буквите на другите деца, а аз вече отдавна познавах свързаността на писмените знаци, безкрайните им комбинации и вълшебните звуци, които ме бяха покорили в онзи първи ден на същото това място, когато тя произнесе името ми. Никой не разбра. Четях като луда, отначало тайно, после, когато дойде времето да съм се научила — пред всички, като се стараех да прикривам удоволствието и интереса, които четеното ми доставяше.

Дебилното дете се бе превърнало в изгладняла душа.

На дванайсет години напуснах училище и работех вкъщи и на полето заедно с родителите си, братята и сестрите си. На седемнайсет се омъжих.

3

ПУДЕЛЪТ КАТО ТОТЕМ

В колективното въображение неразделната двойка портиери, съставена от части толкова незначителни, че единствено съюзът им ги прави забележими, почти със сигурност има пудел. Общозвестно е, че пуделите са вид къдрави кучета, отглеждани от пенсионери пужадисти^[1], от много самотни дами, които прехвърлят чувствата си върху тях, или от портиери, стаени в мрачните си портиерски стаи. Биват черни или кафяви. Кафявите са по-проклети от черните, които миришат по-лошо. Всички пудели лаят злобно при най-малкия повод, но особено когато такъв няма. Следват господарите си, ситнейки на четири лапи, без да мърдат останалата част на дребното си, наподобяващо суджук тяло. Имат най-вече малки очички, черни и злобни, потънали в невзрачни орбити. Пуделите са грозни и глупави, покорни и надменни. Те са си пудели.

Ето защо и двойката портиери, превърната в метафора от своето куче тотем, сякаш също е лишена от страсти като любов и желание и като тотема си е обречена да си остане грозна, глупава и надменна. Макар и в някои романи принцовете да се влюбват в работнички, а принцесите в лодкари, между двама портиери, дори и от противоположен пол, никога не се случват романтични истории като при другите, истории, които си заслужава да бъдат разказани някъде.

Ние не само че никога не сме имали пудел, но мога да заявя, че бракът ни беше успешен. С мъжа ми бях това, което съм. Спомням си с носталгия за ранните неделни утрини, благословените утрини на покой, когато в тихата кухня той пиеше кафето си, а аз четях.

Бях се омъжила за него на седемнайсет години след кратко, но благовъзпитано ухажване. Той работеше в завода с по-големите ми братя и понякога идваше вечер с тях да пие кафе или чаша вино. Уви, аз бях грозна. Това нямаше да има значение, ако бях грозна като другите. Грозотата ми обаче беше жестока, защото си беше само моя, беше ме лишила от свежест — само на петнайсет години, преди да съм още жена, вече приличах на онази, която щях да стана на петдесет.

Превитият гръб, дебелината талия, късите крака, раздалечените ходила, обилната окосменост, размазаните черти на лицето, лишено от контури и чар, можеха да ми бъдат простени заради младостта, прелестна дори когато е грозновата, но вместо това на двайсет години аз вече напомнях бабишкера.

Ето защо, когато намеренията на бъдещия ми мъж станаха ясни и вече не ми беше възможно да ги пренебрегвам, аз му се разкрих и говорейки за първи път откровено с друг човек, а не със себе си, му признах колко съм учудена от мисълта, че той иска да се ожени за мен.

Бях искрена. От дълго време бях свикнала с перспективата за самотен живот. Да си бедна, грозна, а на всичкото отгоре и умна, в нашите общества ви осъжда на мрачни и разочароващи прекеждия, с които е по-добре да свикнеш отрано. На красотата прощават всичко, дори и простотията. Интелектът не се възприема вече като справедлива компенсация, един вид равновесие, което природата дарява на по-неправданите си чеда, а по-скоро като излишна играчка, която може само да увеличи стойността на украшението. Затова пък грозотата е поначало виновна и тази трагична съдба беше моята орис, толкова помъчителна, защото не бях глупава.

— Ръоне — отговори ми той с цялата сериозност, на която беше способен, и влагайки в дългата си тирада цялото красноречие, което впоследствие никога нямаше да използва. — Ръоне, не искам за жена една от онези наивни глупачки, които се превръщат в най-големите пачаври и под хубавичката си муцунка крият мозък на врабче. Искам вярна жена, добра съпруга, майка и домакиня. Искам спокойна и сигурна спътница, която ще стои до мен и ще ме поддържа. В замяна на това можеш да очакваш от мен сериозна работа, спокойствие вкъщи и обич, когато е нужно. Не съм лош човек и ще направя всичко, което мога.

И го направи.

Дребен и сух като стъбло на бряст, той имаше приятно и засмяно лице. Не пиеше, не пушеше, не дъвчеше тютюн, не обичаше хазарта. След работа гледаше телевизия, четеше списания за риболов или играеше на карти с приятели от завода. Беше много общителен и често канеше гости. В неделя ходеше за риба. Аз се занимавах с домакинството, защото той не разрешаваше да слугувам у хората.

Не беше глупав, макар че умът му не беше от онзи тип, който обществото цени. Въпреки че способностите му се ограничаваха до ръчна работа, той проявяваше в нея талант, който не се дължеше само на двигателни умения, и макар и необразован, правеше всичко с онази изобретателност, която при домашното майсторене отличава трудолюбивите от артистите, а в разговора показва, че знанието не е всичко. Примирена отрано с живот на монахиня, това, че небесата ми бяха изпратили като съпруг този приятен спътник, макар и не интелектуалец, но все пак посвоему умен, ми се струваше доста милосърдно. Можех да попадна на някой като Грьолие.

Бернар Грьолие е едно от редките същества, живеещи на улица „Грьонел“ № 7, пред когото не се боя, че ще се издам. Ако му кажа: „война и мир представя детерминистичен възглед за историята“ или „Що не смажете пантите в отделението за боклукчийски кофи“, той няма да разбере нищо и в двата случая. Дори се питам поради какво необяснимо чудо втората фраза успява да го накара да действа. Как можеш да направиш нещо, което не разбираш? Несъмнено този вид изречения не изискват рационална обработка и като стимулите, които, обикаляйки в гръбначния ни мозък, възбуждат рефлексии, без да прибегват до намесата на главния мозък, предложението да смаже нещо е може би механична заповед, която задвижва крайниците без помощта на ума.

Бернар Грьолие е мъж на Виолет Грьолие, „гувернантката“ на Артенс. Постъпила преди трийсет години при тях като обикновена слугиня, със забогатяването им тя беше израснала нагоре и вече в качеството си на гувернантка, управляваща смешно кралство в лицето на прислужницата (Мануела), временно наемания майордом (англичанин) и момчето за всичко (съпругът ѝ), тя се отнасяше към обикновените хора със същото презрение, както и към едробуржоазните си стопани. По цял ден крякаше като сврака, суетеше се насам-натам с важен вид, мърмеше прислугата като в най-хубавите години на Версай и досаждаше на Мануела с поучителни слова за любовта към добре свършената работа и упадъка на добрите маниери.

— Тая не е чела Маркс — каза ми един ден Мануела.

Точността на тази констатация, направена от една португалска чистачка, не особено запозната с философските трудове, ме изненада. Не, Виолет Грьолие със сигурност не беше чела Маркс, защото името

му не се намираше в нито един списък от почистващи препарати за тузарски сребърни прибори. Като награда за това незнание тя получаваше вестник, ошарен с безкрайни реклами за колосващи средства и ленени кухненски кърпи.

С други думи, случих на мъж.

На всичкото отгоре веднага му признах огромната си вина.

[1] Привърженик на Пиер Пужад, ръководител на Съюза за защита на търговците и занаятчиите във Франция — дясно политическо движение от края на Четвъртата република. В наши дни синоним на дребнобуржоазен, еснафски. — Б.пр. ↑

ДЪЛБОКА МИСЪЛ №2

*Котката днес —
един модерен и от време на време
декоративен тотем*

Във всеки случай у дома е така. Искате ли да разберете нашето семейство, достатъчно е да наблюдавате котките ни. И двете са дебели мехове за луксозна суха котешка храна и нямат никакво интересно взаимодействие с хората. Влачат се от канапе на канапе, ръсят косми навсякъде и никой още не е разбрал, че не обичат никого. Единствената полза от котките е, че са подвижни декоративни предмети, понятие, което намирам за любопитно от интелектуална гледна точка, но нашите имат твърде увиснали кореми, за да мога да го приложа към тях.

Майка ми, която е прочела целия Балзак и цитира Флобер на всяка вечеря, всекидневно доказва какво страхотно мошеничество е образованието. Достатъчно е да я видите с котките. Тя осъзнава донякъде декоративния им потенциал, но упорито продължава да им говори като на хора, което не би направила с лампа или етруска статуетка. Както изглежда, децата до късна възраст вярват, че всичко, което се движи, има душа и е надарено с воля. Майка ми вече не е дете, но очевидно не успява да разбере, че Конституция и Парламент имат толкова ум, колкото и прахосмукачката. Съгласна съм, че разликата между прахосмукачката и тях идва от това, че котката може да изпитва удоволствие и болка. Но нима това означава, че тя има по-голяма способност да общува с човека? Съвсем не. Това би трябвало само да ни накара да бъдем особено предпазливи с тях като с чуплив предмет. Когато чуя майка ми да казва: „Конституция е гордо и чувствително котенце“, а всъщност оная се е свила на дивана, защото е преяла, си падам от смях. Но ако приемем хипотезата, че котката изпълнява функцията на модерен тотем, един вид емблематично и предпазващо дома превъплъщение, добронамерен образ на членовете

на семейството, всичко става ясно. Майка ми превръща котките в това, което иска ние да бъдем и в никакъв случай не сме. Няма нищо по-малко гордо и чувствително от долуспоменатите членове на семейство Жос: мама, татко и Коломб. Те са абсолютно малодушни и безразлични, лишени от каквито и да е чувства.

С една дума, аз мисля, че котката е модерен тотем. Могат да се превъзнасят колкото искат за еволюция, цивилизация и куп други думи, завършващи на „ция“, човек не е напреднал кой знае колко от появата си: той все още вярва, че е дошъл тук неслучайно и че някакви богове, повечето добронамерени, бдят над съдбата му.

ОТКАЗВАЙКИ СЕ ОТ БОРБАТА

Прочела съм толкова книги...

И все пак като всички самоуки никога не съм сигурна в това, което съм разбрала. Понякога ми се струва, че с един поглед съм обхванала цялото знание, като че ли невидими нишки внезапно се появяват и свързват всичките ми разпилени четива — а после внезапно смисълът ми убягва, същественото се изплъзва и колкото и да чета едни и същи редове, не успявам да вникна в тях и заприличвам на дърта откачалка, която си мисли, че стомахът ѝ е пълен само защото внимателно е прочела менюто. Изглежда, че съчетанието между такъв вид умение и такъв вид слепота е запазена марка на самообразованието. Лишавайки субекта от сигурните юзди, които дава всяко добро обучение, то все пак го дарява с известна свобода и способност за обобщение там, където общоприетият начин на говорене поставя прегради и забранява приключението.

Тази сутрин например стоя стъписана в кухнята с малка книжка пред себе си. Намирам се в един от онези моменти, когато ме овладява безумието на самотното ми начинание и, готова да се откажа, се боя, че най-сетне съм си намерила майстора.

Той се нарича Хусерл, име, с което никога не назовават домашни любимци или шоколадови изделия поради факта, че то отпраща към нещо сериозно, отблъскващо и донякъде пруско. Но това не ме утешава. Смятам, че животът ме е научил, по-добре от всекиго друго, да се съпротивлявам на негативните внушения на световната мисъл. Ще ви кажа: ако досега си мислите, че грозотата в старостта и вдовството в портиерската стая са ме превърнали във вехта дрипа, примирена с низостта на съдбата си, значи ви липсва въображение. Вярно е, че отстъпих и се отказах от борбата. Но насаме с моя ум, където съм в безопасност, не съществува предизвикателство, което да не мога да приема. Бедна поради името, положението и външния си вид, в обителта на съждението аз съм непобедима богиня.

Ето защо Едмунд Хусерл, чието име може да служи за название на прахосмукачки без торбичка, заплашва сигурността на личния ми Олимп.

— Добре, добре, добре, добре — казвам аз, издишвайки дълбоко, — всеки проблем има решение, нали? — И поглеждам котарака, очаквайки неговото насърчение.

Неблагодарникът не отговаря. Току-що е излапал огромна порция пастет и, обзет от огромно благоволение, заема целия фотьойл.

— Добре, добре, добре, добре — повтарям глупаво и слисана отново наблюдавам смешната книжка.

Картезиански размишления — въведение във феноменологията. От заглавието на произведението и прочита на първите страници веднага се разбира, че не може да пристъпиш към философа феноменолог Хусерл, ако не си чел Декарт и Кант. Но също така става ясно, че дори и да познаваш Декарт и Кант, това няма да ти разтвори веднага вратите на трансценденталната феноменология.

Жалко. Аз питая към Кант непоклатимо възхищение, защото неговата мисъл е невероятен концентрат от гениалност, логичност и лудост, и още защото колкото и спартански да е стилът му, почти не ми беше трудно да вникна в смисъла му. Текстовете на Кант са велики текстове и мога да го докажа със способността им да изкарат успешно теста с джанката.

Тестът с джанката изненадва с обезоръжаващата си очевидност. Той извлича силата си от една универсална констатация: захапвайки плода, човек най-сетне разбира. Какво разбира? Всичко. Разбира бавното съзряване на човешкия вид, създаден за оцеляване, но достигнал една прекрасна вечер до интуицията за удоволствието, проумял суетата на всички измислени желания, които отклоняват от първичния стремеж към добродетелите на простите и възвишени неща, безполезността на речта, бавния и ужасен упадък на световите, който никой не може да избегне и въпреки всичко това — прекрасната наслада на сетивата, когато те тайно се съюзават, за да разкрият на хората удоволствието и страховитата красота на Изкуството.

Тестът с джанката се извършва в кухнята ми. Върху масата от гетинакс поставям плода и книгата и, захапвайки го, започвам да чета. Ако те взаимно устоят на мощните си атаки, ако джанката не успее да ме накара да се усъмня в текста, а текстът не е в състояние да ми

развали усещането от плода, знам, че пред мен се намира важна и, да си го кажем честно, изключителна творба, защото малко са произведенията, които не изглеждат разводнени, смешни и надути пред необикновената сочност на малките златисти топчета.

Ама че съм самонадеяна, казвам на Леон, защото моите познания в областта на кантианството са незначителни в сравнение с бездната на феноменологията.

Почти нямам алтернатива. Трябва да отида до библиотеката и да се опитам да открия някакво въведение в материята. Обикновено не се доверявам на разни пояснения или резюмета, които слагат на читателя оковите на схоластичното мислене. Но ситуацията е много сериозна, за да си позволя да шикалкавя. Феноменологията ми убягва и това е непоносимо.

ДЪЛБОКА МИСЪЛ №3

*Силните
в човешкия род
не правят нищо
говорят
продължават да говорят*

Това е моя дълбока мисъл, родена от друга дълбока мисъл. Един от гостите на татко я изрече миналата вечер: „Онези, които умеят да правят — правят, онези, които не умеят да правят — преподават, онези, които не умеят да преподават — преподават на преподавателите, а онези, които не умеят да преподават на преподавателите — се занимават с политика“. Всички намериха това за много умно, но по погрешни причини. „Толкова е вярно“, каза Коломб, която е специалист по фалшивата самокритика. Тя е от хората, за които знанието означава власт и прошка. Ако знам, че принадлежа към самодоволен елит, който разпродава общото благо поради излишна арогантност, не подлежа на критика и спечелвам двойно по-голям престиж. И татко е склонен да мисли така, макар че не е такъв кретен като сестра ми. Все още вярва, че съществува нещо, което се нарича дълг, и въпреки че според мен това е химера, то го предпазва от слабоумието на цинизма. Ще обясня: няма по-сантиментално и лекомислено същество от циника. Това е така, защото той все още е дълбоко убеден, че светът има смисъл, и тъй като не може да се откаже от тъпотииите на детството, възприема обратното поведение. „Животът е курва, вече не вярвам в нищо и ще му се наслаждавам, докато ми се доповръща“ — ето философията на недоволния наивник. Точно такава е сестра ми. Може да е завършила висшето педагогическо училище, но все още вярва в Дядо Коледа, и то не защото има добро сърце, а защото е напълно инфантилна. Тя глупаво се хилеше, когато колегата на татко изрече прекрасната си фраза, сякаш за да каже: „Аз владеея огледалната

композиция и тези думи са потвърждение на онова, което отдавна мисля: Колумб е невероятно тъпа“.

Според мен обаче тази фраза е истинска дълбока мисъл именно защото не е вярна, във всеки случай не е напълно вярна. Тя не означава онова, което си мислим отначало. Ако се издигаме в обществената йерархия пропорционално на некомпетентността си, гарантирам ви, че светът нямаше да бъде същият. Тази фраза не иска да каже, че некомпетентните заемат най-високите места, а че нищо не е по-сурово и по-несправедливо от човешката действителност: хората живеят в свят, където думите, а не делата имат власт, където върховната компетентност е умението да боравиш с езика. И това е ужасно, защото всъщност ние сме примати, програмирани сме да ядем, да спим, да се възпроизвеждаме, да завладяваме и пазим територията си и защото най-надарените от нас винаги са измамани от другите, от онези, които говорят добре, макар че са неспособни да защитят градината си, да донесат заек за вечеря или да правят деца както трябва. Хората живеят в свят, където доминират слабите. Това е страшно обидно за животинската ни природа, един вид извращение и дълбоко противоречие.

ПЕЧАЛЕН ЖРЕБИЙ

След един месец неистово четене решавам с дълбоко облекчение, че феноменологията е чиста измама. Така както катедралите са събуждали винаги у мен чувство, близко до припадък, същото като онова, което хората изпитват при вида на сътвореното във възхвала на нещо несъществуващо, така и феноменологията подхранва моето недоумение, че е възможно толкова много ум да се впрегне в служба на толкова безсмислено начинание. Тъй като сега е ноември, уви, нямам джанки подръка. В подобни случаи, честно казано — единайсет месеца в годината, се примирявам с черен шоколад (70%). Но предварително знам резултата от теста. Дори да имах време да изям пет кила шоколад, пак щях шумно да се тупам по хълбоците, докато чета и прекрасна глава като „Разкриване на крайния смисъл на знанието в усилието да бъде «изживяно» като ноематичен феномен“ или пък „Конститутивните проблеми на трансценденталното его“ щеше да ме накара да умра от смях, щеше направо да ми пръсне сърцето, така както си седя потънала сред възглавнички в креслото, със сок от джанки и шоколад, стичащ се по брадичката ми. Когато решите да се захванете с феноменологията, трябва да сте наясно с факта, че тя се свежда до един двоен въпрос: каква е природата на човешкото съзнание? Какво познаваме от света?

Да вземем първия.

Хилядолетия наред от „опознай себе си“ до „мисля, следователно съществувам“ непрекъснато се говори за онова смешно предимство на човека, наречено съзнание, и най-вече за способността на това съзнание да превърне самото себе си в обект. Когато някъде го сърби, човек се чеше и осъзнава, че се чеше. Ако го попитат: „Какво правиш“, той отговаря: „Чеша се“. Ако продължим с изследването (осъзнаваш ли, че осъзнаваш факта, че се чешеш?), той пак отговаря: „Да“, както и на всички останали допълнителни „осъзнаваш ли“. Дали като знае, че се чеше, човек го сърби по-малко? Дали рефлексивното съзнание влияе благотворно на реда на сърбежите? Ни най-малко. Да знаеш, че те

сърби, и да осъзнаваш, че осъзнаваш факта, че го знаеш, не променя по никакъв начин факта, че те сърби. Допълнително затруднение — трябва да изтърпиш прозорливостта, произтичаща от този печален жребий, и се обзалагам на пет кила джанки, че това засилва неприятното усещане за сърбеж, което котаракът ми отстранява с просто движение на предната лапа. Обаче на хората им се струва толкова необикновено — защото никое друго животно не е способно да го прави и по този начин ние се откъсваме от животинското, — че едно същество може да знае, че знае, че се чеше, това предимство на човешкото съзнание за мнозина изглежда като проява на нещо божествено, което вътре в нас убягва на хладния детерминизъм, подчиняващ всички физически неща.

Цялата феноменология почива на следната увереност: нашето рефлексивно съзнание, белег на онтологичното ни достойнство, е единственото нещо у нас, което си струва да бъде изучавано, защото ни спасява от биологичния детерминизъм.

Изглежда, никой не осъзнава факта, че след като сме животни, подчинени на хладния детерминизъм на физическите неща, всичко предшестващо е невалидно.

6

МОНАШЕСКИ ВЛАСЕНИЦИ

А ето и втория въпрос: какво знаем за света?

На този въпрос идеалистите като Кант отговарят.

Какво отговарят?

Те отговарят: не много.

Идеализмът е гледната точка, според която ние можем да опознаваме само онова, което се явява на съзнанието ни — полубожествена даденост, спасяваща ни от животинското. Знаем за света това, което съзнанието ни казва за него, защото то му се явява, и нищо повече.

Да вземем случайно избран пример — един симпатичен котарак на име Леон. Защо той? Защото смятам, че с котарак е по-лесно. Питам ви: как може да сте сигурни, че става дума за котарак и че знаете какво е котарак? Логичният отговор би бил да изтъкнете факта, че вашето възприятие на животното, допълнено с няколко концептуални и езикови механизми, ви позволява да придобиете подобно познание. Но отговорът на идеалистите отчита неспособността ни да знаем дали онова, което възприемаме и мислим за котка и се явява на съзнанието ни, съответства на дълбоката същност на котката. Може би моят котарак, който за мен е тлъсто четириногло с трепкащи мустаци и което аз поставям в съзнанието си в чекмедже с етикет „котарак“, в действителност и сам по себе си е лепкава топка, която не мяука. Но сетивата ми са изградени така, че не виждам това и че отвратителният куп зелен клей, измамвайки отвращението и наивното ми доверие, се явява на съзнанието ми под формата на лаком домашен любимец с мека като коприна козина.

Ето това е кантовият идеализъм. От света познаваме само *идеята*, която нашето съзнание има за него. Съществува обаче още потискаща теория, разкриваща още по-ужасяващи перспективи от тази да галиш, без да си даваш сметка, парче зелена лига или сутрин да пъхаш във воняща пещера филийките, които, вярваш, са предназначени за тостера.

Съществува идеализмът на Едмунд Хусерл, който от днес нататък ми напомня марка власеници за свещеници, стремящи се към неясна схизма на баптистката църква.

Според тази теория съществува само възприемането на котарака. А котаракът? Можем и без него? Няма нужда от котарак? За какво ни е? Какъв котарак? Отсега нататък философията си позволява да се отдаде на разгула на чистия разум. Светът е непостижима реалност и е безсмислено да се опитваме да я опознаем. Какво знаем за света? Нищо. Тъй като всяко познание е самоизучаване на рефлексивното съзнание от самото него, следователно можем да изпратим света по дяволите.

Такава е феноменологията: наука за онова, което се явява на съзнанието. Как преминава денят на един феноменолог? Става, осъзнава, че сапунисва под душа тяло, чието съществуване е необосновано, че яде несъществуващи филийки, че облича дрехи, които са като празни скоби, че отива на работа, че хваща котка.

Малко го е еня дали котаракът съществува, или не и каква е същността му. Нерешимото не го интересува в замяна на това не може да се отрече, че на съзнанието му се е явила котка и именно тази поява мъчи нашия човек.

Впрочем, въпросната поява е доста сложна. Фактът, че е възможно до такава степен да се детайлизира как съзнанието възприема нещо, чието съществуване само по себе си е безразлично, е особено забележителен. Знаете ли, че съзнанието ни не възприема веднага, а извършва сложни поредици от синтези, които посредством последователни профилирания успяват да предоставят на сетивата ни различни предмети като например котка, метла или мухоловка и само Бог знае колко полезно е всичко това? Гледайте котката си и се попитайте как става така, че вие знаете каква е тя отпред, отзад, отдолу и отгоре, макар че в момента я виждате само отпред. Трябвало е вашето съзнание, синтезирайки, без дори да усетите, множеството възприятия на котката ви от всички възможни ъгли, да ви създаде в края на краищата пълния образ на котката, който моментното зрение никога не ви предоставя. Същото е и за мухоловката, която винаги възприемате само от едната страна, макар че в ума си можете да я визуализирате цялата и която — какво чудо! — знаете как изглежда и от другата страна, без дори да сте я обърнали.

Ще се съгласите, че такова знание е много полезно. Не мога да си представя, че Мануела си служи с мухоловка, без незабавно да мобилизира знанието си за различните профилирания, необходими за нейното схващане. Впрочем, не си представям как Мануела си служи с мухоловка по простата причина, че в апартаментите на богатите никога няма мухи. Нито мухи, нито сифилис, нито лоши миризми, нито семейни тайни. При богатите всичко е чисто, гладко, здраво и следователно предпазено от тиранията на мухоловките и публичния позор.

Ето това е феноменологията: безкраен и самотен монолог на съзнанието със самото себе си, чист и тежък аутизъм, никога несмущаван от една истинска котка.

В КОНФЕДЕРАЦИЯТА НА ЮЖНИТЕ ЩАТИ

— Какво четете? — пита ме Мануела, която слиза задъхана от дома на една дама на име Дьо Броли, приготовленията за чиято вечеря са причината за тази охтика. След като беше получила от доставчика седем кутии хайвер „Петросян“, тя дишаше като Дарк Вейдър^[1].

— Антология на фолклорни стихотворения — казвам аз и затварям завинаги Хусерл.

Виждам, че днес Мануела е в добро настроение. Тя енергично вади от кошничката целувките, все още увити в белите листчета хартия, в които ги е пекла, сяда, приглажда грижливо покривката с опакото на ръката си, прелюдия към вълнуващо изявление.

Нареждам чашите, сядам на свой ред и чакам.

— Госпожа Дьо Броли не е доволна от трюфелите — започва тя.

— Така ли? — казвам аз учтиво.

— Не миришели на нищо — продължава тя, сякаш този техен недостатък е огромна лична обида.

Наслаждаваме се на тази информация както подобава и за мен е истинско удоволствие да си представя Бернадет дьо Броли в кухнята ѝ, обезумяла и разчорлена, мъчеща се да залее престъпните гъби със сос от манатарки и пачи крак, обзета от смешната, но безумна надежда, че те в края на краищата ще започнат да миришат на нещо наподобяващо гора.

— А пък Нептун се изпика в краката на господин Сен Нис — продължава Мануела. — Горкото животинче сигурно се е стискало от часове и когато господинът извади каишката му, то не можа да изчака и си свърши работата в антрето върху крачола на панталона му.

Нептун е кокерът на собствениците от третия етаж вдясно. Вторият и третият са единствените етажи, разделени на два апартамента (по двеста квадратни метра всеки). На първия живеят Дьо Броли, на петия Жос, а на седмия Палиер. На втория Мъорис и Розен, а на третия Сен Нис и Бадоаз. Нептун е кучето на семейство Бадоаз или по-точно на госпожица Бадоаз, която следва право в Асас^[2] и

организира купони с други собственици на кокери, които следват право в Асас.

Изпитвам голяма симпатия към Нептун. Да, ние взаимно се ценим, несъмнено поради съучастничеството, родено от това, че чувствата на единия веднага се възприемат от другия. Нептун усеща, че го обичам; различните му желания са ми ясни. Най-забавното в цялата работа е, че докато той упорито иска да си бъде куче, стопанката му би желала да го направи джентълмен. Когато излиза на двора, на края, ама съвсем на края на жълтеникавата си кожена каишка, той гледа жадно калните локви пред себе си. Ако стопанката му дръпне рязко поводата, той веднага кляка и, без да се церемони, започва да си лиже туй-онуй. Атина, смешният уипет на Мъорисови, го кара да плези език като похотлив сатир и да пъхти предварително с глава, натъпкана с фантазми. Най-смешна у кокерите е люлеещата се като ладия походка, когато са в закачливо настроение. Сякаш завинтени под лапите им пружини ги изтласкват нагоре, но спокойно, без друсане. Това раздвижва лапите и ушите им както вълнението — кораба, и кокерът, малко параходче, плаващо по твърдата земя, внася в градската среда някакъв морски привкус, който много обичам.

И накрая, Нептун е голям лакомник, готов на всичко за парче ряпа или кора корав хляб. Когато стопанката му минава край помещението за боклука, той тегли каишката като обезумял с изплезен език и побесняла опашка. За Диан Бадоаз това е истинска катастрофа. Тази изискана душа мисли, че кучето ѝ трябва да бъде като девойките от висшето общество в Савана по време на Конфедерацията на Южните щати — те можели да си намерят мъж само ако се престрували, че никога не им се яде.

Вместо това Нептун се държи като гладен янки.

[1] Герой от филма „Междузвездни войни“. — Б.пр. ↑

[2] Един от най-престижните юридически факултети във Франция. — Б.ред. ↑

ДВИЖЕНИЕ НА СВЕТА №2

*Бекон за кокера, бейкън за стопанката
му^[1]*

В кооперацията има две кучета: уипетът на Мъорисови, който прилича на скелет, обвит в бежова кожа, и червеникавият кокер на Диан Бадоаз, дъщерята на надутия адвокат, анорексична блондинка, която носи шлифери „Бърбъри“. Уипетът се нарича Атина, а кокерът — Нептун. Надявам се, че вече сте разбрали в какъв дом живея. При нас няма кучешки имена като Кики или Рекс. Та значи вчера, във входа, двете кучета се срещнаха и имах възможността да наблюдавам много интересен танц. Няма да говоря за кучетата, които взаимно си подушиха дупетата. Не знам дали Нептуновото мирише лошо, но Атина отскочи назад, докато той сякаш беше заврял муцуна в букет от рози, в който е скрит голям кървав бекон.

Не, интересни бяха двете човешки същества, увиснали на края на каишките. Несъмнено в града кучетата водят стопаните си на каишка, въпреки че никой не разбира, че да се нагърбиш доброволно с гледане на куче, което трябва да разхождаш два пъти дневно в дъжд или сняг, е все едно сам да си сложиш каишка на врата. С една дума, Диан Бадоаз и Ан-Елен Мъорис (един и същи модел с двацет и пет години разлика) се срещнаха във входа, всяка на края на своята каишка. В такива случаи всичко се обърква! Те са толкова непохватни, сякаш имат плавници на ръцете и краката, защото не могат да направят единственото ефикасно в подобна ситуация нещо: да признаят какво става и да се помъчат да му попречат. Но тъй като се преструват, че разхождат изискани плюшени играчки без никакви неуместни нагони, не могат да изкрещят на песовете си да престанат да си душат задниците или да си ближат оная работа.

И ето какво се случи: Диан Бадоаз излезе от асансьора с Нептун, а Ан-Елен чакаше отпред с Атина. Те, така да се каже, хвърлиха двете си кучета едно върху друго и стана, каквато стана. Нептун обезумя. Да

си излизаш с кеф от асансьора и изведнъж муцуната ти да се окаже в дупето на Атина — такива неща не се случват всеки ден. От години Коломб ни тропат по нервите със своя кайрос, гръцко понятие, което означавало „подходящия момент“, нещо, което Наполеон умее да уцели, защото, естествено, моята сестра е специалист и по военна стратегия. Та кайросът — това е интуицията за момента. Мога да ви кажа, че Нептун намери своя кайрос право в носа си и не се отметна, изигра ролята си на хусар от миналите векове: просто ѝ се качи отгоре. „О, Господи!“, каза Ан-Елен, сякаш лично тя бе жертва на насилие. „О, не!“, провикна се Диан Бадоаз, като че ли цялата вина беше нейна, макар и да се обзалагам на един Мишоко, че никога не би ѝ минало през ум да се качи върху задните части на Атина. И те започнаха едновременно да дърпат каишките на кучетата, но възникна проблем, който предизвика интересно движение.

Всъщност Диан би трябвало да тегли нагоре, а другата надолу, за да разделят двете кучета, но вместо това те тръгнаха настрани и тъй като пред асансьора е много тясно, много бързо срещнаха препятствие: едната — решетката на асансьора, а другата — стената вляво. Изведнъж Нептун, дестабилизиран от първото теглене, успя да си поеме дъх и още по-силно натисна Атина, която ужасена въртеше очи и виеше. В този момент човешките същества смениха стратегията, опитвайки се да изтеглят кучетата към по-широки пространства и да повторят маневрата в по-удобни условия. Ала работата беше спешна — всички знаят, че идва момент, когато кучетата се заклепват. Те закрещяха едновременно „О, Господи, о, Господи!“ и дърпаха каишките сякаш собствената им непорочност зависеше от това. В устрема си Диан Бадоаз се подхлъзна и си изкълчи глезена. И ето го интересното движение — докато глезенът ѝ се отметна навън, цялото ѝ тяло се измести в същата посока, освен конската ѝ опашка, която тръгна в обратната.

Кълна се, че беше великолепно: сякаш беше Бейкън. От години в тоалетната на родителите ми виси една картина на Бейкън с някакъв тип, който седи на клозетната чиния и съвсем а ла Бейкън има измъчен и отблъскващ вид. Винаги съм мислила, че това смущава спокойствието при извършване на съответната дейност, но както и да е, у нас всеки си има своя тоалетна и няма защо да се оплаквам. Ала когато Диан Бадоаз напълно се разкриви, изкълчвайки глезена си и

чертаейки с колена, ръце и глава странни ъгли — като връх на всичко това беше застаналата ѝ хоризонтално конска опашка, — веднага си спомних Бейкън. За миг тя заприлича на разглобена кукла, тялото ѝ направи „храс“ и за няколко хилядни от секундата (защото всичко стана много бързо, но тъй като вече следя внимателно движенията на тялото, го видях като на забавен кадър) Диан Бадоаз заприлича на персонаж на Бейкън. Само една крачка ме делеше от мисълта, че оная картина виси в тоалетната от години единствено за да мога по-добре да оценя това движение. После Диан падна върху кучетата и това реши проблема, защото Атина, притисната на пода, успя да се измъкне от Нептун. Последва сложна сцена. Ан-Елен искаше да помогне на Диан, но държейки кучката си далеч от похотливото чудовище, а Нептун, напълно безразличен към виковете и болката на стопанката си, продължаваше да се дърпа към своя бекон с рози. В този момент госпожа Мишел, портиерката, излезе от стаята си, а аз улових каишката на Нептун и го отведох по-далеч.

Горкият, беше много разочарован. Затова клекна и започна да се лиже шумно, което засили отчаянието на клетата Диан. Госпожа Мишел извика „Бърза помощ“, защото глезенът беше заприличал на диня, и после отведе Нептун вкъщи, а Ан-Елен остана с Диан. Прибрах се у дома, като си казах: Дали един истински Бейкън (бекон) си заслужава цялото това усилие?

Реших, че не си заслужава — Нептун не само че не задоволи прищявката си, но и бе лишен от разходка.

[1] Игра на думи: бекон и Бейкън се пишат по един и същи начин „Васоп“ Френсис Бейкън е ирландски художник, който рисува деформирани, гротескни фигури. — Б.пр. ↑

8

ПРЕДТЕЧА НА МОДЕРНИТЕ ЕЛИТИ

Тази сутрин, докато слушах радио Франс Интер, с изненада открих, че не съм това, което си мисля. До този момент приписвах на моето пролетарско самообразование причините за културния ми еkleктизъм. Както вече споменах, прекарвах всяка свободна от работа минута от съществуването си в четене, гледане на филми и слушане на музика. Но в този луд стремеж към консумиране на културни предмети имаше, струва ми се, един важен недостатък по отношение на вкуса, а именно грубото смесване на достойни произведения с доста по-малко достойни такива.

Няма съмнение, че подобен еkleктизъм се проявява в най-малка степен в областта на четенето, въпреки че разнообразието на интересите ми достига до крайност. Чела съм книги по история, философия, политическа икономия, социология, психология, педагогика, психоанализа и, разбира се, най-вече художествена литература. Първите са ми интересни, но вторите съставляват целият ми живот. Котаракът ми Леон е кръстен на Толстой. Предишният се казваше Донго заради Фабрис дел Донго. Първият беше Каренин заради Ана, но му виках Каре от страх да не ме разкрият. Освен верността ми към Стендал, предпочитанията ми определено се разполагат в Русия отпреди 1910 година, но с гордост мога да кажа, че съм изчала голяма част от съвременната световна литература, като се има предвид, че съм селско момиче, чиито амбиции стигнаха до портиерска служба в кооперацията на улица „Грьонел“ № 7, и че обикновено такава съдба ви обрича на вечен култ към Барбара Картланд. Имам осъдителна слабост към криминалните романи — но смятам онези, които чета, за висока литература. Понякога ми е изключително трудно да изоставя четенето на някои книги на Конъли или на Манкел, за да отида да разбера защо ми звъни Бернар Грьолие или Сабин Палиер, чиито занимания са несъвместими с разсъжденията на Хари Бош, ченгето любител на джаз от полицейския отдел в Лос Анджелис, особено когато ме питат:

— Не можем да разберем защо миризмата на боклука се усеща чак в двора...

Това, че Бернар Грьолие и наследницата на стара банкова фамилия могат да се интересуват от едни и същи банални неща и същевременно да не знаят, че окончанието за първо лице множествено число на някои глаголи не е *ме*, а *м*, хвърля нова светлина върху човешкия род.

В областта на киното обаче еkleктизмът ми разцъфтява. Обичам американските *блокбъстър*и и авторското кино. Всъщност дълго време консумирах най-вече развлекателни американски и английски филми, с изключение на някои сериозни творби, които възприемах чисто естетически, тъй като емоцията и възторгът ми са свързани единствено с развлечението. Питър Грийнауей буди у мен възхищение, интерес и прозавки, затова пък плача всеки път, когато Мели и Мама изкачват стълбището на Бътлърви след смъртта на Бони Блу, и считам *Blade Runner*^[1] за шедьовър на високото развлекателно изкуство. Дълго време приемах като нещо фатално, че седмото изкуство е красиво, могъщо и приспивателно, докато развлекателното кино е повърхностно, забавно и разтърсващо.

Например днес тръпна от нетърпение при мисълта за подаръка, който си направих. Той е плод на образцово изчакване, на дълго отлаганото изпълнение на желанието да видя отново един филм, който гледах за първи път на Коледа 1989-а.

[1] Блейд Рънър — буквално „Бегач по острие“ — научно-фантастичен филм от 1982 г. на режисьора Ридли Скот. — Б.пр. ↑

ЧЕРВЕНИЯ ОКТОМВРИ

На Коледа 1989-а Люсиен беше много болен. Макар да не знаехме още кога ще настъпи смъртта, бяхме свързани с нейната неизбежност, това беше невидимата нишка, която стягаше душите ни и ни свързваше един с друг. Когато болестта влезе в нечий дом, тя не само овладява нечие тяло, но изтъква между сърцата мрачен покров, който погребва надеждата. Подобно на паяжина, зазиждаща нашите планове и дъх, болестта ден след ден поглъщаше живота ни. Когато идвах отвън, имах чувството, че прониквам в гробница, и през цялото време ми беше студено. Нищо не можеше да прогони този студ и през последните дни, когато спях до Люсиен, ми се струваше, че тялото му всмуква цялата топлина, която моето беше поело от другаде.

Болестта, диагностицирана през пролетта на 1988-а, го разяждаше в продължение на деветнайсет месеца, докато го отнесе на Бъдни вечер. Старата госпожа Мъорис организира събирането на пари от обитателите на дома и един красив венец с панделка без надпис бе доставен в портиерната. Тя единствена дойде на погребението. Беше набожна жена, студена и надменна, но в суровите ѝ и резки обноски имаше нещо искрено и когато една година след Люсиен тя също умря, си помислих, че беше добра жена и ще ми липсва, въпреки че за петнайсет години бяхме разменили само няколко думи.

— До последно тровеше живота на снаха си. Лека ѝ пръст, беше свята жена — добави вместо надгробно слово Мануела, която питаше към госпожа Мъорис омраза, достойна за перото на Расин.

Освен Корнелия Мъорис с нейните воалетки и броеници, никой не възприе болестта на Люсиен като нещо важно. Богатите си мислят, че бедните — може би защото животът им е лишен от кислорода на парите и връзките — изпитват човешките чувства с по-малка сила и с по-голямо равнодушие. След като бяхме портиери, изглеждаше като нещо общоприето, че смъртта за нас е в реда на нещата, докато за богатите тя навлича одеянията на несправедливостта и драмата. Портиер, който умира, е само малка празнота в хода на всекидневието,

биологична даденост, несвързана с никаква трагедия, а за собствениците, които всекидневно го срещаха по стълбите или пред портиерната, Люсиен беше небитие, завърнало се в нищото, от което никога не беше излизал. Скот, който поради това че водеше полуживот без блясък и показност, несъмнено изпитваше в часа на смъртта си полубунт. Мисълта, че като всеки човек и ние можем да изпитваме адска болка и че със сковано от ярост сърце, докато страданието опустошава живота ни, се разпадаме вътрешно от страха и ужаса, които смъртта събужда у всекиго, не минаваше през ума на обитателите.

Една сутрин, три седмици преди Коледа, когато се върнах от пазар с чанта препълнена с ряпа и бял дроб за котката, заварих Люсиен облечен за излизане. Дори си беше сложил шала и ме очакваше. След немощните движения на един мъж, когато преходът от стаята до кухнята лишаваше от сили и покриваше с ужасяваща бледност, след седмици, през които той никога не сваляше пижамата си, превърнала се в моите очи в костюм на смъртта, аз едва не припаднах, като го видях на крака с блеснали очи и закачливо изражение, с вдигната яка на зимното палто, достигаща до необичайно розовите му бузи.

— Люсиен — извиках аз и понечих да се приближа, да го придържа, да го сложа да седне, да го съблека, знам ли какво още — всички непознати жестове, на които болестта ме беше научила и които в последно време бяха единствените, които умеех да правя. Щях да оставя чантата си, да го прегърна, да го притисна до себе си, да го нося и кой знае какво още, но със затаен дъх и със странното усещане, че сърцето ми се разширява, не го сторих.

— Нямаме време — каза ми Люсиен, — прожекцията е от един часа.

В топлината на залата, готова да се разплача и щастлива както никога в живота ми, аз държах топлата му ръка за първи път от месеци насам. Знаех, че някакъв неочакван прилив на енергия го беше извадил от леглото и му беше дал силата да се облече, желанието да излезе и да сподели с мен още веднъж това съпружеско удоволствие, но знаех също така, че това беше знак, че му остава малко време, Божията милост, предшестваща смъртта, но това не ме интересуваше, исках

само да се възползвам, да се насладя на тези спасени от игото на болестта мигове, на топлата му ръка в моята и на сладостните тръпки, които чувствахме и двамата, защото, слава Богу, и двамата можехме да споделим възторга си от филма.

Мисля, че умря веднага след това. Тялото му се бори още три седмици, но духът му си беше отишъл след края на прожекцията, защото знаеше, че така е по-добре, защото ми беше казал сбогом в тъмната зала без болезнени съжаления, защото така бе намерил покой, доверявайки се на онова, което си бяхме казали безмълвно, гледайки заедно светлия екран, където се случваше една история.

Приех го.

На лов за Червения октомври беше филмът на последната ни прегръдка. Ако искате да разберете изкуството на разказа, вижте го: питам се защо Университетът упорито преподава повествователните принципи с помощта на Проп, Гремас и други светила, вместо да инвестира в кинозала. Завръзка, интрига, актанти, перипетии, търсене, герой и други допълнителни персонажи. Нужен ви е само един Шон Конъри в униформа на руски подводничар и няколко добре разположени самолетносача.

Та както вече казах, тази сутрин научих от Франс Интер, че контаминацията на моите стремежи към легитимна култура от интереса към нелегитимната култура не била стигмат за моя низш произход и за самотния ми подстъп към духовното просвещение, а съвременна характеристика на господстващите интелектуални класи. Как го научих ли? От устата на един социолог, за когото много бих искала да разбере дали той самият би искал да узнае, че една портиерка с чехли „Шол“ току-що го е превърнала в свещена икона. Изучавайки културните практики на интелектуалците, които в миналото са плували във водите на висшето образование от изгрев до заник слънце, а понастоящем са се превърнали в полюси на синкретизма и безвъзвратно са размили границата между истинската и псевдокултурата, той описваше някакъв притежател на научна степен по класически езици, който някога щял да слуша Бах, да чете Мориак и да гледа студийни филми, а днес слуша Хендел и МС Солаар^[1], чете Флобер и Джон Льо Каре и отива да види последния филм на Висконти

и последното хард порно, като яде хамбургери на обед и сашими на вечеря.

Винаги е много смущаващо да откриеш, че нещо, което смяташ за белег на своята собствена неповторимост, е всъщност характеристика на цяла социална група. Смущаващо и даже обидно. Откритието, че аз, Ръоне, на петдесет и четири години, самоука портиерка, въпреки затвора на съответната портиерна, въпреки изолацията, която би трябвало да ме предпази от недъзите на масата, въпреки тази срамна карантина, непознаваща еволюцията на широкия свят, която съм си самоналожила, та значи аз, Ръоне, съм пример за същата трансформация, вълнуваща съвременните елити, съставени от малки Палиеровци, завършващи подготвителните класове за големите училища, четящи Маркс и групово гледащи с тайфите си *Терминатор*, или от малки Бадоазки, следващи право в Асас и подсмърчащи пред Любов от пръв поглед в Нотинг Хил, е истински шок, от който едва ли ще се възстановя. Защото за онзи, който следи хронологията, е напълно ясно, че не подражавам в еkleктичните си упражнения на тези младоци, а отдавна съм ги изпреварила.

Ръоне, предтеча на съвременните елити.

— Добре де, защо пък не — си казвам аз и вадя от кошницата парчето телешки дроб за котката, след което измъквам най-отдолу, увити в безличен найлонов плик, две малки филета от барбун, които имам намерение да мариновам и после да опека в лимонов сос, подправен с кориандър.

И именно тогава се случва нещото.

[1] Известен френски рапър от сенегалски произход. — Б.ред. ↑

ДЪЛБОКА МИСЪЛ №4

*Грижи се
за растенията
за децата*

Имаме чистачка, която идва всеки ден за три часа, но за цветята се грижи мама. Страшен цирк! Тя има две лейки, една за вода с тор и друга — за неваровита вода, както и една пръскачка с различни позиции за „целенасочен“, „дъждовен“ и „пулверизиращ“ режим на пръскане. Всяка сутрин тя преглежда двайсетте зелени растения в апартамента и им прилага обработката, която се налага за момента. Мърмори си куп неща, напълно безразлична към останалия свят. Може да кажете и най-голямата глупост на мама, докато се занимава с растенията си, тя все едно няма да ви обърне никакво внимание. Например фразата: „Днес смятам да се надрусам и да си прасна една свръхдоза“ получава следния отговор: „Листата на кенцията са пожълтели, много вода съм й сложила, това не е никак хубаво“.

Ето че вече се очертава началото на парадигмата: ако искаш да си пропилееш живота, като не слушаш какво ти казват другите, отглеждай зелени растения. Но това не е всичко. Когато мама пръска с вода листата на растенията, виждам каква надежда я изпълва. Мисли си, че това е един вид балсам, който ще проникне в растението и ще му даде всичко нужно за неговия растеж. Същото се отнася и за торовете, които тя поставя под форма на малки пръчици в пръстта (всъщност в сместа пръст-пясък-торф, която поръчва специално за всяко растение в разсадника край Порт д’Отъой). Мама храни растенията както е хранила децата си: вода и тор за кенцията, зелен фасул и витамин С за нас. И ето същността на парадигмата: съсредоточете се върху предмета, дайте му хранителни елементи, които идват отвън, проникват вътре и, вече влезли, го карат да расте и му действат благотворно. „Пшит“ по листата и ето че растението е готово да се изправи срещу живота. Гледате го с безпокойство и надежда,

осъзнавате крехкостта на живота, тревожите се за възможните инциденти, но същевременно изпитвате задоволство, че сте направили всичко необходимо, че сте изиграли ролята си на хранител: чувствате се успокоени и за известно време — на сигурно място. Така вижда живота мама: поредица заклинателни действия, неефикасни, колкото и нейното „пшит“, които създават кратка илюзия за сигурност.

А би било толкова по-добре, ако споделяхме заедно нашата несигурност, ако се бяхме събрали не привидно, а истински, за да си кажем, че зеленият фасул и витамините С, макар и да подхранват животинчето, не спасяват живота му и не са храна за душата.

КОТАРАК НА ИМЕ ГРЕВИС^[1]

Шабро звъни в портиерната.

Шабро е личният лекар на Пиер Артенс. Застаряващ красавец с постоянен загар, който се гърчи пред Господаря като дъждовен червей, какъвто е всъщност, и за двайсет години никога не ме е поздравил, нито дори е показал, че ме вижда. Интересен феноменологичен експеримент би представлявал въпросът защо в съзнанието на някои не се появява това, което се явява в съзнанието на други. Проблемът как става така, че образът ми се запечатва в мозъка на Нептун и в същото време не влиза в този на Шабро, е наистина много занимателен.

Но тази сутрин Шабро напълно е изгубил загара си. Бузите му висят, ръцете му треперят, а носът му е... влажен. Да, влажен. Носът на Шабро, лекаря на силните на деня, тече. На всичко отгоре произнася името ми.

— Госпожо Мишел.

Може би това не е Шабро, а някакво извънземно, приело неговия образ, чиято разузнавателна служба явно е калпава, защото истинският Шабро не натоварва ума си с информация, която засяга подчинените, анонимни по дефиниция.

— Госпожо Мишел — повтаря несполучливата имитация на Шабро, — госпожо Мишел.

Добре де, ясно. Казвам се госпожа Мишел.

— Случи се ужасно нещастие — казва Течащият нос, който, да го вземат мътните, вместо да се обърше, тече.

Ама че работа. Той подсмърча шумно, връщайки назалния секрет дори там, откъдето той не е дошъл, и бързината на реакцията му ме принуждава да присъствам на трескавите движения на адамовата му ябълка, целящи по-лесното преглъщане на горespoменатата течност. Отвратително, но най-вече объркващо.

Поглеждам наляво, после надясно. Входът е празен. Ако моето Е.Т.^[2] има враждебни намерения, загубена съм.

Той се овладява и повтаря:

— Ужасно нещастие, ужасно нещастие. Господин Артенс умира.

— Как така умира — казвам аз, — наистина ли?

— Наистина, госпожо Мишел, наистина. Остават му четирийсет и осем часа.

— Ами че аз го видях вчера сутринта, изглеждаше съвсем здрав!

— учудих се аз.

— Уви, госпожо, уви. Когато сърцето се предаде, край. Сутринта подскачате като козле, вечерта сте в гроба.

— Вкъщи ли ще умре, няма ли да отиде в болница?

— Оооо, госпожо Мишел — казва ми Шабро, гледайки ме като Нептун, когато е вързан на каишката си, — нима някой иска да умре в болница?

За първи път от двайсет години изпитвам смътна симпатия към Шабро. Какво пък, казвам си, и той е човек като другите и в крайна сметка всички сме еднакви.

— Госпожо Мишел — продължава Шабро и аз съм напълно зашеметена от това изобилие на „госпожо Мишел“ след двайсет години нищо. — Несъмнено много хора ще искат да се видят с Маестрото преди... преди. Но той не желае да приема никого. Желаете да види само Пол. Ще можете ли да отпратите натрапниците?

Двоумя се. По навик отбелязвам, че ме забелязват само за да ми възложат някаква работа. Но пък, казвам си, нали затова съм тук. Отбелязвам също, че Шабро се изразява по начин, който обожавам — ще можете ли да отпратите натрапниците — и това ме смущава. Тази старомодна учтивост ми харесва. Аз робувам на граматиката, трябваше да нарека котарака си Гревис. Човекът пред мен ми е неприятен, но се наслаждавам на речта му. „Нима някой иска да умре в болница?“, попита застаряващият красавец. Никой. Нито Пиер Артенс, нито Шабро, нито Люсиен, нито аз. Задавайки този безобиден въпрос, Шабро ни превърна в хора.

— Ще направя каквото мога казах аз, — но съгласете се, че едва ли бих могла да ги преследвам по стълбите.

— Така е — отвърна той, — но можете да ги накарате да се откажат. Кажете им, че Маестрото не приема никого.

Гледа ме странно.

Трябва да внимавам. Трябва много да внимавам. В последно време се изпускам. Първо, инцидентът с малкия Палиер, неуместното цитиране на *Немска идеология*, което, ако той беше малко поинтелигентен от стрида, можеше да му подшушне в ухото смущаващи неща. И ето че сега, само защото някакво старче, препечено на ултравиолетови лъчи, използва демодирани изрази, аз се прехласвам и забравям всякаква предпазливост.

Угасявам искрата, блеснала в погледа ми, и очите ми приемат стъкленото изражение на всяка истинска портиерка, която е готова да направи всичко, но не и да преследва хората по стълбите.

Шабро вече не ме гледа странно.

За да излича всяка следа от гафовете си, си позволявам една малка ерес.

— *Инфаркта* ли има? — питам аз.

— Да — казва ми Шабро, — получил е инфаркт.

Пауза.

— Благодаря — казва той.

— Няма защо — отговарям аз и затварям вратата.

[1] Гревис е автор на най-популярната нормативна френска граматика „Le Bon Usage“. — Б.пр. ↑

[2] Съкращение на extra-terrestrial (извънземно). Алюзията е с филма на Спийлбърг „Извънземното“ (*E.T. The Extra-Terrestrial*), в който главният герой се сприятелява с извънземно и се опитва да му помогне. — Б.ред. ↑

ДЪЛБОКА МИСЪЛ №5

*Животът
на всички
каква военна служба*

Много се гордея с тази дълбока мисъл. Дължа я на Коломб. Поне веднъж е направила нещо полезно в моя живот. Не мислех, че ще мога да кажа подобно нещо за нея, преди да умра.

От самото начало Коломб и аз воюваме, защото за Коломб животът е постоянна битка, която трябва да спечелиш, унищожавайки другия. Тя се чувства сигурна само ако е смазала противника и му е оставила съвсем малко територия, колкото да преживява. Според нейните критерии на тъпа военнoлюбка свят, в който има място и за другите, е опасен. В същото време те са ѝ нужни, за да изпълнят една съществена мисия: някой трябва да признае силата ѝ. Следователно тя не само постоянно се опитва да ме смаже с всички възможни средства, но иска да ѝ кажа с опрян под брадичката меч, че е най-добрата и че я обичам. Има дни, когато направо полудявам. Черешката на тортата е, че по неясни причини Коломб, която няма и капка разум, е разбрала, че ако има нещо, от което се боя, това е шумът. Мисля, че случайно е направила това откритие. Няма начин да се е сетила сама, че някой може да се нуждае от тишина, фактът, че тишината служи да проникнеш *във вътрешността*, че тя е необходима на хората, които не се интересуват само от живота отвън, е неразбираем за нея, защото нейният вътрешен мир е толкова хаотичен и шумен, както и улицата отвън. Във всеки случай тя е разбрала, че ми е нужна тишина, а за жалост стаята ми е до нейната. Ето защо от сутрин до вечер тя вдига шум. Крещи по телефона, пуска музиката много силно (а това наистина ме убива), тръшка вратите, коментира на висок глас всичко, което върши, включително и такива супер увлекателни неща като ресане на косата или търсене на молив в чекмеджето. С една дума, след като не може да завладее другия — като човек аз съм тотално

недостъпна за нея, — тя превзема звуковото ми пространство и ми трови живота от сутрин до вечер. Трябва да имаш много бедна представа за територия, за да стигнеш дотам; на мен изобщо не ми пука къде се намирам, стига да мога безпрепятствено да бродя в главата си. Но Коломб не се задоволява само с незнаенето на този факт; тя го превръща във философия. „Досадната ми сестричка е нетолерантна истеричка, която ненавижда другите и би искала да живее на гробище, където всички са мъртви, докато аз съм отворена, весела и жизнерадостна“. Ако има нещо, което мразя, то е, когато хората превръщат безсилието или отчуждението си във верую. С Коломб съм улучила право в десетката.

Но от няколко месеца на Коломб вече не ѝ стига да бъде най-кошмарната сестра на света. Придобила е противната склонност да се държи странно. Наистина, нямам нужда от това: агресивна клизма вместо сестра и като капак — гледката на нейните дребни тревоги. От няколко месеца Коломб е превъртяла на тема ред и чистота. Резултатът е супер приятен: преди бях зомби, а сега станах мърла; тя постоянно ми крещи, че съм оставила трохи в кухнята или че сутринта намерила в банята косъм. При това не се заяжда само с мен. От сутрин до вечер преследва всички заради безпорядъка и трохите. Стаята ѝ, която преди напомняше арабски сук, се превърна в клиника: всичко е подредено, никаква прашинка, всяко нещо е на мястото си и пази Боже, ако госпожа Гремон не го е поставила точно там, когато е чистила. Все едно си в болница. Мен лично малко ми дреме, че Коломб се е вманиачила. Но това, което не мога да понасям, е, че тя продължава да се прави, че не ѝ пука. Явно има проблем, но всички се преструват, че не го виждат, и Коломб не спира да твърди, че от нас двете само тя се отнасяла към живота „епикурейски“. Аз пък твърдя, че няма нищо епикурейско в това да се къпеш три пъти дневно и да крещиш като побъркана, защото нощната лампа е изместена с три сантиметра.

Какъв е проблемът на Коломб? Не знам. Може би в желанието си да смаже всички тя се е превърнала във войник в буквалния смисъл на думата. И ето че подрежда всичко, търка, чисти — все едно е в армията. Известно е, че военните са манияци на тема ред и чистота. Те са им нужни, за да се борят с хаоса на битката, с мръсотията на войната и всички накълцани хора, които тя оставя след себе си. Но аз се питам дали Коломб не е един краен случай, който разкрива нормата.

Нима всички ние не живеем като в казарма? Нима не правим каквото можем в очакване на уволнението или боя? Някои търкат помещението, други стрелят, трети играят на карти, въртят търговия, плетат интриги. Офицерите командват, кашниците се подчиняват, но никой не вярва в тази комедия при закрити врати: някоя сутрин ще трябва да отидат на смърт и офицерите, и войниците, и баламите, и ловките дяволи, които продават на черно цигари или тоалетна хартия.

Между другото предлагам ви базова психохипотеза: Колумб е толкова хаотична, празна и същевременно задръстена отвътре, че се мъчи да сложи ред в себе си, като подрежда и чисти дома си. Смешно, а? Отдавна съм разбрала, че психоаналитиците са смешници, убедени, че метафората е за големите мъдреци. Всъщност може да я разбере всеки шестокласник. Трябва обаче да чуете как приятелите психоаналитици на мама си правят гаргара с най-малката игра на думи и идиотщините, които мама разказва, защото тя описва на всички своите сеанси с психоаналитика си, като че ли е ходила в Дисниленд: има атракция „семеен живот“, зала с криви огледала „животът с майка ми“, полудяла железница „животът без майка ми“, влакче на ужасите „сексуалният ми живот“ (тук снишава гласа си, за да не чуя) и накрая тунел на смъртта „животът ми на жена в предменопаузата“.

Но това, което често ме плаши у Колумб, е, че според мен тя не изпитва нищо. Всички чувства, които показва, са толкова престорени, толкова фалшиви, че се питам дали изобщо чувства нещо. И понякога ме е страх. Може би е съвсем болна, може би се мъчи на всяка цена да изпита нещо автентично и някой ден ще извърши нещо необмислено. Отсега виждам заглавията във вестниците. „Нерон от улица «Грьонел»: млада жена подпалва семейното жилище. Запитана за причините за това деяние, тя отговаря: исках да разбера какво е емоция“.

Добре де, преувеличавам малко. Пък и не съм аз човекът, който ще вземе да разобличава пироманията. Но като я слушам тази сутрин да креци, защото имало котешки косми по зеленото ѝ манто, си казвам: клета сестро, битката е предварително загубена. Щеше да си по-добре, ако го знаеше.

ОТЧАЯНИЕ ОТ МОНГОЛСКИТЕ БУНТОВЕ

Тихо се чука на вратата на портиерската стая. Мануела е, освободили са я по-рано.

— Маестрото умира — казва ми тя, без да успее да разбере дали влага някаква ирония, повтаряйки тъжните думи на Шабро. — Не сте заета, бихме ли пили чая сега?

Тази волност в съгласуването на времената, тази свобода, с която Мануела се отнася към синтаксиса, защото е само една нещастна португалка, принудена да говори езика на изгнанието, имат същия старомоден привкус, както и контролираните изрази на Шабро.

— Срегнах Лора на стълбите — казва тя и сяда с навъсени вежди. — Държеше се за перилата, сякаш ѝ се пишкаше. Щом ме видя, си тръгна.

Лора е по-малката дъщеря на Артенс, мила девойка, която рядко някой посещава. По-голямата, Клеманс, е болезнено олицетворение на фрустрацията, ревностна католичка, която ще досажда на мъжа си и на децата си до края на уните си дни, изпълнени с литургии, енорийски празници и бродерия с кръстат бод. А най-малкият, Жан, е наркоман, който бавно се превръща в отрепка. Беше сладко дете с възхитени очи и ситнеше постоянно зад баща си, като че ли животът му зависеше от него, но когато започна да се боцка, промяната беше очевидна: той престана да мърда. След като беше пропилял детството си да тича след Бога, движенията му сякаш се забавиха и занапред се придвижваше на етапи, като правеше все по-продължителни престои пред асансьора или на стълбите и дори спеше понякога на моята изтривалка или пред помещението за боклука. Един ден, когато стърчеше като вкаменен пред лехата с чайни рози и камелии-джуджета, го попитах дали има нужда от помощ и си помислих, че все повече заприличва на Нептун с къдравите си и невчесани коси, които закриваха слепоочията и насълзените му очи и стигаха до влажния и помръдващ нос.

— Е-е не... — беше ми отговорил той, насичайки думите със същите паузи, които прекъсваха движенията му.

— Не искате ли да седнете?

— Да седнете? — повтори той учуден. — Е-е не, защо?

— За да си починете.

— А-а-а — отговори той. — Ами... е-е не.

Оставих го в компанията на камелиите и го наблюдавах през прозореца. След доста време той прекъсна съзерцанието на цветята и бавно се запъти към стаята ми. Отворих му преди да звънне.

— Ще походя малко — каза ми той, без да ме вижда, защото къдравите му кичури закриваха очите му. После с явно усилие добави: — Онези цветя... как се казват?

— Камелиите ли? — изненадах се аз.

— Камелии... — повтори той бавно, — камелии... Ами благодаря ви, госпожо Мишел — каза накрая и гласът му стана учудващо по-твърд.

И ми обърна гръб. Не го бях виждала седмици наред до тази ноемврийска сутрин, когато мина покрай портиерната, и почти не го познах — толкова изпаднал изглеждаше. Да... падението... То ни очаква всички. Но когато един младеж достига без време границата, след която няма да се изправи, падението е толкова видимо и жестоко, че сърцето ти се свива от жалост. Жан Артенс се беше превърнал в изтерзано тяло, което се влачеше в живота едва-едва. Ужасена се попитах как ще успее да се справи с асансьора, но внезапната поява на Бернар Грьолие, който го сграбчи и вдигна като перо, ми спести да се намеся. За миг видях този зрял и слабоумен мъж понесъл в ръцете си тялото на едно погубено дете, после те изчезнаха в стълбищната бездна.

— Но Клеманс ще дойде — казва Мануела, която невероятно как винаги следва нишката на безмълвните ми мисли.

— Шабро ме помоли да ѝ кажа да си върви — отговорих аз замислено. — Искал да види само Пол.

— От мъка баронесата се изсекна в кухненския парцал — добавя Мануела, говорейки за Виолет Грьолие.

Това не ме учудва. Когато дойде краят, истината трябва да излезе наяве. Виолет Грьоние си е парцал, както Артенс е коприна. Всеки затворен в собствената си съдба трябва да я изтърпи без увъртания и в епилога да бъде това, което винаги е бил, въпреки илюзиите, които

може да е хранел. Носенето на фино бельо не променя същността ти, както и общуването със здрави хора не изцелява болния.

Сервирам чая и го пием мълчаливо. Никога не сме го правили сутрин и това нарушение на ритуала ни има странен привкус.

— Приятно е — прошепва Мануела.

Да, приятно е, защото се наслаждаваме на двоен дар, това нарушаване на реда на нещата е освещение на един неотменен ритуал, който сме изградили заедно, така че следобед след следобед той се е капсулирал в действителността и ѝ е придал смисъл и съдържание и който, нарушен тази сутрин, придобива внезапно всичката си сила — а наред с това вкусваме, сякаш е чудотворен нектар, прекрасния дар на това неочаквано утро, в което машиналните жестове добиват нов устрем, в който да вдъхнеш мириса, да отпиеш, да поставиш обратно чашата върху масата, да сипеш отново, да посърбваш е истинско прераждане. Миговете, когато откриваме същността на живота поради някакъв ритуал, който ще продължим с още по-голяма наслада, след като сме го нарушили, са вълшебни скоби, в които сърцето докосва душата, защото макар и за миг, но със страшна сила частица вечност внезапно е оплодила времето. Навън светът ръмжи или заспива, войните се ожесточават, хората живеят и умират, загиват цели народи, но се появяват други, които скоро също ще бъдат погълнати, и в цялата тази врява и безумство, в тези изригвания и урагани, докато светът върви, пламти, страда и се възражда, пулсира човешкият живот.

Тогава, да пийнем чаша чай.

Както Какузо Окакура, авторът на *Книга за чая*, който изпаднал в отчаяние от бунта на монголските племена през XIII век не защото е причинил смърт и опустошения, а защото е разрушил един от най-ценните плодове на културата Сонг, чаената церемония, аз също знам, че чаят не е обикновена напитка. Когато се превърне в ритуал, той става център на способността да виждаш величието на дребните неща. Къде е красотата? Дали в големите неща, които като всичко останало са обречени на смърт, или в малките, които, без да искат нищо, умеят да вградят в мига камъче вечност?

Чаената церемония, това точно повторение на едни и същи жестове и на една и съща наслада, този прозорец към простите, истински и изтънчени усещания, тази волност, дадена на всекиго от нас с малко средства да стане аристократ на вкуса — защото чаят е

напитка както на богатите, така и на бедните, — или с една дума, чаената церемония има необикновеното свойство да вмъкне в абсурда на нашия живот малко ведро хармония. Вярно е, че вселената е в съзаклятие с празнотата, че загубените души оплакват красотата и че безличието ни обсажда. Тогава да пийнем чаша чай. И настъпва тишина, навън духа вятър, есенните листа шумолят и отлитат, котката спи в меката светлина. И всяка глътка е пречистено време.

ДЪЛБОКА МИСЪЛ №6

*Кажми ми
какво пиеш,
какво четеш
на закуска
за да узная,
кой си*

Всяка сутрин на закуска татко пие кафе и чете вестник. Всъщност няколко вестника: „Льо Монд“, „Фигаро“, „Либерасион“ и един път седмично „Експрес“, „Лез еко“, „Тайм магазин“ и „Курие Интернационал“. Но аз много добре виждам, че най-голямо удоволствие му доставя първата чаша кафе с „Льо Монд“ пред него. Потъва в четене за половин час. За да се наслади на този половин час, той наистина трябва да стане много рано, защото дните му са запълнени. Но всяка сутрин, дори ако е имал нощна сесия и е спал само два часа, той става в шест часа и чете вестника си, пиейки силно кафе. По този начин татко се изгражда всеки ден. Казвам „изгражда“, защото мисля, че става дума за ново изграждане, като че ли през нощта всичко е било изпепелено и трябва да се започне от нулата. Ето така живее човек в нашия свят: трябва непрекъснато да изграждаш отново своята идентичност на възрастен, тази нестабилна, крехка и ефимерна конструкция, която прикрива отчаянието и която, когато си сам пред огледалото, ти разказва лъжата. Лъжата, в която имаш нужда да вярваш. За татко вестникът и кафето са вълшебните пръчици, които го превръщат във важен човек. Както тиквата става колесница. Отбележете, че това му доставя голямо удоволствие: никога не е толкова спокоен и отпуснат както с кафето си в шест часа. Но на каква цена! Каква цена се плаща, когато животът ти е фалшив! Когато маските падат, защото настъпва криза — а при смъртните тя настъпва винаги — истината е ужасна! Например господин Артенс, кулинарният критик от шестия етаж, който е на смъртно легло. Тази сутрин мама се

върна от пазар, влезе като торнадо и от антрето извика на аудиторията: Пиер Артенс умира! Аудиторията бяхме Конституция и аз. Излишно е да ви казвам, че ефектът беше нулев. Леко разрошената мама имаше разочарован вид. Затова пък когато татко се прибра вечерта, тя скочи отгоре му, за да съобщи новината. Татко се изненада: Сърцето ли? Ама как така бързо? — попита той.

Трябва да кажа, че господин Артенс е истински лош човек. Татко например е само хлапак, който се прави на досаден възрастен. Но Артенс е първокласен злобар. Като казвам „лош“, не подразбирам злонамерен, жесток или деспотичен, макар че донякъде е и това. Не, когато казвам наистина лош човек, имам предвид, че той до такава степен е унищожил всичко хубаво в себе си, че е като труп, макар и още жив. Защото истински лошите хора ненавиждат всички, но най-вече себе си. Не усещате ли, когато някой се ненавижда? Това го кара да изглежда мъртъв, въпреки че е жив, кара го да притъпява лошите, но и добрите чувства, за да не изпитва погнуса от това, което е.

Безспорно, Пиер Артенс беше истински лош човек. Казват, че бил папата на кулинарната критика и шампион в света на френската кухня. Това не ме учудва. Според мен френската кухня е жалка работа. Толкова талант, средства, ресурси за такъв задръстващ резултат... Сосове, пълнежи, сладкиши — може да ти се пръсне коремът! И ако това не е лош вкус... А когато не е тежко, е префърцунено донемайкъде: умираш от глад с три стилизирани репички и две миди Сен Жак в желе от водорасли в псевдо дзен чинии с келнери, които изглеждат весели като гробари. В събота отидохме в подобен много луксозен ресторант „Napoleon’s bar“. Беше семейна вечеря по случай рождения ден на Колумб. Която избра ястията с обичайното й изящество: претенциозни тъпотии с кестени, агнешко с подправки, дето не можеш да произнесеш имената, сабайон с Гран Марние (върхът на ужаса). Сабайонът е емблема на френската кухня: нещо, което изглежда уж леко, но те задушавя. Лично аз не си поръчах ордьовър (ще ви спестя забележките на Колумб за противната ми анорексия) и после ядох за шейсет и три евро филета от барбун с къри (и пържени кубчета от тиквички и моркови под рибата), след това за трийсет и четири евро най-приличното, което открих в менюто — фондан от горчив шоколад. Ще ви кажа честно — на тази цена бих предпочела годишен абонамент в Макдоналдс. Кофти е, но поне не е

претенциозно. Няма да ви занимавам с декорацията на залата и масата. Когато французите искат да се разграничат от любимия си ампир с вишневи завеси и куп позлати, избират стил болница. Седиш на столове „Льо Корбюзие“ („Корбю“, казва мама), ядеш в бели съдове с геометрична форма от времето на съветската бюрокрация, а в клозета си бършеш ръцете с кърпи, които са толкова фини, че нищо не попиват.

Не, това не е рафинираната простота. „Ама какво искаш да ядеш?“, попита Коломб с отчаяние, защото не успях да доям първия барбун. Не отговорих. Защото не знаех. Все пак съм още малко момиче. Обаче в мангите героите ядат по друг начин. Всичко изглежда просто, изискано, умерено, вкусно. Ядат както се гледа красива картина или както се пее в хор. Нито твърде много, нито недостатъчно умерено в добрия смисъл на думата. Може би се лъжа, но френската кухня ми изглежда стара и претенциозна, докато японската кухня не е... нито млада, нито стара. Вечна и божествена.

Та значи господин Артенс умира. Питам се какво е правел сутрин, за да влезе в ролята си на лош човек. Може би е пиел късо кафе, четейки конкуренцията, или пък е закусвал по американски с наденици и картофи соте. Какво правим сутрин? Татко чете вестник и пие кафе, мама пие кафе и разлиства каталози, Коломб пие кафе и слуша Франс Интер, а аз пия какао и чета манги. В този момент чета манги от Танигучи, гений, от когото научавам много неща за хората.

Вчера обаче попитах мама дали мога да пия чай. Баба пие черен чай на закуска, чай с бергамот. Макар и да не го намирам за кой знае какво, го предпочитам пред кафето, което е напитката на лошите. Но снощи в ресторанта мама поръча чай с жасмин и ми даде да опитам. Стори ми се толкова вкусен, толкова „мой“, че тази сутрин заявих, че вече ще пия само чай на закуска. Мама ме изгледа странно (с вида си „зле-смляно-сънотворно“) и каза — да, пиленце, вече си достатъчно голяма.

Чай и манги срещу кафе и вестник: изящество и очарование срещу жалката агресивност на играта на власт при възрастните.

ПРИЗРАЧНА КОМЕДИЯ

След като Мануела си отива, аз се занимавам с всякакви увлекателни неща: подреждам, измивам входа, изнасям кофите за боклук, поливам цветята, приготвям храната на котарака (парче шунка с много тлъстина), готвя си обед — китайска юфка с доматиен сос, босилек и пармезан — прелиствам вестника, оттеглям се за малко в скривалището си, за да чета много хубав датски роман, справям се с кризата във входа, защото Лот, внучката на Артенс, най-голямата дъщеря на Клеманс, плаче пред портиерната, че дядо ѝ не искал да я види.

В девет часа вечерта приключвам и внезапно се чувствам стара и много потисната. Смъртта не ме плаши, а още по-малко тази на Пиер Артенс, но очакването е непоносимо. Непоносима е тази висяща празнота на все още нестаналото, която ни посочва безполезността на битките. Седя в кухнята, в тишината, на тъмно и изпитвам горчиво чувство за абсурдност. Умът ми блуждае... Пиер Артенс. Брутален деспот, жаден за слава и почести, който обаче до края на живота си преследваше една неуловима химера, разкъсван между стремежа към Изкуство и ламтежа за власт... Къде е истината всъщност? И къде е илюзията? Във властта или в изкуството. Нали именно поради добре заучените слова ние превъзнасяме човешките творения, а изобличаваме като илюзорна суета жаждата за власт, която таим всички — да, всички, включително една нещастна портиерка в бедната ѝ стая, която, макар и отрекла се от видимата власт, продължава в ума си да мечтае за надмощие?

И как преминава животът? Ден след ден храбро се опитваме да играем ролята си в тази призрачна комедия. Тъй като сме си примати, основната ни дейност се състои в поддържане и съхраняване на територията ни така, че тя да ни пази и задоволява. Стараем се да се изкачим в йерархичната стълбица на племето или поне да не слезем по-надолу. Сношаваме се по всякакви начини — дори и във въображението си — както за удоволствие, така и заради обещаното

потомство. И ето че изразходваме голяма част от нашата енергия, за да плашим и прелъстяваме — две стратегии, достатъчни, за да осигурят териториалното, йерархично и сексуално търсене, което движи нашия конатус^[1]. Но не осъзнаваме всичко това. Говорим за любов, за добро и зло, за философия и цивилизация и се вкопчваме в тези достопочтени икони както жадният за кръв кърлеж в кожата на голямото топло куче.

Понякога обаче животът ни изглежда призрачна комедия. Като извадени от сън се вглеждаме в действията си и, стъписани от това колко жизнена енергия е нужна за поддържането на примитивните ни изисквания, се питаме ужасени какво е Изкуството. Изстъплението, с което гримасничим и намигаме на този и онзи, внезапно ни се струват върхът на незначителността, уютното ни гнезденце — плод на двайсетгодишно задлъжняване — безсмислен варварски обичай, а толкова трудно постигнатото и вечно несигурно положение в социалната стълбица — просташка суета. Дори потомството разглеждаме с нов и ужасен поглед, защото без обвивката на алтруизма актът на възпроизвеждането изглежда дълбоко неуместен. Остават само сексуалните удоволствия; но повлечени от реката на всеобщото ни нещастие, те също съответно престават да бъдат сигурни, а гимнастиката без любов не се помества в рамките на добре усвоените от нас уроци.

Вечността ни убягва.

В такива дни, когато на олтара на нашата дълбока природа се погубват всичките ни романтични, политически, философски и етични вярвания, които години образование и възпитание са опитали да ни втълпят, обществото — територия, набраздена от големите йерархични вълни — потъва в липсата на Смисъл. Изчезват богатите и бедните, мислителите, изследователите, ръководителите, робите, добрите и лошите, творците и съвестните изпълнители, синдикалистите и индивидуалистите, прогресистите и консерваторите; те вече са само примитивни човекоподобни, чиито гримаси и усмивки, постъпки и накити, език и кодове, вписани в генетичната карта на средностатистическия примат, означават само едно: да запазиш ранга си или да умреш.

В такива дни отчаяно се нуждаете от Изкуство. Страстно желаете да си върнете духовната илюзия, пламенно копнеете нещо да ви спаси от биологичната съдба и светът да не загуби поезията и величието си.

Тогава пиете чаша чай или гледате някой филм на Озу, за да излезете от сблъсъците и битките, които са характерни за нашия тираничен вид, и да бележите този патетичен театър със знака на Изкуството и на неговите най-големи творби.

[1] Стремеж, усилие, импулс (лат.). — Б.пр. ↑

13

ВЕЧНОСТ

В девет часа вечерта слагам във видеото касета с един филм на Озу, *Сестрите Мунаката*. Това е вторият ми филм на Озу за този месец. Защо? Защото Озу е гений, който ме спасява от биологичната съдба.

Причината е, че един ден споделих с библиотекарката Адел, че обичам първите филми на Вим Вендерс, и тя ми каза: така ли, а гледали ли сте *Токио-Га*. А когато си видял *Токио-Га*, необикновен документален филм за Озу, моментално имаш желание да се запознаеш с Озу. Така открих Озу и за първи път в живота ми кинематографичното Изкуство ме накара да се смея и да плача, както въздейства всяко истинско развлечение.

Пускам касетата и сърбам чая с жасмин. От време на време се връщам назад благодарение на дистанционното — броеницата на лаиците.

И ето една необикновена сцена.

Бащата, игран от Чишу Рию, актьорът фетиш на Озу, нишката на Ариадна в неговото творчество, е прекрасен човек, озарен от топлина и човечност, та бащата, който скоро ще умре, разговаря с дъщеря си Сецуко за неотдавнашната им разходка в Киото. Пият саке.

БАЩАТА

Ами храмът на Мъха! Светлината подчертаваше
мъха.

СЕЦУКО

И камелията, поставена отгоре.

БАЩАТА

О, значи си я забелязала? Колко беше красиво!
(Пауза). В древната Япония има и красиви неща. (Пауза).
Намирам за крайност начина, по който обявяват всичко
това за лошо.

После филмът продължава и съвсем накрая има една сцена в парка, когато Сецуко разговаря с по-малката си сестра, странната Марико.

СЕЦУКО, *със сияещо лице.*

Кажете, Марико, защо планините на Киото са виолетови?

МАРИКО, *закачливо.*

Вярно. Приличат на пюре от адзуки^[1].

СЕЦУКО

Много хубав цвят.

Във филма се разказва за нещастна любов, за уговорени бракове, за родство, за братя и сестри, за смъртта на бащата, за древната и новата Япония, а също за алкохол и човешко насилие.

Но най-вече става дума за нещо, което убягва на нас, западняците, и само японската култура може да поясни. Защо тези две кратки сцени, които нищо в интригата не оправдава, предизвикват толкова силна емоция и поставят целия филм в неизразимите си скоби?

Ето го ключа към филма.

СЕЦУКО

Истински ново е онова, което не остарява с времето.

Камелията върху мъха на храма, виолетовият цвят на планините край Киото, чашата син порцелан, разцъфтяването на чистата красота в сърцето на преходните страсти — нима всички не се стремим към това? Нима не е именно това, което ние, Цивилизациите на Запада, не умеем да постигнем?

Съзерцанието на вечността в самото движение на живота.

[1] Вид червен боб. — Б.пр. ↑

ДНЕВНИК ЗА ДВИЖЕНИЕТО НА СВЕТА №3

Настигни я де!

Като си помисля, че има хора, които нямат телевизор! Как живеят? Аз мога да го гледам с часове. Изключвам звука и гледам. Имам чувството, че виждам нещата през рентген. Ако махнете звука, всъщност махате амбалажа, красивата копринена хартия, която забива някаква свинщина за две евро. Ако гледате новините по този начин, ще се убедите: образите нямат никаква връзка помежду си, единствено ги свързва коментарът, който пробутва хронологична поредица от образи за реална поредица от факти.

С една дума, обожавам телевизията. И днес следобед видях едно интересно движение на света: състезание по скокове във вода. Всъщност няколко състезания. Предаваха запис на световното по тази дисциплина. Имаше индивидуални скокове със задължителни и свободни фигури, скокове за мъже и за жени, но това, което най-много ме заинтересува, бяха скоковете по двойки. Освен индивидуалната ловкост с куп завъртвания, салта и преобръщания, скачачите трябва да действат синхронно. Не почти заедно, а съвсем заедно до хилядна от секундата.

Най-смешно е, когато скачачите имат съвсем различно телосложение, например трътлест дребосък и кльоцава върлина. Казваш си: няма да стане, физически е невъзможно да тръгнат и да пристигнат едновременно, но представете си, успяват. Поуката: в живота всичко е компенсация. Когато вървиш по-бавно, правиш по-голямо усилие. Но материал за дневника си намерих, когато две млади китайки застанаха на трамплина. Две издължени богини с блестящи черни плитки, които си приличаха като близначки, но коментаторът подчерта, че те дори не са сестри. С една дума, те застанаха на трамплина и тогава, мисля, че всички са сторили като мен: притаих дъх.

След няколко грациозни засилвания те скочиха. През първите микросекунди беше съвършено. Почувствах съвършенството с тялото си; май това са случва заради „огледалните неврони“: когато гледаме как някой извършва някакво действие, същите неврони, които той активира, за да го направи, се активират и у нас, без да правим нищо. Правиш акробатичен скок, без да ставаш от канапето и докато си ядеш чипс: точно затова хората обичат да гледат спорт по телевизията. Та значи двете грации скачат и съвсем в началото направо се прехласваш. И след това, ужас! Изведнъж ти се струва, че има леко несъответствие между двете. Вглеждаш се в екрана със свит стомах: няма съмнение, има несъответствие. Знам, че изглежда откачено, задето го разказвам така, понеже скокът трае само три секунди, но именно защото продължава три секунди, гледаш всичките му фази като че ли продължава един век. Но фактът си е факт, не можеш да си затвориш очите: те не скачат едновременно. Едната ще се потопи във водата преди другата. Ужас!

Закресях на телевизора: настигни я, настигни я де! Изпитах невероятен гняв към изоставащата. Отвратена се зарових в канапето. И какво? Това ли е движението на света? Минимално несъответствие, което ти разваля завинаги възможността за съвършенство? В продължение на половин час настроението ми беше отвратително. И после внезапно се попитах: а защо толкова искаме тя да я настигне? Защо ни е толкова кофти, когато движенията не са синхронизирани? Не е много трудно да се отгатне: заради всички неща, които отминават, които пропускаме за малко и са загубени завинаги... всички думи, които не е трябвало да кажем, жестовете, които не е трябвало да направим, тези светкавични кайроси, появили се за миг, които не сме успели да уловим и са се загубили завинаги в нищото... Провал за една бройка... Но най-вече ми хрумна нещо друго поради „огледалните неврони“. Смуцаваща мисъл и несъмнено донякъде Прустова (а това ме нервира). Ами ако литературата е телевизия, която гледаме, за да активираме огледалните си неврони и да изпитаме с малко средства тръпката на действието! Ами ако, още по-лошо, литературата е телевизия, която ни показва всичко, което пропускаме.

Здравей, движение на света! Можеше да бъде съвършенство, а е катастрофа. Трябвало е да се изживее в действителност, а насладата се

добива чрез посредник. В такъв случай ви питам: защо да остана на този свят?

ДРЕВНАТА ЯПОНИЯ

На другата сутрин Шабро звъни на вратата на портиерната. Изглежда по-бодър, гласът му не трепери, носът му е сух, загарът е на мястото си. Но прилича на призрак.

— Пиер умря — казва ми той с метален глас.

— Съжалявам — отговарям аз.

И наистина го съжалявам, защото ако Пиер Артенс вече не страда, то Шабро ще трябва да се научи да живее, въпреки че е мъртвец.

— Хората от погребалната агенция ще дойдат — продължава Шабро с призрания си тон. — Ще ви бъда много признателен, ако ги отведете до апартамента.

— Разбира се — казвам аз.

— Ще дойда след два часа, за да се погрижа за Ана.

За момент ме гледа мълчаливо.

— Благодаря — казва той втори път за двайсет години.

Изкушавам се да отговоря както изисква вековната портиерска традиция, но не знам защо, думите не излизат от устата ми. Може би защото Шабро вече няма да се върне, защото пред смъртта крепостите се рушат, защото мисля за Люсиен и защото приличието забранява недоверие, което би обидило мъртвия.

Ето защо аз не казвам:

— Няма за какво.

Вместо това:

— Знаете ли... всяко нещо с времето си.

Звучи като пословица, макар че това са думите, с които във „война и мир“ маршал Кутузов се обръща към княз Андрей. *Да, не малко ме упрекваха — и за войната, и за мира... а всичко дойде навреме. Tout vient à point à celui qui sait attendre!*^[1]

Много бих дала да ги прочета в оригинал. В този пасаж винаги съм харесвала цезурата, балансирането на войната и мира, прилива и отлива, които донасят и отнасят плодовете на океана. Дали е прищявка

на преводача, който разхубавява мъдрия руски стил — *Упрекваха ме не малко и за войната, и за мира* — и с тази плавност на фразата, непрекъсвана от никаква запетайка, нарежда моите морски сравнения при необоснованите измишльотини, или е същността на този великолепен текст, който и днес ме просълзява?

Шабро поклаща леко глава и си отива.

Останалата част от сутринта преминава в униние. Нямам никаква посмъртна симпатия към Артенс, но се влача като грешна душа и дори не успявам да чета. Щастливата скоба, отворена в суровия свят от камелията върху мъха на храма, се затвори безнадеждно и тъгата от всички тези падения разяжда печалното ми сърце.

И тогава се намесва древната Япония. От един апартамент се чува ясна и отчетлива музика. Някой свири на пиано класическо парче. О, сладък неочакван час, разкъсващ булото на меланхолията. За частица от вечността всичко се променя и преобразява. Малко музика, изплъзнала се от неизвестна стая, малко съвършенство в потока на човешките неща — свеждам леко глава, мисля за камелията върху мъха на храма, за чаша чай, докато вятърът отвън гали листата на дърветата, отминаващият живот застива и се превръща в скъпоценен камък без бъдеще, без планове, съдбата на хората, спасена от безцветното преминаване на дните, най-сетне се озарява от светлина и преодолявайки времето, стопля моето успокоено сърце.

[1] Всичко идва навреме за онзи, който умее да чака. — Б.пр. ↑

ДЪЛГ НА БОГАТИТЕ

Цивилизацията е овладяно насилие, все още незавършената победа над агресивността на примата. Защото примати сме били и примати си оставаме, независимо от камелията върху мъх, на която се учим да се наслаждаваме. В това се състои цялата функция на възпитанието. Какво означава да възпитаваши? Да предлагаш постоянно като отдушник камелии върху мъх на нагона на вида, защото той никога не се спира и застрашава постоянно крехкото равновесие на оцеляването.

До голяма степен аз съм камелия върху мъх. Като си помисля, нищо друго не обяснява моето затваряне в тази мрачна стая. Убедена още от зората на съществуването си в неговата празнота, можех да избира бунта и призовавайки небесата за свидетели на несправедливата ми съдба, да черпя в запасите от насилие, скрити в нашия човешки жребий. Но училището ме превърна в душа, която нищожеството на съдбата принуди да се откаже и да се затвори. Възторгът от второто ми раждане беше подготвил у мен почвата за контролиране на нагоните; след като училището ме роди, аз му дължах подчинение и следователно се съобразявах с намеренията на възпитателите си, като покорно станах цивилизовано същество, всъщност, когато борбата срещу агресивността на примата прибъгва до такива оръжия като книгите и думите, начинанието е лесно и именно по този начин аз станах образована душа, черпеща от писмените знаци силата да се съпротивлявам срещу собствената си природа.

Ето защо бях много изненадана от реакцията си, когато Антоан Палиер, след като позвъни настойчиво три пъти и без дори да ме поздрави, започна с отмъстително многословие да ми разказва как е изчезнала хромираната му тротинетка, аз му тръшнах вратата под носа, като за малко не отсякох опашката на котарака си, който се промъкваше през процепа.

Е, не съм съвсем камелия върху мъх, казах си аз.

И тъй като трябваше да дам възможност на Леон да се прибере, аз отворих вратата, след като я бях тръшнала.

— Извинявайте — казах, — стана течение.

Антоан Палиер ме погледна като човек, който се пита дали наистина е видял онова, което е видял. Но тъй като е склонен да смята, че се случва само онова, което трябва да се случи, така както богатите са убедени, че животът им върви по небесна пътека, която властта и парите естествено са проправили за тях, той реши да ми повярва. Способността ни да се самоманипулираме, за да не се разклати фундаментът на нашите убеждения, е стъписващо явление.

— Да, добре — каза той, — всъщност дойдох да ви дам това от името на мама.

И ми подаде бял плик.

— Благодаря — казах аз и за втори път му затръшнах вратата под носа.

И ето ме в кухнята с плика в ръка.

— Ама какво ми става тази сутрин? — попитах Леон.

Смъртта на Пиер Артенс е причина камелиите ми да вехнат.

Отварям плика и прочитам следната бележка, написана на гърба на толкова гланцирана визитна картичка, че мастилото, взимайки връх над безпомощната попивателна, се беше размазало под всяка буква.

Госпожо Мишел,

Ще можете ли, да вземете пакетите от химическото чистене днес следобед?

Ще мина да ги прибера от портиерната тази вечер.

Благодаря предварително,

Нечетлив подпис.

Не очаквах толкова коварна атака. От недоумение седнах на най-близкия стол. Впрочем, питам се дали не съм полудяла. Дали и вие се чувствате така, когато това ви се случва?

Вижте:

Котката спи.

Прочитът на тази безобидна фраза не събужда у вас никаква болка и никакво парещо страдание. Така и трябва да бъде.

А сега:

Котката, спи.

Повтарям, за да няма никаква двусмислица.

Котката, запетайка, спи.

Котката, спи.

Ще можете ли, да вземете.

От една страна, имаме чудноватата употреба на запетайката, която отнасяйки се своеволно с езика, защото обикновено не се пише запетайка пред съюза „да“, възвеличава формата му.

Да, не малко ме упрекваха — и за войната, и за мира...

От друга страна, имаме лигавщините върху гланцова хартия на Сабин Палиер, пронизващи фразата с камата на една запетайка.

Ще можете ли, да вземете пакетите от химическото чистене?

Ако Сабин Палиер беше португалка, родена под смокиново дърво във Фаго, новопристигнала портиерка от Пюто или умствено изостанала прислужница в търпеливо и милостиво семейство, бих могла чистосърдечно да простя тази престъпна небрежност. Но Сабин Палиер е богата. Сабин Палиер е съпруга на един олигарх на военната индустрия. Сабин Палиер е майка на кретен с тъмнозелен дъфелкот, който след двата подготвителни класа и Университета за политически науки вероятно ще отиде да разпространява посредствените си мисли в някой десен министерски кабинет. А на всичко отгоре Сабин Палиер е и дъщеря на една мръсница с кожено палто, която работи в редакцията на голяма издателска къща и е така отрупана с бижута, че понякога очаквам да се задуши.

По всички тези причини Сабин Палиер няма извинение. Привилегиите на съдбата си имат цена. Който се ползва от благосклонността на живота, е длъжен стриктно да пази Красотата. Езикът, това човешко богатство и неговото използване, това творение на обществото, са свещени неща. Това, че могат да се развиват, да се променят, да се забравят и да се възраждат и че понякога злоупотребата с тях се превръща в източник на по-голяма плодовитост, не се променя с нищо от факта, че за да си позволиш волността на игра с тях или на промяна, трябва преди това да си им бил безпрекословно подчинен. Избраниците на обществото, онези, които съдбата е освободила от робския труд — съдба на бедния човек, имат двойната мисия да обожават и уважават великолепието на езика. Фактът, че

Сабин Палиер не знае пунктуацията, е още по-сериозно светотатство, като се има предвид, че по същото време превъзходни поети, родени в смрадливи фургони или в квартали, напомнящи сметища, се отнасят към нея със свещеното страхопочитание, което дължим на Красотата.

Богатите имат дълг към Красотата. Иначе заслужават да умрат.

Точно в този момент от моите размишления някой позвънява.

ДЪЛБОКА МИСЪЛ №7

*Да градиш
живееш
умираш
това са следствия*

Колкото повече минава времето, толкова по-решена съм да подпаля всичко тук. Да не говоря за самоубийството. Ще обясня: татко ме скастри, защото поправих един от гостите му, който каза нещо невярно. Всъщност става дума за бащата на Тиберий. Тиберий е гадже на сестра ми. И той учи във висшето педагогическо училище като нея, само че математика. Като си помисля, че това се нарича „елит“... Единствената разлика между Коломб, Тиберий, състудентите им и някоя тайфа „младежи от народа“ е, че сестра ми и нейните приятели са по-тъпи. Пият, пушат, говорят на жаргон и разменят изречения от типа на: „Оланд преоба Фабиус^[1] със своя референдум, видяхте ли го, тоя пич е истински килър“ (автентично). Или пък: „Всички НР (научни ръководители), назначени през последните две години, са фашаги, десницата пречи, не трябва да се офлянкваш с научния си ръководител“ (датирано от вчера). Едно стъпало по-долу и имаме следното: „Блондинката, дете я кьори Ж.В., следва английски. Какво искаш от блондинка“ (също от вчера)? И още едно ниво по-ниско: „Лекцията на Мариан беше гола вода, когато каза, че съществуването не е първичен атрибут на Бога“ (пак вчера, след приключването на досието с блондинката от английска филология). Какво да си мисля за всичко това? Но ето и върха (почти дословно): „Като сме атеисти, да не би да не разбираме силата на метафизичната онтология. Ами да, важна е силата на концепциите, а не истината. А Мариан, това гадно кюре, се справя доста добре, копелето, хм, това успокоява“.

Белите перли.

*Посипали ръкавите ми,
Когато с още пълно сърце се разделяхме,
Отнасям
За спомен от вас.*

Кокиншу

Сложих си от жълтите тапи за уши на мама и четох хайку в *Антология на класическата японска поезия* на татко, за да не слушам идиотските им разговори. После Тиберий и Коломб останаха сами и нарочно издаваха отвратителни звуци, макар да знаеха, че ги чувам. Като капак на всичко Тиберий остана за вечеря, защото мама беше поканила родителите му. Бащата на Тиберий е кинопродуцент, майка му има художествена галерия на брега на Сена. Коломб е направо луда по родителите на Тиберий, ще ходи с тях във Венеция следващия уикенд и, слава Богу, ще си остана на спокойствие три дни.

Та на вечеря бащата на Тиберий каза: „Как така, нима не знаете «го», тази фантастична японска игра? В момента снимаме една адаптация на романа на Са Шан *Момичето, което играеше «го»*, това е стра-х-отна игра, японски вариант на шаха. Още едно откритие, което дължим на японците, стра-х-отно е, уверявам ви!“. И започна да обяснява правилата на го. Говореше врели-некипели. Първо на първо, китайците са измислили го. Знам го, защото четох култовата манга за го. Нарича се Хикару Но Го. И второ на второ, го не е японски вариант на шаха. Като изключим факта, че се играе на дъска и че двама противници се противопоставят с черни и бели фигури, двете игри се различават като кучето от котката. В шаха трябва да убиеш, за да спечелиш. В го трябва да изградиш, за да живееш. И трето на трето, някои от правилата, които „господин бащата на кретена“ изложи, бяха неверни. Целта на играта не е да унищожиш другия, а да изградиш по-голяма територия. Според правилото за взимане на плочките имаш право да се „самоубиеш“, ако се наложи да вземеш камъчетата на противника, но никъде не се казва, че ти се забранява да отидеш в територия, където ще вземат камъчетата ти. И така нататък.

И когато „господин родих форункул“ каза: „Класирането на играчите започва с едно кю и после се стига до 30 кю, след което се преминава в данове: 1 дан, после втори и т.н.“, аз не можах да се

сдържа и заявих: „Не е така, а обратно, започва се с 30 кю и се стига до 1“.

Но „господин извинете ме не знаех какво правя“ се заинати със злобно изражение: „Не, скъпа госпожице, убеден съм, че съм прав“. Кимнах отрицателно с глава, докато татко бърчеше вежди и ме гледаше. Най-лошото е, че ме спаси Тиберий. „Така е, татко, тя е права, най-силно е 1 кю“. Тиберий е математик, играе на шах и на го. Ненавиждам този факт. Красивите неща трябва да принадлежат на красиви хора. Но важното е, че бащата на Тиберий беше в грешка и след вечеря татко ядосано ми каза. „Ако си отваряш устата само за да правиш гостите ми за посмешнице, по-добре си мълчи“. Какво трябваше да направя? Да си отварям устата като Колумб, за да кажа: „Програмата на театър «Амандие» ме стъписва“, макар че не е способна да изречитира един стих от Расин, а какво остава да види красотата му. Да си отворя устата, за да кажа като мама: „Изглежда, миналогодишното биенале е разочаровало посетителите“, макар че би умряла за цветята си и би оставила целия Вермеер да изгори. Да си отворя устата, за да кажа като татко „Френското културно изключение е тънък парадокс“, което повтаря почти дословно казаното от него на предишните шестнайсет вечери. Да отворя уста, за да кажа като майката на Тиберий: „В Париж вече не можете да намерите добри магазини за сирене“, изказване, което не е в противоречие с нейната дълбока същност на търговка от Оверн. Като си помисля за го... Игра, чиято цел е да изградиш територия, не може да не бъде красива. Да, има етапи на двубой, но те са само средства за постигане на целта, за оцеляване на териториите ти. Най-голямото постижение на го е, че е доказано: за да спечелиш, трябва да живееш, но и да оставиш другия да живее. Много алчният губи партията — това е фина игра на равновесие, в която трябва да спечелиш предимство, без да смажеш другия. В крайна сметка животът и смъртта в нея са само следствие от едно добро или лошо изграждане. Така казва един от героите на Танигу-чи: живееш, умираш, това са само следствия. Това е поговорка за го и поговорка за живота.

Живееш, умираш — това са само следствия от това, което си изградил. Важното е да си градил добре. Именно затова си наложих ново ограничение. Ще престана да развалям, да разграждам, ще започна да градя. Дори от Колумб ще направя нещо положително.

Важно е какво правиш в момента, в който умираш, а на 16 юни аз искам да умра, градейки.

[1] Става дума за различията в позициите на двамата политици по повод ратифицирането на Конституционния договор през 2005 г. (чрез референдум или не), Франсоа Оланд е до ноември 2008 г. председател на френската социалистическа партия, Лоран Фабиус, също един от много влиятелните социалисти, е министър в няколко правителства и бивш министър-председател на Франция (1984–1986). — Б.ред. ↑

СПЛИНЪТ НА КОНСТИТУЦИЯ

Беше позвънила очарователната Олимп Сен Нис, дъщерята на дипломата от втория етаж. Харесвам Олимп Сен Нис. Намирам, че е нужна значителна сила на характера, за да оцелееш с такова смешно име, особено като знаеш, че през пубертета, който изглежда безкраен, то обрича нещастницата на подигравки от рода на: „Ей, Олимп, мога ли да те изкача!“. На всичко отгоре Олимп Сен Нис явно не желае да стане това, което ѝ предлага родословието. Не се стреми нито към богат брак, нито към коридорите на властта, нито към дипломацията, а още по-малко към шоубизнеса. Олимп Сен Нис иска да стане ветеринарен лекар.

— В провинцията — довери ми тя един ден, докато разговаряхме за котки пред вратата ми. — В Париж има само дребни животни. Аз искам да лекувам крави и прасета.

Също така Олимп не се превзема като някои обитатели на кооперацията, за да покаже, че разговаря с портиерката, защото е добре възпитана, с леви разбирания и без предразсъдъци. Олимп говори с мен, защото имам котарак, което обединява и двете ни в общност на интереси, и аз справедливо оценявам способността ѝ да загърби бариерите, поставяни постоянно от обществото по нашите жалки пътища.

— Трябва да ви разправа какво се случи с Конституция — казва ми тя, след като ѝ отварям вратата.

— Заповядайте, влезте — отвърщам аз, — нали имате пет минути?

Тя не само има пет минути, но е толкова щастлива да намери някого, с когото да говори за котките и дребните им болести, че остава цял час и изпива пет чаши чай една след друга.

Да, наистина много харесвам Олимп Сен Нис.

Конституция е очарователна котка с бежова козина, розово носле, бели мустаци и лилави възглавнички на лапите, която принадлежи на семейство Жос и като всички животни в сградата отива на преглед при

Олимп при най-малкото заболяване. Та това безполезно, но възхитително тригодишно същество неотдавна мяукало цяла нощ, нарушавайки съня на собствениците си.

— Защо? — питам аз в подходящия момент, тъй като и двете сме погълнати от съпричастието на един разказ, в който всяка от нас иска да играе свършено ролята си.

— Има цистит! — казва Олимп. — Цистит!

Олимп е само на деветнайсет години и очаква с безумно нетърпение да влезе във ветеринарното училище. Междувременно тя работи здравата, като преживява мъчително, но и с известна радост всички болести, спохождащи фауната в блока, единствената, върху която може да експериментира.

Ето защо тя ми обявява цистита на Конституция, сякаш е открила диамантено находище.

— Цистит! — възкликвам аз възторжено.

— Да, цистит — повтаря тя с блеснали очи. — Горкичкото маценце, пишкаше навсякъде и — тя поема дъх, преди да стигне до най-забележителното — урината ѝ беше леко хеморагична!

Господи, колко е хубаво. Ако беше казала: в пикнята ѝ имаше кръв, всичко щеше да се изясни много бързо. Но Олимп, надявайки с вълнение одеждите на котешки доктор, е възприела и съответната терминология. Подобен начин на говорене ми причинява винаги огромно удоволствие. „Урината ѝ е леко хеморагична“ за мен е забавна фраза, която звучи добре и ме препраща в необичайни светове, където си отдъхвам от литературата. По същата причина обичам да чета упътванията към лекарствата заради мига покой, дължащ се на точността на техническия термин, той създава илюзия за логичност, тръпка на простота, въвежда онова измерение в пространството и времето, където не съществува напънят за красота, творческото страдание, безкрайният и безнадежден стремеж към възвишени хоризонти.

— Има две възможни етиологии на циститите — продължава Олимп. — Или инфекциозен причинител, или бъбречна дисфункция. Най-напред опипах пикочния мехур, за да проверя дали не се е образувало топче.

— Топче ли? — учудвам се аз.

— При бъбречна дисфункция, когато котката не може да уринира, пикочният ѝ мехур се пълни и образува един вид везикално топче, което може да се напипа при палпация на корема — обяснява Олимп. — Но не беше това. Нямаше вид да я боли, докато я преглеждах. Обаче продължаваше да пишка навсякъде.

Представих си хола на Соланж Жос, превърнат в гигантска котешка тоалетна. Но за Олимп това са само съпътстващи щети.

— Тогава Соланж изпрати урината ѝ за анализ.

Но Конституция нямала нищо. Нито камък в бъбреците, нито коварен вирус в малкия ѝ като фъстък пикочен мехур, нито бактериологичен агент. При все това, въпреки противовъзпалителните, антиспазмолитиците и антибиотиците, Конституция продължавала упорито да пишка.

— Но какво ѝ е? — питам аз.

— Няма да ми повярвате — казва Олимп. — Тя има интерстициален идиопатичен цистит.

— Господи, това пък какво е? — казвам аз заинтригувано.

— Ами чисто и просто това означава, че Конституция е голяма истеричка — отговаря весело Олимп. — Интерстициален посочва, че има възпаление на везикалната стена, а идиопатичен — че няма конкретна медицинска причина. С една дума, когато е стресирана, тя прави цистити. Също като жените.

— Но защо ще се стресира? — питам се аз на висок глас, защото ако Конституция, чието всекидневие на дебела декоративна лентяйка е смутено само от добронамерени ветеринарни прегледи, състоящи се от опипване на пикочния ѝ мехур, има поводи за стрес, то останалият животински род трябва да е в непрекъснат пристъп на паника.

— Ветеринарят каза: само котката си знае.

Олимп прави недоволна гримаса.

— Наскоро Пол (Жос) ѝ бил казал, че е дебела. Не се знае. Всичко може да е причина.

— А как се лекува?

— Както при хората — смее се Олимп. — Дава се прозак^[1].

— Без майтап? — казвам аз.

— Без майтап — отговаря ми тя.

Нали ви казах. Животни сме били и животни ще си останем, фактът, че една тузарска котка страда от същите болести, които

измъчват цивилизованите жени, съвсем не бива да се възприема като лошо отношение към котешкия род или като умишлено заразяване от човека на един невинен род домашни животни, напротив, това е чисто и просто дълбока солидарност между животни с еднаква съдба. Желанията ни са едни и същи, страданията ни си приличат.

— Във всеки случай — казва ми Олимп — вече ще си помисля, преди да лекувам непознати животни.

Тя става и любезно се сбогува.

— Благодаря ви, госпожо Мишел, само с вас мога да говоря за всичко това.

— Няма защо, Олимп — казвам аз, — за мен беше удоволствие.

И вече се каня да затворя вратата, когато тя ми казва:

— О, знаете ли, Ана Артенс ще продава апартамента си. Надявам се новите също да имат котки.

[1] Много разпространен антидепресант. — Б.ред. ↑

ЯРЕБИЧА ТРЪТКА

Ана Артенс продава!

— Ана Артенс продава! — казвам на Леон.

— Не може да бъде — отговаря ми той, — или поне така ми се струва.

Живея тук от двайсет и седем години и никога досега нито един апартамент не е сменял семейството. Старата госпожа Мьорис отстъпи мястото на младата госпожа Мьорис и почти същото стана и с Бадоаз, Жос и Розен. Артенс дойдоха заедно с нас: в известен смисъл остаряхме заедно. Що се отнася до семейство Дьо Броли, те бяха тук от много отдавна и продължаваха да живеят в същия апартамент. Не знам на колко години е господин съветникът, но още като млад изглеждаше стар, поради което сега, макар и много стар, изглежда все още млад.

Значи, откакто съм портиерка, Ана Артенс ще бъде първата, която ще продаде имот, който ще смени собственика и името си. Странно защо, тази перспектива ме плаши. Нима толкова съм свикнала с това вечно повторение на същото, че перспективата за една все още хипотетична промяна, потапяйки ме в реката на времето, ми напомня неговото отминаване. Всеки ден живеем сякаш утре трябва да се родим и приятното статукво на дома на улица „Грьонел“ № 7, повтаряйки всяка сутрин очевидността на непреходното, внезапно ми изглежда като островче, нападнато от бури.

Доста разстроена взимам пазарската количка и изоставяйки Леон, който леко похърква, се понасям с несигурна крачка към пазара. На ъгъла на улица „Грьонел“ и улица „Бак“ Жежен, невъзмутимият обитател на стари кашони, ме наблюдава както паяк — плячката си.

— Ей, лельо Мишел, пак ли сте си загубили котката? — подхвърля ми той и се смее.

Това поне не се променя. Жежен е клошар, който от години прекарва зимата тук, върху смачканите кашони. Напомня руски

търговец от края на миналия век, облечен с вехт редингот, който, както и притежателят му, е преминал учудващо добре през годините.

— Трябва да отидете в общежитието — казвам му аз както винаги, — тази нощ ще бъде много студено.

— А, не — скимти той, — защо вие не отидете в общежитие? Тук ми е по-добре.

Аз отминавам, но обхваната от угризения, се връщам обратно при него.

— Искях да ви кажа... Господин Артенс почина тази сутрин.

— Критикът ли? — пита ме Жежен с внезапен блясък в очите и вдигайки глава като ловджийско куче, подушило яребича трътка.

— Да, критикът. Сърцето му не издържало.

— Брей, я виж ти, брей — повтаря Жежен, видимо развълнуван.

— Познавахте ли го? — питам аз, за да кажа нещо.

— Брей, я виж ти, я виж ти — продължава клошарят, — защо най-читавите първи си отиват!

— Добре си поживя — осмелявам се да кажа аз, изненадана от обрата в разговора.

— Лельо Мишел — отговаря ми Жежен, — няма вече такива като него. Я виж ти, ще ми липсва, честна дума.

— Даваше ли ви нещо, може би пари за Коледа?

Жежен ме гледа, подсмърча, изхрачва се в краката си.

— Нищо, за десет години не ми е дал пукната пара, какво си мислите? Е, така си е, беше човек с характер. Няма вече такива, няма.

Този кратък разговор ме смущава и докато обикалям из пазара, Жежен изпълва мислите ми. Никога не съм вярвала, че бедните са великодушни само защото са бедни и познават несправедливостите на живота. Но смятах, че ги свързва обща омраза към богатите. Жежен ме опровергава и ми съобщава следното: ако има нещо, което бедните презират, това са другите бедни.

Кое то всъщност не е никак безсмислено.

Бродя разсеяно из пазара, стигам до продавачите на сирене, купувам нарязан пармезан и едно хубаво парче сументрен.

РЯБИНИН

Когато съм тревожна, се скривам в убежището си. Няма нужда да пътувам: достатъчно е да се оттегля в литературната си памет. Защото няма има по-благородно развлечение, по-приятна компания и по-сладко вълнение от литературата?

И ето, че стоя пред една сергия с маслини и мисля за Рябинин. Защо Рябинин? Защото Жежен носи старомоден редингот, с дълги пешове и два реда копчета отзад, който ми напомня сюртука на Рябинин. В „Ана Каренина“ Рябинин, търговец на дървен материал, идва у селския дворянин Левин да сключи сделка заедно с московския дворянин Степан Облонски. Търговецът се кълне, че Облонски ще спечели от сделката, но Левин го обвинява, че купува от приятеля му гора, която струва три пъти повече. Сцената се предшества от диалог, при който Левин пита Облонски дали е преброил дърветата в гората си.

— Как така да броя дърветата? — възкликва дворянинът. — Че то все едно да броя морските песъчинки.

— Бъди сигурен, че Рябинин ги е преброил — отговаря Левин.

Този сцена ми харесва особено много, първо, защото се развива в Покровское, в руско село. Ах, руското село... То се отличава с характерното за пустите краища на света очарование, където човекът е свързан изконно със земята, от която произлиза... Най-хубавата сцена от „Ана Каренина“ е в Покровское. Мрачен и тъжен, Левин се опитва да забрави Кити. Пролет е и той отива на полето да коси със селяните. Отначало задачата му се струва много трудна. Склонен е да се откаже, но възрастният селянин, който ръководи редицата косачи, обявява почивка. После коситбата се възобновява. Левин отново пада от изтощение, но за втори път старецът вдига косата. Почивка. После редицата продължава работата си, четирийсетима здравеняци стелят откос след откос и напредват към реката, докато слънцето се изкачва на хоризонта. Става все по-топло, ръцете и раменете на Левин са плувнали в пот, но в ритъма на почивките и косенето жестовете му,

отначало непохватни и мъчителни, стават все по-плавни. Внезапно приятна прохлада обгръща гърба му. Летен дъжд. Постепенно той освобождава движенията си от спънките на волята, наблиза в лекия транс, придаващ на жестовете съвършенството на механичните и съзнателни действия, без разсъждение и пресметливост, и косата сякаш сама се движи, а Левин се наслаждава на това потъване в движението, при което удоволствието, че вършиш нещо, някак по чудо се оказва чуждо на усилията на волята.

Така става в щастливите моменти от живота ни. Освободени от бремето на решението и намерението, плаващи по вътрешните си морета, ние наблюдаваме като действия на друг движенията си, възхищавайки се от тяхното неволно превъзходство. Каква друга причина може да имам, за да пиша този смешен дневник на застаряваща портиерка, ако писането не приличаше на коситбата. Когато редиците стават свои собствени демиурзи, когато присъствам, като по неволно чудо, на пораждането върху хартията на фрази, които не се подчиняват на волята ми и написвайки се, въпреки мен, на листа, ми съобщават това, което нито съм знаела, нито съм вярвала, че искам, аз се наслаждавам на това безболезнено раждане, на несъгласуваната очевидност, че следвам без мъка и без увереност, с щастието от искрените изненади, едно перо, което ме напътства и носи.

И тогава, опознала същността си, аз навлизам в самозабравата, която граничи с екстаза, и вкувам блаженото спокойствие на едно наблюдаващо съзнание.

Накрая, качвайки се в талигата, Рябинин се оплаква на управителя си от превземките на господата.

— А с покупчицата какво стана, Михаил Игнатич?

— Де, де...^[1]

Колко бързо правим заключения за външния вид и положението, за интелекта на хората... Рябинин, брояч на морските песъчинки, сръчен комедиант и блестящ манипулатор, не се грижи за предразсъдъците относно собствената му особа. Интелигентен и парий по рождение, той не е привлечен от славата: движи го само възможността за печалба и перспективата да ограби учтиво господарите на една глупава система, която го презира, но не умее да го спре. Аз също съм бедна портиерка, примирена с невзрачния си живот — но съм и аномалия в гротеската на система, на която се

подигравам тихо, всекидневно и дълбоко в себе си — там, където никой не прониква.

[1] Толстой, Л. Събрани съчинения. Т. 8, с. 207, превод Георги Жечев. С., Народна култура, 1954. — Б.пр. ↑

ДЪЛБОКА МИСЪЛ №8

*Ако забравяш бъдещето,
губиш настоящето*

Днес отидохме в Шату да видим баба Жос, майката на татко, която от две седмици е в старчески дом. Татко я придружи, когато се настани, а сега отидохме всички заедно. Баба вече не може да живее съвсем сама в големия си дом в Шату: тя е почти сляпа, има артроза и не може нито да ходи, нито да държи каквото и да е и се страхува, щом остане сама. Децата ѝ (татко, чичо Франсоа и леля Лор) опитаха да се справят с помощта на частна болногледачка, но тя не можеше да седи с баба през цялото време. Пък и всички приятелки на баба вече бяха в старчески дом и това изглеждаше добро решение.

Старческият дом на баба си го бива. Питам се колко ли струва на месец една луксозна умиралица? Стаята на баба е голяма и светла, с красиви мебели и завеси, с малък салон и баня с мраморна вана. Мама и Коломб се прехласнаха пред мраморната вана, като че ли на баба ѝ пукаше дали ваната е от мрамор, след като пръстите ѝ бяха от бетон... Освен това мраморът е кофти. Татко обаче почти нищо не каза. Знам, че се чувства виновен, че майка му е в старчески дом. „Ама да не искаш да я вземем у нас?“, каза мама, когато и двамата мислеха, че не чувам (обаче аз чувам всичко и особено онова, което не е за мен). „Не, Соланж, разбира се, че не...“, отговори татко с тон, който иска да каже: „Мисля точно обратното, като казвам «не, не» с уморен и примирен вид на добър и послушен съпруг, но го правя, за да има мир“. Познавам този татов тон. Той означава: „Знам, че съм страхливец, но никой няма право да ми го каже“. Естествено, стана точно така: „Ти си истински страхливец“, каза мама, захвърляйки гневно кърпата в мивката. Странно, щом се ядоса, трябва да хвърли нещо. Веднъж дори хвърли Конституция. „Ти също не го искаш“, продължи тя, прибра парцала и го размаха под носа на баща ми. „Все едно стореното — сторено“, каза татко, а това са думи на страхливец на десета степен.

Ала аз съм доволна, че баба няма да живее у нас. Макар че на четиристотин квадратни метра няма да има проблем. Смятам, че старците трябва все пак да се уважават. А да те изпратят в старчески дом, безспорно е липса на уважение. Когато отиваш там, това означава: Аз съм свършен(а), вече не съм нищо, всички, включително и аз, очакваме само едно нещо: смъртта, този печален край на отегчението. Не, причината, поради която не искам баба да живее вкъщи, е, че не обичам баба. Тя е стара гаднярка, след като е била млада злобарка. Това също според мен е дълбока несправедливост: например да вземем някой много стар симпатичен парнаджия, който е правел само добро и цял живот е създавал човечни и емоционални връзки. Жена му умира, децата му нямат пукнат грош, но имат куп свои деца, които трябва да хранят и възпитават. Освен това живеят на другия край на Франция. Изпращат го значи в старчески дом близо до родния му град, където децата му могат да идват да го видят само два пъти в годината. Това е старчески дом за бедни, където не си сам в стая, яденето е отврат, а персоналът преодолява увереността си, че един ден ще има същата съдба, като малтретира там пребиваващите. Вземете сега баба ми, чийто живот е бил поредица от приеми, гримаси, интриги, безразсъдни и лицемерни разходи, и разгледайте факта, че тя има право на тази кокетна стая, частен салон и миди Сен Жак за обяд. Нима за любовта се плаща с безнадежден край на живота в срамливо общежитие? Нима възнаграждението за афективната анорексия е мраморна баня в супер скъпа бонбоньера?

И така, аз не обичам баба, която също не ме обича много. В замяна на това тя обожава Колумб, която ѝ отвърща както трябва, т.е. като чака наследството с напълно автентичната безкористност на „момичето, което не чака наследство“. Ето защо очаквах, че това посещение в Шату ще бъде супер досадно и изведнъж — бинго: Колумб и мама, прехласващи се пред ваната, татко, който изглежда сякаш си е глътнал чадъра, лежащи съсухрени старци, които се разхождат в коридора с всичките им тръбички и системи, една луда („Алцхаймер“, каза Колумб с вид на знаеща — няма майтап!), която ми казва „скъпа Клара“ и след две секунди крещи, че иска кучето си, и едва не ми изважда окото с големия си пръстен с диаманти, и дори опит за бягство! Пансионерите, които все още могат да се движат, имат електронна гривна на китката: когато искат да излязат вън от оградата,

в рецепцията се получава сигнал и персоналът се втурва навън, за да хванат беглеца, който, естествено, е заловен, след като мъчително е преминал стотина метра, и протестира, че това не е Гулаг, че иска да говори с директора, и жестикулира странно, докато не го сложат в инвалидната количка. Госпожата, която искаше да избяга, се беше преоблякла след обяда: беше си сложила подходящо облекло, рокля на точки с воланчета — много удобна да се катериш по стената. С една дума, в два часа следобед, след ваната, мидите Сен Жак и зрелищното бягство на Едмон Дантес, отчаянието не ми мърдаше.

Изведнъж обаче си спомних, че бях решила да изграждам, а не да руша. Огледах се, търсейки нещо положително и избягвайки Коломб. Нищо не открих. Хора, които очакват смъртта и не знаят какво да правят... И после като по чудо именно Коломб ми предложи решението, да, Коломб. Когато си тръгнахме, след като целунахме баба и ѝ обещахме да се върнем скоро, сестра ми каза: „Ами, баба изглежда добре настанена. А за другото... Ще побързаме да го забравим бързо“. Няма да се възмуцавам от „ще побързаме бързо“, би било дребнаво, и ще се спра на „да забравим бързо“.

Според мен е точно обратното: не трябва да забравяме. Не трябва да забравяме старците с грохнали тела, старците, запътили се към смъртта, за която младите не искат да мислят (и поверяват на старческия дом грижата да изпратят родителите им без скандали и неприятности), несъществуващата радост от тези последни часове, които те би трябвало да изживеят пълноценно, но преминават в скука, огорчение и повтаряне на едни и същи спомени. Не трябва да забравяме, че тялото се изтощава, че приятелите умират, че всички ви забравят, че краят е самота. Не трябва да забравяме също така, че тези старци са били млади, че животът продължава смешно малко, че един ден си на двайсет години, а на следващия — на осемдесет. Коломб мисли, че можем да побързаме да забравим, защото старостта е все още много далеч от нея и сякаш никога няма да я споходи. Но аз твърде рано разбрах, че животът преминава за миг, гледайки възрастните около мене, толкова забързани, толкова потиснати от края, толкова лакоми за настояще, за да не мислят за бъдещето... Но ако се боиш от бъдещето, то е, защото не умееш да градиш настоящето, казваш си, че утре ще започнеш, но не се получава, защото утре в крайна сметка винаги става днес, нали разбирате?

Изобщо не трябва да забравяме всичко това. Трябва да живеем с увереността, че ще остареем и че няма да бъде нито хубаво, нито приятно, нито весело. И да си кажем, че е важен настоящият момент: сега трябва да създадем нещо на всяка цена и с всички сили. Винаги трябва да мислим за старческия дом, за да надминаваме себе си всеки ден, който по този начин ще остане безсмъртен. Да изкачваме стъпка по стъпка нашия Еверест и да го правим така, че всяка крачка да съдържа частица вечност.

Такава е ползата от бъдещето: да градим настоящето с истински осъществими проекти.

ЗА ГРАМАТИКАТА

1

БЕЗКРАЙНО МАЛЪК

Тази сутрин Жасент Розен ми представи новия собственик на апартамента на Артенс.

Нарича се Какуро Нещо си. Не чух много добре, защото госпожа Розен винаги говори сякаш има хлебарка в устата, а пък и вратата на асансьора се отвори точно в този момент, за да пропусне господин Палиер-баща с цялото му високомерие. Той сухо ни поздрави и се отдалечи с припряната си крачка на забързан индустриалец.

Новият е господин на около шейсет години, доста представителен и доста японец. Той е по-скоро дребен, с набръчкано, но добре очертано лице. От него се излъчва добронамереност, но аз долавям и голяма решителност, весел нрав и силна воля.

За момента, без да мигне, той търпи неразбираемото кудкудякане на Жасент Розен. Все едно кокошка пред огромна купчина зърно.

— Добър ден, госпожо — бяха първите му и единствени думи, произнесени без никакъв акцент.

Аз веднага се вмъкнах в костюма на малоумна портиерка. Става дума за нов обитател, когото силата на навика все още не е убедила в моята умствена некадърност. Следователно трябва да положа специални педагогически усилия. Ограничавам се с вяло повтаряне на „да“, „да“ в отговор на истеричните залпове на Жасент Розен.

— Ще покажете на господин Нещо си (Шу?) общите помещения.

— Ще можете ли да обясните на господин Нещо си (Пшу?) как се разпределя пощата?

— В петък ще дойдат дизайнери. Ще можете ли да ги приемете вместо господин Нещо си (Опшу?) между десет и десет и половина?

И т.н.

Господин Нещо си не проявява никакво нетърпение и учтиво чака, като ме гледа с мила усмивка. Смятам, че всичко преминава много добре. Трябва само да изчакам госпожа Розен да се умори и да се прибера в леговището си.

И изведнъж:

— Изтривалката пред вратата на Артенс не е почистена. Нали ще го имате *на предвид*?

Защо винаги комедията трябва да стане трагедия? Разбира се, случва се и аз да кажа нещо погрешно, въпреки че го използвам като оръжие.

— Инфаркта ли е? — бях попитала Шабро, за да отвлека вниманието му от необичайните ми обноси.

Не съм толкова чувствителна, че една малка грешка да ме накара да си загубя ума. Трябва да приемаме у другите това, което си позволяваме сами; освен това Жасент Розен и хлебарката ѝ са родени в Бонди в панелен комплекс, където асансьорите не са особено чисти, и спрямо нея се отнасям със снизхождение, което не изпитвам към „госпожа ще можете ли запетайка да приберете“.

При все това ето я трагедията: аз трепнах, чувайки *на предвид*, точно когато и господин Нецо си трепна, и ние се спогледахме. След тази безкрайно малка частица от времето, когато, сигурна съм, ние бяхме братя по език в общото ни страдание, което чрез потрепването на телата показва смущението ни, господин Нецо си ме гледа по съвсем друг начин.

Погледът му е нащрек.

И ето, че ме заговаря.

— Познавахте ли Артенс? Казаха ми, че били необикновено семейство?

— Не — отговарям аз, внимавайки, — не ги познавах добре, приличаха на останалите семейства.

— О, те бяха щастливо семейство — казва госпожа Розен, която видимо се отегчава.

— Знаете ли, всички щастливи семейства си приличат — казвам аз, за да се измъкна, — няма какво да се каже за тях.

— Но всяко нещастно семейство е нещастно посвоему — казва той и ме гледа странно и изведнъж, макар за втори път, аз трепвам.

Тъй като нещастията никога не идва само, Леон избира точно този момент, за да се промуши между краката ни, като приятелски докосва крачолите на господин Нецо си.

— Имам две котки — казва ми той. — Ще ми кажете ли как се казва вашата?

— Леон — отговаря вместо мен Жасент, като прекратява по този начин разговора, улавя господина под ръка и като ми благодари, без да ме погледне, го повежда към асансьора. Безкрайно внимателно той поставя длан върху ръката ѝ и я задържа за миг.

— Благодаря, госпожо — казва ми той и се оставя да бъде отнесен от своето властно пернато.

МОМЕНТ НА ПРОСВЕТЛЕНИЕ

Знаете ли какво значи неволно? За психоаналитиците то е плод на подмолните деяния на скритото несъзнателно. Каква безсмислена теория! Неволното е най-яркият белег на силата на осъзнатата ни воля, която използва всичките си хитрости, за да постигне целите си, когато емоцията ѝ се противопоставя.

— Може би аз самата желая да бъда разкрита — казвам на Леон, който се е прибрал и, кълна се, вероятно е влязъл в заговор с вселената, за да изпълни желанието ми.

Всички щастливи семейства си приличат, всяко нещастно семейство е нещастно посвоему е първото изречение от „Ана Каренина“, роман, който аз в качеството си на добра портиерка не би трябвало да съм чела. Не ми е разрешено и да трепна случайно при втората част на тази фраза в един момент на просветление, без да знам, че тя е от Толстой, защото ако неуките бяха чувствителни към голямата литература, без да я познават, тя не би могла да претендира за висотата, на която образованите хора я издигат.

Прекарвам деня в опити да се убедя, че се притеснявам за нищо и че господин Нещо си, който има достатъчно дебел портфейл, за да купи целия четвърти етаж, има други грижи освен паркинсоновите потрепвания на една умствено изостанала портиерка.

Към деветнайсет часа един младеж звъни в портиерната.

— Добър ден, госпожо — казва ми той с перфектно произношение, — казвам се Пол Нгуен и съм частен секретар на господин Озу.

Подава ми визитна картичка.

— Ето номера на мобилния ми телефон. При господин Озу ще дойдат майстори и не желаем това да ви задължи да вършите допълнителна работа. Ето защо при най-малкия проблем можете да ме повикате и аз веднага ще дойда.

Вероятно сте забелязали в този момент от интригата, че пиеската е лишена от диалози, които обикновено се познават по редуването на

тиретата пред различните реплики.

Би трябвало да има нещо като:

— Много ми е приятно, господине.

После:

— Разбира се, ще ви се обадя на всяка цена.

Но очевидно няма такива.

Причината е, че без да се насилвам, аз съм онемяла. Съзнавам, че устата ми е отворена, но от нея не излиза никакъв звук и ми е жал за красивия младеж, принуден да гледа седемдесеткилограмовата жаба на име Ръоне.

Обикновено в този момент героят казва:

— Говорите ли френски?

Но господин Пол Нгуен ми се усмихва и чака.

С херкулесово усилие успявам да кажа нещо.

Всъщност отначало се чува само:

— Грмблл.

Но той продължава да чака със същото великолепно себеотрицание.

— Господин Озу ли? — казвам аз мъчително с глас, напомнящ гласа на Юл Бринър:

— Да, господин Озу. Не знаете ли името му?

— Не — отговорих с мъка. — Не го чух добре. Как се пише?

— О, з, у — и се произнася както се пише.

— Аха — казвам аз. — Японско име, нали?

— Да, госпожо. Господин Озу е японец.

Той любезно се сбогува, аз измърморвам едно охтичаво „приятна вечер“ и се стоварвам на стола, изблъсквайки Леон.

Господин Озу. Питам се дали не сънувам нещо безумно със съспенс, макиавелично преплитане на действията, дъжд от съвпадения, развръзка по нощница с дебела котка в краката ми и прегракнал будилник, сверен с радио Франс Интер.

Но всъщност ние знаем, че сънното и будното състояние имат различна структура и вслушвайки се в своите сетивни възприятия, знам със сигурност, че съм будна.

Господин Озу! Синът на кинорежисьора? Племенникът му? Или някой далечен братовчед.

Ама че работа!

ДЪЛБОКА МИСЪЛ №9

*Ако сервираш на дама, която ти е враг,
сладкиши от Ладюре,
не мисли,
че ще успееш да видиш
отвъд*

Господинът, който е купил апартамента на Артенс, е японец! Казва се Какуро Озу! Ама че късмет, защото това се случи точно преди да умра! Дванайсет и половина години, прекарани в културна нищета, и точно когато идва един японец, аз трябва да си отида от този свят... Наистина е много несправедливо.

Но поне виждам положителната страна на нещата: той е тук и на всичко отгоре вчера водихме много интересен разговор. Първо, трябва да кажа, че всички в нашия дом са абсолютно луди по господин Озу. Мама говори само за това, татко като никога я слуша, а обикновено мисли за други неща, докато тя плещи за дребните случки в кооперацията. Коломб ми сви учебника по японски, а госпожа Дьо Броли дойде да пие чай вкъщи — нещо невяписано в анализите на улица „Грьонел“ № 7. Ние живеем на петия етаж точно над бившия апартамент на Артенс, където напоследък имаше ремонт — ама направо гигантски ремонт! Ясно беше, че господин Озу е решил да смени всичко, и всички умираха от желание да видят промените. В света на изкопаемите и най-малкото хлъзване на камъче по скалата може да предизвика серийни сърдечни кризи — а какво да кажем, когато някой взривява планината! С една дума, госпожа Дьо Броли умираше от желание да хвърли едно око на четвъртия етаж и успя да накара мама да я покани, когато я срещна миналата седмица във входа. И знаете ли под какъв претекст? Наистина е смешно. Госпожа Дьо Броли е жена на господин Дьо Броли, държавният съветник, който живее на първия етаж и влезе в Държавния съвет при Жискар. Той е такъв консерватор, че не поздравява разведените. Коломб го нарича

дърт фашага, защото никога нищо не е прочела за френската десница, а татко го смята за съвършен образец на склероза на политическите идеи. Жена му е като него: костюм, перлена огърлица, стиснати устни и сюррия внуци, всички на име Грегояр или Мари. До този момент тя едва-едва поздравяваше мама (която е социалистка, боядисва си косата и носи остри обувки). Но миналата седмица скочи върху нас, като че ли животът ѝ зависеше от това. Бяхме във входа, връщаме се от пазар и мама беше в много хубаво настроение, защото беше намерила ленена покривка за двеста и четирийсет евро. Помислих си, че имам слухови халюцинации. След обичайните „добър ден, госпожо“ госпожа Дьо Броли каза на мама: „Искам да ви попитам нещо“. Предполагам, че само от тези думи устата я беше заболяла. „Моля ви“, каза мама с усмивка (заради покривката и антидепресантите). „Моята снаха, жената на Етиен, не е много добре и мисля, че трябва да се подложи на терапия“. „Така ли?“, каза мама и се усмихна още по-широко. „Ами да, знаете ли, нещо като психоанализа“. Госпожа Дьо Броли приличаше на охлюв, загубен в пясъците на Сахара, но все пак се държеше. „Да, разбирам“, каза мама. „И с какво мога да ви помогна, скъпа госпожо?“. „Ами подразбрах, че вие добре познавате този вид... как да кажа... този вид подход... и бих искала да го обсъдя с вас, това е“. Мама не можеше да се нарадва на късмета си: ленена покривка, перспективата да изложи всичките си познания по психоанализа и госпожа Дьо Броли, която я прелъстяваше като Саломе със седемте воала, — о, какъв прекрасен ден! Тя знаеше много добре, че в деня, когато семейство Дьо Броли проявят действително интерес към психоанализата, голистите ще запечат „Интернационала“ и че внезапният ѝ успех означаваше единствено „площадката на петия е непосредствено над четвъртия“. Но реши да прояви великодушие и да покаже на госпожа Дьо Броли колко е добра и колко широки са възгледите на социалистите — ала като предварително я подложи на лек тормоз. „Разбира се, на драго сърце, скъпа госпожо. Искате ли да мина някоя вечер у вас, за да поговорим“. Госпожа Дьо Броли я погледна, сякаш имаше запек, не беше предвидила тоя номер, но много бързо се съвзе и като светска дама каза: „Не, не, не искам да ви карам да слизате, аз ще се кача при вас“. Мама беше напълно задоволена и не настоя. „Добре тогава, днес следобед съм вкъщи, елате на чаша чай към седемнайсет часа“.

Следобедният чай беше върхът. Мама направи всичко както трябва: извади чаения сервиз, подарък от баба, с позлата и зелени и розови пеперуди, поднесе сладкиши от Ладюре, но все пак захарта беше от тръстика (предпочитана от левицата). Госпожа Дьо Броли, която беше прекарала половин час на долната площадка, имаше леко смутен, но доволен вид. И учуден. Мисля, че тя си представяше апартамента ни другояче. Мама ѝ изсвири цялата партитура на добрите обноски и светски разговор, включвайки експертен коментар върху добрите марки кафе. После сведе леко и съчувствено глава и каза: „Значи, скъпа госпожо, вие се тревожите за снаха си?“. „Хм, да, да...“, отговори госпожата, която почти беше забравила повода и се чудеше какво да каже. „Депримирана е“, беше единственото нещо, което ѝ дойде на ум. Тогава мама премина на по-горна скорост. След всички щедрости сега трябваше да представи сметката. Госпожа Дьо Броли трябваше да изслуша пълен курс за фройдизма, включващ няколко пикантни анекдота за сексуалните нрави на Месията и на апостолите му (с един пасаж бомба за Мелани Клайн) и изпъстрен с препратки към ДОЖ и лаичността на френското образование. Всичко от край до край. Госпожа Дьо Броли реагира като добра християнка. Понесе атаката с възхитителен стоицизъм, убеждавайки се, че по този начин евтино изкупува своя грях — любопитството. И двете се разделиха доволни, но по различни причини и вечерта на масата мама каза: „Госпожа Дьо Броли е фанатичка, но може да бъде очарователна“.

С една дума, господин Озу възбужда всички. Олимп Сен Нис каза на Коломб (която я ненавижда и я нарича свинска вода ненапита), че той има две котки и че тя умира от желание да ги види. Жасент Розен постоянно коментира какво става на четвъртия етаж и всеки път изпада в транс. Аз също съм заинтригувана, но не по същите причини. Ето какво се случи.

Качих се с господин Озу в асансьора и той остана блокиран между втория и третия етаж за десетина минути, защото някой тъпак лошо беше затворил решетката, преди да се откаже да пътува с него и да слезе по стълбите. В такива случаи трябва да чакаш някой да види, че асансьорът е блокирал, или ако продължава дълго време, трябва да извикаш съседите, но като спазваш приличието, което никак не е лесно. Ние не викахме. Имахме време да се запознаем. Всички дами биха продали душите си на дявола, за да бъдат на моето място. Бях

доволна, защото японското у мен е винаги доволно, когато разговаря с истински японски господин. Но най-много ми хареса съдържанието на разговора. Отначало той ми каза: „Майка ти ми спомена, че учиш японски. На какво ниво си?“. Отбелязах между другото, че мама пак беше се раздрънкала, за да се прави на интересна, след което отговорих на японски. „Да, господине, знам малко японски, но не много добре“. Той ми каза на японски: „Искаш ли да поправам произношението ти?“ и веднага го преведе на френски. Оцених това. Мнозина биха казали „О, колко добре говориш, браво, супер е!“, макар че вероятно произнасям с акцент на крава от Ландите. Отговорих на японски „Моля, господине“, той поправи една интонация и ми каза пак на японски „Наричай ме Какуро“. Отговорих на японски „Да, Какуро сан“ и двамата се разсмяхме. И след това разговорът (на френски) стана невероятен. Той веднага ми каза: „Много се интересувам от нашата портиерка госпожа Мишел. Интересува ме мнението ти“. Познавам мнозина, които биха се помъчили да измъкнат нещо от мен, ей така, без да го показват. А той си го заяви направо. „Убеден съм, че тя не е онова, за което я мислим“.

От известно време и аз имам подозрения. Отдалече тя си е портиерка. Отблизо... ами отблизо има нещо странно. Коломб я ненавижда и мисли, че е отрепка. Но за Коломб е отрепка всеки, който не отговаря на нейната културна норма, а културната норма на Коломб е власт в обществото и блузи от Агнес Б. Госпожа Мишел... Как да кажа? От нея се излъчва интелект. При това тя се старее, хм, явно е, че прави всичко възможно да се прави на портиерка и да изглежда слабоумна. Но аз съм я наблюдавала, когато говори с Жан Артенс, когато говори на Нептун зад гърба на Диан, когато гледа дамите от блока, които минават край нея, без да я поздравят. Госпожа Мишел притежава изящството на таралежа: отвън тя е бронирана с бодли, прилича на истинска крепост, но имам чувството, че отвътре е изискана като таралежите, които са на пръв поглед лениви, яростно самотни и ужасно изящни животинчета.

Но пък признавам, че не съм екстрасенс. Ако не беше онази случка, и аз щях да виждам онова, което виждат другите — една портиерка, която обикновено е в лошо настроение. Ала неотдавна се случи нещо и е странно, че въпросът на господин Озу бе зададен точно сега. Преди две седмици Антоан Палиер бутна количката на госпожа

Мишел, докато тя отваряше вратата си. Антоан Палиер е син на господин Палиер, индустриалецът от шестия етаж, който поучава татко как трябва да се управлява Франция и продава оръжие на международни престъпници. Синът не е толкова опасен, защото е истински кретен, но човек никога не знае: способността да вредиш е често семеен капитал. Та значи Антоан Палиер обърна количката на госпожа Мишел. Цвеклото, юфката, кубчетата бульон и марсилският сапун се изсипаха и от падналата на пода количка за миг се показа книга. Казвам за миг, защото госпожа Мишел се втурна да прибира всичко, гледайки Антоан с гняв (той явно не мислеше да мръдне и малкия си пръст), но и с известно безпокойство. Той нищо не забеляза, но аз нямах нужда от повече време, за да разбера каква книга или поточно какъв вид книга имаше в чантата на госпожа Мишел, защото има куп подобни на бюрото на Коломб, откак тя учи философия. Това е книга на издателство „Врин“, супер специализиран издател на философска литература. Какво търси подобна книга в чантата на една портиерка? — беше въпросът, който си зададох за разлика от Антоан Палиер.

И аз така мисля, казах аз на господин Озу и от съседски отношенията ни станаха по-интимни — заговорнически. Разменихме впечатленията си за госпожа Мишел, господин Озу каза, че се обзалага, че тя е образована принцеса в нелегалност, и се разделихме, като си обещахме да започнем разследване.

Та ето каква е дълбоката ми мисъл за днешния ден: за първи път срещам някого, който търси хората и вижда отвъд тях. Може да изглежда банално, но все пак мисля, че е дълбоко. Никога не прозираме отвъд нашите убеждения и, нещо по-лошо, отказали сме се от срещата с другия, срещаме само себе си, без да се познаем в тези постоянни огледала. Ако го разберем, ако осъзнаем, че винаги гледаме само себе си в другия, че сме сами в пустинята, ще полудеем. Когато мама поднася сладкиши от Ладюре на госпожа Дьо Броли, тя разказва на себе си историята на своя живот и вкухва само своята сладост. Когато татко си пие кафето и чете вестника, той се съзерцава в огледало по метода на Куе^[1]. Когато Коломб говори за лекциите на Мариан, тя плещи за собственото си отражение, и когато хората минават покрай портиерката, не виждат нищо, защото тя не са те.

Моля съдбата да ми предостави шанса да виждам отвъд себе си и да срещна някого.

[1] Популярен метод на самовнушение. Емил Куе, френски терапевт (1857–1926), доказва по научен път, че ако всеки ден човек си повтаря поне по няколко пъти определена положителна фраза, това ще доведе до промени в характера и цялостното отношение на човека към живота. — Б.пр. ↑

3

ПОД КОРАТА НА ДЪРВОТО

После минават няколко дни.

Както всеки вторник Мануела идва в портиерната. Докато затваря вратата, успявам да чуя Жасент Розен, която разговаря с младата госпожа Мъорис пред асансьора, който все не идва.

— Синът ми каза, че с кутайците не можеш да се разбереш.

Заради хлебарката в устата госпожа Розен не казва китайци, а кутайци.

Винаги съм мечтала да посетя Кутай. Много по-интересно е, отколкото да отидеш в Китай.

— Той уволни баронесата — съобщава Мануела с порозовели бузи и блестящи очи — и всички останали.

Правя невинна физиономия и питам:

— Кой?

— Ами господин Озу! — възкликва Мануела и ме гледа с укор.

Трябва да кажа, че от две седмици кооперацията се занимава само с нанасянето на господин Озу в апартамента на покойния Пол Артенс. В това закостеняло място, сковано от ледовете на властта и безделието, пристигането на нов обитател и безумните начинания, които по негово нареждане извършиха майстори, толкова много на брой, че дори Нептун отказа да души всичките — идването му предизвика буря от възбуда и паника. Защото общоприетият стремеж за запазване на традициите и съответното неодобрение на всичко, което от близо и далеч напомня новопридобито богатство — показността в ремонта и обзавеждането, покупката на техника и злоупотребата с ястия по поръчка — си съперничеше с една по-дълбока жажда, залегнала в червата на всички тези ослепели от скука души: жаждата за нещо ново. Ето защо домът на улица „Грьонел“ №7 две седмици следеше с трепет сноването на бояджии, дърводелци, водопроводчици, доставчици на кухни, мебели, килими, електронни уреди и най-сетне на преносвачи, наети от господин Озу, за да преобразят изцяло четвъртия етаж, който всички умираха от желание

да посетят. Жос и Палиер вече не ползваха асансьора и откривайки нови физически сили, по всяко време се разхождаха на площадката на четвъртия етаж, откъдето трябваше непременно да минат, за да излязат от вкъщи и съответно да влязат. Те бяха обект на всеобща завист. Бернадет дьо Броли направи всичко възможно да бъде поканена на чай у Соланж Жос, макар че тя беше социалистка, а Жосент Розен доброволно предложи услугите си да занесе на Сабин Палиер пакет, оставен в портиерната, който аз лично, доволна, че няма да се качвам до шестия етаж, ѝ връчих с лицемерни преструвки.

Защото само аз старателно отбягвах господин Озу. Срегнахме се два пъти, но той не беше сам и учтиво ме поздрави, а аз му отвърнах със същото. У него нищо не издаваше други чувства освен любезност и добронамерено безразличие. Но както децата надуват под кората на условностите истинската същност на хората, моят вътрешен радар, обзет от внезапна паника, ми казваше, че господин Озу ме наблюдава с търпеливо внимание.

Неговият секретар изпълняваше всички задачи, изискващи контакт с мен. Обзалагам се, че Пол Нгуен също бе причина за магическото въздействие на идването на господин Озу върху автохтонното население. Не бях виждала по-красив младеж. От Азия и баща си виетнамец той беше взел изискаността и тайнственото спокойствие. На Европа и майка си (руска емигрантка) дължеше високия си ръст и славянските скули, както и светлите си, леко дръпнати очи. У него се съчетаваха мъжествеността и изяществото, той беше синтез на мъжка красота и ориенталска кротост.

Бях научила произхода му в края на един изпълнен със суматоха следобед, когато видях, че е много зает, и тъй като позвъни в портиерната, за да ме предупреди, че на другия ден сутринта ще дойде нова армия доставчици, аз го поканих на чаша чай, която той прие съвсем просто. Разговаряхме в атмосфера на прелестна отпуснатост. Кой би казал, че един млад, хубав и компетентен младеж — защото той беше такъв, както се уверихме от начина, по който организира ремонтните работи, и без никога да изглежда уморен или претоварен, ги доведе спокойно до край — може да бъде толкова лишен от снобизъм? Когато си тръгна, благодарейки ми сърдечно, аз разбрах, че с него съм забравила дори мисълта да се преструвам.

Но да се върнем на последната новина.

— Той уволни баронесата и всички останали.

Мануела не крие възторга си. Напускайки Париж, Ана Артенс се заклела на Виолет Грьолие, че ще я препоръча на новия собственик. Господин Озу, отнасящ се с респект към желанията на вдовицата, на която купуваше имота и разбиваше сърцето, се съгласил да се срещне с протезетата ѝ и да разговаря с тях. Дватамата Грьолие, с препоръките на Ана Артенс, можеха да намерят прекрасно място в добър дом. Но Виолет лудо се надявала, че ще остане там, където според собствените ѝ думи прекарала най-хубавите си години.

— Да замина е все едно да умра — казала тя на Мануела. — Не говоря за вас, мила. Вие ще трябва да се примирите.

— Ще се примиря друг път — казва Мануела, която откак по мой съвет прочете „Отнесени от вихъра“, се изживява като Скарлет от Аржантъой. — Тя си отива, а аз оставам!

— Господин Озу ви е взел на работа?

— Представяте ли си, той ме взима на работа за дванайсет часа и ще ми плаща като на принцеса.

— Дванайсет часа! — казвам аз. — И какво ще правите?

— Ще напусна госпожа Палиер — отговаря тя въодушевено, — ще напусна госпожа Палиер.

И тъй като с истински хубавите неща може да се прекалява, тя казва за трети път:

— Ще напусна госпожа Палиер.

Няколко минути мълчаливо се наслаждаваме на този водопад от добри дела.

— Ще направя чай — казвам, прекъсвайки блаженството ни. — Бял чай, за да отпразнуваме събитието.

— О, забравих — казва Мануела, — донесох ви това.

И тя изважда от чантата си торбичка от кремава коприна.

Развързвам синята кадифена панделка. Вътре като мрачни диаманти блестят бонбони от черен шоколад.

— Ще ми плаща двайсет и две евро на час — казва Мануела, докато подрежда чашите, и сяда отново, след като любезно е помолила Леон да отиде да се поразходи. — Двайсет и две евро! Представяте ли си? Другите ми плащаха осем, десет, единайсет! Оная фукня Палиер ми плаща по осем евро и хвърля мръсните си гащи под леглото.

— Той също може би забравя гащите си под леглото — казвам аз усмихната.

— О, той не е такъв — казва Мануела и внезапно се замисля. — Надявам се, че ще се справя във всеки случай. Защото горе има много странни неща, знаете ли. Всички тези бонзи, дето трябва да се поливат и пръскат.

Мануела говори за бонзаите на господин Озу. Доста високи, с източени форми и без измъчения вид, който обикновено създава неприятно впечатление, те ми се сториха, докато ги пренасяха във входа, сякаш идваха от друг век, а шумолящите им листа създаваха беглото видение на далечна гора.

— Никога не съм си мислела, че дизайнерите правят така. Всичко чупят и всичко преправят.

За Мануела дизайнерът е призрачно същество, което подрежда възглавнички по скъпи канапета и отстъпва две крачки назад, за да види ефекта.

— Къртят стени с чук — беше ми казала преди една седмица задъхана, преди да се втурне по стълбите с огромна метла в ръка. — Много е хубаво сега. Бих искала да го видите.

— Как се казват котките му? — питам, за да я отвлека и да избия от ума ѝ тази опасна идея.

— О, те са великолепни! — казва тя, гледайки Леон със съжаление. — Слаби са и вървят безшумно, ей така.

Ръката ѝ прави странен вълнообразен жест.

— Знаете ли им имената? — питам отново.

— Женската се казва Кити, но не запомних името на мъжкия.

Капка студена пот се спуска по гръбначния ми стълб с рекордна скорост.

— Да не е Левин? — подсказвам аз.

— Да — казва ми тя. — Точно така. Левин. Откъде знаете?

Тя смръщва вежди.

— Нали не е оня революционер?

— Не — казвам аз. — Революционерът е Ленин. Левин е герой от един велик руски роман. Кити е жената, която обича.

— Той смени всички врати — казва Мануела, която великите руски романи интересуват умерено. — Сега се плъзгат. И да ви кажа

право, така е много по-практично. Питам се защо не ги правят така. Печели се място и не е толкова шумно.

Колко е вярно. Още един път Мануела прави онзи умел синтез, от който винаги се възхищавам. Но тази безобидна забележка буди у мен и едно прелестно усещане, дължащо се на други причини.

РАЗРИВ И НЕПРЕКЪСНАТОСТ

Две причини, също свързани с филмите на Озу.

Първата е в самите плъзгащи се врати. Още в първия филм, *Вкусът на ориза със зелен чай*, бях омаяна от японското жизнено пространство и от плъзгащите се врати, които отказват да прогонват пространството и леко се плъзгат по невидими релси. Защото когато отворим врата, ние преобразуваме помещенията по много еснафски начин. Нарушаваме целостта на простора и създаваме пукнатина, неуместна поради лошите си пропорции. Ако размислим, няма нищо по-грозно от отворената врата: в стаята, където се намира, тя представлява разрив, провинциално и паразитно допълнение, нарушава единството на пространството. В съседното помещение тя предизвиква хлътване, зейнала пукнатина, при това безсмислена, залутана наред част от стена, която би предпочела да остане цяла. И в двата случая тя нарушава простора без никаква полза освен свободата да се движим, която обаче може да се получи и по много други начини. Плъзгащата врата избягва препятствията и увеличава пространството. Без да промени равновесието му, тя позволява то да се преобрази. Когато се отвори, двете помещения общуват, без да си пречат. Когато се затвори, тя връща на всяко от тях неговата цялост. Разделянето и събирането се извършват без насилие. Животът е спокойна разходка, докато при нас тя прилича на продължителна поредица от взломовете.

— Истина е — казвам аз на Мануела. — По-практично е и не е толкова брутално.

Втората причина идва от една мисловна асоциация, която от плъзгащите се врати ме доведе до краката на жените. Във филмите на Озу не могат да се преброят кадрите, в които някой актьор дръпва вратата, влиза вкъщи и се събува. Жените имат особен талант за тези последователни действия. Те влизат, плъзват вратата покрай стената, правят няколко ситни стъпки, които ги отвеждат до по-издигнатото пространство, където са разположени стаите за живеене, като събуват, без да се навеждат, обувки без връзки, и с плавно и грациозно

движение на краката се завъртат и изкачват на подиума заднишком. Полите им леко се издуват, сгъването на коляното, необходимо, за да се изкачат, е енергично и точно, тялото с лекота следва това полузавъртане на стъпалата, което продължава със странно спънато ходене, сякаш глезените им са вързани. Но докато обикновено възпрепятстваните жестове създават чувство за принуда, малките стъпки, раздвижени от необясним ритъм, превръщат стъпалата на вървящите жени в произведения на изкуството.

Когато ние, западняците, крачим, се опитваме — защото културата ни го изисква — да възстановим чрез продължителността на едно движение, което възприемаме за непрекъснато, онова, което според нас е същността на живота: ефикасността без препятствия, плавно изпълнение, изобразяващо поради липсата на разрив жизнения порив, чрез който всичко се постига. Ловуващият гепард е нашата западна норма: всичките му жестове се сливат хармонично, не можеш да ги различиш един от друг и бягането на голямата дива котка ни се струва едно-единствено и продължително движение, символизиращо дълбокото съвършенство на живота. Но когато японските жени нарушават със ситните си насечени стъпки мощното разгръщане на естественото движение, макар че би трябвало да изпитаме онова мъчително чувство, което овладява душата при гледката на насилена природа, то обратно, у нас се поражда странно блаженство, сякаш разривът предизвиква възторга, а песъчинката — красотата. Чрез това нарушение на свещения ритъм на живота, чрез този възпрепятстван ход, чрез съвършенството, родено от принудата, ние достигаме до парадигмата на Изкуството.

И тогава, изхвърлено във от природата, която би искала то да е непрекъснато, и превърнало се поради прекъснатостта си в отрицание и забележителност, движението става естетическа творба.

Защото Изкуството е животът, но с друг ритъм.

ДЪЛБОКА МИСЪЛ №10

*Граматиката
пласт на съзнанието,
който води до красотата*

Обикновено сутрин винаги си оставям малко време, за да послушам музика в стаята си. Музиката играе голяма роля в живота ми. Тя ми позволява да понасям... ами... онова, което трябва да понасям: сестра ми, мама, колежа, Ашил Гран-Ферне и т.н. Музиката не е само удоволствие за ухото, както кулинарното изкуство за небцето или живописата за очите. Ако си пусна някое музикално парче сутрин, то това не е много оригинално, но пък дава тон на целия ми ден. Много е просто и същевременно е малко сложно за обяснение: мисля, че можем да избираме настроенятията си, защото имаме многопластово съзнание и начин да проникнем в тези пластове. Например, за да напиша дълбока мисъл, трябва да се разположа в много специален пласт, в противен случай идеите и думите не идват. Трябва да забравя за себе си и същевременно да бъда супер съсредоточена. Но това не е въпрос на „воля“, а механизъм, който можеш да задействаш или не, както когато си почесваш носа или правиш кълбо назад. А най-добрият начин да задействаш този механизъм е някое кратко музикално парче. Например, когато искам да се отпусна, слагам нещо, което да ми внуши резервирано настроение, сякаш нещата не ме засягат наистина, а ги гледам все едно гледам филм, някакво „отдалечено“ съзнание. Обикновено за този пласт използвам джаз или Дайър Стрейтс (да живее трЗ) — въздействието е по-продължително, но трябва да изчакаш началото му.

Та тази сутрин си слушах Глен Милър, преди да тръгна за колежа. Вероятно не беше минало достатъчно време, защото когато се случи оня инцидент, имах час по френски с госпожа Мегр^[1] (която е жив антоним, толкова е шишкава). Освен това се облича в розово. Обожавам розовото, според мен с този цвят се отнасят несправедливо,

смятат, че е за бебета или за силно гримирани жени, а всъщност розовото е много изискан и нежен цвят и често се среща в японската поезия. Но розовото на госпожа Мегр напомня конфитюр и прасета. С една дума, тази сутрин имах, час по френски с нея. Само по себе си това е кошмар, френският с госпожа Мегр се свежда до дълга поредица от технически упражнения, независимо дали се занимаваме с граматика, или четем текстове. За нея текстът като че ли е бил написан, за да можем да установим героите, повествователя, топосите, перипетиите, времето на разказа и т.н. Мисля, че на нея никога не ѝ е дошло на ум, че текстът е написан преди всичко за да бъде прочетен и да предизвика чувства у читателя. Можете ли да си представите, че тя никога не ни е задавала въпроса „харесвате ли този текст/тази книга“, а всъщност това е единственият въпрос, който може да даде някакъв смисъл на изучаването на повествователните гледни точки или на конструкцията на разказа... Да не говорим за факта, че учениците от средния курс са по-отворени към литературата, отколкото тези в горния курс или студентите. Обяснявам: на нашата възраст, стига само да ни говори за нещо със страст и като докосне подходящите струни (тези на любовта, бунта, жаждата за нещо ново и т.н.), човек има всички шансове да успее. Нашият учител по история господин Лермит за два часа успя да ни увлече, като ни показва снимки на хора с отрязани ръце и устни, защото са нарушили закона на Корана, понеже са извършили кражба или са пушили. Но той не го направи в стила на филмите на ужасите. Бяхме потресени и слушахме внимателно следващия урок, който ни предупреждаваше за безумието на хората и по-специално на исляма. И ако госпожа Мегр си беше направила труда да ни прочете развълнувано някои стихове на Расин (*Нима е възможно да мръкне и съмне,/ без Тит Береника отново да зърне?*^[2]), тя щеше да види, че обикновеният тийнейджър е напълно узрял за любовната трагедия. В горния курс е по-трудно: вече се усеща приближаването на зрялата възраст, вече всички са наясно с нравите на възрастните и се питат каква роля и какво място ще заемат в пиесата и освен това нещо вече се е изкофтило, аквариумът не е много далеч.

И когато тази сутрин към обичайната тъпотия на урок по литература без литература и на урок по езика без разбиране на езика се добави и чувството ми за врели-некипели, аз не можах да се въздържа. Госпожа Мегр правеше обобщение за качествено прилагателно

епитет под претекст, че в съчиненията ни то изобщо липсвало „а бе, макар че вие би трябвало да умеете да го употребявате, след като сте изкарвали трети клас“. „А бе не съм виждала толкова невежи ученици“, добави тя, като специално гледаше Ашил Гран-Ферне. Не обичам Ашил, но този път бях съгласна с него, когато зададе въпроса си. Мисля, че трябваше да го направи. Освен това учител по език не може да бека. Все едно метач да не събере добре боклука. „И за какво служи граматиката?“, попита той. „Би трябвало да знаете, отговори госпожа Платена-да-ни-обяснява — именно-това“. „Де да знам — каза Ашил както никога искрено, — никой не си е направил труда да ни го обясни“. Госпожа Мегр въздъхна дълбоко, сякаш искаше да каже: „Няма ли да престанете с тъпите си въпроси“, и отговори: „Служи, за да говорим и пишем добре“.

Та тогава направо получих сърдечна криза. Не съм чувала нещо по-абсурдно. Не искам да кажа, че *не е вярно*, а че *наистина* е абсурдно. Да кажеш на тийнейджъри, които вече знаят да говорят и да пишат, че граматиката служи именно за това, е като да кажеш на някого, че трябва да прочете историята на клозета през вековете, за да знае да пишка и ака. Ами че това е безсмислено! Ако поне ни беше показала с примери, че трябва да знаем известен брой неща за езика, за да го използваме добре, съгласна съм, защото не, това е предварително условие. Например, че трябва да умееш да спрягаш глаголите във всички времена, за да избегнеш груби грешки, които ще те изложат на някоя светска вечеря („Щял съм да дойда по-рано, но вземах грешен път“). Или че за да напишеш покана на някого, за да дойде на купон във Версай, трябва да знаеш как се съгласува прилагателното епитет — така ще си спестиш неща от рода на „Драги приятелко, можете ли да дойдете във Версай тази вечер. Ще ви бъда признателен. Маркиза Гран-Верне“. Но ако госпожа Мегр си мисли, че граматиката служи само за това... Че ние умеем да спрягаме глагола, преди да разберем какво е това глагол. Знанието може да ни помогне, но не смятам, че това е най-важното.

Аз мисля, че граматиката е един от пътищата към красотата. Когато говорим, четем или пишем, винаги знаем кога сме казали красива фраза или кога четем красива фраза. Способни сме да различим красивия израз или красивия стил. Но когато се занимаваме с граматика, имаме достъп до друго измерение на красотата на езика.

Граматиката ни помага да го разчупим, да видим как е направен, да го видим гол, така да се каже. И точно това е прекрасно — казваме си: „Колко хубаво е направен, колко е готин! Колко е устойчив, остроумен, богат, нюансиран“. Лично аз само като си помисля колко вида думи има и че трябва да ги познавам, за да разбера употребата им и възможните им комбинации, направо се прехласвам. Смятам, че няма нищо по-красиво например от това, че в езика има съществителни и глаголи. Знаете ли това, и вече се стигнали до сърцевината на всеки изказ. Великолепно е, нали? Съществителни, глаголи...

Може би, за да достигнеш до тази красота на езика, която граматиката разкрива, трябва да изпаднеш в някакво особено състояние на съзнанието? Лично аз мисля, че го достигам без усилие. Когато бях на две години и слушах как говорят възрастните, изведнъж разбрах как е направен езикът. Уроците по граматика за мен винаги са били по-късни синтези и може би терминологични уточнения. Дали могат да се научат добре да говорят и пишат децата, като се занимават с граматика, ако не са имали онова просветление, което имах аз? Не знам. Междувременно всички госпожи Мегр на земята би трябвало по-скоро да се запитат кое музикално парче да пуснат на учениците си, за да изпаднат в граматичен възторг.

Та значи казах на госпожа Мегр: „Изобщо не е така, това, което казвате, е ограничено“. В класа настъпи пълна тишина, защото обикновено аз не си отварям устата и защото възразих на даскалицата. Тя ме погледна с изненада, после се намуси като всички даскали, когато усетят, че задухва северен вятър и че кроткият им урок за прилагателното епитет може да се превърне в съд над педагогическите им методи. „А вие какво ще кажете, госпожице Жос?“, попита тя кисело. Всички стаиха дъха си. Ако отличничката на класа не е доволна, това е лошо за преподавателското тяло, най-вече когато то е шишкаво. Следователно сутринта предлагаше трилър и гладиаторски игри на една и съща цена: всички чакаха изхода от двубоя, който, надявах се, щеше да бъде кръвопролитен.

„Ами — казах аз — когато четем Якобсон, става ясно, че граматиката е цел, а не обикновен учебен предмет: тя е достъп до красотата на езика, а не някаква цака, която служи да се справяш добре в обществото“. „Цака! Цака — повтаряше тя с облещени очи. — За госпожица Жос граматиката е цака!“.

Ако добре беше чула фразата ми, тя щеше да разбере, че за мен, точно обратно, граматиката не е цака. Но мисля, че името на Якобсон окончателно я извади от релсите, да не говорим, че всички се хилеха, включително Канел Мартен, без да са разбрали нищо от това, което казах, но чувствайки, че даскалицата се е издънила. Всъщност не съм чела нищо от Якобсон. Може да съм вундеркинд, но предпочитам комикси или литература. Обаче една приятелка на мама (която е професор в Университета) вчера говореше за Якобсон (докато нагъвах в пет часа камамбер и червено вино). И изведнъж си спомних за него тази сутрин.

В този момент, чувствайки как се зъби глутницата, съжалих. Съжалих госпожа Мегр. Пък и не обичам линчуването. То не прави чест на никого. Да не говорим, че не желая някой да почне да рови доколко познавам Якобсон и да започне да се съмнява в реалността на моя коефициент за интелигентност.

Ето защо дадох заден ход и повече нищо не казах, спечелих си два часа допълнителна работа, а госпожа Мегр спаси даскалската си кожа. Но докато излизах от клас, усетих как тревожните ѝ очички ме проследиха до вратата.

На път за вкъщи си казах: нещастни са бедните духом, които не познават нито красотата на езика, нито възторга от него.

[1] От *maigre* (фр.) — слаб, кльощав. — Б.пр. ↑

[2] Стиховете преведе Г. Борисов. — Б.ред. ↑

ПРИЯТНО ВПЕЧАТЛЕНИЕ

Но Мануела, безразлична към краката на японските жени, вече се е понесла към други страни.

— Госпожа Розен ще се пукне от яд, ако няма две еднакви лампи.

— Така ли? — питам слисана.

— Точно така — отговаря тя. — Какво толкова? У Розен всички неща са по две, защото ги е страх, че нещо ще им липсва. Знаете ли любимата история на госпожата?

— Не — казвам аз, очарована от върховете, към които ни води разговорът.

— През войната дядо й — той трупал какво ли не в мазето — спасил семейството си, защото услужил на някакъв германец, който търсел макара да си зашие копчето на униформата. Ако не му бил дал макарата, край, всички щели да си заминат по реда. Та ако щете вярвайте, но в шкафовете и в мазето тя има от всичко по две бройки. А дали е по-щастлива? Дали виждаме по-добре в стаята, защото има две еднакви лампи?

— Никога не съм мислила за това — казвам аз. — Вярно е, че украсяваме интериора си с голяма редундантност^[1].

— С какво? — пита Мануела.

— С повторения, както у Артенс. По две еднакви лампи и вази на камината, по два идентични фотьойла от двете страни на канапето, две нощни масички, ред еднакви буркани в кухнята...

— Сега, като ми го казахте, не става дума само за лампите. У господин Озу няма две еднакви неща. И трябва да ви кажа, че впечатлението е приятно.

— Приятно в какъв смисъл? — питам аз.

Тя се замисля за миг, като бърчи чело.

— Приятно като след празник, когато си преял. Мисля за момента, когато всички са си отишли... Мъжът ми и аз отиваме в кухнята, аз правя супа от пресни зеленчуци, нарязвам на ситно пресни

гъби и си ядем супата с гъбите в нея. Все едно бурята е преминала и всичко се е успокоило.

— Вече не се боим, че нещо ще ни липсва. Щастливи сме от настоящия момент.

— Чувстваме, че е естествено, че така трябва да бъде.

— Можем да се възползваме от това, което имаме, нищо не ни пречи. Усещанията следват едно след друго.

— Имаме по-малко, но се наслаждаваме повече.

— Че кой може да яде няколко неща едновременно?

— Дори клетият господин Артенс.

— Аз имам две еднакви лампи върху двете нощни шкафчета — казвам, спомняйки си внезапно този факт.

— Аз също — казва Мануела.

Тя клати глава.

— Може би сме болни, защото имаме много вещи.

Тя става, целува ме и се връща у Палиер да върши работата си на модерна робиня. А аз оставам пред моята празна чаена чаша. Останал е един сладкиш, който от лакомия гриза с предните си зъби като мишка. Да промениш стила на отхапване е като да опитваш ново блюдо.

И размишлявам, наслаждавайки се на ненавременния характер на този разговор. Нима някой някога се е сетил за слугините и портиерките, които, бъррейки през почивката, изработват културното значение на вътрешното обзавеждане? Думите на обикновените хора ще ви изненадат. Те предпочитат историите пред теориите, вицовете пред понятията, образите пред идеите. Но това не им пречи да философстват. Дали нашите цивилизации не са разядени от пустота, защото живеем само в тревога от липсата? Не се ли възхищаваме от вещите или усещанията си само когато сме сигурни, че насладата ни ще продължава безкрай? Може би японците знаят, че едно удоволствие ни радва, защото е ефемерно и единствено, и са способни да приложат това знание в живота си?

Уви. Унило и вечно повторение, изтръгващо ме още веднъж от моите размисли — скуката се е родила в ден на еднообразие, — някой звъни в портиерната.

[1] Излишество, претрупаност, многословие. Термин, използван в лингвистиката и информатиката. — Б.пр. ↑

6 УАБИ

Звъни куриер, който дъвче дъвка като за слон, ако се съди по мандибуларните движения, предизвикани от това дъвчене.

— Госпожа Мишел? — пита той и ми подава пакет.

— Трябва ли да се подпиша някъде? — питам аз, но той вече е изчезнал.

Пакетът е правоъгълен, обвит с дебела хартия и вързан с връв, като онази, която използват, за да вържат чувал с картофи или пък за да влачат из апартамента коркова тапа с цел да забавляват котката и да я принудят да извърши единственото упражнение, което тя е склонна да извърши. Всъщност пакетът с връвта ми напомня копринените опаковки на Мануела, защото макар и в случая хартията да е по-скоро груба, отколкото изискана, в старанието да се придаде автентичност на опаковката има нещо подобно и дълбоко адекватно. Трябва да се отбележи, че изработването на най-благородните понятия се извършва на базата на най-недодяланата тривиалност. *Красотата е адекватност* е върховна мисъл, излязла от ръцете на преживящ куриер.

Ако размислим по-сериозно, естетическото не е нищо друго освен интуиция за Пътя към адекватността, един вид Път на Самурая, приложен към интуицията за автентични форми. У всички нас е вкоренено познанието за адекватност. Именно то във всеки миг от съществуването ни позволява да доловим какво е нейното качество и в редките случаи, когато всичко е хармонично, да им се насладим с нужната сила. Не говоря за онази красота, която е привилегирована област на изкуството. Хората като мен, вдъхновени от величието на дребните неща, я преследват до дъното на несъщественото, там, където, облечена с всекидневни дрехи, тя избликва от известна подредба на обикновените неща и от увереността, че *така трябва да бъде*, от убеждението, че *така е добре*.

Развързвам връвта и разкъсвам хартията. Виждам книга, красиво издание, подвързано с грапава тъмносиня кожа в стил *уаби*. На

японски *уаби* е „силно въздействаща форма на красивото, един вид изисканост, прикрита с недодялана простота“. Не ми е много ясно какво точно значи това, но тази подвързия безспорно е *уаби*.

Слагам очилата си и разчитам заглавието.

ДЪЛБОКА МИСЪЛ №11

*Брези,
кажете ми, че не съм нищо
и съм достойна да живея*

Снощи на вечеря мама каза, сякаш това е повод да се леят реки от шампанско, че са минали точно десет години откакто е започнала психоанализата си. Нали е чудееесно! Според мен само психоанализата може да съперничи на християнството по любовта към трайните страдания. Но това, което мама премълчава, е, че точно от десет години тя непрекъснато пие антидепресанти. Очевидно не вижда връзката. Аз обаче мисля, че тя гълта антидепресанти не за да облекчи тревогите си, а за да понася анализата. Когато разказва сеансите си, иде ти да си удряш главата в стената. Оня тип прави „хм“ на равни интервали, като повтаря края на изреченията ѝ. („И отидох в магазина на Льонотр с майка ми“. „Хм, майка ви?“. „Много обичам шоколад“. „Хм, шоколад?“.) Мога още от утре да се пиша психоаналитик. Освен това той ѝ пробутва беседи за „фройдистката кауза“, които, противно на общоприетото мнение, не са ребуси и би трябвало да значат нещо. Смайването от интелекта е нещо смайващо. Лично за мен той не е ценност. Има куп интелигентни хора. Има и много кретени, но и наистина забележителни умове. Може да е банално, но интелектът сам по себе си няма никаква стойност, нито е интересен. Хора с блестящ интелект са посветили живота си на пола на ангелите например. Но мнозина интелигентни хора са като заразени с компютърен вирус: приемат ума за самоцел. Имат само едно нещо в главата — трябва да си умен! — което е адски глупаво. А когато умът се възприема като самоцел, той функционира странно: доказателството, че съществува, не е в изобретателността и простотата на онова, което произвежда, а в неяснотата на изразяването си. Само ако видите каква литература мъкне мама от своите „сеанси“... Еди-какво си символизира, разцепва насилственото изключване, субсумира реалността с помощта на куп

математи и съмнителен синтаксис. Дрън-дрън ярина! Дори текстовете, които четете Коломб (тя изучава Вилхелм Окам, францискански монах от XVI век) не са толкова ужасни. Заключение: по-добре да си мислещ монах, отколкото постмодерен мислител.

А на всичко отгоре целият ден беше фройдистки. На обед ядях шоколад. Много обичам шоколад и несъмнено това е единствената ми прилика с майка ми и сестра ми. Та докато хрусках парче шоколад с лешници, усетих, че зъбът ми се счупи. Отидох да го видя в огледалото и констатирах, че наистина пак бях загубила малко парченце от резеца. Това лято в Кемпер на пазара паднах, защото се спънах в едно въже, и си счупих същия този зъб. Оттогава той се рони от време на време. Та с една дума, загубих парченце от резеца си и това ме разсмая, защото си спомних какво разказваше мама за един свой често повтарящ се сън как губи зъбите си — те почерняват и падат един след друг. А ето какво ѝ рекъл психоаналитикът за съня ѝ. „Скъпа госпожо, всеки фройдист ще ви каже, че това означава смърт“. Смешно е, нали? Дори не заради наивността на тълкуването (падащи зъби = смърт, чадър = пенис и т.н.), като че ли културата не е много мощна сила на внушение, която няма нищо общо с реалността на нещата. Това е подходът, който уж предполага интелектуално превъзходство (всеки фройдист ще ви го каже), основаващо се на дистанцирана ерудиция. А всъщност създава единствено впечатление за папагал, който говори.

Добре, че за да се разсея от всичко това, днес отидох при Какуро да пия чай и да ям много вкусни и изискани сладкиши от кокосово брашно. Той дойде у нас да ме покани и каза на мама: „Запознахме се в асансьора и не довършихме интересния си разговор“. „Така ли — изненада се мама, — имате късмет, дъщеря ми почти не разговаря с нас“. „Искаш ли да дойдеш да пиеш чай вкъщи и да ти покажа котките си?“, попита Какуро и, разбира се, мама, примамена от евентуалните последици, побърза да приеме. Вече се виждаше като съвременна гейша, поканена у богат японски господин. Трябва да кажа, че една от причините за всеобщото увлечение по господин Озу се дължи на факта, че той е много богат (както изглежда). С една дума, отидох да пия чай у него и да видя котките. Мнението ми за котките изобщо се основава само на наблюденията ми върху Конституция и Парламент, но котките на Какуро поне са декоративни. Изложих моята гледна точка и Какуро ми отговори, че той вярва в излъчването дори на един

дъб, а какво остава за котка. Продължихме с дефиницията на интелекта и той ме попита дали може да си запише мисълта ми: „Той не е свещен дар, а само оръжието на приматите“.

После се върнахме на госпожа Мишел. Той смята, че котаракът ѝ се нарича Леон заради Лев Толстой, и бяхме единодушни, че портиерка, която чете Толстой и книги от „Врин“, е необикновена. Много съществени неща показвали, че тя обича Ана Каренина, и той е решил да ѝ изпрати един екземпляр. „Ще видим как ще реагира“, каза той.

Но дълбоката ми мисъл за днес не е това. Тя идва от една фраза на Какуро. Говорехме за руската литература, която изобщо не познавам. Какуро ми обясни, че обича романите на Толстой, защото са романи-вселени и освен това действието им протича в Русия, където има брези из полето и по време на походите на Наполеон аристократите били принудени да учат руски, защото говорели само на френски. Е, не е лошо да си говорим като възрастни, но хубавото с Какуро е, че той върши всичко учтиво. Много е приятно да го слушаш как говори, дори и да не ти пука какво ти казва, защото наистина ти говори, обръща се към тебе. За първи път срещам човек, който се грижи за мен, докато ми говори: той не следи одобрението или несъгласието ми, а сякаш казва: „Кой си ти? Искаш ли да говориш с мене? Колко ми е приятно да съм с тебе!“. Ето това исках да кажа, като говорех за учтивост, това поведение на човек, който създава у другия впечатлението, че е там. Всъщност малко ми дреме за Русия и руските дворяни. Говорели на френски. Голяма работа. Аз също, но не експлоатирам мъжиците. Но затова пък — в началото не разбрах добре защо — бях развълнувана от брезите. Какуро говореше за руското поле, изпъстрено с тези гъвкави и шумолящи брези, и аз се почувствах някак лека, лека...

По-късно, като поразмислих, разбрах отчасти тази внезапна радост, когато Какуро говореше за руските брези. Изпитвам същото, когато говоря за дърветата, за кое да е дърво: липата в двора на фермата, дъба зад стария хамбар, големите брястове, които вече ги няма, боровете, приведени от бурята по ветровитите склонове. Има толкова човещина в способността да обичаш дърветата, толкова носталгия по нашите първи възторзи, толкова ирония, че се чувстваш нищожен сред природата... да, това е. Когато мислим за дърветата, за

тяхното равнодушно величие и за любовта ни към тях, разбираме колко ние, гъмжащите по *повърхността* на земята паразити, сме смешни и заедно с това колко сме достойни да живеем, защото сме способни да видим красотата, която нищо не ни дължи.

Какуро говореше за брезите и забравяйки психоаналитиците и всички интелигентни хора, които не знаят какво да правят с интелекта си, внезапно се почувствах по-голяма, защото мога да доловя изумителната им красота.

ЛЕТЕН ДЪЖД

1

В НЕЛЕГАЛНОСТ

Та значи слагам си очилата и чета заглавието.
Лев Толстой. *Ана Каренина*.
И картичка:

СКЪПА ГОСПОЖО,

В ЧЕСТ НА КОТАРАКА ВИ.

С НАЙ-ДОБРИ ПОЖЕЛЕНИЯ.

КАКУРО ОЗУ

Винаги е успокояващо да разкрият собствената ти параноя.
Бях права. Разкрита съм.

Ставам механично. Отново сядам. Препрочитам картичката.

Нещо се изнася от мен — да, не мога да го кажа по друг начин, имам странното усещане, че някаква вътрешна мебел отива да заеме мястото на друга. Никога ли не ви се е случвало? Чувствате вътрешни размествания, чиято същност не сте способен да опишете, но умствено и пространствено това прилича на пренасяне в друго жилище.

В чест на котарака Ви.

С непресторена недоверчивост чувам някакъв смях, някакво кудкудякане, излизащо от гърлото ми.

Тревожно е, но е смешно.

Водена от опасния импулс — всички импулси са опасни у онзи, който води нелегален живот, — отивам за лист хартия, плик и химикалка (оранжева) и пиша.

Благодаря, не трябваше.

Портиерката.

Излизам във входа с предпазливостта на индианец Сиукс — няма никого — и пъхам посланието в пощенската кутия на господин Озу.

Връщам се вкъщи крадешком — тъй като няма жива душа — и изтощена се отпускам във фотьойла с чувството за изпълнен дълг.

Силно усещане, че съм написала глупост, ме изпълва.

Глупост.

Този глупав импулс не само няма да сложи край на преследването, но ще го засили стократно. Огромна стратегическа грешка. Проклетото несъзнателно започва да ми тропа по нервите.

А едно обикновено: *Не разбирам, портиерката, щеше да бъде по-смислено.*

Или пък: *Сгрешили сте, връщам пакета Ви.*

Директно, кратко и точно: *Погрешен адрес на получателя.*

Находчиво и окончателно: *Не мога да чета.*

Малко по-извъртяно: *Котаракът ми не може да чете.*

Фино: *Благодаря, коледните подаръци се правят през януари.*

Или пък административно: *Моля, потвърдете връщането на предмета.*

А вместо това аз се превземам, като че ли сме в литературен салон.

Благодаря, нямаше защо.

Скачам от фотьойла и се втурвам към вратата.

Уви, трижди уви.

През стъклото забелязвам как Пол Нгуен с пощата в ръка се отправя към асансьора.

Загубена съм.

Има само един изход: да се правя на умряла.

Каквото и да става, не съм тук, не знам нищо, не отговарям, не пиша, не поемам никаква инициатива.

Изминават три дни. Убеждавам се, че това, което съм решила да не мисля, не съществува, но не преставам да мисля за него до такава степен, че забравям да нахраня Леон, който се е превърнал в ням упрек, приел котешка форма.

Към десет часа някой звъни на вратата ми.

ВЕЛИКОТО ДЕЛО НА СМИСЪЛА

Отварям.

Пред мен стои господин Озу.

— Скъпа госпожо — казва ми той, — радвам се, че пратката ми не ви е притеснила.

От смайване не разбирам нищо.

— Да, да — отговарям аз и усещам, че се потя като вол. — Ами... не, не — овладявам се аз ужасно бавно. — Благодаря, много благодаря.

Той се усмихва мило.

— Госпожо Мишел, не съм дошъл да ми благодарите.

— Така ли? — казвам аз, изпълнявайки блестящо репликата „Трептят на устните ми неизказани слова“ също толкова майсторски, както Федра, Береника и клетата Дидона.

— Дойдох да ви помоля да вечеряте с мене утре вечер — казва той. — Така ще имаме възможност да поговорим за общите ни вкусове.

— Ами — казвам аз, което е относително кратко.

— Съвсем проста вечеря между съседни — продължава той.

— Между съседни ли? Но аз съм портиерка — възразявам, макар и доста смутена.

— Възможно е да имаш едновременно две качества.

Света Богородице, какво да правя?

Винаги съществува лесен път, макар че ненавиждам да тръгвам по него. Нямам деца, не гледам телевизия и не вярвам в Бога: трите пътеки, по които вървят хората, за да бъде животът им по-лесен. Децата, а по-късно и внуците помагат да отложиш болезнената задача да останеш насаме със себе си. Телевизията развлича от уморителната нужда да градиш проекти от нищото на нашия лекомислен живот: като подвежда окото, тя разтоварва ума от великото дело на смисъла. И най-сетне Бог успокоява страховете ни на бозайници и непоносимата перспектива, че удоволствията ни ще свършат някой ден. Ето защо без

бъдеще, без потомство, без пиксели, които да притъпят космическото съзнание за абсурд, уверена в края и предвиждаща пустотата, мисля, че мога да твърдя, че не съм избрала лесния път.

Но съм доста изкушена.

— *Не, благодаря, вече съм заета* — би бил най-подходящият отговор.

Съществуват няколко учтиви варианта.

— *Много любезно от ваша страна, но времето ми е заето като на министър* (малко вероятно).

— *Колко жалко, утре заминавам за Мъожев* (фантастично).

— *Съжалявам, но имам семейни задължения* (опашата лъжа).

— *Котката ми е болна, не мога да я оставя сама* (сантиментално).

— *Болна съм, предпочитам да си остана в стаята* (срамно).

В крайна сметка се каня да кажа: *благодаря, но тази седмица имам гости*, когато внезапно ведрата учтивост, с която господин Озу стои пред мен, светкавично пробива отвор във времето.

3

ИЗВЪН ВРЕМЕТО

В стъклената топка падат снежинки.

Пред очите на паметта ми, на бюрото на Госпожицата, моята начална учителка до постъпването ми в класа на големите на господин Серван, се материализира малката стъклена топка. Когато бяхме много послушни, имахме право да я обърнем и да я държим в дланта си, докато и последната снежинка падне в подножието на хромираната Айфелова кула. Нямах още седем години и вече знаех, че бавното спускане на малките пухкави частички изобразява онова, което сърцето изпитва при голяма радост. Времето се забавя и се разширява при отсъствието на препятствия, танцът трае вечно и когато и последната снежинка падне, ние знаем, че сме живели извън времето, а това е белегът на великите озарения. Като дете често се питах дали ще ми бъде дадено да преживея подобни мигове и да стоя вътре в бавния и величествен танц на снежинките, поне веднъж изтръгната от унилата ярост на времето.

Това ли е да се чувстваш гол? След като свалим всички дрехи от тялото, умът ни остава задръстен с накити. Но поканата на господин Озу беше събудила у мен чувството за тази тотална голота, голотата на душата, която, обиколена със снежинки, в момента сладостно пареше сърцето ми.

Гледам го. И се хвърлям в тъмната, дълбока, ледена и прелестна вода на безвремието.

КАТО ПАЯЖИНА

— Защо, защо, за Бога? — питам още същия следобед Мануела.

— Как защо? — казва ми тя, подреждайки чаения сервиз. — Ами че това е много хубаво.

— Шегувате се — простенвам аз.

— Сега трябва да помислите за по-практични неща — казва тя. — Не може да отидете в този вид. Прическата ви не е в ред — продължава тя и ме разглежда с опитен поглед.

Имате ли представа за идеите на Мануела в областта на прическите? Тази аристократка по сърце е пролетарка, когато става дума за коса. Тупирана, бухнала и после напръскана с вещества невидими като паяжина, косата според Мануела трябва да бъде архитектурна или да не съществува.

— Ще отида на фризьор — казвам аз, прилагайки доктрината на неучастието.

Мануела ме гледа подозрително.

— А какво ще облечете? — пита тя.

Извън всекидневните ми рокли, истински рокли на портиерка, имам само една бяла като целувка булчинска рокля, погребана в нафталин, и един зловец черен сукман, който използвам за малкото погребения, на които ме канят.

— Ще си сложа черната рокля — казвам аз.

— Роклята за погребения ли? — пита ужасена Мануела.

— Нямам друга.

— Тогава ще си купите.

— Но това е само една вечеря.

— И аз така мисля — отговаря дуенята, скрита в Мануела. — Но нима не се обличате официално, когато ходите на гости?

ЗА ДАНТЕЛИТЕ И ФИНТИФЛЮШКИТЕ

Трудността започва с въпроса: откъде да си купя рокля? Обикновено поръчвам дрехите си по каталог, включително чорапите, гащите и фланелите. Мисълта да пробвам пред очите на някоя анорексична госпожица дрехи, които върху мен ще приличат на чувал, винаги ме е отблъсквала от бутиците. За нещастие, много е късно да ми доставят нещо навреме.

Имайте само една приятелка, но я изберете добре.

На другия ден Мануела се втурва в стаята ми.

Тя носи калъф за дрехи и ми го подава с победоносна усмивка.

Мануела е с около петнайсет сантиметра по-висока от мен и тежи с десет килограма по-малко. Виждам само една жена в семейството ѝ, чието телосложение прилича на моето: свекърва ѝ, опасната Амалия, която учудващо си пада по дантелите и финтифлюшките, въпреки че по душа не обича прищевките. Но пасмантерията по португалски напомня стила рококо: никакво въображение, нито лекота, а само безумно струпване, от което роклите приличат на дантелени нощници, а най-обикновената риза — на конкурс за фестони.

Разбирате колко съм притеснена. Вечерята, която се очертава като мъчение, може да се превърне във фарс.

— Ще приличате на кинозвезда — казва много точно Мануела. После, обзета от жалост, добавя: — Шегувам се — и вади от калъфа бежова рокля без никакви украшения.

На вид размерът изглежда подходящ. Също на вид роклята е скъпа, от вълнен габардин, стил шемизета с копчета отпред. Много скромна и много шик. Прилича на роклите, които носи госпожа Дьо Броли.

— Вчера отидох при Мария — казва Мануела сякаш е на седмото небе.

Мария е португалка, шивачка и живее точно до моята спасителка. Мария и Мануела са израснали заедно във Фаро, омъжили

са се за двама от седемте братя Лопес и заедно са ги последвали във Франция, където са извършили подвига да родят децата си почти едновременно, с две седмици разлика. Те дори имат обща котка и обща страст към фините сладкарски изделия.

— Искате да кажете, че това е чужда рокля? — питам аз.

— Да — отговаря Мануела и прави гримаса. — Но, знаете ли, никой няма да я потърси. Господжата умряла миналата седмица. А докато разберат, че е оставила рокля у шивачката... може да вечеряте поне десет пъти у господин Озу.

— Това е рокля на покойница? — питам аз с ужас. — Не мога да я приема.

— А защо? — бърчи вежди Мануела. — По-добре е, отколкото ако беше на жив човек. Представете си, че я изцапате. Трябва да я давате на химическо чистене, да намерите извинение и тем подобни.

В прагматизма на Мануела има нещо галактическо. Може би той трябва да ме вдъхнови, за да приема, че смъртта е едно нищо.

— Не е морално да направя това — протестирам аз.

— Не е морално ли? — отговаря Мануела, като произнася думата с отвращение. — Какво общо има моралът? Да не сте я откраднали? Да не правите нещо лошо?

— Но тя е собственост на друга жена. Не мога да я присвоя.

— Но жената е мъртва! — възкликва тя. — Вие не крадете, а я заемате за една вечер.

Когато Мануела започва да се задълбочава в семантичните разлики, най-добре е да се откажеш от битката.

— Мария ми каза, че госпожата била много мила. Дала ѝ рокли и едно палто от *палпага*. Не можела вече да ги носи, защото напълняла, и казала на Мария: „Може би ще ви свършат работа?“. Просто дамата била много мила, разбирате ли?

Палпагата е вид лама, чиято вълна много се цени и има на главата си папая.

— Не знам... — казвам аз вяло. — Имам чувството, че ограбвам мъртвец.

Мануела ме гледа отчаяно.

— Вземате назаем, не крадете. И какво искате да прави с тази рокля горката жена?

На това няма какво да отговоря.

— Дойде времето на госпожа Палиер — казва възторжено Мануела, сменяйки темата на разговора.

— Ще се насладя на този момент задно с вас — казвам аз.

— Отивам — заявява тя и се насочва към вратата. — А вие изпробвайте роклята, идете на фризьор. Ще се върна след малко да ви видя.

Разглеждам роклята, изпълнена със съмнение. Освен нежеланието да облека роклята на покойница, изпитвам и страх, че тя няма да ми отива. Виолет Грьолие е кухненски парцал, както Пиер Артенс е коприна, а аз — безформена домашна роба с тъмносини или виолетови шарки.

Отлагам изпитанието за после.

Сещам се, че дори не благодарих на Мануела.

ДНЕВНИК ЗА ДВИЖЕНИЕТО НА СВЕТА №4

Хорът е хубаво нещо

Вчера следобед имаше концерт на хора на колежа. В моя баровски колеж има хор; никой не го смята за отживелица, всички се натискат да участват, но той е за избрани: господин Трианон, учителят по музика, си подбира старателно хористите. Причината за успеха на хора е самият господин Трианон. Той е млад, красив и умее да накара хористите да изпълняват както стари джазови парчета, така и последните хитове, оркестрирани много сполучливо. Всички се изтупват и хорът пее пред учениците от колежа. Поканени са само родителите на хористите, защото иначе ще има много народ. Само с тях физкултурният салон е претъпкан, а атмосферата е страшна.

Вчера потеглихме към салона в тръс, водени от госпожа Мегр, защото обикновено във вторник следобед имаме френски. Водени от госпожа Мегр е силно казано: тя се опитва да ни следва, задъхвайки се като стар кашалот. Най-сетне пристигнахме в салона и всички горедолу се настанихме, аз трябваше да понасям отпред, отзад, встрани и отгоре, на скамейките тъпи разговори (мобилен, мода, мобилен, мода, кой с кого, мобилен, даскалите са гола вода, мобилен, купонът у Канел) и после хористите влязоха, посрещнати с аплодисменти и облечени в бяло и червено, момчетата с папийонки, а момичетата с дълги рокли с презрамки. Господин Трианон застана на пулта с гръб към присъстващите, вдигна палка с мигаща лампичка на върха, настъпи тишина и всичко започна.

Всеки път чудото се повтаря. Всички тези хора, всички тези грижи, омрази, желаня, разочарования, цялата година в колежа, с нейните простотии, важни и незначителни събития, даскалите, пъстри ученици, целият този живот, в който се влачим, изпълнен с викове, сълзи и смехове, борби, раздели, прекършени надежди и неочаквани шансове: всичко внезапно изчезва, когато хористите запяват. Ходът на живота се влива в песента, изведнъж се появява някакво усещане за

братство, за дълбока солидарност и дори за любов и то разтваря грозотата на ежедневието в пълно общение. Дори лицата на певците се преобразяват: вече не виждам Ашил Гран-Ферне (който има много красив тенор), Нито Дебора Льомьор, нито Сеголен Раше, нито Шарл Сен Совьор. Виждам човешки същества, които отдават себе си в пеенето.

Всеки път е така, иде ми да заплача, гърлото ми е свито и се старая да се овладея, но понякога едва успявам: едва удържам риданията си. Когато пеят канон, гледам в земята, защото съм прекалено развълнувана: прекалена красота, прекалена солидарност, прекалено и прекрасно общение. Вече не съм аз, а част от едно възвишено цяло, на което и другите принадлежат, и в този момент винаги се питам защо не е така всеки ден, а само когато пее хорът.

Когато хорът спре, всички ръкопляскаат с грейнали лица, хористите сияят. Толкова е хубаво.

В крайна сметка се питам дали истинското движение на света не е песента.

6 ОСВЕЖАВАНЕ

Представяте ли си, никога не съм ходила на фризьор. Когато напуснах селото заради града, открих, че има два занаята, които ми се струваха еднакво налудничави, защото вършеха нещо, което всеки би трябвало да прави сам. И днес още ми е трудно да не смятам фризьорите и цветарите за паразити, които живеят от експлоатацията на природата, принадлежаща на всички ни, и извършват с много превземки и миризливи продукти нещо, което правя сама в банята си с помощта на остри ножици.

— Кой ви е подстригал така? — пита възмутено фризьорката, на която с цената на адско усилие отидох да поверя грижата да опитоми косата ми.

Тя дърпа и размахва от двете страни на ушите ми два кичура с различна дължина.

— Добре, няма да ви питам — продължава тя с отвращение, като ми спестява срама да се самоизобличавам. — Хората вече не уважават нищо, виждам го всеки ден.

— Може ли едно освежаване — казвам аз.

Не знам точно какво значи това, но е класическа реплика от телевизионните сериали, излъчвани в ранните следобедни часове и населени с млади, силно гримирани жени, които винаги са или във фризьорския салон, или във фитнес клуба.

— Освежаване ли? Няма нищо за освежаване! Всичко трябва да се ремонтира, госпожо.

Тя гледа критично черепа ми и леко изсвирва.

— Имате хубава коса и това не е малко. Можем да направим нещо от нея.

Всъщност фризьорката се оказва много добро момиче. След гневното избухване, оправдано, защото потвърждава легитимността на занаята ѝ, и тъй като е хубаво да се възстанови социалната норма, на която дължим подчинение — тя се занимава с мен приветливо и весело.

Какво може да се направи с гъста коса, освен да се подреже отвсякъде, за да ѝ се придаде обем — беше моето предишно кредо в областта на прическата. Да скулптираш в космената маса, за да я оформиш, стана моята водеща коафьорска концепция.

— Наистина имате хубава коса — казва тя накрая, наблюдавайки произведението си видимо доволна. — Гъста и мека. Не бива да я поверявате на когото и да е.

Може ли една прическа да ни преобрази до такава степен? Аз самата не вярвам на отражението си в огледалото. Черната каска, нахлупена на физиономия, за която вече казах, че е лишена от чар, се бе превърнала в лека вълна, пенеща се около лице, което вече не е толкова грозно. Изглеждам... достойна за уважение. Дори намирам, че донякъде приличам на римска матрона.

— Фантастично... — казвам аз, питайки се как да скрия това необмислено безумие от погледите на съкооператорите.

Немислимо е толкова години, прекарани в преследване на невидимост, да заседнат в пясъците на една прическа на матрона.

Прибирам се вкъщи, вървейки плътно до стените. Имам нечувания късмет да не срещна никого. Но ми се струва, че Леон ме гледа странно. Приближавам, той свежда уши назад, което е знак за гняв или смайване.

— Добре де — казвам му, — не ти ли харесва?

Шампоанът. Мириша на авокадо и бадем.

Слагам си шалче на главата и върша куп увлекателни дейности, чийто апогей е съвестното почистване на месинговите копчета на асансьора.

После става един и половина.

След няколко минути Мануела ще се появи от стълбищната бездна, за да провери какво съм постигнала.

Почти нямам време да мисля. Свалям шалчето, събличам се набързо, обличам бежовата габардинена рокля, която принадлежи на покойница, и някой чука на вратата ми.

ПРЕМЕНЕНА КАТО СЕЛСКА МОМА

— Уауу, вие сте супер — казва Мануела.

Една оноματοпея и подобна фамилиарност в устата на Мануела, която никога не съм чула да произнесе нито една просташка дума, е все едно папата, забравяйки сана си, да каже на кардиналите: *а бе къде е скапаната ми тиара?*

— Не ми се подигравайте — казвам аз.

— Да се подигравам ли? — казва тя. — Ръоне, изглеждате прекрасно.

И от вълнение сяда.

— Истинска дама — добавя тя.

Именно това ме тревожи.

— Ще изглеждам смешно, ако отида на вечеря, пременена като селска мома на сгледа — казвам аз, приготвяйки чая.

— Нищо подобно, естествено е, когато човек отива на вечеря, да се облече официално. Всички го смятат за нормално.

— Ами това — опипвам черепа си и пак усещам шок от допира с нещо въздушно.

— Сложили сте нещо после, отзад косата ви съвсем се е сплескала — казва Мануела, бърчейки вежди, и вади от чантата си малко пакетче, увито с червена коприна.

— Скалички.

Да, време е да минем на друга тема.

— Е? — питам аз.

— Ах, ако бяхте там! — въздъхва тя. — Помислих си, че ще получи сърдечна криза. Казах: „Госпожо Палиер, съжалявам, но повече няма да идвам“. Тя ме погледна, не разбра. Трябваше да ѝ го повтора два пъти! Тогавя тя седна и ми каза: „А аз какво ще правя?“.

Мануела замълча с огорчение.

— Ако поне ми беше казала: А какво ще правя без вас? Има късмет, че трябва да намеря работа на Роза. Иначе щях да ѝ кажа: Госпожо Палиер, можете да правите какво си искате, да си...

Шибана тиара, казва папата.

Рози е една от многото племенници на Мануела. Знам какво означава това. Мануела мисли за връщане, но една златна жила като дома на улица „Грьонел“ №7 трябва да остане в семейството — затова тя настанява Роза на своето място, очаквайки големия ден.

Господи, а какво ще правя аз без Мануела?

— Какво ще правя без вас? — питам аз, усмихвайки се.

Внезапно и на двете очите ни се насълзяват.

— Знаете ли какво си мисля? — казва Мануела, като си бърше бузите с голяма червена кърпа стил тореадор. — Напуснах госпожа Палиер — това е знак. Нещо ще се промени за добро.

— Тя попита ли ви защо?

— Е, това е най-хубавото — отговаря Мануела. — Не посмя. Понякога доброто възпитание е проблем.

— Но тя ще го научи много бързо — казвам аз.

— Така е — ликува Мануела. — Обаче знаете ли какво? Само след месец ще ми каже: вашата Роза е истинска перла. Добре, че напуснахте. О, тези богаташи... фъшкии!

Лайняната тиара, нервира се папата.

— Каквато и да става — казвам аз, — ние сме приятелки.

Споглеждаме се усмихнати.

— Да — казва Мануела. — Каквото и да става.

ДЪЛБОКА МИСЪЛ №12

*Този път един въпрос
за съдбата и за нейните предназначения
защо са преждевременни
за някои,
а за други не*

Много съм затруднена: ако подпаля апартамента, съществува риск да нанесе щети и у Какуро. Да усложня живота на единствения възрастен човек, който досега ми изглежда достоен за уважение, не е много умно. Но подпалването е проект на който държа. Днес имах забележителна среща. Отидох у Какуро да пия чай. Там беше Пол, секретарят му. Какуро ни покани — Маргарита и мене, — когато ни срещна във входа с мама. Маргарита е най-добрата ми приятелка. От две години сме в един и същи клас и още от самото начало се влюбихме една в друга от пръв поглед. Не знам дали имате и най-малката идея какво представлява в наше време един колеж в Париж в богатите квартали, но честна дума, той с нищо не се отличава от северните квартали на Марсилия. Може би е и по-лошо, защото където има пари, има и наркотици, и то много и от всякакъв вид. Приятелите на мама, участвали в събитията от 68-а година, направо ме убиват с техните палави спомени за джойнти и чеченски лули. В колежа (държавен, все пак баща ми е бил министър на Републиката) може да се купи всичко: LSD, екстази, кокаин, спийд и т.н. Като си помисля за времето, когато тийнейджърите дишали лепило в кенефите, ми замирисва на нафталин. Моите съученици се друсат с екстази сякаш нагъват Мишоко и лошото е, че където има дрога, има и секс. Не се учудвайте, днес се чукат отрано. Има ученици от шести клас (е, не много, но няколко), които вече са извършвали полови сношения. Гадно е. Първо, мисля, че сексът, както и любовта, е нещо свято. Не се казвам Дъо Броли, но ако съм жива след пубертета, ще ми се да я изживея като чудесно тайнство. Второ, тийнейджърът, който се прави на възрастен,

все пак си остава тийнейджър. Ако си мислите, че като се надрусате на купон и легнете с някого, това ще ви направи пълноценна личност, е все едно да вярвате, че като се маскирате, ще станете индианец. И трето, много странно схващане за живота е да искаш да станеш възрастен, имитирайки всичко най-катастрофално у възрастните. Аз, която съм видяла как мама се дрогира с антидепресанти и сънотворни, съм ваксинирана доживотно срещу този вид вещества. В крайна сметка тийнейджърите мислят, че стават възрастни, подражавайки на възрастните, които са си останали дечурлига и бягат от живота. Ужас! Но ако бях Канел Мартен, секс бомбата на класа, питам се какво щях да правя по цял ден, освен да се друсам. Съдбата ѝ вече е изписана на челото. След петнайсет години, омъжена за богаташ, само за да се омъжи за богаташ, ще бъде мамена от мъжа си, защото той ще търси у други жени онова, което неговата студена и лекомислена съпруга никога няма да може да му даде, — малко човешка и сексуална топлина. Тя ще прехвърли цялата си енергия върху къщите и децата си, които, водена от несъзнателно отмъщение, ще превърне в свои клонинги. Ще гримира и облича дъщеря си като луксозна куртизанка, ще я хвърли в обятията на първия финансист и ще иска от синовете си да завладеят света като баща си и да изневеряват на жените си с нищо и никакви мацки. Мислите, че откачам ли? Като гледам Канел Мартен, дългите ѝ пухкави руси коси, големите ѝ сини очи, шотландските ѝ миниполички, прилепналите тениски и съвършения ѝ пъп, уверявам ви, че виждам нещата толкова ясно, сякаш вече са се случили. За момента всички момчета от класа си падат по нея и тя си въобразява, че това преклонение на мъжкия пубертет пред женския консумативен идеал, който тя представлява, е признание на личния ѝ чар. Мислите, че съм зловна, нали? Съвсем не, дори ми е мъчно, като гледам всичко това, мъчно ми е за нея, наистина ме боли за нея. Ето защо, когато видях Маргарита за първи път... Маргарита е по произход от Африка и се казва Маргарита не защото живее в Отъой, а защото това е име на цвете. Майка ѝ е францужойка, баща ѝ е от Нигер. Той работи в Ке д'Орсе, но изобщо не прилича на познатите ни дипломати. Той е обикновен. Има вид, че обича работата си. Изобщо не е циничен. И дъщеря му е красива като майско утро: Маргарита е самата красота, тенът, усмивката, косите ѝ са приказни. И се усмихва постоянно. Когато Ашил Гран-Ферне (свалячът на класа) още първия път ѝ изпя

„Мелиса, хубава метиска, колко ми се иска с теб да се натискам“, тя незабавно му отговори с широка усмивка: „Мамо, мамо, я кажи що съм грозен, не лъжи“. Страшно се възхищавам от тази черта на Маргарита: не е никакво концептуално и логическо светило, но има необикновено чувство за бърз и находчив отговор. Това си е дарба. Аз може да съм свръхнадарена умствено, но Маргарита е много над мен в уменията да ви затапи. Страшно бих искала да съм като нея: винаги се сецям за подходящия отговор с пет минути закъснение и преповтарям диалога наум. Когато Маргарита за първи път дойде вкъщи, Колумб ѝ каза: „Маргарита е хубаво име, но бабешко“. Тя ѝ отговори незабавно: „Е, поне не е птичешко^[1]“. Колумб направо зяпна, беше чудесно! Сигурно часове наред е предъвквала остроумния отговор на Маргарита, казвайки си, че сигурно е бил случаен — но се е смутила, и още как! Същото стана и когато Жасент Розен, първата приятелка на мама, ѝ каза: „Сигурно е трудно да вчесваш коса като твоята“ (Маргарита има грива на лъвица от саваната), а тя и отговори: „Аз не разбира какво бяла жена иска каже“.

Любимата ни тема за разговор на мен и Маргарита е любовта. Какво е това? Как ще обичаме? Кого? Кога? Защо? Мненията ни са противоположни. Странно, Маргарита има интелектуално виждане за любовта, аз съм непоправима романтичка. Тя вижда любовта като резултат от рационален избор (от типа [www.nosgo ts.com](http://www.nosgo.ts.com)), а за мен тя е плод на възхитителен порив. Но сме единомдушни, че любовта не трябва да бъде средство, а цел.

Другата любима тема на разговор са предположенията за съдбата на познатите ни. Канел Мартен: изоставена и измамена от съпруга си, омъжва дъщеря си за финансист и завършва живота си в Шату в стая за осем хиляди евро на месец. Ашил Гран-Ферне: пристрастява се към хероина, на двайсет години постъпва за лечение, после поема бащиното си предприятие за найлонови торбички, жени се за изрусена блондинка, прави син шизофреник и анорексична дъщеря, става алкохолик и умира от рак на черния дроб на четирийсет и пет години. И т.н. и да ви кажа право, най-ужасното не е, че играем на такава игра, а че това не е игра.

Та когато се срещнахме във входа, Маргарита, мама и аз, Какуро каза: „внучката на сестра ми ще ми гостува днес следобед. Искате ли и вие да дойдете?“. Мама каза: „Да, да разбира се“, преди да успеем да

въздъхнем, предчувствайки, че е наближил часът и тя да слезе на долния етаж. Отидохме. Малката гостенка на Какуро се казва Йоко и е дъщеря на племенницата му Елиза, която пък е дъщеря на сестра му Марико. На пет години е. Тя е най-хубавото момиченце на света! И толкова сладко. Чурулика, писука, бърбори и гледа хората със същата доброта и чистосърдечност като дядо си. Играхме на криеница и когато Маргарита я откри в кухненския шкаф, тя толкова много се смя, че се напишка в гащичките си. После ядохме шоколадова торта и разговаряхме с Какуро, а тя ни слушаше, гледайки приветливо с големите си очи (изцапана с шоколад до веждите).

Като я гледах, се попитах „Дали и тя ще стане като другите?“. Опитах се да си я представя след десет години, презадоволена, с високи ботуши и цигара в устата и след още десет години, седнала в напълно стерилен интериор, очаквайки децата си и изпълнявайки ролята на добра майка и японска съпруга. Но не се получаваше.

Тогава се почувствах много щастлива. За първи път в живота си срещам някого, чиято съдба не мога да предвидя, човек, пред когото пътищата на живота са отворени, човек изпълнен със свежест и възможности. Казах си: „О, да, имам желание да видя как расте Йоко“. И знаех, че това не беше само илюзия, свързана с младостта ѝ, защото никое от децата на приятелите на нашите не ме е карало да се чувствам така. Казах си също, че навярно и Какуро е бил такъв като малък, и се запитах дали някой навремето го е гледал така, както аз гледам Йоко: с удоволствие и любопитство, очаквайки да види как какавидата ще се превърне в пеперуда, без да познава шарките на нейните крила, но убеден в красотата им.

Тогава си зададох следния въпрос: Защо? Защо те, а не други?

И още един: Ами аз? Дали съдбата ми вече е написана на челото ми? Ако искам да умра, то е, защото вярвам, че е така.

Но ако в нашия свят съществува възможност да станеш това, което още не си... дали ще мога да се възползвам от нея и да превърна живота си в градина, различна от тази на предците си.

[1] На френски „коломб“ означава „гълъбица“. — Б.пр. ↑

8

ПО ДЯВОЛИТЕ

В седем часа ни жива, ни умряла се запътвам към четвъртия етаж, като се моля с всичка сила да не срещна никого.

Входът е пуст.

Стълбището е пусто.

Площадката пред апартамента на господин Озу е пуста.

Тази мълчалива пустош, която би трябвало да ме зарадва, изпълва сърцето ми с мрачно предчувствие и ме обхваща неудържимо желание да бягам. Тъмното ми портиерско жилище изведнъж ми се струва като уютно и светло убежище и ме пробужда носталгия при мисълта за легналия пред телевизора Леон, който вече не ми изглежда толкова несправедлив. В края на краищата какво ще загубя? Мога да се обърна, да сляза по стълбите и да се върна в жилището си. Нищо не е по-лесно. Нищо не изглежда по-смислено, обратно на вечерята, която е почти абсурдна.

Някакъв шум на петия етаж, точно над главата ми, прекъсва мислите ми. От страх моментално започвам да се потя — колко мило — и без дори да разбере жеста си, натискам с всичка сила копчето на звънеца.

Сърцето ми няма време да се разтупти: вратата се отваря.

Господин Озу ме посреща с широка усмивка.

— Добър вечер, госпожо! — поздравява ме той с непресторена, както изглежда, радост.

По дяволите, шумът от петия етаж се изяснява: някой затваря вратата.

— Добър вечер — казвам аз и на практика избутвам домакина, за да вляза.

— Нека ви помогна — казва господин Озу, продължавайки да се усмихва.

Подавам му ръчната си чанта и оглеждам огромния вестибюл.

Погледът ми среща нещо.

СТАРО ЗЛАТО

Точно срещу вратата, осветена от сноп светлина, има картина.

Само величието на изкуството може да обясни внезапното изчезване на съзнанието за моята недостойност за сметка на естетическия шок. Не мога да се позная. Заобикалям господин Озу, привлечена от гледката.

Картината е натюрморт, който изобразява маса, приготвена за лека закуска със стриди и хляб. На преден план в сребърна чиния има полуобелен лимон и нож с украсена дръжка. На заден план — две затворени стриди, парче черупка, чийто седеф се вижда, и калаена чиния, която несъмнено съдържа черен пипер. Между двете чинии лежи една чаша, до нея хлебче с бяла среда, а отляво стърчи голяма чаша, пълна до половина с бледа, златиста течност. Чашата е тумбеста като обърнат купол и има широко и цилиндрично столче, украсено със стъклени кръгчета. Цветовата гама се разполага между жълтото и черното. Фонът е с цвят на позацапано старо злато.

Обожавам натюрмортите. Взела съм от библиотеката всички книги за изобразителното изкуство и съм издирвала жанровите картини. Посетила съм Лувъра, Орсе, Музея на модерното изкуство и успях да видя, о, какво откровение и възторг! изложбата на Шарден през 1979-а в Пти Пале. Цялото творчество на Шарден обаче не може да се мери и с една от големите картини на холандските майстори от XVII век. Натюрмортите на Питер Клаас, Вилем Клаас-Хеда, Вилем Калф и Осиа Беерт са шедьоври в този жанр и изобщо шедьоври, за които, без да се колебаю, ще дам цялото италианско кватроченто.

А тази картина без никакво съмнение е от Питер Клаас.

— Това е копие — казва зад мен господин Озу, когото напълно съм забравила.

Защо този мъж отново ме кара да трепна.

Трепвам.

Овладейвайки се, понечвам да кажа нещо от рода на:

— Много е хубаво — което би имало същия ефект за изкуството, какъвто би имал изразът *изнапредвид* по отношение на красотата на езика.

Каня се, тъй като вече съм възвърнала контрола над себе си, да възобновя ролята си на тъпа портиерка, продължавайки със:

— Какво ли не правят в наши дни (в отговор на „това е копие“).

И се каня също така да нанесе окончателен удар на подозренията на господин Озу, който ще ги довърши и веднъж завинаги ще покаже колко очевидно е моето недостойнство.

— Какви странни чаши.

Обръщам се.

Думите:

— Копие на какво? — които смятам за най-подходящи, се заклещват в гърлото ми.

Вместо това казвам:

— Колко е красиво.

КАКВО СЪОТВЕТСТВИЕ?

Откъде идва възторгът ни от някои произведения на изкуството? Възхищението се поражда от пръв поглед и ако впоследствие чрез търпеливата упоритост да разберем причините откриваме, че тази красота е плод на виртуозност, която се разкрива само когато вникнем в работата на една четка, съумяла да укроти сянката и светлината и да възстанови, възвеличавайки ги, формите и материите — блестящата като скъпоценен камък прозрачност на стъклото, шумната повърхност на черупките на стридите, светлото кадифе на лимона, — то това не отстранява, нито обяснява загадката на първоначалното ни прехласване.

Тази загадка постоянно се повтаря: великите творби са визуални форми, които ни убеждават в неподвластната на времето адекватност. Фактът, че някои форми, предадени по особен начин от създателите си, прекосяват историята на изкуството и, проявяващи се филигранно в индивидуалния гений, съставят безбройните лица на универсалния гений, има нещо дълбоко вълнуващо. Какво съответствие може да има между една картина на Клаас, на Рафаело, на Рубенс или на Хопър? Въпреки разнообразието на сюжетите, на материалните носители и техниките, въпреки нищожеството и ефимерността на съществувания, принадлежащи на едно-единствено време и на една-единствена култура, въпреки единичността на всеки поглед, който винаги вижда само онова, което възможностите му позволяват, и страда от бедната си индивидуалност, геният на великите художници е проникнал до сърцето на тайната и е извадил наяве под различен външен вид една и съща възвишена форма, която търсим във всяко художествено произведение. Какво общо има между картините на Клаас, Рафаело, Рубенс и Хопър? Окоето намира в тях, без да я търси, форма, която събужда усещане за адекватност, защото всеки я вижда като самата същност на красивото, без вариации, резерви, контекст, усилие. А в натюрморта с лимона, без да се свежда до майсторството на изпълнението, събуждайки чувство за адекватност, чувството, че *това*

трябва да бъде точно така, позволяващо да усетим мощта на предметите и техните взаимодействия, да задържим в погледа си тяхната взаимна връзка и магнетичните полета, които ги привличат или отблъскват, неизразимата връзка, която ги обединява и създава *сила* — тайната и необяснима вълна, родена от напрежението и равновесието на конфигурацията — събуждайки следователно чувството за адекватност, разположението на предметите и ястията достигаше до всеобщност в частното: до вечността на адекватната форма.

СЪЩЕСТВУВАНЕ БЕЗ ВРЕМЕТРАЕНЕ

За какво служи изкуството? За да ни даде кратка, но блестяща илюзия за камелия, отваряйки във времето емоционална пукнатина, която не може да се сведе до животинската логика. Как се ражда изкуството? От способността на ума да извайва областта на чувствата. Какво прави изкуството за нас? То *оформя* и придава видимост на емоциите ни и заедно с това им поставя печата на вечността, който носят всички творби, съумели чрез особена форма да въплътят всеобщността на човешките афекти.

Печатът на вечността... Какъв отсъстващ живот внушават на сърцето ни тези ястия, тези чаши, тези килими и бокали? Несъмнено отвъд картината протича шумният и скучен живот, този безкраен и безсмислен бяг, настръхнал от проекти — но вътре в нея се разполага пълнотата на един застинал момент, изтръгнат от времето на човешката алчност. Човешката алчност! Не можем да спрем да желаем и това ни възвеличава и убива. Алчността! Тя ни носи и ни разпъва на кръст, като всеки ден ни отвежда на бойното поле, където предишната вечер сме били победени. Но огряно от слънцето, то отново ни се струва терен за завоевания и ни подтиква, макар че утре ще умрем, да изграждаме империи, обречени да станат на прах, сякаш знанието ни за бъдещото им рухване няма значение за жаждата ни да ги построим сега, а ни дава сили да искаме още и още това, което не можем да притежаваме, и призори ни захвърля на тревата, покрита с трупове, затрупвайки ни до деня на смъртта с проекти, които завършваме и започваме безспир. Но толкова е уморително да желаяш постоянно... Скоро у нас се появява стремеж към удоволствие без търсене, мечта за блажено състояние без начало и без край, в което красотата няма вече да бъде нито проект, нито цел, а ще стане очевидната реалност на нашата природа. Това състояние е изкуството. Нима е трябвало аз да подреда тази маса? Нужно ли е да желая тези ястия, за да ги видя? Някъде *другаде* някой е пожелал тази закуска, стремил се е към тази минерална прозрачност и е предвкусвал насладата да погали с език

солената мекота на стрида с лимон. Бил е нужен този проект, затворен в стотици подобни и създаващ хиляди други, това намерение да се приготви и вкуси закуска с морски дарове — този проект на друг човек, за да се оформи платното.

Но когато гледаме натюрморт, когато се наслаждаваме, без да сме я преследвали, на тази красота, която отнася със себе си възвеличеното и неподвижно изобразяване на нещата, ние се радваме на това, че не ние сме го поискали, съзерцаваме това, което не е трябвало да искаме, ценим това, което не е трябвало да желаем. Натюрмортът изобразява красота, която говори на желанието ни, но е родена от чуждо желание, съответства на удоволствието ни, без да е част от нашите планове, отдава ни се без усилието да я желаем. Ето защо той олицетворява квинтесенцията на изкуството, увереността във вечното. Нямата сцена, лишена от живот и движение, въплъщава време без проекти, съвършенство, откъснато от времетраенето, и неговата уморена алчност — удоволствие без желание, съществуване без времетраене, красота без воля.

Защото изкуството е емоция въвн от желанието.

ДНЕВНИК НА ДВИЖЕНИЕТО В СВЕТА №5

Ще помръдне, няма да помръдне

Днес мама ме заведе при своя психоаналитик. Предлог: криела съм се. Ето какво ми каза: „Миличка, знаеш, че направо полудяваме, когато се криеш така. Мисля, че няма да бъде лошо да поговориш с доктор Тед, особено след онова, което каза онзи ден“. Първо на първо, доктор Тед е доктор само в сбъркания мозък на майка ми. Той е лекар и доктор на науките, колкото и аз, но очевидно мама е доволна да го нарича „доктор“ заради явното му желание да я лекува, но без да си дава много зор (десет години). Той е само бивш левичар, преминал към психоанализата след няколко години безхаберно следване в Нантер и една съдбовна среща с някакво светило на фройдистката кауза. И второ на второ, не виждам какъв е проблемът. Впрочем, не е вярно, че се крия: усамотявам се там, където не могат да ме намерят. Искам само да пиша на спокойствие моите *Дълбоки мисли* и моя *Дневник за движението в света*, а преди исках чисто и просто да си мисля спокойно, без да ме смущават идиотщините, които сестра ми казва или слуша по радиото или по уредбата си, и без мама да ме прекъсва, шепнейки ми: „Баба е тук, миличка, ела да я целунеш“ — възможно най-тъпата фраза, която съм чувала.

Когато татко с ядосаната си за случая физиономия ме пита: „Кажки най-после защо се криеш?“, обикновено не отговарям. Какво да му кажа? „Защото ми играете по нервите, а аз трябва да завърша мащабното си творчество, преди да умра“? Очевидно не мога. Ето защо последния път опитах да се пошегувам само за да разведрия атмосферата. Приех малко объркан вид и казах с глас на умирающа: „Ами заради всички тези гласове в главата ми“. Ужас: настъпи бойна тревога! Татко ококори очи, мама и Коломб моментално се домъкнаха, извикани от него, и всички ми заговориха едновременно. „Скъпа, няма нищо, ще ти помогнем“ (татко), „веднага ще се обадя на доктор Тед“ (мама), „Колко гласа чуваш?“ (Коломб) и т.н. Изражението на мама

беше тържествено, явно се разкъсваше между тревогата и възбудата: ами ако дъщеря ми е особен научен Случай? Какъв ужас, но пък каква слава! Е, като видях как са се паникьосали, им казах: „Нищо ми няма, пошегувах се!“, но се наложи да го повторя няколко пъти преди те да ме чуят и още повече преди да ми повярват. Пък и не съм сигурна, че ги убедих. С една дума, мама ме записа за преглед при доктор Т., където отидохме тази сутрин.

Отначало седяхме в много луксозна чакалня със списания от различни времена: „Гео“ от преди десет години, последното „Ел“, поставено на видно място най-отгоре. После доктор Т. дойде. Също като на снимката си (в едно списание, което мама показа на всички), но реален, т.е. с цвят и мирис: кафяв и на лула. Около петдесетгодишен, много грижливо облечен и най-вече косите, брадата, тенът (опция Сейшелите), полото, панталонът, обувките, каишката на часовника: всичко беше кафяво, в един и същ кестеняв нюанс, т.е. като същински кестен. Или като увехнали листа. И на всичко отгоре с миризма на луксозен тютюн за лула (мек тютюн: мед и сухи плодове). Дадено, казах си аз, защо да не спретнем един сеанс, нещо като есенен разговор край огъня между хора от добро семейство, изискан, конструктивен и може би дори задушевен (много си падам по това прилагателно).

Мама влезе с мен, седнахме на два стола пред бюрото му, а той се настани зад него в голям въртящ се фотьойл със странни уши (малко в стил Стар Трек). Кръстоса ръце на корема си, погледна ни и каза: „Радвам се да ви видя двете заедно“.

Като начало не беше никак обещаващо. Ушите ми моментално пламнаха. Това бяха думи на продавач в супермаркет, който се опитва да пробута четка за зъби с две страни на Госпожата и дъщеря й, застанали зад количката си. Все пак от един психоаналитик се очаква нещо друго. Но гневът ми утихна внезапно, когато си дадох сметка за един факт, достоен да влезе в моя *Дневник за движението в света*. Взрях се внимателно, съсредоточавайки се с всички сили, и си казах — не, не е възможно. Не, ама да! Беше възможно! Невероятно! Бях шашнатата до такава степен, че почти не чух как мама описва всичките си дребни нещастия (дъщеря ми се крие, дъщеря ми ни плаши, че чувала гласове, дъщеря ми не говори с нас, тревожим се за дъщеря ми), като повтори „дъщеря ми“ поне двеста пъти, макар че аз бях там на

разстояние петнайсет сантиметра. Когато той ме заговори, аз едва не подскочих.

Трябва да ви обясня. Знаех, че доктор Т. е жив, защото пред очите ми беше ходил, седнал и говорил. Но спокойно можеше и да е мъртъв: той не мърдаше. След като се намести в своя фотьойл, той не направи нито едно движение: само устните му потрепваха, но много пестеливо. А останалото беше неподвижно, напълно неподвижно. Обикновено, когато човек говори, не си мърда само устните, а прави и други движения: с мускулите на лицето, леки жестове с ръцете, шията, рамената; а когато не говори, все пак е трудно да остане абсолютно неподвижен: все нещо някъде потрепва, клепачите мигат, кракът леко се отмества и т.н.

Но тук нищо! Нада! Нотинг! Жива статуя! Ега си! „Е, девойко — рече ми той, стресвайки ме, — какво ще кажеш за всичко това?“. Едва успях да събера мислите си, защото бях напълно омагьосана от неговата неподвижност, и се забавих с отговора. Мама се въртеше на стола като че ли имаше хемороиди, но докторът ме погледна, без да мигне. Казах си: „Трябва да го накарам да помръдне“. И му отвърнах: „Ще говоря само в присъствие на адвоката си“, надявайки се, че той ще реагира. Пълен провал: никакво движение. Мама въздъхна като мъченица, но оня остана напълно неподвижен. „Адвоката ти... хм...“ каза той, без да помръдне. И тук предизвикателството стана супер яко. Ще помръдне или няма да помръдне? Реших да хвърля всичките си сили в битката. „Тук не е съд — добави той — и ти го знаеш много добре, хм“. Казах си: ако успея да го накарам да помръдне, значи си струва и не съм си изгубила напразно деня! „Добре — каза статуята, — скъпа Соланж, ще си поговоря насаме с тази девойка“. Скъпата Соланж стана, отправяйки му поглед на разплакан кокер, и напусна кабинета с много ненужни движения (несъмнено за компенсация).

„Майка ти много се тревожи за теб“, започна той атаката, като извърши подвига дори да не помръдне долната си устна. Помислих за миг и реших, че провокационната тактика нямаше шанс да успее. Искате ли да убедите психоаналитика си в неговото майсторство? Предизвиквайте го както децата родителите си. Реших да му кажа много сериозно: „Смятате ли, че това е свързано с изключването на Името на Бащата?“. Мислите, че помръдна ли? Ни най-малко. Остана си неподвижен и спокоен. Но ми се стори, че нещо потрепна в очите

му. Реших да разработя находката. „Хм! — каза той, — мисля, че не разбираш какво казваш“. „Напротив, казах аз, но има нещо у Лакан, което наистина не разбирам, и то е връзката му със структурализма“. Той полуотвори уста и понечи да каже нещо, но аз бях по-бърза. „Ами да, и матемите също. Всички тези възли не са много ясни. Вие разбирате ли нещо от топологията? Много отдавна всички знаят, че това е мошеничество, нали?“. Тук отбелязах известен напредък. Той не успя да затвори уста и в крайна сметка тя си остана отворена. После се овладя и върху неподвижното му лице се появи каменно изражение от рода на „Значи искаш да си играеш с мен на тази игра, кукличке?“. „Ами да, точно тази игричка ще играем с теб, голямото ми захаросано кестенче“. И изчаках. „Знам, че си много умно момиче — каза той (цена на информацията, предоставена от скъпата Соланж — 60 евро за половин час). — Но знаеш ли, човек може да бъде много умен и същевременно много слаб, много проникателен и много нещастен“. Без майтап. „Прочел си го в Пиф Гаджет?“, едва не го попитах аз. И изведнъж ме обхвана желание да го попритисна. Все пак пред мен стоеше тип, който струваше повече от 600 евро месечно на семейството ми от десет години и с резултат, които всички знаят: три часа на ден, прекарани в пръскане на цветята, и впечатляваща консумация на субстанции, които също не са евтини. Почувствах, че се озлобявам. Наведох се към бюрото и много тихо му казах. „Слушай добре, господин замразен на място, дай да сключим една сделка. Ти ще ме оставиш на мира, а в замяна на това аз няма да унищожа дребната ти търговийка с нещастията, като пусна слухове по твой адрес сред политическия и бизнес елит на Париж. И повярвай ми, ако можеш да загрееш колко съм умна, че това е напълно по силите ми“. Според мен това не можеше да мине. Не го вярвах. Трябва наистина да си тъп, за да повярваш на подобни щуротии. Не е за вярване, но по лицето на добрия доктор Тед премина сянка на безпокойство. Мисля, че ми повярва. Нямам думи: ако има нещо, което никога не бих направила, е да пусна лъжлив слух, за да навредя на някого. Моят баща републиканец ми е лепнал вируса на деонтологията и въпреки че я намирам толкова абсурдна, колкото и всичко останало, стриктно я спазвам. Но добрият доктор, който е оценил семейството само по мама, видимо реши, че заплахата е реална. И тогава, о, чудо: движение. Той цъкна с език, разтвори ръце, протегна ръка към бюрото и удари с

длан подложката от шевро. Жест на отчаяние, но и на сплашване. После стана, от любезността и добронамереността му вече нямаше и помен, отиде до вратата, повика мама, издърдори ѝ нещо за моето умствено здраве и че всичко ще бъде наред, и за нула време ни изхвърли от своя есенен кът край огъня.

Отначало бях по-скоро доволна от себе си. Бях успяла да го накарам да помръдне. Но с напредването на деня се чувствах все потисната. Защото това, което се случи, когато той помръдна, не беше много хубаво, не беше почтено. Може и да знам, че някои възрастни носят маски и отвън изглеждат готини и разумни, а всъщност са грозни и жестоки, може и да знам, че е достатъчно да проникнеш в тях, за да паднат маските им, но когато това се случва така, внезапно ми става болно. Когато той удари по подложката, всъщност искаше да каже: „Много добре, виждаш ме такъв, какъвто съм, безполезно е да продължаваме комедията, съгласен съм с жалкия ти план и бързо се омитай от кабинета ми“. Да, но това ми причинява болка, да, причинява ми болка. Защото макар и да знам, че светът е грозен, нямам никакво желание да го виждам такъв.

Дааа, налага се да се махаме от този свят, в който всичко що мърда, мърда, за да разкрие грозотата му.

ПРИЛИВ НА НАДЕЖДА

Макар и да упреквам феноменолозите за техния аутизъм без котка, аз прекарах живота си в търсене на безвременното.

Но който преследва вечността, жъне самота.

— Да — каза той и взе чантата ми, — и аз така мисля. Тази е една от най-изчистените и същевременно е много хармонична.

Апартаментът на господин Озу е просторен и много красив. Разказите на Мануела ме бяха подготвили за японски интериор, но въпреки плъзгащите се врати, бонзаите, дебелия черен килим със сив бордюр и разни предмети, идващи от Азия — ниска масичка с тъмен лак или впечатляващата редица от прозорци с бамбукови щори, които, дръпнати на различна височина, придават на помещението ориенталска атмосфера — има канапе, фотьойли, масички, библиотеки и лампи с европейска направа. Много е... елегантно. Както бяха забелязали Мануела и Жасент Розен, нямаше нищо излишно. Не беше и прекалено изчистено и празно, както си го представях, пренасяйки интериорите от филмите на Озу на по-люксово ниво, но със същата простота, характерна за тази странна цивилизация.

— Елате — каза ми господин Озу, — няма да стоим тук, много е церемониално. Ще вечеряме в кухнята. Освен това готвачът съм аз.

Забелязвам, че носи яркозелена престилка върху кафяво поло и бежев платнен панталон. На краката си има черни кожени чехли.

Ситнейки, вървя зад него до кухнята. Какво да кажа? В такива условия съм готова да готвя всеки ден, включително и за Леон. Нищо в нея не е обикновено и дори отварянето на кутия с храна за котки вероятно е удоволствие.

— Много се гордея с кухнята си — просто казва господин Озу.

— Имате право — казвам аз без сянка от сарказъм.

Всичко е в бяло и от светло дърво, с дълги долни шкафове и големи бюфети, пълни с чинии и купички от син, черен и бял порцелан. В средата печка, фурна, мивка с три части и нещо като бар. Сядам на една от приветливите табуретки точно срещу господин Озу,

който се суети около фурната. Той е сложил пред мене малка бутилка с топло саке и две очарователни чашки от син напукан порцелан.

— Не знам дали познавате японската кухня — казва ми той.

— Не много добре — отговарям аз.

Обзема ме прилив на надежда. Всъщност навярно сте забелязали, че досега не сме разменили и двайсет думи, а аз седя като стара позната пред господин Озу, който готви с яркозелена престилка след един холандски и хипнотичен епизод, който нито той, нито аз коментираме и вече е отпратен в раздела на забравените неща.

Вечерта би могла да бъде само запознаване с японската кухня. Далеч от Толстой и всички подозрения: господин Озу, новодолец, несведущ по отношение на йерархията, кани портиерката си на екзотична вечеря. Те говорят за сашими и макарони със соя.

Може ли да има по-безобидно обстоятелство?

И точно тогава настъпва катастрофата.

МАЛЪК ПИКОЧЕН МЕХУР

Трябва предварително да призная, че имам малък пикочен мехур. Как иначе мога да обясня факта, че и най-малката чаша чай моментално ме изпраща до онова място и че един чайник ме принуждава да повтарям това действие в съответна зависимост от обема му? Мануела е истинска камила: задържа с часове това, което пие, и гризе сладкишите си без да мръдне от стола, докато аз извършвам многобройни и патетични посещения на тоалетната. Но в такива случаи съм си вкъщи, а в моите шейсет квадратни метра тоалетната никога не е много далеч и се намира на място, което отдавна ми е известно.

Сега обаче малкият ми пикочен мехур се обажда и осъзнавайки колко литра чай съм погълнала този следобед, трябва да чуя посланието му: автономията ми е намалена.

Как се пита за това в светското общество?

— *Къде е кенефът?* — странно защо, това не ми изглежда подходящо.

Обратно:

— *Бихте ли ми посочили онова място?* — макар и деликатен заради усилието да не се назове самото нещо, въпросът крие опасност от неразбиране и поради това от десеторно смущение.

— *Пишка ми се* — е трезво и информативно, но не се казва на маса, и то на непознат.

— *Къде е тоалетната?* — ми поставя проблеми. Хладен въпрос, който намирисва на провинциален ресторант.

Доста харесвам следното:

— *Къде е нужникът?* — защото в това название нещо напомня детството и къщичката в дъното на градината. Но съдържа и неизразима конотация за лоша миризма.

И в този момент ме пронизва гениално хрумване.

— *Рамените* се приготвят от юфка и бульон по китайски, който японците обикновено ядат на обяд — казва господин Озу и вдига във

въздуха впечатляващо количество макарони, които малко преди това е потопил в студена вода.

— Къде е клозетът, ако обичате? — е единственият отговор, който успявам да формулирам.

Съгласна съм, че е малко рязък.

— О, съжалявам, не ви го посочих — казва съвсем естествено господин Озу. — Вратата зад вас и после втората вдясно по коридора.

Дали всичко може да бъде толкова просто?

Вероятно не.

ДНЕВНИК ЗА ДВИЖЕНИЕТО В СВЕТА №6

Гащи или ван Гог?

Днес с мама отидохме на разпродажбите по улица „Сент Оноре“. Истински ад. Пред някои магазини имаше опашка. Мисля, че сте наясно какъв тип магазини има по улица „Сент Оноре“: да проявиш такава настойчивост само за да купиш с намаление шалчета или ръкавици, които въпреки това струват колкото един ван Гог, е направо стъписващо. Но съответните дами го вършат с яростна страст. И дори понякога с известна липса на елегантност.

Аз все пак не мога изцяло да се оплача от деня си, защото успях да видя едно много интересно макар и, уви, съвсем неестетично движение. Но в замяна на това много силно, уверявам ви. И забавно. Или трагично, не знам точно. Откакто започнах този дневник, всъщност доста написах. Бях тръгнала от мисълта да открия хармонията на движението в света и стигнах до изискани дами, които се бият за дантелени гащи. Вярно, че поначало не вярвах много-много на хармонията, та реших поне малко да се позабавлявам...

Ето и историята: с мама влязохме в бутик за фино бельо, фино бельо звучи интересно. Ако не е фино, то какво е? Грубо бельо? Всъщност това означава секси бельо: в такъв бутик няма да намерите хубавите стари памучни кюлоти на бабите ви. Но тъй като става дума за улица „Сент Оноре“, очевидно става дума за луксозно секси бельо, украсено с ръчно плетена дантела, копринени прашки и кашмирени нощнички. Не чакахме на опашка, за да влезем, затова пък вътре беше страшна тъпканица. Стори ми се, че влизам в центрофуга. Като капак на всичко мама веднага се прехласна, докато ровеше в бельо със съмнителен цвят (черно и червено или петроленосиньо). Чудех се къде да се скатая, докато тя си намери (минимална надежда) пижама от полар, и се промъкнах зад пробните. Не бях сама: имаше един мъж, единственият мъж, с нещастното изражение на Нептун, неуспял да нацели задника на Атина. Това е гадният план: „Обичам те, скъпа“.

Клетникът е замъкнат на закачлив сеанс за проба на луксозно бельо и се оказва на вражеска територия с трийсет женски, изпаднали в транс, които го настъпват и гледат убийствено, където и да опита да паркира неудобната си мъжка каросерия. А през това време нежната му приятелка се превръща в отмъстителна фурия, готова да убие заради едни пембени боксерки.

Поглеждам го със симпатия и той ми отвърща с поглед на преследвано животно. От моето място виждам целия магазин и мама, която е зяпнала някакъв много, много малък сутиен с бяла дантела (това как да е), но и с много големи морави цветя. Майка ми е на четирийсет и пет години и има няколко кила в повече, но голямото мораво цвете не я плаши; обратно, простотата и шикът на гладкото бежово я парализират от ужас. Та значи мама издърпва с мъка от стойката мъничкия сутиен на цветя, който ѝ изглежда по мярка, и сграбчва съответните гащи, закачени на третия ред отдолу. Тя дърпа старателно, но изведнъж бърчи вежди, защото от другия край на гащите друга дама също дърпа и бърчи вежди. Те се гледат, гледат стойката, установяват, че гащите са последните, останали от дългата утринна разпродажба, и се готвят за битката, като си изпращат взаимно сатанински усмивки.

И ето началото на интересното движение: гащи за сто и трийсет евро, които представляват няколко сантиметра много фина дантела. Следователно дамите трябва да се усмихват една на друга, но да държат здраво гащите и да ги дърпат, без да ги скъсат. Казвам ви направо: ако в нашия свят законите на физиката са постоянни, то това не е възможно. След няколко секунди безполезни опити дамите казват „амин“ на Нютон, но не се отказват. Трябва да продължат борбата с други средства, т.е. с дипломация (един от любимите цитати на татко). И ето следващото интересно движение: трябва да се преструваш, че уж не знаеш, че дърпаш силно гащите, и да се правиш, че ги искаш любезно с думи. И ето, че мама и другата дама внезапно остават без дясна ръка, тази, която държи гащите. Тя сякаш не съществува, сякаш мама и дамата спокойно говорят за някакви гащи, които продължават да висят на стойката и никой не иска да си присвои насилствено. Къде е дясната ми ръка? Фърр. Изчезнала е! Няма я! Дайте път на дипломацията!

Както всички знаят, дипломацията пропада винаги, когато съотношението на силите е уравновесено. Никога по-силният няма да приеме дипломатичните предложения на другия. Ето защо преговорите, които са започнали в унисон с фразата „О, мисля, че бях по-бърза от вас“, не водят доникъде. Когато стигам до мама, те са на „Няма да ги пусна“, като и двете воюващи страни са еднакво убедителни.

Очевидно мама загуби: когато застанах до нея, тя си спомни, че е почтена майка на семейство и че няма как да забие лявата си ръка в лицето на другата, без да загуби достойнството си пред мен. Възвърна подвижността на дясната си ръка и пусна гащите. Резултат от покупките: едната дама си тръгна със сутиена, другата с гащите. На вечеря настроението на мама беше убийствено. Когато татко я попита какво има, тя отговори: „Като депутат трябва да бъдеш по-внимателен към упадъка на възпитанието и липсата на учтивост“.

Но да се върнем на интересното движение: две дами, напълно здрави психически, изведнъж забравят за една част от тялото си. Странна гледка, сякаш има разрив в реалността, черна дупка, която се отваря в пространството и времето като в истински научно-фантастичен роман. Негативно движение, един вид антижест.

И си казах: след като човек може да се преструва, че не знае за съществуването на дясната си ръка, може ли да се преструва, че не познава и нещо друго? Може ли да има негативно сърце, антидуша?

САМО ЕДНО ОТ ТЕЗИ РУЛА

Първата фаза на операцията преминава добре.

Намирам втората врата вдясно в коридора, без да се изкуся да отворя другите седем, толкова малък е пикочният ми мехур и си свършвам работата с облекчение, което смущението ми не може да помрачи. Би било нахално да говоря с господин Озу за клозета му. Един клозет не може да бъде така снежнобял, като се почне от стените и се свърши с тоалетната чиния, минавайки през безупречно чистата дъска, на която човек почти не смее да седне от страх да не я изцапа. Цялата белота обаче е смекчена — така че действието да не изглежда прекалено болнично — от дебел, мек, копринен, лъскав и галещ мокет в слънчево яркожълто, което спасява мястото от атмосферата на операционна. Тези наблюдения събуждат у мене дълбоко уважение към господин Озу. Изчистената простота на бялото, без мрамор и претрупани орнаменти — често срещана слабост у богатите, които държат да придадат пищност на всичко тривиално — и нежната мекота на един слънчев мокет са най-сигурните условия за адекватност в областта на клозетите. Какво търсим, когато ходим в тях? Светлина, за да не мислим за тъмните дълбочини, които се съюзяват, и нещо на пода, за да извършим задължението си, без да се наказваме с измръзване на краката, особено когато ги посещаваме през нощта.

Тоалетната хартия също се стреми към съвършенство. Намирам този белег на богатство за много по-убедителен, отколкото притежанието на една Мазерати или на един Ягуар. Защото онова, което тоалетната хартия прави със задника на хората, издълбава много по-дълбока пропаст между социалните слоеве, отколкото множество външни белези. Хартията у господин Озу, плътна, мека, приятна и с прелестен аромат, има за цел да отдаде почит на тази част от нашето

тяло, която най-много се нуждае от нея. Колко ли струва само едно от тези рула, питам се аз, натискайки средното копче на казанчето, отбелязано с два лотосови цвята, защото малкият ми пикочен мехур, въпреки липсата на автономност, има голяма вместимост. Един цвят ми изглежда малко, три клонят към самонадеяност.

И тогава се случва онова нещо...

Чудовищен трясък нахлува в ушите ми и едва не ме убива на място. Ужасното е, че не успявам да разбера откъде идва. Не е от казанчето, което почти не чувам, нещото идва отгоре и пада върху ми. Сърцето ми бие като лудо. Известен ви е тройният избор при опасност: *fight, flee, freeze*^[1]. Аз избирам *freeze*. Бих искала да е *flee*, но внезапно не мога да отворя вратата. Дали в ума ми се появяват хипотези? Може би, но не особено ясни. Дали не натиснах неправилното копче, преценявайки зле произведеното количество — каква самонадеяност, Ръоне, каква *горделивост*, два лотоса за толкова жалък принос — дали не съм наказана от Божията справедливост, чиято оглушителна мълния е отекувала в ушите ми? Дали не съм се насладила твърде много — *сладострастие* — на удоволствието от акта в място, което предразполага към това, въпреки че трябва да го считаме за нечисто? Дали не съм се отдала на *завистта*, пожелавайки тази кралска тоалетна хартия, и съм била недвусмислено уведомена за този смъртен грях. Може би под въздействието на неосъзнат гняв грубите ми пръсти на прислужница са повредили фината механика на копчето и са предизвикали катастрофа във водопровода, която заплашва четвъртия етаж със срутване.

Продължавам да се опитвам с всички сили да избягам, но ръцете ми отказват да се подчинят на заповедите ми. Въртя медната топка, която би трябвало да ме освободи, ако се манипулира правилно, но нищо не се получава.

В този момент се убеждавам, че съм полудяла или пристигнала на небето, защото неясният досега звук става по-точен и немислимо прилича на Моцарт.

Или по-точно на *Confutatis* от Реквиема на Моцарт.

Confutatis maledictis, Flammis acribus addictis! изпълняват прекрасни лирични гласове.

Полудяла съм.

— Госпожо Мишел, всичко наред ли е? — пита глас зад вратата, гласът на господин Озу или по-вероятно на Свети Петър пред вратите на чистилището.

— Ами... — казвам аз — не успявам да отворя вратата!

Нали исках на всяка цена да убедя господин Озу, че съм малоумна.

Е, вече го направих.

— Може би въртите топката в погрешна посока — учтиво ме съветва гласът на Свети Петър.

За миг се съсредоточавам върху тази информация, тя си пробива мъчително път до центровете, които трябва да я обработят.

Завъртвам топката в другата посока.

Вратата се отваря.

Confutatis спира моментално. Приятни струи тишина обливат признателното ми тяло.

— Аз... — казвам на господин Озу, защото това е той — аз... Ами... Знаете ли... Реквиемът?

Трябваше да кръстя котарака си Безсинтаксис.

— О, обзалагам се, че сте се уплашили! Трябваше да ви предупредя. Това е японска мода, която дъщеря ми пожела да въведе тук. Когато пускате водата в казанчето, зазвучава музика, така е по-... хубаво, разбирате ли!

Разбирам най-вече, че сме в коридора пред тоалетната и се намираме в ситуация, пред която бледнеят всички канони на комичното.

— Аха... — казвам аз. — Е, да, изненадах се (и премълчавам всичките си грехове, които излязоха наяве).

— Не сте първата — казва господин Озу любезно и — дали? — със сянка на насмешка върху горната си устна.

— Реквием... в тоалетната... е изненадващ... избор — отговарям аз, за да си възвърна самообладанието, незабавно ужасена от насоката, която давам на разговора, докато все още не сме излезли от коридора и стоим един срещу друг с отпуснати ръце и несигурни от изхода му.

Господин Озу ме гледа.

Аз го гледам.

Нещо се пречупва в гърдите ми, траква нахално като човка, която бързо се отваря и затваря. После безсилна присъствам на лекото

треперене, което разтърсва торса ми. Сякаш нарочно същото потрепване раздвижва и рамената на моя събеседник.

Гледаме се с колебание.

После някакво леко и съвсем слабо ха-ха-ха излиза от устата на господин Озу.

Усещам, че същото приглушено, но неудържимо ха ха ха се надига в собственото ми гърло.

И двамата правим ха-ха-ха тихо, като се гледаме недоверчиво.

После ха-ха-ха-то на господин Озу се засилва.

Моето ха ха ха заприличва на сигнал за тревога.

Продължаваме да се гледаме, изтласквайки от дробовете си все по-мощни ха-ха-ха. Всеки път, когато те затихват, ние се споглеждаме и се впускаме в нова серия. Коремът ми е изтръпнал, господин Озу се залива в сълзи.

Колко време сме се смели така пред вратата на клозета? Не знам. Но достатъчно дълго, за да изчерпаме силите си. Пускаме още няколко изтощени ха-ха и след това по-скоро от умора, отколкото от насита, възвръщаме сериозността си.

— Да се върнем в салона — казва господин Озу, който пръв е преминал финалната линия на поемането на дъх.

[1] Боря се, бягам, замръзвам. — Б.пр. ↑

ЕДНА МНОГО ЦИВИЛИЗОВАНА ДИВАЧКА

— С вас човек не може да скучае — е първото нещо, което господин Озу ми казва, след като се връщаме в кухнята и докато аз, седнала на табуретката, сърбам топлото саке, което не намирам за нещо особено. — Вие сте необикновена личност — добавя той, като плъзва към мен купичка, пълна с равиоли, които не изглеждат нито пържени, нито варени на пара, а по малко и от двете.

— Това са *гиози*^[1] — уточнява той.

— Не е вярно — отговарям аз. — Мисля, че съм съвсем обикновена. Портиерка съм и животът ми е образец за баналност.

— Портиерка, която чете Толстой и слуша Моцарт — казва той. — Не знаех, че това е характерно за вашата гилдия.

И той ми намига. Седнал е, без много да се церемони, от дясната ми страна и с пръчиците е наченал своята порция гиози.

Никога през живота си не съм се чувствала толкова добре. Как да ви кажа? За първи път усещам пълно доверие, въпреки че не съм сама. Дори с Мануела, на която бих поверила живота си, не изпитвам това усещане за абсолютна сигурност, родено от увереността, че се разбираме. Да повериш живота си не е като да разкриеш душата си и макар да обичам Мануела като сестра, не мога да споделя с нея малкото смисъл и вълнение, което моят неуместен живот успява да открадне от света.

Ям с пръчици гиози, пълнени с кориандър и ароматично месо и отдавайки се на едно стъписващо спокойствие, бърборя с господин Озу, сякаш винаги сме се познавали.

— Човек има нужда от развлечение — казвам аз, — ходя в градската библиотека и заемам всякакви книги.

— Обичате холандската живопис, нали? — пита той и, без да изчака отговора, добавя: — Ако ви дадат възможност да избирате между холандската и италианската живопис, коя ще спасите?

Спорим в рамките на фалшива словесна схватка, при която аз с удоволствие се възхищавам от четката на Вермеер, но много бързо се

оказва, че сме на едно мнение.

— Мислите ли, че това е светотатство? — питам аз.

— Съвсем не, скъпа госпожо — отговаря ми той, размахвайки дръзко една нещастна равиола над купичката си, — съвсем не, мислите ли, че бих поръчал копие на Микеланджело, за да го окача във вестибюла си?

— Трябва да топите макароните в този сос — добавя той и слага плетена чиния, пълна с въпросните макарони, и великолепна синьо-зелена купа, от която се носи аромат на... фъстъци. Това е „залу рамен“, студени макарони с леко подсладен сос. Кажете ми дали ви харесва?

И той ми подава голяма ленена салфетка.

— Има опасност от странични ефекти, пазете си роклята.

— Благодаря — казвам аз.

И кой знае защо, добавям.

— Тя не е моя.

Поемам дълбоко дъх:

— Знаете ли, живея сама от много отдавна, никога не излизам. Мисля, че съм малко... дива.

— Една много цивилизована дивачка — усмихва се той.

Вкусът на макароните, потопени във фъстъчен сос, е божествен. В замяна на това не мога да се закълна дали роклята на Мария е в добро състояние. Не е много лесно да потопиш един метър макарони в полутечен сос и да ги глътнеш без никакви щети. Но тъй като господин Озу лапа своите много умело, но и доста шумно, аз се отпускам и всмуквам радостно дългите лентички.

— Наистина — казва ми господин Озу. — Не е ли фантастично? Котаракът ви се казва Леон, моите котки Кити и Левин, и двамата обичаме Толстой и холандската живопис и живеем на едно и също място. Каква е вероятността това да се случи?

— Не трябваше да ми подарявате онова великолепно издание, нямаше нужда.

— Скъпа госпожо — казва той, — зарадвахте ли се?

— Да — казвам аз, — много се зарадвах, но и малко се уплаших. Знаете ли, държа да бъде дискретна, не искам хората в кооперацията да разберат...

— ... каква сте? — допълва той. — Но защо?

— Не обичам неприятностите. Никой не иска портиерка с претенции.

— Претенции ли? Но вие нямате претенции, а вкусове, познания, качества!

— Обаче съм портиерка! Освен това нямам образование, не съм от същия свят.

— Хубава работа! — казва господин Озу точно като Мануела, повярвайте ми, и това ме разсмива.

Той повдига въпросително вежда.

— Това е любимият израз на най-добрата ми приятелка — обяснявам аз.

— И какво казва най-добрата ви приятелка за вашата... дискретност?

Бога ми, не знам.

— Вие я познавате, казва се Мануела.

— А, госпожа Лопес ли? — казва той. — Тя ли е приятелката ви?

— Тя е единствената ми приятелка.

— Тя е голяма дама — казва господин Озу, — истинска аристократка. Виждате ли, не само вие опровергавате социалните норми. Какво лошо има? Та ние живеем в XXI век, по дяволите!

— Какви бяха родителите ви? — питам аз, леко ядосана от толкова малко съобразителност.

Може би господин Озу си въобразява, че привилегиите са изчезнали със Зола.

— Баща ми беше дипломат. Не познавам майка ми, починала е малко след раждането ми.

— Съжалявам.

Той прави жест с ръка, който означава: било е толкова отдавна.

Продължавам мисълта си.

— Вие сте син на дипломат, аз съм дъщеря на бедни селяни. Дори е немислимо, че вечерям у вас.

— Все пак — казва той — сега вие вечеряте тук.

И добавя с много мила усмивка:

— И ми оказвате голяма чест.

После разговорът продължава все така добродушно и естествено. Говорим последователно: за Ясуджино Озу (далечен роднина), за Толстой и Левин, които косят ливадата със селяните, за изгнанието и

несломимостта на културите и много други теми, които въодушевено и в безпорядък обсъждаме, наслаждавайки се на последните аршини макарони и най-вече на невероятната еднаквост на нашия начин на мислене.

Идва момент, когато господин Озу казва:

— Бих желал да ме наричате Какуро, все пак това е само мое име. Ще се разсърдите ли, ако ви казвам Ръоне?

— Ни най-малко — казвам аз и наистина го мисля.

Откъде у мен тази внезапна лекота в общуването?

Сакето, което приятно размеква мозъка ми, прави този въпрос ужасно неналожителен.

— Знаете ли какво е азуки? — пита Какуро.

— Хълмовете на Киото — усмихвам се аз на този далечен спомен.

— Какво — пита той.

— Хълмовете на Киото имат цвета на азуки — казвам аз, опитвайки се все пак да говоря ясно.

— Това е от някакъв филм, нали?

— Да, от *Сестрите Мунаката*, съвсем накрая.

— О, гледал съм го много отдавна, но не си спомням добре.

— Не помните ли камелията върху мъха на храма?

— Не, нищо не помня. Но вие ме накарайте да пожелая пак да го видя. Имате ли нещо против да го гледаме някой ден?

— Имам касетата и още не съм я върнала.

— Може би този уикенд.

— Имате ли видео?

— Да — усмихва се той.

— В такъв случай може. Но ще ви предложи следното: ще гледаме филма в неделя следобед и аз ще донеса сладкиши за чая.

— Съгласен — отговаря Какуро.

И вечерта напредва, докато ние продължаваме да говорим, без да се интересуваме от логиката и времето, като сърбаме безконечно билков чай със странен вкус на водорасли. Нищо чудно, че трябва отново да се срещна със снежнобялата тоалетна чиния и слънчевия мокет. Избирам копчето с един лотос — вече съм наясно — и понасям атаката на Comfutatis със спокойствието на великите посветени. Стъписващото и великолепно с Какуро Озу е, че той съчетава

младежки възторг и наивност с вниманието и добронамереността на голям мъдрец. Не съм срещала такова отношение към света; струва ми се, че той го разглежда със снизхождение и любопитство, докато хората, които познавам, го възприемат с недоверие и любезност (Мануела), наивност и добродушие (Олимп) или арогантност и жестокост (останалият свят). Смесицата от желание, прозорливост и великодушие представлява необичаен и превъзходен коктейл.

И после погледът ми се спира на часовника ми.

Часът е три.

Скачам.

— Господи, видяхте ли колко е часът?

Той поглежда часовника си, после ме поглежда тревожно.

— Забравих, че утре сте на работа. Аз съм пенсионер, вече нямам такива грижи. Ще се справите ли?

— Да, разбира се, но все пак трябва да поспя малко.

Премълчавам факта, че въпреки напредналата си възраст и макар да е известно, че възрастните хора спят малко, ми е нужен най-малко осемчасов сън, за да мога да възприемам света с разсъдъка си.

— До неделя — казва ми Какуро на вратата на апартамента си.

— Сърдечно благодаря — казвам аз, — прекарах една много хубава вечер, за което съм ви признателна.

— Аз трябва да ви благодаря — казва той, — отдавна не съм се смял така, нито съм разговарял толкова приятно. Да ви изпратя ли до вкъщи?

— Не — казвам аз. — Няма нужда.

Винаги има някой потенциален Палиер, който броди по стълбището.

— Тогава до неделя — казвам аз, — а може би ще се срещнем и преди това.

— Мерси, Ръоне — казва той още един път с широка младежка усмивка.

Когато затварям собствената си врата и се облягам на нея, виждам Леон, който хърка като сапър във фотьойла пред телевизора, и установявам немислимото: за първи път в живота си имам приятел.

[1] Японски пелмени, — Б.пр. ↑

16
И ТОГАВА...

И тогава... летен дъжд.

НОВО СЪРЦЕ

Помня онзи летен дъжд.

Ден след ден вървим в живота си като в коридор.

Да не забравя белия дроб за котката... да сте виждали тротинетката ми, за трети път ми я крадат... вали толкова силно, сякаш е нощ... ще си свалиш ли шапката... чаша горчив чай... следобедна тишина... може би сме болни, защото много... всички бонзи, които трябва да се полелят... От най-наивните девойки стават най-големите развратници... я виж вали сняг... как се казват тези цветя... горкичката пишкеше навсякъде... денят сега е толкова къс... защо миризмата на кофите се усеща чак в двора... знаете ли, всяко нещо идва с времето си... не ги познавах много добре... семейство като всички други... изглежда като флан от азуки... синът ми казва, че с кишайците не можеш да се разбереш... как се казват котките му... ще можете ли да вземете торбите от химическото чистене... всички тези Коледи, песни покупки каква умора... за да изядеш един орех трябва покривка... носът му тече, хубава работа... още няма десет, а вече е топло... режа гъбите на тънко и ядем бульона с гъбите в него... тя хвърля мръсните си гащи под леглото... би трябвало да сменя тапицерията...

И после летен дъжд...

Знаете ли какво представлява летният дъжд?

Отначало е чиста красота, разкъсваща лятното небе, почтителен страх в сърцето, защото се чувстваш толкова смешен в центъра на възвишеното, толкова крехък и изпълнен с величието на нещата, смаян, стъписан, очарован от щедростта на света.

После вървиш по коридор и внезапно влизаш в светла стая. Друго измерение, новородена вяра. Тялото вече не е обвивка, умът

витае в облаците, водната сила е негова, идват щастливи дни, ще се роди нещо ново.

След това, както понякога сълзите, когато са искрени, обилни и съчувстващи, измиват дългия плаж на раздора, летният дъжд отнася неподвижния прах и дарява душата на хората с безкраен дъх.

Някои летни дъждове остават завинаги в нас като ново сърце, което бие в унисон с другото.

18

ПРИЯТНА БЕЗСЪНИЦА

След два часа приятна безсъница кротко заспивам.

ДЪЛБОКА МИСЪЛ №13

*Кой вярва,
че може да направи мед,
без да сподели съдбата на пчелите*

Всеки ден си казвам, че сестра ми не може да затъне по-дълбоко в блатото на позора, и всеки ден се учудвам, че го върши.

Днес следобед след училище къщи нямаше никого. Взех от кухнята един шоколад с лешници и отидох да го изям в хола. Бях се настанила удобно на канапето и си хрусках шоколада, разсъждавайки върху следващата дълбока мисъл. Според мен тя ще се отнася за шоколада или по-точно за начина, по който го ядем, като централният въпрос ще бъде: какво е хубавото на шоколада? Самата субстанция или техниката на зъбите, които го дъвчат?

Но колкото и това да беше интересно, не бях предвидила сестра ми, която си дойде по-рано от обикновено и веднага започна да ми трови живота с разказите си за Италия. Откак ходи във Венеция с родителите на Тиберий (в „Даниели“^[1]), Коломб говори само за това. Като капак на всичко в събота отидоха да вечерят у някакви приятели на семейство Гренпар, които имат голямо имение в Тоскана. Само като казва Тоска-ана Коломб, изпада в захлас, и мама също. Запомнете, Тоскана не е хилядолетна земя. Тя съществува само за да даде на хора като Коломб, мама и Гренпар тръпката на притежанието. Тоска-ана им принадлежи също както Културата, Изкуството и всичко, което се пише с Главна буква.

Та по повод на Тоскана вече бях чула за магаретата, зехтина, светлината на залеза, долче вита и тем подобни. Но тъй като всеки път дискретно се бях измъквала, Коломб още не беше изпробвала върху мен любимата си история. Направи го, като ме видя на канапето, и унищожи дегустацията ми и бъдещата дълбока мисъл.

В имението на родителите на Тиберий имало кошери, от които събирали по един квинтал мед годишно. Тосканците наели пчелар,

който върши цялата работа, за да пуснат на пазара мед с марката „имение Флибоджи“. Очевидно не го правели за пари. Но медът от имението Флибоджи се счита за най-добрия в света и това допринася за престижа на собствениците (рентиери), защото се използва в големите ресторанти от големите готвачи, които го превъзнасят... Коломб, Тиберий и родителите на Тиберий участвали в дегустация на мед, подобна на тази на вино, и Коломб не престава да говори за разликата между меда от мащерка и меда от розмарин. Много важно. До този момент я слушах разсеяно, мислейки за хрускането на шоколада, и си казвах, че ако спре дотук, значи леко съм се отървала.

Никога не можеш да очакваш такова нещо от Коломб. Изведнъж тя ме погледна злобно и започна да ми разказва за нравите на пчелите. Явно са им изнесли пълен курс и сбърканият мозък на Коломб е бил особено смутен от пасажа за брачните ритуали на цариците и търтеите. В замяна на това невероятната организация на кошера не ѝ беше направила впечатление, докато аз я намирам за адски интересна, особено като се има предвид, че тези насекоми притежават кодиран език, който превръща в относителни дефинициите на словесния език, характерен за човека. Но това изобщо не интересува Коломб, макар и да би трябвало, защото все пак не е избрала диплома за тенекеджия, а подготвя магистратура по философия. Онова, което дълбоко я вълнува, е сексуалността на малките животинки.

Ще резюмирам цялата работа: когато пчелната царица е готова, тя започва своя брачен полет, следвана от рояк търтеи. Първият, който я настига, се сношава с нея и после умира, защото след акта половият му орган остава заклещен в пчелата, откъсва се и търтеят загива. Вторият търтей, достигнал царицата с цел сношение, трябва да извади с крачета половия орган на предишния и, разбира се, го постига същата съдба, и така нататък се изреждат до десет-дванайсет търтея, докато спермалната торбичка на царицата се запълни, което ще ѝ позволи в продължение на четири-пет години да снася по двеста хиляди яйца годишно.

Ето какво ми разказва Коломб, гледайки ме злъчно и изпъстрйки разказа си с цинизми от рода на „Полага ѝ се само веднъж и затова потрошава петнайсет!“. Ако бях Тиберий, нямаше да ми харесва гаджетото ми да разказва тази история наляво и надясно. Защото веднага ти се иска да си поиграеш на евтина психология: когато едно

момиче разказва, че на една женска са й нужни петнайсет мъжки, за да се задоволи, и че за да им се отблагодари, тя ги кастрира и убива, няма начин да не си зададеш някои въпроси.

Коломб е убедена, че това я прави „свободно-момиче-без-комплекси-което-приема-секса-естествено“. Но тя забравя, че ми разказва тази история само за да ме шокира и че съдържанието и не е безвредно. Първо на първо, за някой като мен, който мисли, че човекът е животно, сексът не е пикантен сюжет, а научен проблем. Намирам го за крайно увлекателен. И второ на второ, ще припомня на всички, че Коломб си мие ръцете по три пъти на ден и крещи при най-малкото съмнение за някой невидим косъм в банята (видимите косми са почти невероятни). Не знам защо, но мисля, че това много пасва на сексуалността на пчелните царици.

Но най-вече ме смайва как хората тълкуват природата и вярват, че могат да избягат от нея. Ако Коломб разказва точно тази история по точно този начин, то е, защото си мисли, че тя не я засяга. Ако се присмива на патетичната любовна игра на търтеите, то е, защото е убедена, че няма да сподели съдбата им. Но аз не виждам нищо шокиращо или пикантно в брачния полет на цариците и в съдбата на търтеите, защото се чувствам съвсем подобна на всички тези животинки, макар и нравите ми да са различни. Да живееш, да се храниш, да се възпроизвеждаш, да вършиш задачата, за която си роден, и да умреш — това наистина няма никакъв смисъл, но така стоят нещата. Колко арогантни са хората, като мислят, че могат да насилят природата, да избягат от съдбата си на малки биологични дадености... и колко са заслепени по отношение на жестокостта и насилието, на собствения им начин на живот, любов, възпроизвеждане и война с ближните си...

Лично аз мисля, че трябва да направим едно-единствено нещо — да открием задачата, за която сме родени, и да я вършим възможно най-добре с всички сили, без да търсим под вола теле и без да вярваме, че в нашата животинска природа има нещо божествено. Само така ще имаме чувството, че правим нещо съзидателно в момента, когато смъртта ни стигне. Свободата, решението, волята — всичко това са химери. Вярваме, че можем да правим мед, без да споделим съдбата на пчелите, но ние също сме нещастни пчели, обречени да изпълнят задачата си и после да умрат.

[1] Един от най-скъпите хотели във Венеция. — Б.ред. ↑

ПАЛОМА

1

НАОСТРЕНИ

Същата сутрин в седем часа някой звъни в портиерната.

Нужни са ми няколко минути, за да изплувам от бездната. Два часа сън не предразполагат към голяма любезност спрямо човешкия род и многобройните позвънявания, които се изреждат, докато слагам роклята и пантофите си и оправям с ръка странно меката си коса, не стимулират моя алтруизъм.

Отварям вратата и се оказвам очи в очи с Коломб Жос.

— Ей — казва ми тя, — да не сте попаднали в задръстване?

Не мога да повярвам на ушите си.

— Седем часът е — казвам аз.

Тя ме гледа.

— Знам.

— Портиерната отваря в осем часа — обявявам аз с огромно усилие на волята.

— Как така в осем часа? — пита тя шокирана. — Нима има работно време?

Не, портиерната е защитено светилище, за което не важи нито социалният прогрес, нито трудовото законодателство.

— Да — казвам аз, неспособна да произнеса още една дума.

— Аха — лениво казва тя. — Но след като съм вече тук...

— ... ще минете по-късно — отговарям аз, затварям вратата под носа ѝ и се отправям към чайника.

Зад прозореца я чувам да възкликва: „Това пък вече на нищо не прилича!“, после се обръща ядосано и натиска яростно копчето на асансьора.

Коломб Жос е голямата дъщеря на семейство Жос. Коломб Жос е русокоса върлина, която се облича като опърпана циганка. Ако има нещо, което ненавиждам, това е перверзията на богатите да се обличат като бедни с парцали, които висят отвсякъде, да носят сиви плетени вълнени шапки, обувки на клошари и ризи на цветя под изгъркани

пуловери. Не само е грозно, но е и обидно: нищо не е по-отвратително от презрението на богатите към желанието на бедните.

За нещастие Коломб Жос получава и блестящо образование. Миналата есен я приеха философия в Екол нормал^[1].

Приготвям си сухари с конфитюр от сливи, като се опитвам да овладея гневното треперене, обхванало ръцете ми, докато коварното главоболие завладява черепа ми. Нервно взимам душ, обличам се, давам на Леон отвратителна храна (пастет от свинска глава и парченца сланина), излизам в двора, изнасям боклукчийските кофи, изкарвам Нептун от сервизното помещение и в осем часа, уморена от цялото това сноване насам-натам, отново се връщам в кухнята си, без ни най-малко да съм се успокоила.

Семейство Жос има и по-малка дъщеря, Палома, която е толкова дискретна и прозрачна, че ми се струва, че никога не я виждам, макар да ходи всеки ден на училище. Именно нея, точно в осем часа, Коломб ми изпраща като емисар.

Ама че подла постъпка.

Горкото дете (на колко ли е години? Единайсет? Дванайсет?) стои на изтривалката непреклонна като правосъдието. Вдишвам дълбоко — няма защо да изсипвам върху невинния гнева, предизвикан от виновния — и се опитвам да се усмихна естествено.

— Добър ден, Палома.

Тя мачка края на розовата си жилетка в очакване.

— Добър ден — отговаря тя с тънко гласче.

Гледам я внимателно. Как съм могла да пропусна това! Някои деца имат редкия дар да смразяват възрастните. Нищо в поведението им не отговаря на стандартите на възрастта им. Те са твърде сериозни, твърде замислени, прекалено невъзмутими и в същото време ужасно наострени. Точно така. Наострени. Като се вглеждам по-старателно в Палома, откривам някаква режеща острога, ледена мъдрост, която бях взела за резервираност само защото не можех да си представя, че баналната Коломб може да има за сестра един Съдник на Човечеството.

— Сестра ми Коломб ме изпрати да ви предупредя, че ще донесат за нея много важна пратка — казва Палома.

— Ясно — казвам аз, като внимавам да не смекчавам тона както правят възрастните, когато говорят с деца, което в крайна сметка е не

по-малко признак на презрение от бедняшките дрехи на богатите.

— Тя пита дали можете да го доставите вкъщи — продължава Палома.

— Да — казвам аз.

— Добре — казва Палома и все така стои пред мен.

Това е много интересно.

Тя стои и ме гледа спокойно, без да помръдне, с ръце отпуснати до тялото и с полуотворена уста. Има тънки плитчици, очила с розови рамки и много големи светли очи.

— Мога ли да ти предложа едно какао? — питам аз по липса на други идеи.

Тя кима с глава все така невъзмутимо.

— Влизай — казвам аз. — Тъкмо пиех чай.

Оставям вратата отворена, за да пресека всички обвинения в отвличане.

— Аз също предпочитам чая, нали няма да ви затрудня?

— Не, разбира се — отговарям аз изненадана, отбелязвайки наум сбора от няколко факта: Съдник на Човечеството, добри обноски, пие чай.

Тя сяда на стола и клати крака във въздуха, наблюдавайки ме, докато сервирам чая. Поставам го пред нея и се настанявам пред чашата си.

— Всеки ден върша неща, които карат сестра ми да ме мисли за малоумна — заявява тя, след като отпива голяма глътка като специалист. — Сестра ми по цели вечери пуши и пие с приятелите си и говори като младежите от предградията, защото си въобразява, че интелектът ѝ не може да бъде поставен под съмнение.

Ето това напълно пасва на клошарската мода.

— Изпрати ме тук, защото е не само подла, но и страхлива — продължава Палома, като ме гледа все така втренчено с големите си прозрачни очи.

— Е, това пък ни даде възможност да се запознаем — учтиво отговарям аз.

— Нали мога да дойда пак? — пита тя и в гласа ѝ има нещо умоляващо.

— Разбира се — отговарям аз, — винаги си добре дошла. Но се боя, че ще ти е скучно, няма какво да правиш тук.

— Искам само да стоя на спокойствие — отговаря тя.

— А не можеш ли да стоиш на спокойствие в твоята стая?

— Не — казва тя, — не съм спокойна, когато всички знаят къде съм. Преди се криех. Но сега всичките ми скришни места са известни.

— Знаеш ли, мен постоянно ме викат по работа. Не знам дали тук ще си на спокойствие.

— Мога да стоя ето там (тя посочва фотьойла пред работещия телевизор с намален звук). Хората ще идват при вас, но няма да ми пречат.

Мануела, която започва работа в осем и половина, надниква през отворената врата. Иска да ми каже нещо, но зърва Палома и димящата чаша чай.

— Влезте — казвам ѝ аз, — ние двете закусваме и си говорим.

Мануела повдига учудено вежда, което означава, поне на португалски: Тази пък какво прави тук? Аз вдигам едва-едва рамене. Тя смаяно свива устни.

— Е? — пита ме все пак, неспособна да изчака.

— Нали ще дойдете след малко? — питам аз с широка усмивка.

— Аха — казва тя, като вижда усмивката ми, — много добре, много добре, ще дойда както обикновено.

После казва, поглеждайки Палома:

— Добре, ще дойда след малко.

И добавя учтиво.

— Довиждане, госпожице...

— Довиждане — казва Палома и за първи път на устните ѝ се появява усмивка, нещастна, невзрачна усмивчица, която пробожда сърцето ми.

— Трябва да си вървиш вкъщи — казвам аз. — Вашите ще се тревожат.

Тя става и тръгва към вратата, като влачи краката си.

— Очевидно е — казва ми тя, — че вие сте много умна.

И тъй като аз не отговарям нищо поради смайването си:

— Намерили сте идеалното скривалище.

[1] Едно от най-елитните висши училища във Франция, в което се влиза с конкурсен изпит. — Б.ред. ↑

2

НЕВИДИМОТО

Пликът, който куриерът оставя в портиерната за Нейно величество Коломб дьо ла Ракай^[1], е отворен.

Съвсем отворен и никога не е бил запечатван. Предпазната лентичка дори не е отлепена и пликът зее като стара обувка, показвайки куп листа, хванати със спирала.

Защо не са се постарали да го залепят? — питам се аз, отпъждайки хипотезата за доверие в честността на куриерите и портиерите и предполагайки по-скоро убеждението у подателя, че съдържанието на плика няма да ги заинтересува.

Заклевам се във всички богове, че го правя за пръв път, и моля да се вземат предвид фактите (безсънна нощ, летен дъжд, Палома и т.н.).

Изваждам внимателно листата от плика.

Коломб Жос „Аргументация на *potentia dei absoluta*“, магистърска теза с научен ръководител професор Мариан, Университет Париж I — Сорбона.

На заглавната страница с кламер е прикрепена картичка:

СКЪПА КОЛОМБ ЖОС.

ЕТО МОИТЕ ЗАБЕЛЕЖКИ. БЛАГОДАРЯ ЗА КУРИЕРА.

УТРЕ ЩЕ СЕ ВИДИМ В СОЛШОАР.

СЪРДЕЧНИ ПОЗДРАВИ

Ж. МАРИАН

Става дума за средновековна философия, както разбирам от увода на нещото. То дори е дипломна работа за Уилям Окам, францискански монах и философ логик от XIV век. Солшоар пък е библиотека по религиозни и философски науки, която се намира в XIII район и се ръководи от доминиканците. Тя притежава необятни фондове от средновековна литература и, обзалагам се, пълните събрани съчинения на Уилям Окам на латински и в петнайсет тома. Откъде знам ли? Ами ходих там преди няколко години. Защо? За нищо. Бях открила на една карта на Париж тази библиотека, която беше отворена за всички, и отидох там като колекционерка. Разходих се из читалнята с малко на брой посетители, предимно възрастни, много учени господа и студенти с претенциозен вид. Винаги ме смайва себеотрицанието, с което ние, хората, сме способни да изразходваме огромна енергия в търсене на нищото и в боравенето с безполезни и абсурдни идеи. Влязох в спор с един млад аспирант по гръцка патристика и се попитах как е възможно толкова младост да се погубва в служба на нищото. Като размислим върху факта, че приматът преди всичко се интересува от секса, територията и йерархията, рефлексията за смисъла на молитвата у Августин от Ипон изглежда относително несериозна. Несъмнено ще ми възразите, че човек се стреми към някакъв смисъл, който води отвъд инстинктите. Но аз ще ви отговоря, че това е едновременно много вярно (иначе какво да правим с литературата) и съвсем невярно: смисълът също е инстинкт, той дори е инстинкт, реализиран в най-висша степен, тъй като използва най-съвършеното средство — разбирането, за да постигне целите си. Защото търсенето на смисъл и красота не е белег за издигната природа на човека, който, измъквайки се от своя животински статут, ще намери в светлината на ума си оправдание за своето битие: то е наострено оръжие в служба на една материална и тривиална цел. И когато това оръжие взема себе си за обект, това е просто следствие от специфичната невронна мрежа, която ни отличава от другите животни и като ни позволява да оцеляваме посредством съвършеното средство наречено интелект, ни предлага и възможност за усложняване без обосновка, за мислене без полза, за красота без функция. То е като паразит, следствие без последствие от сложността на нашата мозъчна кора, излишно отклонение, използващо напълно безполезно наличните средства.

Но дори когато търсенето не се отклонява по този начин, то пак е закономерност, която не нарушава животинското у нас. Литературата например има прагматична функция. Като всяка форма на изкуството нейната мисия е да направи поносимо изпълняването на нашите жизнени задължения. За едно същество като човека, изграждащо съдбата си чрез рефлексия и рефлексивност, познанието, което те му предлагат, има непоносимия характер на чистата прозорливост. Ние знаем, че сме животни, надарени с оръдие за оцеляване, а не богове, създаващи света със собствената си мисъл. Нужно е нещо, което да направи тази мъдрост приемлива, нещо, което да ни спаси от печалната и вечна треска на биологичната ни съдба.

Ето защо ние измисляме изкуството, друг похват на животното у нас, необходим за оцеляването на вида ни.

Истината не обича нищо повече от простотата на истината и това е поуката, която Колумб Жос би трябвало да извлече от своите средновековни четива. Но както изглежда, единствената ѝ полза от цялата работа са куп концептуални превземки в служба на нищото. Това е едно ненужно увъртане и срамно пилеене на ресурси, включващи куриера и мен самата.

Преглеждам едва-едва поправените страници на това, което вероятно е окончателната версия, и съм опечалена. Несъмнено госпожицата има умело, макар и все още младо перо. Но фактът, че средните класи изнемогват от работа, за да финансират с пот на челото и с непосилни данъци толкова безсмислено и претенциозно изследване, направо ме стъписва. Секретарки, занаятчии, служачи, низши чиновници, шофьори на такси и портиери понасят всекидневие от тъжни сиви утрини, за да може каймакът на френската младеж, осигурена с квартира и съответно възнаграждение, да пилее плода от тази сивота върху олтара на смешни проучвания.

Априори сюжетът е много увлекателен: *Съществуват ли универсалии или само единични неща* е въпросът, на който, както разбирам, Уилям е посветил по-голямата част от живота си. Намирам, че това е главозамайващо питане: *Дали всяко нещо е индивидуална даденост* — и в такъв случай приликата между две неща е илюзия или ефект на езика, който използва думи и понятия, обобщения, посочващи и включващи няколко единични неща — или *наистина съществуват общи форми*, с които единичните неща са свързани и които не са

обикновени езикови факти? Когато казваме „маса“, когато произнасяме името „маса“, когато създаваме понятието „маса“, винаги ли посочваме само тази конкретна маса, или *реално* се отнасяме към една универсална маса, която обосновава реалността на всички съществуващи единични маси. Реална ли е *идеята* за маса, или тя принадлежи само на ума ни? Но в такъв случай защо някои предмети са подобни? Дали езикът ги групира в общи категории изкуствено и за удобство на човешкия разум, или пък съществува една универсална форма, която има общи черти с всяка специфична форма?

За Уилям нещата са единични, а реализмът на универсалиите — погрешен. Има само частни реалности, обобщаването е плод на ума и хипотезата за съществуването на родови реалности само усложнява простото. Но дали това е сигурно? Какво е общото между картина на Вермеер и на Рафаело, се питах аз самата снощи. Окоето разпознава една обща форма, формата на Красотата, която и двете притежават. И лично аз смятам, че тази форма е реална, че тя не е само похват на човешкия ум, който класифицира, за да разбира и разграничава, за да долови, защото не може да се класифицира това, което не се поддава на класификация, да се групира негрупируемото и да се събере несъбираемото. Никога масата няма да бъде *Изглед от Делфт*: човешкият ум не може да създаде тази отлика, така както не е в състояние да сътвори дълбоката връзка между холандския натюрморт и италианската Мадона с младенеца. Така както всяка „маса“ има нещо общо със същността, която ѝ дава форма, всяко произведение на изкуството е свързано с една универсална форма, която единствена може да му даде такъв печат. Разбира се, ние не долавяме директно тази универсалност: именно поради тази причина толкова философи не искат да разглеждат същностите като нещо реално, защото аз винаги виждам конкретната маса, а не универсалната форма „маса“, само тази картина, а не самата същност на Красивото. И все пак... и все пак, то е пред очите ни: всяка картина от холандски майстор е неговото възплъщение, неговото светкавично проявление, което можем да съзерцаваме само през частното, но което ни дава достъп до вечността, до безвремието на една възвишена форма.

Вечността, невидимото, което гледаме.

[1] От „*racaille*“ (фр.) — измет, сган, паплач. — Б.пр. ↑

3

ПРАВЕДНИЯТ КРЪСТОНОСЕН ПОХОД

Как мислите, дали всичко това интересува нашата кандидатка за интелектуална слава?

Ни най-малко.

Коломб Жос, която няма никакво последователно виждане нито за съдбата на масите, нито за Красотата, се заема да изследва теологичната мисъл на Окам, използвайки лишени от интерес семантични превземки. Най-забележително е намерението, което е залегнало в начинанието, философските тези на Окам трябва да се представят като следствие от неговата концепция за Божието могъщество, като по този начин целият му философски труд се свежда до вторичен израстък на неговата теологична мисъл. Встрещаващо е, опива като долнокачествено вино и най-вече разкрива функционирането на Университета: ако искаш да направиш кариера, вземи някакъв неизучен, маргинален и екзотичен текст (*Сума на логиката* на Уилям Окам), изопачи буквалното му значение, като потърсиш в него някакво намерение, което самият автор не е забелязал (защото е всеизвестно, че в областта на концептите несъзнателното е много по-могъщо от всички съзнателни намерения), деформирай го така, че да заприлича на някаква оригинална теза (абсолютното могъщество на Бога обосновава логическия анализ, чиито философски цели са пренебрегнати), и пътъом изгаряй всичките си икони (атеизма, вярата в рацииото срещу рацииото на вярата, любовта към мъдростта и други нещица, скъпи на социалистите), посвети една година от живота си на тази жалка недостойна игра за сметка на обществото, което събуждаш в седем часа, и изпрати куриер на научния си ръководител.

За какво служи интелектът, ако не за да служи? И аз не говоря за това фалшиво служене на висшите държавни чиновници, което демонстрират гордо като белег на добродетелта си: това е фасадно смирение, което всъщност е само суета и презрение. Окичен всяка сутрин с показната скромност на голям служител, Етиен дьо Броли отдавна ме е убедил във високомерието на кастата си. Обратно,

привилегиите създават истински задължения. Принадлежността към тесния кръг на елита задължава да служиш пропорционално на славата и на материалното доволство, което получаваш от тази принадлежност. Да си представим, че като Коломб Жос аз съм млада възпитаничка на Екол нормал, пред която бъдещето е широко отворено. Трябва да ме занимава прогресът на човечеството, решаването на ключовите проблеми за оцеляването, благоденствието или извисяването на човешкия род, за тържеството на Красотата в света или за справедливия кръстоносен поход в името на философската автентичност. Това не е свещеническо призвание, защото има избор и необятно поле на действие. Човек не влиза във философията като в семинария с верую вместо меч и един-единствен път като съдба. Дали ще работиш върху Платон, Епикур, Декарт, Спиноза, Хегел или дори Хусерл? Върху естетиката, политиката, морала, епистемологията, метафизиката? Дали ще се посветиш на образованието, на създаването на творчество, на научното дирене, на културата? Няма значение. Защото в подобна област единствено значение има намерението: дали да извисиш мисленето, да допринесеш за общото благо, или пък да се включиш в една схоластика, чийто единствен обект е собственото ѝ просъществуване, а единствена функция — самовъзпроизводството на стерилни елити, чрез което Университетът се превръща в секта.

ДЪЛБОКА МИСЪЛ №14

*Иди в „Анжелина“,
за да разбереш
защо подпалват колите*

Днес се случи нещо много интересно! Отидох при госпожа Мишел да я помоля да донесе вкъщи една пратка по куриер за Коломб веднага щом я получи. Всъщност става дума за черновата на магистърската ѝ работа за Уилям Окам, която научният ѝ ръководител трябва да прочете и да ѝ върне с бележки. Най-смешното е, че госпожа Мишел изгонила Коломб, защото позвънила в портиерната в седем часа сутринта, за да я помоли да ѝ донесе пратката. Госпожа Мишел вероятно я беше нахокала (портиерната отваря в осем часа), защото Коломб се втурна като фурия в апартамента, крещейки, че портиерката е дърта скапанячка, която се смята за кой знае какво, ама така де! Мама внезапно се сети, че е така, в развитите и цивилизовани страни не безпокоят портиерите, когато им скимне (можеше да си го спомни преди Коломб да слезе), но това не успокои сестра ми и тя продължи да кряка, че като е сбъркала разписанието, това не значи, че тая дъртофелница има право да ѝ тръшка вратата под носа. Мама я остави да си вика. Ако Коломб беше моя дъщеря (да ме пази Дарвин!), щях да ѝ шибна два шамара.

След десет минути Коломб дойде при мен със захаросаната си усмивка. Е това вече не мога да го търпя! Предпочитам да ми крещи. „Палома, пиленце, искаш ли да ми направиш голяма услуга?“, започна да гугука тя. „Не“, отговорих аз. Тя вдъхна дълбоко, съжалявайки, че не съм личната ѝ робиня, тогава можеше да нареди да ме набият с камшици, щеше да се почувства много по-добре — как ме нервира тази сополанка. „При условие че сключим договор“, добавих аз. „Ама ти дори не знаеш за какво ще те помоля“, отговори тя презрително. „Да отида при госпожа Мишел“, рекох аз. Тя зяпна с уста. Понеже постоянно си повтаря, че съм малоумна, вече го вярва. „Окей, ако не

пускаш музика в стаята си един месец“. „Една седмица“, каза Коломб. „Тогава няма да ида“, казах аз. „Окей — рече Коломб, — иди при дъртата вещица и ѝ кажи да ми донесе пратката от Мариан, щом я доставят“. И си излезе, като затръшна вратата.

Та значи отидох при госпожа Мишел и тя ме покани да прием чай.

За момента я изучавам. Почти нищо не казах. Тя ме погледна странно, сякаш ме виждаше за първи път. Не ми каза нищо за Коломб. Ако беше истинска портиерка, щеше да каже нещо от рода на: „Добре, ама сестра ви хич да не си мисли, че всичко ѝ е позволено“. Вместо това тя ми предложи чаша чай и говори с мен много учтиво като с възрастна.

В портиерната телевизорът работеше. Тя не го гледаше. Даваха репортаж за младежите, които палят колите в предградията. Като го гледах, си помислих: какво може да накара един младеж да подпали кола? Какво става в главата му? А после ми хрумна следната мисъл: ами аз? Защо искам да подпала апартамента? Журналистите говорят за безработицата и бедността, а аз за егоизма и лицемерието на семейството ми. Винаги е имало безработица и мизерия и лайняни семейства. Обаче хората все пак не подпалват колите и апартаментите всяка сутрин! Казах си, че в крайна сметка това са лъжливи причини. Защо някой подпалва кола? Защо искам да подпала апартамента?

Не намерих отговор на въпроса си, докато не отидох на пазар с леля Елен, сестрата на мама, и братовчедка ми Софи. Всъщност трябваше да купим подарък за рождения ден на мама, който ще празнуваме другата седмица. Казахме, че отиваме в музея Дапер^[1], а всъщност обиколихме мебелните магазини във втори и трети район. Имахме намерение да купим поставка за чадъри, както и моя подарък.

Намирането на поставката беше безкрайно. Отне ни три часа, а според мен всички, които разгледахме, бяха абсолютно подобни — или тъпи цилиндри, или някакви джаджи от ковано желязо, пунтиращи антики. Всичките безумно скъпи. Не ви ли става нещо, като разберете, че една поставка за чадъри струва около двеста и осемдесет евро? Обаче Елен плати точно толкова за нещо претенциозно от „състарена“ кожа (състарена, виж ми окото, изтъркана с телена четка, това да) с груби шевове, тип самар, като че ли живеем в конюшня. От един азиатски магазин аз пък купих на мама малка черна лакирана кутийка за приспивателни. Трийсет евро. И това ми се видя скъпо, но леля Елен

ме попита дали не искам да прибавя още нещо, понеже подаръкът ми не бил кой знае какво. Мъжът на леля Елен е гастроентеролог и ви уверявам, че гастроентеролозите не са най-бедните измежду лекарите... Но аз обичам леля Елен и Клод, защото те са... ами не знам точно как да кажа... чистосърдечни. Изглеждат доволни от живота си и не се мъчат да се правят на по-различни от това, което са. И имат Софи. Братовчедка ми Софи има генетично увреждане — тризомизъм. Не съм от онези, дето се прехласват пред тризомичните деца, както изисква добрият тон в нашето семейство (дори Колумб го прави). Клишето е следното: те са с увреждания, но са толкова мили, толкова обичливи, толкова вълнуващи! Лично за мен присъствието на Софи е по-скоро неприятно: лигите ѝ текат, крещи, цупи се, капризничи и нищо не разбира. Но това не означава, че не одобрявам Елен и Клод. Те самите казват, че с нея е трудно, и е истинско мъчение да имаш такова дете, но я обичат и се занимават много добре с нея. Това плюс техният открит характер е причина да ги обичам. Като видите майка ми как се прави на уверена модерна жена или пък Жасент Розен, която го раздава буржоазка-още-от-люлката, Елен, която не се преструва на нищо и е доволна от онова, което има, ще ви се стори по-скоро симпатична.

С една дума, след цирка с поставката за чадъри отидохме да изядем по една паста и да пием какао в „Анжелина“, чайната на улица „Риволи“. Ще ми кажете, че няма нищо по-далечно от темата за младежите от предградията, които палят коли. Грешите! В „Анжелина“ видях нещо, което ми позволи да разбера и други неща. На една маса до нашата имаше двойка с бебе. Двойка бели мъж и жена с бебе азиатче, момченце, което се казваше Тео. Елен и те проявиха взаимна симпатия и поприказваха малко. Симпатизираха си като родители на по-различно дете и започнаха да разговарят. Научихме, че Тео е осиновен и бил на осемнайсет месеца, когато го довели от Тайланд, че родителите му загинали в цунамито, както и братята и сестрите му. Аз се оглеждах наоколо и си казвах: как ще живее? Не бяхме къде да е, а в „Анжелина“ — всички тези добре облечени хора ядяха претенциозно баснословно скъпи сладкиши и бяха тук само заради... ами заради значението на мястото, принадлежността към определен свят със свои вярвания, кодове, проекти, истории и прочее. Нещо символично, искам да кажа. Като пиеш чай в „Анжелина“, това означава, че си във

Франция, в един богат, йерархизиран, рационален, картезиански, цивилизован свят. Какво ще прави малкият Тео? Прекарал е първите месеци от живота си в рибарско село в Тайланд, в ориенталски свят с други ценности и емоции, в който символичната принадлежност може би се проявява на празника на селото, когато честват бога на дъжда и децата вярват във вълшебства. И ето го във Франция, в Париж, в „Анжелина“, потопен без преход в друга култура и в съвсем друга ситуация — от Азия в Европа, от света на бедните в света на богатите.

И тогава внезапно си казах: може би по-късно Тео ще има желание да пали коли. Защото това е израз на гняв и фрустрация и вероятно най-големият гняв и най-голямата фрустрация не са безработицата и мизерията, нито липсата на бъдеще, а чувството, че нямаш култура, защото си разпънат между неразбираеми култури и символи. Как да съществуващ, когато не знаеш къде си? Ако трябва едновременно да приемеш културата на тайландските рибари и на големите парижки буржоа? На синове на имигранти и на деца на стара консервативна нация. Тогава подпалваш колите, защото когато нямаш култура, преставаш да си цивилизовано животно и ставаш див звяр. А дивият звяр подпалва, убива, граби.

Знам, че не е много дълбоко, но след това все пак ми хрумна дълбока мисъл, когато се попитах: а какъв е моят културен проблем? И аз ли съм разкъсана между несъвместими вярвания? И аз ли съм див звяр?

Изведнъж нещо ми просветна: спомних си налудничавите грижи на мама за цветята, фобиите на Коломб, притеснението на татко, че баба е в старчески дом, и куп подобни факти. Мама вярва, че може да прогони злата съдба, като пръска с пулверизатора, Коломб, че може да превъзмогне тревогата, като си мие ръцете, а татко вярва, че е лош син и ще бъде наказан, задето е изоставил майка си — в крайна сметка те също имат магически вярвания, вярвания на първобитни хора, но противно на тайландските рибари, не могат да ги поемат, понеже са образовани-богати-французи-картезианци.

А аз съм може би най-голямата жертва на това противоречие, защото по неизвестна причина съм свръхчувствителна към всичко нехармонично, сякаш имам абсолютен слух за дисонанса и фалшивите ноти... И ето че не откривам себе си в нито едно вярване, в нито една от тези непоследователни семейни култури.

Вероятно аз съм симптом на семейното противоречие и следователно трябва да изчезна, за да може семейството да се чувства добре.

[1] Частна галерия за африканско изкуство. — Б.ред. ↑

БАЗОВ ПРИНЦИП

Когато Мануела се върна в два часа от семейство Дьо Броли, бях успяла да върна магистърската работа в плика и да го оставя у семейство Жос.

По този повод имах интересен разговор със Соланж Жос. Навярно си спомняте, че за обитателите на дома аз съм ограничена портиерка, разположена в неясната периферия на тяхното възвишено зрение. В това отношение Соланж Жос не е изключение, но тъй като е омъжена за депутат социалист, все пак полага усилия.

— Добър ден — казва ми тя, отваряйки вратата, и взема плика, който ѝ подавам.

Дотук с усилията.

— Знаете ли — продължава тя, — Палома е много ексцентрично дете.

Тя ме поглежда, за да провери дали знам тази дума. Приемам любимото ми неутрално изражение, което оставя свобода на интерпретацията.

Соланж Жос е социалистка, но не вярва в човека.

— Искам да кажа, че е малко странна — отчетливо произнася тя, сякаш говори на човек с увреден слух.

— Много е мила — казвам аз, като поемам отговорността да внеса в разговора частица филантропия.

— Да, така е — казва Соланж Жос с тона на човек, който иска да стигне до края, но предварително трябва да преодолее препятствията, дължащи се на некултурността на събеседника. — Много е мила, но понякога се държи странно. Например страшно обича да се крие, изчезва с часове.

— Знам — казвам аз, — тя ми каза.

Поемам слаб риск, като се има предвид стратегията ми нищо да не казвам, нищо да не правя, нищо да не разбирам. Но мисля, че ще изиграя ролята, без да изменя на природата си.

— А, тя ви го е казала?

Внезапно тонът на Соланж Жос става по-неуверен. Как да узнае какво е разбрала портиерката от думите на Палома — ето въпроса, който, мобилизирайки когнитивните ѝ ресурси, я смущава и ѝ придава унесен вид.

— Да, каза ми го — повтарям, трябва да ми се признае, с известен дар за лаконичност.

Зад Соланж Жос зървам Конституция, която минава бавно с преситена муцунка.

— О, внимавайте, котката — казва тя и излиза на площадката, затваряйки вратата след себе си. Да не пуснеш котката навън и да не пуснеш портиерката вътре е базовият принцип на дамите социалистки.

— С една дума — продължава тя, — Палома ми каза, че иска да идва при вас от време на време. Тя е много мечтателно дете, обича да застане някъде и нищо да не прави. Честно казано, бих предпочела да го прави вкъщи.

— Аха — казвам аз.

— Но от време на време, ако не ви пречи... Така поне ще знам къде е. Направо полудяваме, когато трябва да я търсим навсякъде. Коломб е страшно заета и се нервирва, че с часове трябва да тършува из къщата, за да открие сестра си.

Тя открява вратата и проверява дали Конституция е още там.

— Нали нямате нищо против? — пита тя, вече загрижена за други неща.

— Не, тя не ми пречи.

— Е, прекрасно, прекрасно — казва Соланж Жос, чието внимание определено е заето от нещо неотложно и много по-важно. — Благодаря. Благодаря, много мило от ваша страна.

И затваря вратата.

5 АНТИПОД

След този разговор свършвам работата си на портиерка и за първи път през деня имам време да помечтая. Предишната вечер се връща и има странен привкус — приятен дъх на фъстъци, но и начало на глуха тревога. Опитвам се да не мисля, като старателно поливам зелените растения по всички площадки на дома; т.е. върша нещо, което намирам за антипод на човешкия интелект.

В два часа без една минута Мануела идва и видът ѝ е така заинтригуван, както на Нептун, когато отдалеч забелязва обелка от тиквичка.

— Е? — отново пита тя и ми протяга малка кошничка със сладки.

— Май пак ще имам нужда от вашите услуги.

— Така ли? — възкликва тя, като несъзнателно изговаря провлечено „лиии“-то.

Никога не съм виждала Мануела толкова възбудена.

— Ще прием чай в неделя и аз трябва да занеса сладкишите — казвам аз.

— Ооооо — провиква се тя весело, — сладкиши значи!

Но веднага добавя прагматично:

— Трябва да ви приготвя нещо, което не се разваля.

Мануела работи до събота на обед.

— В петък вечер ще ви направя „глутоф“ — заявява тя след миг размисъл.

„Глутоф“ е доста тежък елзаски сладкиш.

Но глутофът на Мануела е като нектар. В нейните ръце всички насищащи и изсушени продукти на Елзас се превръщат в благоуханен шедьовър.

— Ще имате ли време? — питам аз.

— Разбира се — отговаря тя на върха на блаженството, — винаги имам време, за да приготвя глутоф за вас!

И тогава аз ѝ разказвам всичко: пристигането, натюрморта, сакето, Моцарт, гиозите, залу рамен, Кити, сестрите Мунаката и всичко останало.

— Невероятна сте — казва Мануела, когато приключвам. — Толкова глупаци живеят в тая къща, ама когато за първи път идва един свестен господин, кого кани — вас.

Тя лапва една сладка.

— Ха? — провиква се тя, като натъртва „х“ — то. — Ще ви приготвя и няколко тарталетки с уиски.

— Не — казвам аз, — малко ли работа имате, Мануела... глутофът е недостатъчен.

— Малко? — отговаря тя. — Че вие, Ръоне, от години ми давате толкова много!

Тя се замисля за миг и си спомня нещо:

— Какво правеше Палома тук?

— Ами, почиваше си от семейството.

— О, горката! Като си помисля каква сестра има. — Мануела изпитва еднозначни чувства към Коломб, чиито клошарски дрипи би изгорела на драго сърце, преди да я прати на полето за малка културна революция.

— Малкият Палиер зяпва, когато тя минава покрай него — добавя Мануела. — Но принцесата дори не го забелязва. Май трябва да си сложи найлонова торба за боклук на главата. Ех, ако всички госпожици в къщата бяха като Олимп...

— Така е, Олимп е много мила.

— Да — казва Мануела, — много добро момиче. Вчера Нептун имаше *дрисъци* и, знаете ли, тя го излекува.

Явно само един дрисък ѝ изглежда твърде нищожен.

— Знам — казвам аз, — трябваше да купим нов килим за входа. Утре ще го доставят. Няма да е лошо, предишният беше ужасен.

— Знаете ли — казва Мануела, — може да задържите роклята. Дъщерята на дамата каза на Мария: „Задръжете всичко“ и Мария ми каза да ви кажа, че ви подарява роклята.

— О, много мило, но не мога да я приема.

— Хайде не започвайте отново — ядосва се Мануела. — Все едно вие ще платите за химическото чистене. Вижте я на какво прилича, все едно сте били на *орехи*.

Вероятно *орехите* са добродетелна форма за *оргии*.

— Добре, благодарете на Мария от мое име, наистина съм трогната.

— Това вече е друго нещо — казва тя. — Добре, ще ѝ благодаря от ваше име.

Някой чука два пъти на вратата.

ХАБЕР ЗА КУСКУС

Какуро Озу.

— Добър ден, добър ден — казва той и с подскок влиза в портиерната. — О, добър ден, госпожо Лопес — добавя, като вижда Мануела.

— Добър ден, господин Озу — почти изкрещява тя.

Мануела е много възторжено същество.

— Ние пием чай, искате ли и вие?

— С удоволствие — казва Какуро и взема един стол. После зърва Леон и добавя: — О, колко е красив! Не го разгледах хубаво миналия път. Прилича на сумист.

— Вземете си една сладка, те са с *оргии* — казва Мануела, която очевидно оплита конците, докато подава на Какуро кошничката.

Оргии по всяка вероятност са погрешна или по-скоро порочна форма за орехи.

— Благодаря — казва Какуро и си взема една сладка.

— Разкошна е! — възкликва той, след като я поглъща.

Мануела се върти на стола с блажено изражение.

— Дойдох да ви попитам за вашето мнение — казва Какуро след четвъртата сладка. — Водя спор с един приятел по въпроса за превъзходството на европейците в културната област — продължава той и ми намига весело.

Мануела май трябваше да бъде по-снизходителна към малкия Палиер, защото ченето ѝ увисна.

— Той държи на Англия, а аз очевидно на Франция. Казах, че познавам някого, който може да отсъди. Искате ли да ни бъдете арбитър.

— Но аз съм съдия и страна по делото — казвам аз и сядам, — не мога да гласувам.

— Не, не — казва Какуро, — няма да гласувате. Само ще отговорите на въпроса ми: кои са двата най-големи приноса на

британската и на френската култура? Госпожо Лопес, днес имам късмет, ако желаете, и вие може да дадете мнението си — добавя той.

— Англичаните... — започва уверено Мануела, но спира. — Първо вие, Ръоне — казва тя, защото внезапно благоразумието ѝ надделява: спомня си, че е португалка.

Мисля известно време.

— За Франция: езикът на XVIII век и мекото сирене.

— А за Англия? — пита Какуро.

— За Англия е лесно — отговарям аз.

— Пуденг? — предлага Мануела, произнасяйки думата *точно така*.

Какуро се залива от смях.

— Трябва нещо друго.

— Може би рюгби — казва тя все така *бритиш*.

— Ха-ха-ха — смее се Какуро. — Съгласен съм с вас! Хайде, Ръоне, вие какво предлагате?

— Хабеас корпус^[1] и моравата — смея се и аз.

И в резултат и тримата прихваме, включително и Мануела — тя е чула „Хабер за кускус“, което нищо не значи, но все пак ни разсмива.

Точно в този момент някой чука на вратата.

Не е за вярване как това помещение, което довчера не интересувахе никого, днес сякаш е в центъра на световното внимание.

— Влезте — казвам аз, без да се замислям, увлечена от разговора.

Соланж Жос подава глава през вратата.

И тримата я гледаме въпросително, сякаш сме поканени на банкет гости, прекъснати от неучтивя прислужница.

Тя отваря уста, но размисля.

Аз се овладявам и ставам.

— Мога ли да ви оставя Палома за малко — пита госпожа Жос, която също се е овладяла, но чийто любопитомер всеки момент ще гръмне.

— Добър ден, скъпи господине — казва тя на Какуро, който е станал и се приближава, за да се ръкува.

— Добър ден, драга госпожо — казва той любезно. — Здравей, Палома, радвам се да те видя. Е, скъпа приятелко, тя е в добри ръце, можете да ни я оставите.

Как да изпроводиш някого грациозно и само с един урок.

— Ами... добре... да... мерси — казва Соланж Жос и бавно отстъпва назад все още шашната.

Затварям вратата след нея.

— Искаш ли чаша чай? — осведомявам се аз.

— С удоволствие — отговаря Палома.

Истинска принцеса сред кадрите на партията.

Сервирам ѝ половин чаша жасминов чай, а Мануела я подхранва с няколко оцелели сладки.

— Какво са измислили англичаните според теб? — пита я Какуро, все така зает с културното си състезание.

Палома мисли напрегнато.

— Шапката като емблема на психическата скованост — казва тя.

— Великолепно — казва Какуро.

Отбелязвам, че вероятно много съм подценила Палома и че трябва да я изуча по-подробно. Но тъй като съдбата чука три пъти, а всички конспиратори един ден биват разкрити, някой отново барабани на прозорчето на портиерната, отлагайки за по-нататък моите размисли.

Пол Нгуен е първият, който не изглежда изненадан.

— Добър ден, госпожо Мишел — казва ми той. — Добър ден на всички.

— А, Пол — казва Какуро, — окончателно дискредитирахме Англия.

Пол приветливо се усмихва.

— Прекрасно. Дъщеря ви току-що се обади. Ще позвъни отново след пет минути.

И той му протяга мобилен телефон.

— Ясно — казва Какуро. — Е, госпожи, трябва да вървя. — Той се покланя.

— Довиждане — отговаряме всички в един глас като девически хор.

— Доволна съм — казва Мануела, — свършихме хубава работа.

— Каква? — питам аз.

— Изядохме всичките сладки.

Смеем се.

Тя ме гледа замислено и се усмихва.

— Невероятно е, а?

— Да, невероятно е.

Ръоне, която има двама приятели, вече не е така дива.

Когато Мануела си отива, Палома не принудено се сгушва на котешкия фотьойл пред телевизора и като ме поглежда с големите си очи, пита:

— Мислите ли, че животът има смисъл?

[1] Хабеас корпус — акт, който защитава гражданите срещу неоправдано задържане и затваряне. Приет в Англия през 1689 г. — Б.пр. ↑

ТЪМНОСИНЬО

В химическото чистене ми се наложи да се преборя с гнева на съответната дама.

— Как може да изцапате толкова хубава рокля — беше се възмутила тя, подавайки ми тъмносиня квитанция.

Но тази сутрин протягам хартиения четириъгълник на друга, по-млада и по-заспала служителка. Тя безконечно рови сред плътно подредените закачалки и ми подава красива ленена рокля с цвят на синя слива, пъхната в прозрачен найлонов калъф.

— Благодаря — казвам аз на въпросната госпожица след кратко колебание.

Трябва да добавя към списъка на моите безчестни постъпки и присвояването на чужда рокля в замяна на дрехата, открадната от една покойница. Всъщност злото се крие в нищожната продължителност на колебанието ми. Ако то беше плод на угризение, свързано с понятието за собственост, все още можех да измоля прошка от Свети Петър; но боя се, че то се дължеше единствено на времето, необходимо, за да установя дали прегрешението е осъществимо.

В един часа Мануела идва при мен да остави своя глутоф.

— Искан да дойда по-рано — казва тя, — ама госпожа Дьо Броли не престана да ме държи под.

За Мануела изразът *да ме държи под око* е неразбираемо уточнение.

Глутофът, подаващ се от няколко пласта тъмносиня копринена хартия, представлява великолепен елзаски кекс, аранжиран поновому от Мануелиното вдъхновение, гарниран с тарталети, толкова профирни, че да те е страх да ги пипнеш, и с карамелизирани бадемове сладки по края. Веднага ми потичат лигите.

— Мерси, Мануела — казвам аз, — но ние ще бъдем само двама.

— Можете да започнете още сега — казва тя.

— Наистина много благодаря — представям си колко време ви е отнело.

— Как пък не — казва Мануела. — Направих от всичко по два пъти и Фернандо ви е безкрайно благодарен.

ДНЕВНИК ЗА ДВИЖЕНИЕТО НА СВЕТА №7

*Този стрък прекършен
заобичах аз — заради вас*

Питам се дали не се превръщам в съзерцателна естетка. Със силна дзен тенденция и малко нещо от Ронсар.

Ще обясня. Става дума за по-специално „движение на света“, защото не е движение на тялото. Но тази сутрин, докато пиех чай, видях едно движение. Движението. Съвършеното движение. Вчера (понеделник) госпожа Гремон, чистачката, подари на мама букет от рози. Госпожа Гремон била в неделя при сестра си, която има малка градина в Сюрен, и донесе букет с първите рози за сезона: жълти рози с много красив бледожълт цвят като иглика. Според госпожа Гремон този вид се казва „Пилигрим“. Самото име вече ми хареса. Все пак много по-възвишено, по-поетично и не така еснафско е да наречеш розов храст с подобно име, а не „Мадам Фигаро“ или „Една любов на Пруст“ (не си измислям). Добре, няма да се спирам на факта, че госпожа Гремон подарява рози на мама. Между двете съществува отношението, което всички прогресистки-буржоазки поддържат с чистачките си (макар мама да си въобразява, че е изключение), много старо патерналистично отношение с розов оттенък (предлагат кафе, плащат коректно, никога не ги хокат, дават им стари дрехи и счупени мебели, интересуват се от децата им и в замяна на това имат право на букет рози и на кафяви или бежови кувертюри, плетени на една кука). Но тези рози... бяха върхът.

Та значи аз закусах и гледах букета, поставен на плата в кухнята. Може би затова видях движението; ако бях погълната от друго нещо, ако в кухнята не беше толкова тихо, ако не бях сама, нямаше да съм достатъчно внимателна. Но аз бях сама, спокойна и незаета. Затова успях да го възприема.

Чу се лек шум, тоест въздухът трепна и много, много тихо направи „шшшшш“; една розова пъпка с парченце стъбло се прекърши

и падна на плота. В момента, когато го докосна, се чу нещо като „пуф“ или „паф“, нещо от рода на ултразвука, което долавят само мишките или хората, когато е много, много тихо. Останах с лъжичката във въздуха, напълно смаяна. Беше великолепно. Но всъщност какво точно беше великолепно? Не знаех: чисто и просто една розова пъпка на върха на прекършено стъбло беше паднала на плота. И какво от това?

Разбрах едва когато се приближих и разгледах неподвижната паднала розова пъпка. Става дума за нещо свързано с времето, а не с пространството. Да, очевидно грациозно падналата розова пъпка винаги е хубава гледка. Толкова е живописно: можеш да нарисуваш куп картини! Но не това обяснява Движението. Движението, което всички свързват с пространството...

Като гледах стъблото и пъпката, лично аз за една хилядна от секундата почувствах красотата. Да, аз, една дванайсетгодишна хлапачка, имах този невероятен късмет, защото тази сутрин всички условия бяха налице: празен ум, спокоен дом, хубави рози, падане на пъпка. И точно затова си спомних за Ронсар, без в началото да разбере защо: защото става дума за време и рози. Защото красиво е онова, което улавяме, докато то преминава. Ефимерната конфигурация на нещата в момента, когато едновременно виждаме красотата и смъртта.

Ай, ай, ай, казах си аз, нима това означава, че трябва да живеем по този начин. Да балансираме винаги между красотата и смъртта, между движението и неговото изчезване.

Може би това е да си жив: да улавяш мигове, които умират.

НА МАЛКИ БЛАЖЕНИ ГЛЪТКИ

И после идва неделята.

В три часа следобед поемам към четвъртия етаж. Тъмносинята рокля ми е малко голяма — истински късмет в ден, когато ще се яде глутоф, — а сърцето ми се е свило като коте.

Между третия и четвъртия етаж се оказвам лице в лице със Сабин Палиер. От няколко дни, когато ме срещне, тя с явно неодобрение оглежда новата ми прическа. Нали оценявате, че съм се отказала да крия от света новия си външен вид. Но настойчивостта ѝ ме смущава, колкото и да съм освободена. Неделната ни среща не нарушава правилото.

— Добър ден, госпожо — казвам аз и продължавам да изкачвам стълбите.

В отговор тя кимва, строго разглеждайки главата ми, и после, забелязвайки облеклото, спира като закована на стъпалото. Обзема ме паника, която смущава потоотделянето и заплашва роклята ми с позора на петна от пот под мишниците.

— Щом се качвате нагоре, дали ще можете да полеете цветята на площадката? — казва ми тя с отчаяние.

Трябва ли да ѝ напомня, че е неделя?

— Това сладкиши ли са? — пита тя внезапно.

Нося на поднос творенията на Мануела, завити с тъмносиня коприна, и разбирам, че тъй като те прикриват роклята ми, госпожата е възмутена не от моите претенции в областта на облеклото, а от невъздържаната ми лакомия.

— Да, непредвидена доставка — казвам аз.

— Много добре, тъкмо ще полеете цветята — казва тя и продължава гневното си слизане.

Стигам до площадката на четвъртия етаж и звъня с мъка, защото нося и касетата, но Какуро отваря любезно и мигновено взима тежкия поднос.

— Охо! — казва той, — ама вие не се шегувате. Още отсега предчувствам удоволствието.

— Трябва да благодарите на Мануела — казвам аз, следвайки го в кухнята.

— Вярно ли? — пита той, освобождавайки кекса от пищната му синя копринена опаковка. — Тя е истинска перла.

Изведнъж си давам сметка, че се чува музика.

Тя не е силна и идва от невидими тонколони, които изпълват кухнята с приятни звуци.

*Thy hand, lovest soul, darkness shades me,
On the bosom let me rest.
When I am laid in earth
May my wrongs create
No trouble in thy breast,
Remember me, remember me,
But ah! forget my fate.^[1]*

Това е Смъртта на Дидона от „Дидона и Еней“ от Пърсел. Ако искате моето мнение: най-хубавото певческо произведение на света. Не само е прекрасно, а е върховно поради невероятно плътната последователност на звуците, свързани от невидима сила и сякаш, различавайки се един от друг, преливащи се на границата на човешкия глас, почти в територията на животинското стенание — но с красота, която животинските викове никога не могат да постигнат, красота, родена от премахването на звуковата артикулация и на обичайното старание на човешкия език да разграничи звуковете.

Премахване на стъпките, претопяване на звуковете.

Изкуството е живот, но в друг ритъм.

— Хайде! — казва Какуро, който вече е подредил върху голям поднос чашите, чайника, захарницата и малки книжни салфетки. Следвам го в коридора и по негово указание отварям третата врата вляво.

— Имате ли видео? — бях попитала Какуро Озу.

— Да — беше отговорил той с тайнствена усмивка.

Третата врата вляво води към миниатюрна кинозала. Има голям бял екран, куп блестящи и тайнствени апарати, три реда с по пет истински стола от киносалон, тапицирани с тъмносиньо кадифе, продълговата ниска масичка пред първия ред и стени и таван, облицовани с тъмна коприна.

— Всъщност това ми беше професията — казва Какуро.

— Професията ли?

— Повече от трийсет години внасях в Европа най-новите уредби за луксозни фирми. Много доходоносна търговия — но най-вече ужасно забавна за човек като мене, който се въодушевява от електрониката.

Сядам на едно страшно удобно кресло и прожекцията започва.

Как да опиша огромната радост от този момент. Гледаме сестрите Мунаката на голям екран, в приятен полумрак, хапваме глутоф и прием горещ чай на малки блажени глътки. От време на време Какуро спира филма и коментираме безразборно камелиите върху мъха на храма и съдбата на хората, когато животът е много тежък. На два пъти отивам да поздравя моя приятел Моцарт и се връщам в залата като в топло и меко легло.

Миг извън времето и във времето... Кога за първи път изпитах това приятно отпускане, което е възможно само ако сте двама? Спокойствието, което изпитваме, когато сме сами, нашата самоувереност, родена от ведростта на самотата, няма нищо общо със съпричастието, съзерцанието и съзвучието, което изживяваме с другия, когато ни е съучастник... Кога за първи път изпитах този щастлив покой в присъствието на мъж?

Днес ми беше за първи път.

[1] Ръката ти, душа от обич, с мрака си ми прави сянка,/ покой намирам аз върху гърдта ти/ когато легна сам в пръстта,/ нека злините ми сърцето ти да не тревожат,/ спомняй си за мен, спомняй си за мен,/ но, о, забрави съдбата ми. — Б.ред. ↑

9 САНАЕ

Когато в седем часа, след като сме разговаряли още много, пиейки чай, аз вече се каня да се сбогувам, ние минаваме през големия салон и аз виждам на ниската масичка до канапето снимката на много красива жена.

— Жена ми — казва тихо Какуро, забелязвайки, че го наблюдавам — Почина преди десет години от рак. Казваше се Санае.

— Съжалявам — казвам аз. — Била е... много красива.

— Да — казва той, — много красива.

Мълчим.

— Имам дъщеря. Живее в Хонконг — добавя той. — И вече двама внуци.

— Сигурно ви липсват — казвам аз.

— Често ходя при тях. Много ги обичам. Внукът ми Джек (баща му е англичанин) е на седем години. Сутринта ми каза по телефона, че вчера уловил първата си риба. Събитието на седмицата, нали разбирате!

Отново мълчим.

— Вие също сте вдовица, струва ми се — казва Какуро, докато ме придружава във вестибюла.

— Да — казвам аз, — вдовица съм от петнайсет години.

Гърлото ми се свива.

— Мъжът ми се казваше Люсиен. Също рак...

Стоим пред вратата и се гледаме печално.

— Лека нощ, Ръоне — казва Какуро.

И допълва малко по-весело:

— Беше фантастичен ден.

Огромна тъга се стоварва върху ми със свръхзвукова скорост.

МРАЧНИ ОБЛАЦИ

— Ти си нещастна идиотка — казвам си аз, докато свалям роклята и откривам глазура с уиски на един илик. — Какво си въобразяваше? Ти си само една жалка портиерка. Не е възможно приятелство между класите. Какво си въобразяваше, безумна нещастнице?

— Какво си въобразяваше, безумна нещастнице? — повтарям си аз по време на вечерното миене и докато се пъхам в леглото след кратка схватка с Леон, който не иска да освободи терена.

Красивото лице на Санае Озу танцува пред затворените ми очи и аз се чувствам като нещо много старо, внезапно изправено пред безрадостната действителност.

Заспивам с тревожно сърце.

На другата сутрин изпитвам усещане, близко до махмурлук.

Седмицата обаче преминава от добре по-добре. Какуро прави няколко спонтанни посещения, обръщайки се към моите дарби на арбитър (сладолед или сорбе? Атлантика или Средиземно море?) и неговата свежа компания ми доставя удоволствие, въпреки мрачните облаци, носещи се мълчаливо над сърцето ми. Мануела умира от смях, като вижда тъмносинята рокля, а Палома вече не напуска фотьойла на Леон.

— Като порасна, ще стана портиерка — казва тя на майка си, която ме гледа по нов, по-предпазлив начин, когато идва да остави отрочето си.

— Да не дава Бог — любезно се усмихвам на госпожата. — Ти ще станеш принцеса.

Тя е съчетала розова тениска в тон с новите си очила и войнствения вид на момиче, което ще стане портиерка напук на всички и най-вече на майка си.

— Какво мирише така? — пита Палома.

Има повреда на канализацията в банята и смърди като във войнишко спално помещение. Извиках водопроводчика преди една седмица, но май мисълта да дойде не го беше въодушевила.

— Каналът — казвам аз без желание да развия въпроса.

— Провал на либерализма — казва тя, сякаш не бях ѝ отговорила.

— Не — казвам аз. — Запушен канал.

— Ами нали това ви казвам. Защо водопроводчикът още не е дошъл?

— Защото има други клиенти?

— Съвсем не — възразява Палома. — Правилният отговор е: защото никой не го задължава. А защо не го задължават?

— Защото няма достатъчно конкуренция.

— Бинго! — тържествува Палома. — Липсва регулация. Твърде много железничари, твърде малко водопроводчици. Лично аз бих предпочела колхоза.

Уви, някой чука на прозореца и прекъсва увлекателния ни диалог. Какуро е и изглежда малко нещо тържествен.

Влиза и забелязва Палома.

— О, добър ден, девойко. Ръоне, да мина ли малко по-късно?

— Както искате. Добре ли сте?

— Да, да — отговаря той.

После, взимайки внезапно решение, той скача във водата:

— Искате ли да вечеряте утре с мен?

— Ами — казвам аз, усещайки, че ме обзема паника, — ами аз...

Сякаш смътните предчувствия от последните дни изведнъж се избистриха.

— Бих искал да ви заведа в един ресторант, който много ми харесва — продължава той с вид на куче, очакващо кокала си.

— В ресторант ли? — казвам аз все повече паникьосана.

Вляво от мен Палома шуми като мишка.

— Вижте — казва Какуро, който изглежда смутен, — много ви моля. Имам... рожден ден утре и ще се радвам, ако ми правите компания.

— Да — казвам аз, неспособна да продумам още една дума.

— Заминавам при дъщеря си в понеделник, ще го отпразнуваме там семейно, разбира се, но... утре... ако желаете...

Той прави кратка пауза и ме гледа с надежда.

Дали се заблуждавам? Струва ми се, че Палома се опитва да хърка.

Настъпва тишина.

— Вижте — казвам аз, — наистина съжалявам. Не мисля, че това е добра идея.

— Но защо? — видимо объркан казва Какуро.

— Много мило от ваша страна — казвам аз, втвърдявайки гласа си, който проявява тенденция към размекване, — много съм ви благодарна, но предпочитам да не дойда, мерси. Сигурна съм, че имате приятели, с които можете да отпразнувате празника си.

Какуро ме гледа стъписан.

— Аз... — казва той най-сетне, — аз... да, разбира се, но... ами... наистина много бих желал... не виждам.

Той смръщва вежди.

— Не разбирам.

— Така е по-добре, повярвайте ми.

И като го изблъсквам леко към вратата, приближавайки се към него, добавям:

— Сигурна съм, че ще имаме и други поводи да си поприказваме.

Той върви назад с вид на пешеходец, който е изгубил тротоара си.

— Ами жалко — казва той, — а аз толкова се радвах. Все пак...

— Довиждане — казвам му аз и тихо затварям вратата под носа му.

11

ДЪЖДЪТ

— Най-лошото мина — казвам си аз.

Без да се съобразя със съдбата в розово: обръщам се и се оказвам лице в лице с Палома.

Която никак не е доволна.

— Мога ли да разбера на какво си играете? — пита ме тя с тон, който ми напомня първата ми учителка госпожа Бийо.

— На нищо не играя — казвам аз тихо, осъзнавайки колко детинска е постъпката ми.

— Да нямате предвид нещо специално за утре вечер?

— Не, но не е затова.

— А може ли да ми кажете защо по-точно?

— Просто мисля, че не бива.

— Добре, но защо? — настоява моят малък политкомисар.

Защо?

Знам ли защо.

И тогава, без да предупреди, завалява дъжд.

12 СЕСТРИ

Толкова много дъжд...

В моя край през зимата валеше дъжд. Нямам спомен за слънчеви дни: само за дъжд, кал и студ, за влага, която полепваше по дрехите, по косите ни, дори край огъня, не изчезваше никога напълно... Колко пъти оттогава съм си мислила за онази дъждовна вечер, колко пъти за повече от четирийсет години съм се връщала към онова събитие, което днес отново изниква под плющия дъжд...

Толкова много дъжд...

Бяха дали на сестра ми името на една по-голяма мъртвородена сестра, кръстена на една покойна леля. Лизет беше красива и макар дете, аз го знаех, въпреки че очите ми все още не можеха да определят формата на красотата, а само предусещаха нейните очертания. Тъй като у нас почти не се говореше, никой не го казваше, но съседите не мълчаха и когато сестра ми минаваше, коментираха красотата ѝ. „Толкова красива и толкова бедна, лоша съдба, няма що“, мърмореше продавачката от галантерийния магазин, когато отивахме на училище. Аз, грозна, с трмаво тяло и интелект, държах за ръка сестра си, а Лизет вървеше с вдигната глава, без да обръща внимание на всички пагубни съдби, които всеки се стараеше да ѝ предрече.

На шестнайсет години тя отиде в града да гледа децата на богатите. Не я видяхме цяла година. Върна се да прекара Коледа с нас и ни донесе странни подаръци (сладкиш с мед, яркоцветни панделки, малки торбички с лавандула). Изглеждаше като кралица. Нима можеше да има по-розово, по-живо, по-съвършено лице от нейното? За първи път някой ни разказваше истории и ние я гледахме жадни за тайнственото пробуждане, предизвикано от думите на това селско момиче, станало гувернантка у богатшите, което ни говореше за непознат, пъстър и искрящ свят, където жените караха коли и се

връщаха вечер в домовете, снабдени с апарати, заместващи хората, или съобщаващи новини само с едно завъртане на копчето...

Като мисля отново за всичко това, си давам сметка в каква мизерия сме живели. Домът ни се намираще на петдесетина километра от града, а на петнайсет имаше по-малко градче, но ние живеехме както по времето на феодаалните замъци без удобства, нито надежда, убедени, че винаги ще си останем селяни. Несъмнено и днес все още има в някои затънтени села шепа изоставени старци, които не познават модерния живот, но в нашия случай ставаше дума за цяло семейство, все още младо и активно, което от разказа на Лизет за осветените за Коледа улици на града откриваше, че съществува неподозирани свят.

Лизет си замина. Няколко дни по инерция продължихме да говорим по малко. В продължение на няколко вечери на масата баща ни коментираше историите на дъщеря си. „Ам’че знам ли, ам’че чудна работа“. После мълчанието и крясъците отново ни връхлетяха, както чумата — клетниците.

Като си помисля... Толкова много дъжд, толкова много мъртъвци... Лизет носеше името на две покойници; аз — само на една: баба ми по майчина линия, умряла малко преди да се родя. Братята ми бяха кръстени на убити във войната братовчеди и дори майка ми беше кръстена на някаква братовчедка, умряла при раждане, която не познаваше. Така живеехме в този свят на мъртъвци, когато в една ноемврийска вечер Лизет се върна от града.

Помня онзи дъжд... Чуването на водата по покрива, пътищата, превърнати в потоци, калното море пред вратата на фермата ни, черното небе, вятъра, ужасното усещане за безконечна влага, толкова тягостно, колкото и животът ни: без съзнание, без бунт. Бяхме се сгушили край огъня, когато майка ни стана, като смути цялата група; изненадани видяхме как се отправя към вратата и я отваря, водена от неясно предчувствие.

Толкова много дъжд, о, толкова много дъжд... в рамката на вратата, със залепнали за лицето коси, с мокра рокля, кални обувки и втренчен поглед стоеше Лизет. Как мама беше разбрала? Как тази жена, която без да ни малтретира, никога не беше показвала, че ни обича, нито с жест, нито с дума, как тази проста жена, която раждаше

деца така, както копаеше земята или хранеше кокошките, как тази неграмотна жена, оскотяла дотолкова, че никога не ни наричаше с имената, които ни беше дала и едва ли помнеше, беше разбрала, че нейната полумъртва дъщеря, безмълвна и с неподвижни очи, беше вперила поглед във вратата под проливния дъжд, очаквайки някой да ѝ отвори и да я покани да влезе на топло?

Дали майчината любов е това предчувствие на сърцето за нещастieto, тази искра на обич, която остава дори когато човек е принуден да живее като скот? Така ми беше казал Люсиен: майка, която обича децата си, винаги знае кога страдат. Лично аз не приемам такава тълкуване. Но и не мразя майка си, която не беше майка. Мизерията е като косачка: тя реже до корен способността ни да общуваме с другия и ни оставя празни, без чувства, за да можем да изтърпим цялата мръсотия на настоящето. Но и не вярвам в красиви митове: нямаше майчина любов в интуицията на майка ми, а само предадена с жестове увереност в нещастieto. Един вид вродено съзнание, вкоренено дълбоко в сърцето и което напомня, че на нещастни голтаци като нас винаги може да се случи обезчестената им дъщеря да се върне в една дъждовна нощ, за да умре в бащиния дом.

Лизет живя още малко, колкото да роди детето си. Новороденото постъпи както очаквах от него: умря за три часа. От тази трагедия, която за родителите ми беше в естествения ред на нещата, така че те не се трогнаха нито повече, нито по-малко, отколкото ако бяха загубили някоя коза, аз разбрах две неща: силните живеят, а слабите умират в радости и страдания, пропорционални на мястото им в йерархията, и както Лизет беше красива и бедна, така аз бях умна и гола като пушка и обречена на същото наказание, ако пожелаех да се възползвам от ума си, въпреки класата си. И след като не можех да престана да бъда това, което съм, реших, че пътят ми трябва да бъде забулен в тайна: трябваше да премълчавам това, което съм, и никога да не се смесвам с другия свят.

От мълчаливка станах нелегална.

Внезапно осъзнавам, че съм седнала в кухнята си в Париж, в този друг свят, където съм издълбала невидимата си хралупа и с който съм се заклела никога да не се смесвам, че плача неудържимо, докато

едно момиченце с невероятно топъл поглед ме държи за ръката и гали нежно пръстите ми — и осъзнавам също така, че всичко съм разказала: Лизет, майка си, дъжда, осквернената красота и в крайна сметка желязната ръка на съдбата, която дава на мъртвородените деца майки, намерили смъртта само защото са искали да се измъкнат от нищетата. Хлипам и роня едри, топли, обилни и добри сълзи и съм смутена, но непонятно щастлива от преобразяването на тъжния и строг поглед на Палома в кладенец от съчувствие, в който стоплям риданията си.

— Господи — казвам аз, като се успокоявам донякъде, — Господи, Палома, колко съм глупава!

— Госпожо Мишел, знаете ли, вие ми връщате надеждата.

— Надежда ли? — казвам аз, подсмърчайки патетично.

— Да — казва тя, — май е възможно да се промени съдбата.

И ние стоим така в продължение на няколко безкрайни минути, хванати за ръце, без да говорим. Аз съм приятелка на една прекрасна дванайсетгодишна душа, към която изпитвам огромна благодарност, и неуместността на тази несиметрична по възраст, положение и обстоятелства привързаност не успява да смути чувството ми. Когато Соланж Жос идва да вземе дъщеря си, ние я гледаме със съучастничеството на неразрушимите приятелства и си казваме довиждане, убедени, че скоро пак ще се видим. Вратата се затваря, аз сядам в креслото пред телевизора с ръка на гърдите и се улавям, че казвам на висок глас: може би да живееш е точно това.

ДЪЛБОКА МИСЪЛ №15

*Ако искаш да се излекуваш,
лекувай
другите
усмихвай се или плачи
при този щастлив обрат на съдбата*

Знаете ли какво? Питам се дали не съм пропуснала нещо. Чувствам се като някой, който общува с кофти хора и когато срещне свестен човек, изведнъж открива друг път. В моя случай кофти хората са мама, Коломб, татко и компания. Но днес наистина срещнах свестен човек. Госпожа Мишел ми разказа за болката си: отбягва Какуро, защото е била наранена от смъртта на сестра си Лизет, прелъстена и изоставена от някакво богаташко синче. Оттогава нейната техника за оцеляване е: никаква близост с богатите, за да не умре и тя.

Като слушах госпожа Мишел, се запитах: кое е потравматизиращо? Сестрата, която умира, защото е изоставена, или непрекъснатите последствия от това събитие: страхът, че ако не стоиш на мястото си, ще умреш? Госпожа Мишел би успяла да преодолее смъртта на сестра си, но нима можем да преодолеем мизансцена на собственото си наказание?

Освен това почувствах и още нещо, някакво непознато чувство, и докато го пиша, съм развълнувана (впрочем, оставих писалката за две минути и си поплаках). Ето какво почувствах: докато слушах госпожа Мишел и я виждах, че плаче, но най-вече като усетих колко добре й става, че ми разказва всичко, разбрах следното: разбрах, че страдам, защото не мога да сторя добро на никого около себе си. Разбрах, че ме е яд на татко, мама и най-вече на Коломб, защото не съм способна да им бъда от полза, защото не мога да сторя нищо за тях. Болестта им е в много напреднал стадий, а аз съм твърде слаба. Виждам ясно симптомите, но не съм компетентна да ги лекувам и това ме заболява и мен, но аз не го усещам. Ала докато държах ръката на госпожа Мишел,

почувствах, че и аз съм болна. Във всеки случай едно нещо е сигурно: няма да се излекувам наказвайки онези, които не мога да изцеля. Може би трябва да помисля отново за историята с пожара и самоубийството. Впрочем, налага се да призная: нямам голямо желание да умра, искам отново да се срещам с госпожа Мишел и с Какуро и с малката му племенница Йоко, толкова непредсказуема, и да ги помоля за помощ. Е, разбира се, няма да се изтъпанча пред тях и да им кажа: п्लीз хелп ми, аз имам склонност към самоубийство. Но изпитвам желание да позволя на другите да бъдат добри с мен: в края на краищата аз съм само едно нещастно момиченце и макар да съм извънредно интелигентна, това не променя нещата, нали така? Нещастно момиченце, което в най-лошия момент има късмета да срещне читави хора. Имам ли моралното право да пропусна този шанс?

О, нищо не знам. В крайна сметка тази история е трагична. Има стойностни хора, радвай се, исках да кажа, но колко жалко все пак, те свършват под дъжда! Не знам какво да мисля. За момент повярвах, че съм открила призванието си; осъзнах, че за да се излекувам, трябва да лекувам другите, тоест „лечимите“, онези, които могат да бъдат спасени, а не да се тормозя, че не мога да спася останалите. Е какво, да взема да стана лекарка ли? или писателка? То е горе-долу едно и също, нали?

Пък и колко ли много са досадниците като Коломб и Тиберий в сравнение с една-едничка госпожа Мишел?

ПО ПЪТЕКИТЕ НА АДА

След като Палома си отиде, аз продължавам да седя във фотьойла, разстроена донемайкъде.

После, събирайки цялата си смелост, набирам телефонния номер на Какуро Озу.

Пол Нгуен отговоря след второто позвъняване.

— Добър ден, госпожо Мишел — казва той, — какво мога да направя за вас?

— Бих искала да говоря с Какуро.

— Няма го вкъщи, искате ли да ви позвъни, като се прибере?

— Не, не — казвам аз, облекчена, че мога да действам чрез посредник. — Бихте ли му предали, че ако не е размислил, ще се радвам да вечерям с него утре вечер.

— С удоволствие — казва Пол Нгуен.

След като затварям телефона, аз отново се отпускам във фотьойла и за половин час потъвам в несвързани, но приятни мисли.

— Знаете ли, че у вас мирише лошо? — казва тих мъжки глас зад гърба ми. — Няма ли кой да го оправи?

Той е отворил вратата толкова безшумно, че не съм го чула. Пред мен стои красив млад брюнет с леко разрошени коси, съвсем ново джинсово сако и големи очи на миролюбив кокер.

— Жан? Жан Артенс? — питам аз и не вярвам на очите си.

— Ами да — казва той, навеждайки глава настрани както някога.

Това обаче е единственото нещо, останало от отломката, от изгорялата млада душа с безплътно тяло; Жан Артенс, в миналото толкова близо до падението, очевидно е избрал възраждането.

— Забележително добре изглеждате — казвам аз с най-привлекателната си усмивка.

Той любезно ми я връща.

— Ами добър ден, госпожо Мишел, радвам се да ви видя. Отива ви — добавя той и показва косите ми.

— Мерси — казвам аз. — Какво ви води насам? Ще пиете ли чаша чай?

— Ами... — казва той с частица от някогашното си колебание — добре, с удоволствие.

Приготвям чая, докато той сядна на стола и гледа Леон с ужас.

— Толкова ли дебел беше вашият котарак? — пита той без никаква злоба.

— Да — казвам аз, — не си пада по спорта.

— Да не би той да мирише така? — казва Жан, като души смутено.

— Не, не, има повреда в канализацията.

— Сигурно се чудите защо се изтърсвам току-така — казва той, — особено след като почти не сме разговаряли, хм... не бях много разговорлив по времето... ами по времето на баща ми.

— Радвам се да ви видя и най-вече, че изглеждате толкова добре — казвам аз искрено.

— Ами да — казва той, — връщам се от много далеч.

Едновременно сърбаме на малки глътки горещия чай.

— Излекуван съм, е, мисля, че съм се излекувал — казва той, — ако човек изобщо може да се излекува някой ден. Но вече не взимам никаква дрога, срещнах много свястно момиче, направо фантастично (очите му заблестяват и той леко подсмърча, докато ме гледа) и си намерих много готина работа.

— Каква? — питам аз.

— Работя в магазин за палубно оборудване.

— Нещо за кораби ли?

— Ами да, и е върхът. Като че ли съм във ваканция. Идват клиенти, говорят ми за корабите си, за моретата, където отиват, за моретата, от които се връщат, страшно ми харесва. Знаете ли, доволен съм, че работя.

— А какво точно правите?

— В известна степен съм момче за всичко, склададжия, куриер, но с времето се уча и сега понякога ми поверяват и по-сложни задачи: да поправа платната, вантите, да направя опис на продоволствието.

Чувствате ли поезията на тази дума? Корабът се продоволства — градът също. Към онзи, който не е разбрал, че магията на езика се

ражда от подобни тънкости, отправям следната молба: внимавайте със запетайките.

— Но вие също изглеждате в прекрасна форма — поглежда ме той любезно.

— Така ли? Е, има някои благотворни промени.

— Знаете ли — казва той, — не дойдох да видя апартамента или съседите. Не знам дали ще се сетят кой съм, даже си взех личната карта, в случай че не ме познаете. Не, дойдох, защото не успявам да си спомня нещо, което много ми помогна още като бях болен и после, докато се лекувах.

— И аз мога да ви бъда от полза?

— Да, защото вие един ден ми казахте името на тези цветя. Ей в онази лека там (той сочи с пръст в дъното на двора) има бели и червени цветя, вие сте ги засадили, нали? И веднъж ви попитах какво е това, но не успях да запомня името им. А през цялото време мислех за тези цветя, не знам защо. Много са хубави, когато бях толкова зле, мислех за тях и ми ставаше по-добре. Преди малко минавах отгук и си казах: ще отида да питам госпожа Мишел.

Притеснен, той дебне реакцията ми.

— Струва ви се странно, нали? Надявам се, че не ви плаша с моите приказки за цветя.

— Не — казвам аз, — ни най-малко. Ако знаех колко добре ви действат, щях да ги засадя навсякъде.

Той се смее щастливо като малко момче.

— О, госпожо Мишел, знаете ли, всъщност те ми спасиха живота. Истинско чудо! Можете ли да ми кажете как се казват?

Да, ангеле мой, мога. По пътеките на ада, под проливния дъжд, с притаен дъх казвам каквото ми е на душата — една слаба светлинка: това са камелии.

— Да — казвам аз. — Това са камелии.

Той ме гледа втренчено с облепени очи. После малка сълза се търкулва по бузата му на спасено дете.

— Камелии... — казва той отнесен в спомен, който си е само негов. — Да, камелии — повтаря той и отново ме поглежда. — Точно така. Камелии.

Усещам, че и по моята буза протича сълза.

Хващам го за ръката.

— Жан, нямате представа колко съм щастлива, че дойдохте днес
— казвам аз.

— Така ли? — учудва се той. — Но защо?

Защо ли?

Защото една камелия може да промени съдбата.

ОТ КОРИДОРА ДО ПЪТЕКИТЕ

Каква е тази война, която водим при очевидността на поражението? Всяка сутрин, настръхнали от бъдещите битки, ние повтаряме страха от всекидневието — този безкраен коридор, който в последния ни час се превръща в съдба само защото толкова дълго сме вървели по него. Да, ангел мой, такава е всекидневието: намусено, празно и изпълнено със страдания. Пътеките на ада не са му чужди; един ден стигаме до тях, защото твърде дълго сме останали в него. От коридора до пътеките — пропадаме плавно и без изненада. Всеки ден се връщаме към тъгата на коридора и стъпка по стъпка извървяваме пътя на мрачното си проклятие.

Дали е видял пътеките? Как ли се раждаме отново след падението? Какви са новите зеници на овъглените очи? Кога започва войната и кога спира битката?

И тогава една камелия.

ПО РАЗГОРЕЩЕНИТЕ СИ ИЗПОТЕНИ ПЛЕЩИ

В осем часа вечерта Пол Нгуен идва в портиерната с няколко пакета в ръцете.

— Господин Озу още не се е прибрал, има проблем с визата си, и ме помолите да ви предам това — усмихва се приятно той.

Оставя пакетите на масата и ми подава малка картичка.

— Благодаря — казвам, — да ви предложи нещо?

— Благодаря — казва той, — но имам още много работа. Ще си запазя правото за друг път. — И той отново ми се усмихва с някаква топлина и радост, които ми действат добре, без да се замислям.

Когато оставам сама в кухнята, сядам пред пакетите и разпечатвам плика.

„Без да разбере какво е и отде дойде, посред работата той изпита приятно усещане на хлад по разгорещените си изпотени плещи. Когато спряха, за да наточат косите, погледна към небето. Надвиснал бе нисък тежък облак и заваля едър дъжд“.

Моля ви да приемете тези няколко пакета.

Какуро

Летният дъжд по раменете на Левин, който коси... Слагам ръка на сърцето си, трогната както никога. Отварям един по един пакетите.

Сребристосива рокля с малка яка, която се затваря отпред като портфейл с коланче от черен сатен.

Пурпурна копринена наметка, лека и плътна като вятъра.

Обувки с висок ток от толкова фина и мека кожа, че докосвам с тях бузата си.

Чувам Леон, който драци по външната врата и мяучи.

Заплаквам кротко, бавно, а в гърдите ми трепти камелия.

НЕЩО ТРЯБВА ДА СВЪРШИ

На другия ден в десет часа някой чука на прозореца.

Това е една върлина, облечена в черно, с плетена тъмносиня шапка и обуца от войната във Виетнам. Това е също така и гаджето на Коломб, това е освен всичко и един световен специалист по неупотреба на изрази за учтивост. Казва се Тиберий.

— Търся Коломб — казва Тиберий.

Обърнете внимание, ако обичате, колко смешна е тази фраза. Търся Жулиета, каза Ромео, е далеч по-пищно.

— Търся Коломб — казва значи Тиберий, който явно се бои от шампоана, както е ясно, когато сваля шапката си не от учтивост, а защото е много топло.

Месец май е, по дяволите.

— Палома ми каза, че е тук — добавя той.

И още:

— По дяволите! Това момиче ме вбесява!

Ех, Палома, навярно е много забавно с него.

Набързо го изпровождам и потъвам в странни мисли.

Тиберий... Знаменито име и толкова жалко държане... Спомням си прозата на Коломб Жос, мълчаливите пътеки в Солшоар... и мисълта ми стига до Рим. Тиберий... Споменът за Жан Артенс ме изненадва неподготвена, виждам баща му и неуместната му вратовръзка, стремяща се към смехотворност... Колко стремежи, колко светове... Може ли да сме толкова подобни и да живеем в толкова далечни вселени? Нима споделяме една и съща ярост, макар и да се различаваме по месторождение, кръв или амбиция? Тиберий... Чувствам се уморена, уморена от богатите и от бедните, от целия този фарс... Леон скача от фотьойла и се отърква в крака ми. Този котарак, дебел само от милосърдие, има и благородна душа, чувстваща промените в моята. Уморена съм, да, уморена...

Нещо трябва да свърши, нещо трябва да започне.

ТРАЙ, МОМЕ, ЗА ХУБОСТ

В осем часа вечерта съм готова.

Роклята и обувките са моят размер (42 и 37).

Наметката е римска (дължина 60 см, широчина 2 м).

Три пъти си измих косата и я изсуших със сешоар „Бейбилис“ 1600 вата, след което я сресах 2 пъти във всички посоки. Резултатът изненадва.

Седнах 4 пъти и станах 4 пъти, поради което сега съм на крак и не знам какво да правя.

Може би да седна.

Извадих от кутийката, скрита зад чаршафите в дъното на гардероба, чифт обеци, наследство от свекърва ми — огромната Ивет — старинни сребърни висулки с 2 граната с крушовидна форма. Направих 6 опита да си ги сложа и отсега нататък трябва да живея с усещането, че две тумбести котета висят на разтегнатите ми ушни миди. 54 години без бижута не ви подготвят за подобни страдания. Трай, моме, за хубост! Намазвам устните си с 1 пласт червило „Наситен кармин“, купено преди 20 години за сватбата на една братовчедка. Дълготрайността на тези безсмислени неща, когато толкова стойностни хора умират всеки ден, никога няма да престане да ме смущава. Аз съм част от онези 8% от населението на света, които успокояват страха си, заравяйки се в цифри.

Какуро Озу чука 2 пъти на вратата ми.

Отварям.

Много е красив. Костюмът му се състои от тъмносиво сако с офицерска яка и ширити в същия тон, сив панталон и мокасини от мека кожа, напомнящи луксозни пантофи. Много е... евразийско.

— О, великолепно сте! — казва ми той.

— Благодаря — отговарям развълнувано, — вие също сте много красив. Честит рожден ден!

Той ми се усмихва и след като затварям грижливо вратата зад себе си и пред Леон, който се опитва да излезе, той ми подава ръка и аз

я хващам с разтреперана длан. Дано никой не ни види, умолява вътре в мен някаква инстанция, оказваща съпротива, вероятно тази на нелегалната Ръоне. Макар и да съм захвърлила в огъня много от страховете си, още не съм готова да вляза в клюкарската хроника на улица „Грьонел“.

И така, кого ще изненадам?

Входната врата, към която се отправяме, се отваря още преди да я стигнем.

Влизат Жасент Розен и Ан-Елен Мьорис.

Боже! Какво да направя?

Вече сме пред тях.

— Добър вечер, добър вечер, скъпи дами — чурулика Какуро, като твърдо ме дърпа отляво и бързо ги отминава, — добър вечер, драги приятелки, закъсняваме, дълбок поклон и довиждане!

— А! Добър вечер, господин Озу — превземат се те омаяни и се обръщат едновременно, за да ни проследят с поглед.

— Добър вечер, госпожо — казват ми те (на мен), като се усмихват широко.

Никога не съм виждала толкова зъби наведнъж.

— Приятно прекарване, скъпа госпожо — шепне Ан-Елен Мьорис, като ме гледа със завист, докато излизаме от вратата.

— Благодаря, благодаря! — игриво отговаря Какуро и бута с пета крилото на вратата.

— Ужас — казва той, — ако се бяхме спрели, щяхме да откараме един час.

— Те не ме познаха — казвам аз.

Спирам насред тротоара напълно потресена.

— Те не ме познаха! — повтарям аз.

Той също спира, аз все още държа ръката му.

— Те просто никога не са ви виждали — казва той. — Аз бих ви познал при всички обстоятелства.

ТЕЧАЩА ВОДА

Достатъчно е един път да си опитал да бъдеш сляп на светло и зрящ в мрака, за да си поставиш въпроса какво всъщност е зрението. Защо виждаме? Когато се качих в таксито, което Какуро беше поръчал, и мислейки за Жасент Розен и Ан-Елен Мъорис, които бяха видели в мен само онова, което можеха (под ръка с господин Озу в свят на йерархии), фактът, че погледът е като ръка, опитваща се да спре течашката вода, ме стряска с необикновена сила. Да, окото възприема, но не вниква, вярва, но не разпитва, получава, но не търси — изпразнено от желание, преситено и без цел.

И докато таксито се носи в спускащия се здрач, аз мисля.

Мисля за Жан Артенс с изгорените зеници, озарени от камелии.

Мисля за Пиер Артенс, с острия поглед и слепотата на просяк.

Мисля за тези алчни дами, с просеци и толкова нищожно слепи очи.

Мисля за Жежен, с неговите мъртви и безсилни орбити, които вече виждат само пропадането.

Мисля за Люсиен, неспособен да вижда, защото мракът в крайна сметка е много силен.

Мисля дори за Нептун, чиито очи са муцунка, която не умее да се самозалъгва.

И се питам дали аз самата виждам добре.

19

ТЯ ИСКРИ

Гдедали ли сте *Black Rain*?

Защото ако не сте гледали *Black Rain* — или евентуално *Blade Runner*, — няма начин да разберете защо, когато влизаме в ресторанта, имам чувството, че съм във филм на Ридли Скот. Има една сцена в *Blade Runner* в бара на жената-боа, откъдето Декърд се обажда на Рейчъл по стенен видеофон. В *Black Rain* също има бар с кол гърли с русите коси и голия гръб на Кейт Капшоу. Там са и кадрите с осветлението от витражите и блясъка на катедралата, обкръжени от целия сумрак на Ада.

— Много обичам светлината — казвам аз на Какуро, сядайки.

Завели са ни в малко спокойно сепаре, окъпано в слънчева светлина, обкръжена от искрящи сенки. Може ли сянката да искри? Може, и точка.

— Гледали ли сте *Black Rain*? — пита ме Какуро.

Никога нямаше да повярвам, че вкусовете и душевните вълнения на две същества могат така да съвпадат.

— Да — казвам аз. — Най-малко дванайсет пъти.

Атмосферата е блестяща, лъчезарна, изискана, уютна, кристална. Великолепна.

— Ще си направим оргия от суши — казва Какуро, разгъвайки въодушевено салфетката. — Нали няма да ми се сърдите, но вече поръчах: държа да ви покажа най-доброто от японската кухня в Париж.

— Не, разбира се — казвам аз и облещвам очи, защото сервитьорите са поставили пред нас бутилки със саке и безброй изискани купички с най-различни дребни зеленчуци, които изглеждат мариновани в нещо, което вероятно е много вкусно.

Започваме. Улавям една маринована краставица, която прилича на краставица и на марината само външно — толкова необикновен е вкусът ѝ. Какуро внимателно повдига с червеникавите дървени пръчици парченце от нещо като мандарина или домати, или манго и ловко го лапва. Аз веднага бъркам в същата купичка.

Оказва се подсладен морков, предназначен за богове гастрономи.

— Честит рожден ден! — казвам аз и вдигам чашата със саке.

— Благодаря, много ви благодаря — казва той и чашите ни се докосват.

— Това октопод ли е? — питам аз, защото съм открила парченце назъбено пипало в купичка с шафраненожълт сос.

Донесят два дебели дървени подноса със сурова риба.

— Сашими — казва Какуро. — И тук има октопод.

Потъвам в съзерцание на кулинарната творба.

Толкова е красива, че се прехласваш. Хващам неумело с пръчиците парче бяло-сива плът (писия, любезно уточнява Какуро) и, твърдо решена да се възхитя, го опитвам.

Защо ли търсим вечността в ефира на невидимите същности? Това белезникаво малко нещо е напълно осезаема частица от нея.

— Ръоне — казва ми Какуро, — щастлив съм, че празнувам рождения си ден във вашата компания, но имам и по-важен повод да вечерям с вас.

Макар че се познаваме само от три седмици, започвам да схващам поводите на Какуро. Франция или Англия? Вермеер или Караваджо? *Война и мир* или скъпата ни Ана?

Налапвам още едно въздушно сушими — може би с тон — с внушителен размер, което, Бога ми, се нуждаеше да бъде нарязано на парчета.

— Вярно е, че ви поканих, за да отпразнувам рождения си ден, но междувременно някой ми даде много важни сведения. Ето защо трябва да ви кажа нещо съществено.

Парчето тон поглъща цялото ми внимание и не ме подготвя за това, което ще последва.

— Вие не сте сестра си — казва Какуро и ме гледа право в очите.

ПРИ ГАГАУЗИТЕ

Госпожи,

Госпожи, ако някой ден сте поканени на вечеря от богат и симпатичен господин в луксозен ресторант, вършете всичко с еднаква изисканост. Независимо дали ви изненадват, дразнят или смущават, вие трябва да запазите една и съща безстрастна елегантност и когато чуете стряскащи думи, да реагирате изтънчено, както подобава при такива обстоятелства. Вместо това и защото съм си селянка, която лапа сушимито, все едно яде картофи, аз хълцам и усещайки с ужас, че частицата вечност е заседнала в гърлото ми, се опитвам с изискаността на горила да я изхрача. Хората от околните маси млъкват, докато аз след много оригвания и с един последен и особено мелодичен спазъм успявам да изхвърля виновника и грабвайки салфетката да го настаня там в последния момент.

— Нужно ли е да повтарям? — пита Какуро, който видимо — по дяволите — се забавлява.

— Аз... коф... коф... — кашлям аз.

Според мен *коф коф* е традиционен възглас при гагаузите.

— Аз... ами... коф... коф... — продължавам блестящото си изпълнение.

И завършвам с шик, който се домогва до върховете.

— К'во?

— За втори път ви казвам, за да бъде съвсем ясно — казва той с безкрайното търпение, което проявяваме към децата или по-скоро към нищите духом. — Ръоне, вие не сте сестра си.

И тъй като стоя и го гледам глупаво, той добавя:

— Повтарям ви за последен път с надеждата, че този път няма да се задавите със суши — между другото по трийсет евро парчето, — които изискват по-деликатна консумация: вие не сте сестра си, можем да бъдем приятели. И дори всичко каквото пожелаем.

ВСИЧКИ ТЕЗИ ЧАШИ ЧАЙ

*Toum town town toum toum town toum
 Look, if you had one shot, one opportunity,
 To seize everything you ever wanted
 One moment
 Would you capture it or just let it slip?^[1]*

Това е от Еминем. Признавам, че в качеството си на предтеча на модерните времена понякога ми се случва да го слушам, особено когато няма как да не знам, че Дидона се е погубила.

Но най-вече съм напълно объркана.

Искате доказателство ли?

Ето го.

*Remember me, remember me
 But ah forget my fate
 Trente euros piece
 Would you capture it
 Or just let it slip?^[2]*

Това кънти в главата ми без коментар. Странният начин, по който мелодиите се запечатват в паметта ми, винаги ще ме изненадва (няма защо да споменавам някой си Confutatis, добър приятел на портиерките с малък пикочен мехур) и с маргинален, макар и искрен, интерес отбелязвам, че този път връх взема така нареченото medly.

А после започвам да плача.

В „Бирарията на Приятелите“ в Пюто клиентка, която едва не се задавя и после избухва в сълзи с нос в салфетката, представлява ценно развлечение. Но тук, в този храм на слънцето със сушими, продавани

на парче, моята невъздържаност има обратен ефект. Заобикаля ме вълна от мълчаливо неодобрение и ето ме ридаеща, с течащ нос, принудена да използвам вече изцапаната салфетка, за да изтрия следите от емоциите си и да се опитам да скрия онова, което общественото мнение осъжда.

Ридая още по-силно.

Палома ме е издала.

И тогава, понесени от риданията, в душата ми преминават мигове от живота ми, прекаран в уединението на един самотен ум: продължителното и отшелническо четене, зимите на болестта, ноемврийският дъжд по красивото лице на Лизет, камелиите, завърнали се от ада и попаднали върху мъха на Храма, всички чаши чай, изпити в задушевната атмосфера на приятелството, чудесните думи в устата на Госпожицата, натюрмортите толкова *уаби*, вечните същности, озаряващи единичните си отражения, а също и летните дъждове, настъпващи в изненадата на удоволствието, снежинки, танцуващи мелодията на сърцето, а в кутийката на древната Япония — чистото лице на Палома. И аз плача, плача неудържимо с топли, едри и красиви сълзи на щастие, докато около нас светът изчезва и не усещам нищо друго освен погледа на този мъж, в чиято компания се чувствам някой и който, като улавя мило ръката ми, се усмихва с цялата топлина на земята.

— Благодаря — успявам да прошепна на един дъх.

— Ние можем да бъдем приятели — казва той. — И дори всичко каквото пожелаем.

*Remember me, remember me,
And ah! envy my fate.*

[1] Дум-дум-дум-дум-дум-дум-дум-дум,/ кажете, ако имате възможност, една единствена,/ да уловите всичко, което сте си

пожелавали/ макар и само за миг,/ ще го сграбчите ли, или ще го оставите да ви се изплъзне? — Б.ред. ↑

[2] Спомнете си за мен, спомнете си за мен/ но, о, забравете съдбата ми/ три евро парчето/ ще го сграбчите ли, или ще го оставите да ви се изплъзне? — Б.ред. ↑

ТРЕВА В ЛИВАДАТА

Сега вече знам какво трябва да изживеем, преди да умрем. И ще ви го кажа. Онова, което трябва да изживеем, преди да умрем, е проливен дъжд, който се превръща в светлина.

Цяла нощ не спях. След и въпреки моите душевни и благодатни излияния вечерята беше чудесна: мека, задушевна, с продължителни и сладостни мълчания. Когато Какуро ме изпрати, дълго целува ръката ми и ние се разделихме безмълвно, разменяйки проста и заредена с електричество усмивка.

Цяла нощ не спях.

И знаете ли защо?

Разбира се, че знаете.

Разбира се, вие подозирате, че освен всичко останало, т.е. един земен трус, разтърсващ от горе до долу внезапно размразения ми живот, нещо се върти в жалкия ми мозък на петдесетгодишна въртиопашка. И че това нещо звучи ей така: „И дори всичко каквото пожелаем“.

В седем часа ставам, сякаш са навили пружината ми, и изхвърлям възмутения си котарак в другия край на леглото. Гладна съм. Гладна съм буквално (една огромна филия с хляб, масло и конфитюр от сливи само изостря адския ми апетит) и преносно: ужасно съм нетърпелива да разбера продължението. Въртя се като хищник в клетка в кухнята си, ругая котарака, който не ми обръща никакво внимание, изяждам още една порция хляб-масло-конфитюр, мотая се насам натам и подреждам неща, които изобщо не се нуждаят от подреждане, и се каня да си приготвя трета филия.

И после внезапно към осем часа се успокоявам.

Без предупреждение, някак изненадващо ме изпълва огромно ведро чувство. Какво се е случило? Мутация. Не виждам друго обяснение: на някои им никнат хриле, мене ме осенява мъдрост.

Сядам на стола и животът продължава своя ход.

Между другото ходът не е особено увлекателен: спомням си, че все още съм портиерка и в девет часа трябва да отида на улица „Бак“ да купя препарат за почистване на месинг. „В девет часа“ е своенравно уточнение: нека кажем — сутринта. Но вчера, докато планирах работата си, бях си казала: ще отида към девет часа. Та вземам значи моята пазарска торба и чантата си и потеглям към широкия свят за онази субстанция, от която орнаментите в богаташките къщи заблестяват. Вън е чудесен пролетен ден. Отдалеч забелязвам Жежен, който се измъква от кашоните си; радвам се за него, защото предстоят топли дни. За миг си спомням привързаността на клошаря към арогантния папа на гастрономията и се усмихвам: когато си щастлив, класовата борба изведнъж ти изглежда нещо второстепенно, си казвам аз и се учудвам, че бунтовното ми съзнание се е пречупило.

И после това се случва: внезапно Жежен се олюлява. На петнайсет крачки съм и смръщвам вежди обезпокоена. Той се клати като кораб в бурно море и лицето му изглежда отнесено. Какво става? — питам аз на глас и се затичвам към клетника. Обикновено по това време Жежен не е пиян, пък и освен това той носи на алкохол и може да пие, без да спре, като крава, пусната сред тревата в ливадата. На всичко отгоре улицата е почти пуста; аз единствена съм забелязала как клетникът преплита крака. Той прави няколко неумели крачки към улицата и после, когато съм само на метър от него, хуква да бяга сякаш преследван от хиляди дяволи.

И ето продължението.

Продължението, което аз, както и всеки друг, не бих желала да се случи никога.

МОИТЕ КАМЕЛИИ

Умирам.

Знам със сигурност, граничеща с пророчество, че съм на път да умра, че ще угасна на улица „Бак“ в една красива пролетна утрин, защото клошарят на име Жежен, в пристъп на Свети-Витово хоро, се носеше по празното платно, без да се интересува нито от хората, нито от Бога.

Всъщност платното не беше толкова празно. Втурнах се след Жежен, изпускайки торбата и чантата.

И после ме блъснаха.

Едва докато падах, след миг на стъписване и пълно неразбиране и преди болката да ме смаже, видях какво ме блъсна. Сега лежа по гръб и трудно виждам страничната врата на камионетката на химическото чистене. Тя се бе опитала да ме избегне, като завие надясно, но твърде късно; предната дясна броня ме беше ударила с всичка сила. „Химическо чистене Малавоан“ сочи малкото синьо лого върху бялата товарна кола. Ако можех, щях да се разсмея. Божиите пътища са толкова ясни за онзи, който иска да ги разгадае... Мисля за Мануела, която до края на живота си ще се проклина за тази смърт от химическо чистене, която не е нищо друго освен възмездие за двойната кражба, която извърших по нейна вина... Потъвам в болката; болка на тялото, разпространяваща се, всеобхватна и която успява да не бъде в точно определено място и едновременно да се появи навсякъде, където мога да почувствам нещо; а после и душевна болка, защото помислих за Мануела, която ще оставя сама и повече никога няма да видя, и защото това прониза сърцето ми.

Казват, че в момента на смъртта виждаме отново целия си живот. Но пред моите широко отворени очи, които вече не различаваха нито

камионетката, нито шофьорката, младата служителка от химическото чистене, която ми беше дала тъмносинята ленена рокля, а сега плаче и крещи напук на добрия вкус, нито минувачите, които притичаха след сблъсъка и ми говорят нещо безсмислено — пред широко отворените ми очи, невидящи нищо от този свят, преминават любими лица и за всяко от тях съм запазила разкъсваща мисъл.

Всъщност вместо лице най-напред се появява муцуна. Да, първата ми мисъл е за котарака ми не защото е най-важен, а защото преди истинските терзания и сбогувания имам нужда да се успокоя за съдбата на моя четирикрак другар. Усмиввам се вътрешно, спомняйки си големия дебелак, който ми беше партньор през последните десет години на вдовство и самота, усмиввам се малко тъжно и с нежност, защото, погледната от прага на смъртта, близостта с нашите домашни любимци вече не изглежда дребен факт, който всекидневието банализира: десет години живот са се кристализирали в Леон и си давам сметка до каква степен тези смешни и излишни котки, преминаващи през нашия живот мирно и безстрастно като глупаци, съхраняват неговите добри и лоши моменти и неговата щастлива основа дори и под балдахина на нещастieto. Сбогом, Леоне, казах си аз, прощавайки се с един живот, на който не мислех, че толкова държа.

После мислено оставям съдбата на котарака си в ръцете на Олимп Сен Нис, с дълбоко облекчение, защото съм сигурна, че тя ще се грижи добре за него.

Сега вече мога да пристъпя към другите.

Мануела.

Мануела, приятелко.

На прага на смъртта най-сетне ще ти говоря на ти.

Помниш ли чашите чай, изпити в копринената мекота на приятелството? Десет години чай и говорене на „вие“ и в крайна сметка някаква топлина в гърдите ми и безумна признателност към някого или нещо, към живота може би, че ми е било писано да бъда твоя приятелка. Знаеш ли, че редом с тебе съм мислила най-хубавите неща... Толкова часове на чай, толкова продължителни моменти на изтънченост в компанията на тази бедна дама без накити, ни дворец... Но без тях, Мануела, щях да съм само една портиерка, докато под твое

влияние — защото благородството на сърцето е заразително — ти ме превърна в жена, способна да има приятели... Щях ли така лесно да превърна моята сиромашка жажда в удоволствие от Изкуството и да се влюбя в синия порцелан, в шумящите корони на дърветата, в уморените камелии и във всички тези вечни скъпоценни камъни, във всички тези бисери в непрекъснатото движение на реката, ако седмица след седмица ти не участваше в свещения ритуал на чая заедно с мен, предлагайки ми сърцето си.

Колко ми липсваш вече... Тази сутрин разбирам какво означава да умреш: в мига, когато изчезваме, другите умират за нас, защото ето ме, лежа върху хладния паваж и не ме е еня, че ще умра; дали вчера или тази сутрин, е еднакво безсмислено. Но никога повече няма да видя хората, които обичам, и ако умирането е това, то наистина е трагедията, за която всички говорят.

Мануела, сестро, дано съдбата не пожелае аз да съм била за теб това, което ти беше за мен: парапет пред нещастieto, укрепление срещу вулгарността. Продължавай, живей и мисли за мен с радост.

Но в сърцето ми мисълта, че няма повече да те видя, е безкрайно мъчение.

Ето те, Люсиен, на една пожълтяла фотография в медальон пред очите на паметта ми. Усмиваш се, подсвиркваш. Дали ти също си усетил моята, а не твоята смърт, края на погледите ни много преди ужаса, че потъваш в мрака? Какво точно остава от един живот, когато хората, които са живели заедно, са мъртви от дълго време? Днес изпитвам странно чувство, сякаш те предавам: всъщност като умра, ще те убия наистина. Значи смъртта не е само в това, че другите се отдалечават; трябва да убием и онези, които живеят само чрез нас. Но ти се смееш, подсвиркваш и внезапно и аз се усмихвам, Люсиен... Добре де, обичах те, и може би заради това заслужавам покой. Ще спим мирно в малкото гробище в нашия край. В далечината се чува реката. Ловят оклей и скубар. Децата идват да играят и крещят като обезумели. На залез слънце камбаната бие за вечерна молитва.

А вие, Какуро, скъпи Какуро, който ми вдъхнахте вяра във възможността за камелия... Днес бегло мисля за вас; няколко седмици не са достатъчни, почти не ви познавам извън онова, което бяхте за мене: небесен благодетел, вълшебен цяр срещу очевидностите на съдбата. Можеше ли да бъде другояче? Кой знае... Свива ми се сърцето от тази несигурност. Ами ако? Ами ако вие продължавахте да ме размивате, да ме карате да говоря и да плача, за да измия отминалите години от мръсотията на греха и да възвърна на Лизет в сговора на една невероятна любов загубената ѝ чест? Колко жалко... Сега изчезвате в нощта и в мига, когато никога повече няма да ви видя, трябва да се откажа да узная отговора на съдбата...

Това ли значи да умреш? Толкова ли е жалко? И колко ми остава? Цяла вечност, ако още не го знам.

Палома, дъще.

Обръщам се към теб. Ти си последна.

Палома, дъще.

Нямах деца, защото не се получи. Дали страдах? Не. Но ако бях имала дъщеря, щеше да бъдеш ти. И се моля с всички сили животът ти да бъде на висотата на това, което обещавах.

И после идва озарението.

Истинско озарение: виждам красивото ти лице, сериозно и чисто, очилата ти с розова рамка и навика ти да мачкаш долния край на жилетката си, да гледаш право в очите и да галиш котката, сякаш може да говори. И се разплаквам. Плача от радостта в душата си. Какво виждат зяпачите, наведени над смазаното ми тяло? Не знам.

Но в мен грее слънце.

Как може де се определи стойността на един живот? Важното, ми каза един ден Палома, не е умирането, а какво правиш в момента на смъртта си. Какво правех в момента на смъртта си, питам се, и отговорът ми вече е готов в топлината на сърцето ми.

Какво правех?

Бях срещнала другия и бях готова да обичам.

След петдесет и четири години емоционална и духовна пустош, едва осветена от нежността на Люсиен, който беше моя примирена сянка, след петдесет и четири години потаен живот и безмълвни победи в убежището и уютата на един самотен дух, след петдесет и четири години омраза към един свят и каста, които бях превърнала в отдушник за моите незначителни фрустрации, след петдесет и четири години нищо, без желание да срещам или да живея с когото и да е:

Мануела винаги.

Но също и Какуро.

И Палома, моята сродна душа.

Моите камелии.

Бих изпила с удоволствие една последна чаша чай с вас.

Ето че един весел кокер с увиснали уши и език преминава през зрителното ми поле. Глупаво е... но все още имам желание да се смея. Сбогом, Нептун. Ти си куче будала, но вероятно смъртта леко ни побърква: май ти ще бъдеш последната ми мисъл. И ако това има някакъв смисъл, то той ми се изплъзва напълно.

А, не. Виж ти.

Последен образ.

Колко странно... вече не виждам лица...

Скоро ще дойде лятото. Седем часът е. Камбаните бият в църквата на село. Виждам отново баща си, с превит гръб, как преобръща юнската пръст. Слънцето залязва. Баща ми се изправя, изтрива чело в навития си ръкав и тръгва към къщи. Край на тежкия труд.

Скоро ще стане девет часът.

Умирам в покой.

ПОСЛЕДНА ДЪЛБОКА МИСЪЛ

*Какво да правим
изправени пред „никога“,
освен да търсим
„винаги“
в няколко случайно чути ноти?*

Тази сутрин госпожа Мишел умря. Блъснала я камионетката на химическото чистене близо до улица „Бак“. Не мога да повярвам, че пиша тези думи.

Какуро ми съобщи новината. Секретарят му Пол вървял по улицата точно в този момент. Видял злополуката отдалече и когато отишъл, било твърде късно. Госпожа Мишел искала да помогне на клошаря Жежен, който спи на ъгъла на улица „Бак“ и бил пиян като мотика. Тя изтичала след него, но не видяла камионетката. Наложило се да отведат шофьорката в болница, получила нервна криза.

Какуро позвъни у нас към единайсет часа. Поиска да ме види, улови ме за ръката и каза: „Няма как да ти спестя това страдание, Палома, затова ще ти кажа направо: Ръоне е станала жертва на катастрофа преди малко, към девет часа. Много тежка катастрофа. Мъртва е“. Той плачеше. Стискаше силно ръката ми. „Господи, но коя е Ръоне?“ — попита мама ужасена. „Госпожа Мишел“, отговори ѝ Какуро. „О!“ — с облекчение каза мама. Той се отвърна отвратен. „Палома, трябва да извърша куп не особено приятни неща, но ще се видим после, нали?“ — каза ми той. Кимнах с глава и му стиснах силно ръката. Поздравихме се по японски с лек поклон. Разбираме се. Толкова ни е мъчно.

Когато той си отиде, исках само едно: да не виждам мама. Тя отвори уста, но аз ѝ направих знак: вдигнах длан към нея, за да ѝ кажа: „Даже не се опитвай“. Тя хлъцна, но не се приближи и ме остави да си ида в стаята. Свих се на кълбо на леглото. След половин час мама почука тихо на вратата. Казах: „Не“. Тя не настоя.

Оттогава минаха два часа. В къщата също станаха много неща. Ще ги изложа накратко: Олимп Сен Нис се втурнала в портиерната, когато научила новината (един ключар дошъл да отвори), за да вземе Леон, и го прибрала у дома си. Мисля, че госпожа Мишел, че Ръоне щеше да бъде доволна. Отдъхнах си. Госпожа Дьо Броли пое ръководството на операциите под висшето командване на Какуро. Странно, колко симпатична ми изглежда сега тази проклета старица. Казала на мама, новата си приятелка: „Тя беше тук от двайсет и седем години. Ще ни липсва“. Веднага събра пари за цветя и се нае да се свърже с роднините на Ръоне. Дали ги има? Не знам, но госпожа Дьо Броли ще ги потърси.

Най-зле беше с госпожа Лопес. Госпожа Дьо Броли ѝ съобщила новината, когато дошла в десет часа да чисти. Стояла две секунди, без нищо да разбира, с ръка на устата. И после паднала. Когато дошла на себе си след четвърт час, само промълвила: извинете, о, извинете и после си вързала шала и се прибрала вкъщи.

Ужас.

А аз? Какво чувствам аз? Изброявам незначителните случки в дома на улица „Грьонел“ №7, но не съм много смела. Страх ме е да погледна вътре в себе си и да видя какво точно става. А се и срамувам. Мисля си, че исках да умра и да причиня мъка на Коломб, на мама и на татко, защото никога досега не бях страдала истински. Или по-точно: страдах, но без да се измъчвам, и затова всичките ми скапани проекти бяха глезотии на тийнейджърка без проблеми. Измишльотини на богато момиче, което се прави на интересно.

Обаче сега за първи път ме заболя, толкова много ме заболя. Сякаш някой ме удари с юмрук в корема, дъхът ми секна, сърцето ми се сви, стомахът ми се преобърна. Непоносима физическа болка. Попитах се дали някога ще се излекувам от нея. Болеше ме и ми идеше да вия. Но мълчах. Сега чувствам, че болката си остава, но вече не ми пречи да ходя и да говоря, превърнала се е в усещане за пълна безпомощност и абсурд. Значи така ставало? Внезапно угасват всички възможности? Живот, пълен с проекти, с едва започнали разговори, с неизпълнени желаниа угасва за секунда и няма вече нищо, нищо не може да се направи, не можеш да се върнеш назад?

За пръв път в живота си усетих смисъла на думата „никога“. Ужасно е. Произнасяме я по сто пъти на ден, но не знаем какво точно

казваме, преди да се сблъскаме с едно истинско „никога вече“. Въобразяваме си, че контролираме случващото се, нищо не ни се струва окончателно. Макар през последните седмици постоянно да си казвах, че ще се самоубия, нима наистина го вярвах? Нима усещах наистина смисъла на думата „никога“? Съвсем не. Усещах само властта си да решавам. И мисля, че дори няколко секунди преди да се самоубия, изразът „никога вече“ щеше да бъде празна дума. Но когато умира някой, когото обичаш, уверявам ви, че усещаш какво означава това и много, много, много боли. Като фойерверк, който внезапно угасва и всичко потъва в тъмнина. Чувствам се самотна, болна, боли ме сърцето и всяко движение изисква огромни усилия.

А после се случи нещо. Нямате си представа колко тъжен беше този ден. С Какуро слязохме заедно към пет часа в апартамента на госпожа Мишел (искам да кажа — на Ръоне), защото той искаше да вземе дрехи и да ги отнесе в моргата. Той позвъни и попита мама дали може да говори с мен. Но аз бях отгатнала, че е той: вече бях пред вратата. Разбира се, че исках да го придружа. Качихме се двамата на асансьора, без да говорим. Той изглеждаше много уморен, по-уморен, отколкото тъжен, и аз си казах: така се изписва страданието върху мъдрите лица. Не се афишира, а създава впечатление за голяма умора. Дали и аз изглеждам уморена?

Слязохме в портиерната с Какуро. Но докато пресичахме двора, внезапно и двамата спряхме: някой свиреше на пиано и се чуваше ясно какво свири. Май беше от Сати, така си мисля, но не съм сигурна (във всеки случай беше нещо класическо).

Нямам истински дълбока мисъл по този повод. Впрочем, как да ти хрумне дълбока мисъл, когато сродната ти душа почива в хладилника на болницата? Но знам, че и двамата внезапно спряхме, въздъгнахме дълбоко и застанахме под топлите лъчи на слънцето, заслушани в музиката, идваща отгоре. „Мисля, че Ръоне щеше да хареса този момент“, каза Какуро. И постояхме още няколко минути, погълнати от музиката. Бях съгласна с него. Но защо?

Като си мислех за това тази вечер със смазано сърце и стомах, си казах, че в крайна сметка животът е може би точно това: много отчаяние, но и няколко мига красота, когато времето не е вече същото.

Сякаш нотите на музиката са скоба във времето, прекъсване, едно другаде тук, едно винаги в никога. Да, това е. Едно винаги в никога.

Не се бойте, Ръоне, няма да се самоубия и нищо няма да подпаля.

Заради вас отсега нататък ще преследвам всяко винаги в никога.

Красотата в този свят.

Издание:

Мюриел Барбери. Елегантността на таралежа

Френска. Първо издание

Превод: Галина Меламед

Редактор: Александра Велева

Редактор на издателството: Георги Борисов

Художник: Инна Павлова

Коректор: Венедикта Милчева

ИК Факел експрес, София, 2009

ISBN: 978–954–9772–67–8

Печатни коли 19

Формат 16/32/108

Цена 15 лв.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА



<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.